

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง
ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

นายสุเมธ เทศจำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONTEMPORARY THAI DANCE FOR CONVEYING THAI HISTORY THROUGH THE
LIGHT AND SOUND SHOW OF PHEAN DIN PEUN NEE MEE KHWAM LANG

Mr. Sumet Thadkham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการ
แสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มี
ความหลัง

โดย

นายสุเมธ เทศขำ

สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.วิชชุตา วุฒาทิตย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.วิชชุตา วุฒาทิตย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์สถาพร สันทอง)

สุเมธ เทศจำ : นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง (CONTEMPORARY THAI DANCE FOR CONVEYING THAI HISTORY THROUGH THE LIGHT AND SOUND SHOW OF PHEAN DIN PEUN NEE MEE KHWAM LANG) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์ ดร. วิชชุดา วุฑฒิตย์, 219 หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังในพระราชวังเดิม ผู้วิจัยพบว่า นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ถือได้ว่าเป็นผลงานที่ดัดเลิศจินหนึ่งของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่ให้สาธารณชนเพื่อได้รับทราบว่ามี การแสดงที่ดิระดับประเทศ และเป็นความสามารถและความชาญฉลาดเฉพาะตัว ที่ได้นำเอาโบราณสถานผสมผสานกับการสร้างสรรค์กระบวนการนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยจนเกิดศิลปะแนวใหม่ ที่มีทั้งสุนทรียศาสตร์และบริบททางสังคมสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ผู้ชมซาบซึ้งและตระหนักถึงประวัติศาสตร์ไทย ทั้งยังได้เผยแพร่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ผู้ทรงกอบกู้อิสรภาพให้ชาติไทยและประวัติศาสตร์ของกรุงธนบุรี รวมถึงเหตุการณ์สมัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น ณ พระราชวังเดิมที่เคยเป็นที่ประทับของเจ้านายชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อมารัชกาลที่ 5 ทรงพระราชทานให้เป็นโรงเรียนนายเรือจนเป็นกองทัพเรือในปัจจุบัน การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังครั้งนี้ เป็นการสงวนและรักษาโบราณสถานอันเป็นมรดกทางโบราณสถาน (Heritage Site) ของชาติทางหนึ่ง โดยนำการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยมาเสริมการนำเสนอเรื่องของโบราณสถานแห่งนี้ และไม่ทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ภาควิชา ..นาฏยศิลป์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา ..นาฏยศิลป์ไทย..... ลายมือ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา ..2554

##5286628035: MAJOR THAI DANCE

KEYWORDS: COMMUNICATION / THAI HISTORY / CONTEMPORARY THAI DANCE WITH THE LIGHTS AND SOUNDS/ PHEAN DIN NEE MEE KHWAM LANG / OLD PALACE/SITE HERITAGE/ KING TAKSIN

SUMET THETKHAM : CONTEMPORARY THAI DANCE FOR CONVEYING THAI HISTORY THROUGH THE LIGHT AND SOUND SHOW OF PHEAN DIN PEUN NEE MEE KHWAM LANG. ADVISOR : VIJUTA VUDHADITYA, PH.D., 219 pp.

This thesis aims to study the method of using Thai art dance to convey Thai history through the light and sound show of Phean Din Peun Nee Mee Khwam Lang. It was found that the contemporary Thai dance in the light and sound show is considered to be one of the best pieces of Prof. Dr. Naraphong Jarassri, which is deserved to be preserved and performed in front of the public in order to publicize the fine national show. The piece integrates the ability and specific genius to combine the historic site with the creative contemporary Thai dance providing the innovative art including the aesthetics and the social context from the period of Thonburi and early Rattanakosin until the reign of King Rama V. This provided the thoroughly common historical realization among the audience. Besides, the performance showed the prestige of King Taksin the Great, who retrieved the freedom of Siam, and also narrated the history of Thonburi as well as the situations happening in the old palace which was the residence of royalties in Rattanakosin period. In the reign of King Rama V, this place was used as the navy school which is the Thai Navy in the present. The light and sound show of Phean Din Peun Nee Mee Khwam Lang is a method to preserve and maintain the historic site as a national site heritage by using the contemporary Thai dance show to enhance the story of the site heritage and not to destroy the historic evidence.

Department : ..Dance.....

Student's Signature.....

Field of Study : ..Thai Dance.....

Advisor's Signature.....

Academic Year : ..2011.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของท่านอาจารย์ ดร.วิชชุดา วุชาทิตย์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำและให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนให้ความเมตตาปราณีช่วยเหลือให้การสนับสนุนในเรื่องของการทำวิทยานิพนธ์ทุกๆ ด้าน

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี ท่านได้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ และได้อนุญาตให้นำเอาการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มาทำวิทยานิพนธ์และเผยแพร่

ขอขอบคุณมูลนิธิพระราชวังเดิม โดยอนุเคราะห์เอกสารและเทปบันทึกการแสดงพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลด้านประวัติศาสตร์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในครั้งนี้ ขอกราบรำลึกถึงคุณบิดา มารดา คุณครู อาจารย์ เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคน รวมทั้งผู้สนับสนุนทุกท่านที่ทำงานวิจัยในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ จงมีแต่สิ่งที่ดีๆ เข้ามาในชีวิต จนตราบสิ้นลมหายใจ ขอขอบพระคุณทุกท่านอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)	10
2.2 โปสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance)	10
2.3 นาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance Performance).....	11
2.4 มรดกโลก (Heritage Site).....	13
2.5 ประวัติการแสดง แสง เสียง	13
2.6 ประวัติผู้กำกับการและออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย	15
2.6.1 ชีวประวัติ.....	15
2.6.2 ประวัติการศึกษา	15
2.6.3 ประวัติการทำงาน.....	15
2.6.4 ผลงานด้านการสร้างสรรค์	16
2.7 ประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	17
2.7.1 พระปรมาภิไธย	17
2.7.2 พระราชประวัติก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ (พระราชสมภพและขณะทรงพระเยาว์)	18

2.7.3	ภูมิหลังก่อนการรับราชการ	19
2.7.4	รับราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ	19
2.7.5	การตั้งตนเป็นใหญ่และกอบกู้เอกราช	20
2.7.6	การปราบดาภิเษก	21
2.7.7	ที่ประทับ	22
2.7.8	พระราชสันตติวงศ์ (พระอัครมเหสี พระมเหสี เจ้าจอมมารดา และเจ้าจอม)	22
2.7.9	พระราชโอรสและพระราชธิดา	23
2.7.10	พระราชกรณียกิจ (การสงคราม)	25
2.7.11	ด้านการปกครอง	28
2.7.12	ด้านเศรษฐกิจ	30
2.7.13	ด้านคมนาคม	33
2.7.14	ด้านการศึกษา.....	33
2.7.15	ด้านศาสนา.....	34
2.7.16	ด้านศิลปกรรม.....	35
2.8	ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1).....	38
2.8.1	พระราชประวัติ	38
2.9	ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2).....	39
2.9.1	พระนามเต็ม	40
2.9.2	ปราบดาภิเษก	40
2.9.3	พระปรีชาสามารถ	41
2.10	ประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3)	42
2.10.1	พระนามเต็ม	43
2.10.2	พระราชประวัติ	43
2.10.3	พระราชกรณียกิจ.....	43
2.11	ประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4).....	45
2.11.1	พระราชประวัติ	45
2.11.2	ครองราชย์.....	46

2.11.3	พระราชกรณียกิจ.....	47
2.11.4	พระปรีชาสามารถด้านวิทยาศาสตร์	48
2.12	ประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระมหากษัตริย์องค์ที่ 2 ในรัชกาลที่ 4).....	49
2.12.1	พระราชประวัติ	49
2.12.2	ทรงรับราชการ	50
2.12.3	พระราชอำนาจและพระปรีชาสามารถ	52
2.12.4	พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ กับการทหารเรือ.....	53
2.13	ประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช (รัชกาลที่ 5).....	55
2.13.1	พระราชประวัติ	55
2.13.2	พระราชกรณียกิจที่สำคัญ.....	58
2.13.3	การเสียดินแดน.....	60
2.13.4	พระราชนิพนธ์	61
2.14	ประวัติพระราชวังเดิม	62
2.14.1	พระราชวังที่ประทับของเจ้านาย.....	62
2.14.2	พระราชวังที่บัญชาการของกองทัพเรือ.....	63
2.14.3	ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.....	65
2.14.4	อาคารท้องพระโรง.....	66
2.14.5	อาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่.....	68
2.14.6	อาคารเก๋งคู่หลังเล็ก	69
2.14.7	อาคารเก๋ง สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	70
2.14.8	ป้อมวิไชยประสิทธิ์.....	71
2.14.9	อาคารเรือนเขียว	72
2.14.10	ศาลศิระชะปลาวาฬ.....	74
2.15	ประวัติกองทัพเรือ.....	74
2.16	การแสดงที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์	76
2.16.1	การแสดง แสง สี เสียง อยุธยา “อยุธยามรดกโลก”	76
2.16.2	การแสดง แสง สี เสียง สุพรรณบุรี “อนุสรณ์ดอนเจดีย์”	76

2.16.3	การแสดง แสง สี เสียง กาญจนบุรี “สะพานข้ามแม่น้ำแคว”	77
2.16.4	การแสดง แสง สี เสียง สุโขทัย ประเพณีลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ.....	77
2.16.5	การแสดง แสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่อง “แผ่นดินนี้มีความหลัง”...	78
2.17	การสื่อสาร	79
2.18	การถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ.....	82
2.18.1	องค์ประกอบของศิลปะ (Elements of Art).....	82
2.19	ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking).....	85
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	92
3.1	แผนการดำเนินการวิจัย	92
3.2	แหล่งข้อมูล.....	93
3.3	การเก็บรวบรวมข้อมูล	94
3.3.1	การค้นคว้าเอกสาร	94
3.3.2	การสังเกตการณ์	94
3.3.3	การสัมภาษณ์/การสนทนา.....	94
3.4	การตรวจสอบข้อมูล	106
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	106
3.6	เสนอผลการวิจัย.....	107
บทที่ 4	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินนี้มีความหลัง.....	110
4.1	ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินนี้มีความหลัง	110
4.2	การวิเคราะห์แนวความคิดของการแสดง	111
4.3	แนวคิดในแต่ละช่วงการแสดง.....	113
4.3.1	การแสดง ช่วงที่ 1 เกริ่นความ	114
4.3.2	การแสดง ช่วงที่ 2 ตั้งชุมชน	116
4.3.3	การแสดง ช่วงที่ 3 เสียกรุง	118
4.3.4	การแสดง ช่วงที่ 4 กู้แผ่นดิน	121
4.3.5	การแสดง ช่วงที่ 5 สมโภชพระแก้ว	125
4.3.6	การแสดง ช่วงที่ 6 ผลิตแผ่นดิน.....	128

	หน้า
4.3.7 การแสดง ช่วงที่ 7 แว่คำกวี	130
4.3.8 การแสดง ช่วงที่ 8 พระปรารักษ์ใหญ่.....	132
4.3.9 การแสดง ช่วงที่ 9 ความไม่เที่ยง	134
4.3.10 การแสดง ช่วงที่ 10 ฟ้าน้อย – สุนทรภู่.....	136
4.3.11 การแสดง ช่วงที่ 11 บำรุงราชธานี	138
4.3.12 การแสดง ช่วงที่ 12 ส่งท้าย	141
4.4 การวิเคราะห์การออกแบบและการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย	143
4.4.1 ลักษณะการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง	144
4.5 การวิเคราะห์หน้าภูยศิลป์เฉพาะพื้นที่.....	145
4.6 วิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง	148
4.6.1 การคัดเลือกนักแสดง	148
4.6.2 การออกแบบท่าเต้น	150
4.6.3 การฝึกซ้อม.....	152
4.6.4 การออกแบบสถานที่หรือเวที.....	154
4.6.5 สถานที่ในการแสดง.....	155
4.6.6 การแต่งหน้าทำผมของผู้แสดง	158
4.6.7 การออกแบบแสง เสียง.....	158
4.6.8 เครื่องแต่งกาย.....	160
4.6.9 อุปกรณ์การแสดง.....	161
4.7 บริบททางสังคมจากการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง	162
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	164
5.1 รูปแบบการแสดง.....	165
5.2 สรุปผลการวิจัย	165
5.2.1 บทการแสดง	166
5.2.2 การนำเสนอ.....	166
5.2.3 แนวความคิด	166
5.3 ข้อเสนอแนะ	167

	หน้า
รายการอ้างอิง	168
ภาคผนวก	170
ภาคผนวก ก สคริปบทการแสดง	171
ภาคผนวก ข ตารางการฝึกซ้อม.....	188
ภาคผนวก ค แผนผังเครื่องสูงพระมหากษัตริย์	195
ภาคผนวก ง ภาพผู้กำกับและผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง.....	198
ภาคผนวก จ อุปกรณ์ประกอบการแสดง	200
ภาคผนวก ฉ จำนวนนักแสดง	203
ภาคผนวก ช ภาพการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง	207
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	219

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	พระราชวงศ์ชั้นสูงที่เคยมาประทับที่พระราชวังเดิม	63
2	ส่วนต่างๆ ของพระราชวัง	65
3	ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการวิจัย	93

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	โบราณสถานในพระราชวังเดิม.....	65
2	ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	65
3	อาคารท้องพระโรง.....	66
4	อาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่.....	68
5	อาคารเก๋งคู่หลังเล็ก	69
6	อาคารเก๋ง สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	70
7	ป้อมวิไชยประสิทธิ์.....	71
8	อาคารเรือนเขียว.....	72
9	ศาลศิระชะปลาวาฬ.....	74
10	ซ้ายบน ประชาชนแสดงอาการ โศกเศร้าหมดความหวัง เมื่อกรุงแตก ขวาบน พระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวมกำลังเพื่อกู้อิสรภาพ ซ้ายล่าง พระเจ้าตากสินมหาราชทรงต่อสู้ข้าศึก ขวาล่าง ประชาชนมีความสุขที่กอบกู้อิสรภาพได้.....	115
11	การแสดง ช่วงที่ 2 ตั้งชุมชน	116
12	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงตั้งชุมชน	117
13	การแสดง ช่วงที่ 3 เสียกรุง	119
14	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงเสียกรุง.....	119
15	การแสดง ช่วงที่ 4 กู้แผ่นดิน	122
16	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงกู้แผ่นดิน	123
17	การแสดง ช่วงที่ 5 สมโภชพระแก้ว	126
18	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงสมโภชพระแก้ว.....	126
19	การแสดง ช่วงที่ 6 ผลิตแผ่นดิน.....	129
20	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงผลิตแผ่นดิน	129
21	การแสดง ช่วงที่ 7 แว่วคำกวี.....	131
22	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงแว่วคำกวี.....	131
23	การแสดง ช่วงที่ 8 พระปรางค์ใหญ่.....	133

ภาพที่	หน้า
24	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงพระปรารักษ์ใหญ่..... 133
25	การแสดง ช่วงที่ 9 ความไม่เที่ยง..... 135
26	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงความไม่เที่ยง..... 135
27	การแสดง ช่วงที่ 10 ฟ้าน้อย – สุนทรภู์..... 137
28	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงฟ้าน้อย – สุนทรภู์..... 137
29	พระปรมาภิไธย รัชกาลที่ 5..... 139
30	การแสดง ช่วงที่ 11 บำรุงราชนาวิ..... 139
31	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงบำรุงราชนาวิ..... 140
32	การแสดง ช่วงที่ 12 ส่งท้าย..... 141
33	ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงส่งท้าย..... 142
34	กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เฉพาะที่..... 147
35	ฉัตรชัย เปล่งพานิช แสดงเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช..... 148
36	นักแสดงรอง แสดงเป็นทหารเสือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช..... 149
37	นักแสดงประกอบ แสดงเป็นชาวบ้าน..... 150
38	การโพสท่าแบบแฟชั่นโชว์..... 152
39	ทำสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเหยียบศัตรู เปรียบเหมือนท่านารายณ์ปราบนทุก..... 152
40	สถานที่ซ้อมการแสดงในพระราชวังเดิม..... 154
41	สถานที่และเวทีที่ใช้ในการแสดง..... 155
42	ใบประกาศจากองค์การยูเนสโกภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก..... 157
43	การใช้บุษบกประกอบการแสดงแต่ละฉาก..... 161

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นาฏศิลป์ไทยนับว่าเป็นศิลปะที่มีมานานแขนงหนึ่ง จากอดีตนาฏศิลป์ไทยใช้เพื่อความบันเทิงใน ราชสำนัก ต่อมาก็แพร่กระจายออกมาสู่ประชาชน มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสังคมตามสมัย อยู่ตลอดเวลา ในปัจจุบันมีนาฏศิลป์ไทยรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย (Contemporary Dance) ในปัจจุบันเป็นที่นิยมมาก ตามสถานศึกษาหลายแห่งได้นำนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรทั้งภาครัฐและเอกชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ซึ่งมีการนำนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย โดยมีพระราชวังเดิมมรดกทางโบราณสถาน (Heritage site) เป็นสถานที่ถ่ายทอดเรื่องราว ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนั้นสถานที่ทำการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance Performance) จึงมีบทบาทที่สำคัญเพราะว่าเป็นการแสดงเฉพาะพื้นที่ ไม่สามารถนำการแสดงเรื่องนี้ไปแสดง ณ ที่อื่นที่ใดได้ เพราะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งสถานที่ เนื้อเรื่อง และนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย รวมทั้งด้านประวัติศาสตร์ไทย

ประวัติศาสตร์ไทยนั้นมีความเป็นมานานกว่าหลายร้อยปี เริ่มตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละในช่วงสมัย ก็ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย เช่น การเสียกรุงในสมัยกรุงศรีอยุธยาถึง 2 ครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2112 ในสมัยสมเด็จพระมหินทราธิราช และพ.ศ. 2310 ในสมัยของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ จากนั้นก็ได้มีการกอบกู้เอกราชและสร้างเมืองขึ้นใหม่เป็นกรุงธนบุรีโดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเป็นกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบันนี้

กรุงธนบุรีเป็นช่วงรอยต่อระหว่างกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงแม้จะมีช่วงเวลาอยู่เพียง 15 ปี แต่ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะในช่วงยุคสมัยนี้เป็นการรวบรวมบ้านเมืองและก่อสร้างเมืองใหม่ แต่ก็ยังคงมีการทำสงครามอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อไปปราบหัวเมืองต่างๆ

ในครั้งนั้นเมื่อพระเจ้ามังระแห่งอาณาจักรพม่าทรงทราบข่าวเรื่องการกอบกู้เอกราชของไทย พระองค์จึงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองทวายคุมกองทัพมาดูแลสถานการณ์ในดินแดน

อาณาจักรอยุธยาเดิม เมื่อปลาย พ.ศ. 2310 แต่ก็ถูกตีแตกกลับไปโดยกองทัพธนบุรี ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงนำทัพมาด้วยพระองค์เอง¹

ต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดให้จัดเตรียมกำลัง เพื่อกำจัดคู่แข่งทางการเมือง เพื่อให้เกิดการรวมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ในปี พ.ศ. 2311 ทรงมุ่งไปยังเมืองพิษณุโลกเป็นแห่งแรก ทว่า กองทัพธนบุรีพ่ายต่อกองทัพพิษณุโลก ณ ปากน้ำโพ จึงต้องเลื่อนการโจมตีออกไปก่อน แต่ภายหลังเจ้าพิษณุโลกถึงแก่พิราลัย ชุมนุมนพิษณุโลกอ่อนแอและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าพระฝางแทน

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เปลี่ยนเป้าหมายไปยังชุมนุมเจ้าพิมาย เนื่องจากทรงเห็นว่าควรจะไปปราบชุมนุมขนาดเล็กเสียก่อน กรมหมื่นเทพพิพิธสู้ไม่ได้ ทรงจับตัวมายังกรุงธนบุรี และถูกประหารระหว่างเดือนตุลาคม-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2311

เมื่อขยายอำนาจไปถึงหัวเมืองลาวแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพยายามใช้พระราชอำนาจของพระองค์ช่วยให้นักองราม เป็นกษัตริย์กัมพูชา โดยพระองค์ทรงโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เป็นแม่ทัพไปตีกัมพูชา แต่ไม่สำเร็จ

ในปี พ.ศ. 2312 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมีศุภอักษร ไปยังสมเด็จพระนารายณ์ราชา เจ้ากรุงเขมร โดยให้ส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายตามประเพณี แต่สมเด็จพระนารายณ์ราชาปฏิเสธ พระองค์ทรงขัดเคืองจึงให้จัดเตรียมกองกำลังไปตีเมืองเสียมราฐ และเมืองพระตะบอง อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พระองค์ได้ส่งพระยาจักรีนำกองทัพไปปราบเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อทรงทราบข่าวทัพพระยาจักรีไปตีขัดที่ไชยา จึงทรงส่งทัพหลวงไปช่วย จนตีเมืองนครศรีธรรมราชได้เมื่อเดือน 10 ฝ่ายแม่ทัพธนบุรีในเขมรไม่ได้ข่าวพระเจ้าแผ่นดินมานาน จึงเกรงว่าบ้านเมืองจะไม่สงบ รีบยกกองทัพกลับบ้านเมืองเสียก่อน และทำให้การโจมตีเขมรถูกระงับเอาไว้

ในปี พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงยกกองทัพขึ้นไปปราบชุมนุมเจ้าพระฝาง ตีได้เมืองพิษณุโลก และตามไปตีเมืองสวางคนบุรี เจ้าพระฝางสู้ไม่ได้ ชุมนุมนฝางจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรธนบุรี

จากเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ จึงทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสามารถรวบรวมหัวเมืองต่างๆ และตั้งขึ้นเป็นกรุงธนบุรีได้

ด้วยจากเหตุการณ์กอบกู้บ้านเมืองนั้น ยังสามารถทำให้รวบรวมคณะละครนาฏศิลป์ที่กระจัดกระจายหนีตายไปหลบซ่อนตามหัวเมืองต่างๆ เข้ามาไว้ด้วยกันอีกมากมาย เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นคณะละครเจ้าเมืองพิมาย ละครหลวง คณะนายเถื่อนนายชูละคร จากเมือง

¹ สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ไทยรบพม่า. (กรุงเทพฯ:มติชน.2463) น. 411-414

พิมาย คณะละครเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ละครผู้หญิง คณะละครเจ้าพระยานคร (หนู) จากเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

นอกจากการรวบรวมคณะละครต่างๆ ได้แล้วนั้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแม้จะไม่ยาวนานนัก ได้ฟื้นฟูปรับปรุงบ้านเมือง เช่น ด้านศาสนาได้แต่งตั้งพระสังฆราช ด้านศิลปะผลงานไม่เด่นชัด ด้านการศึกษาเด็กผู้ชายจะมีโอกาสได้เรียนเท่านั้น

ในด้านวรรณกรรม วรรณคดีทั้งหลายถูกที่ถูกทำลายลงเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยนี้ได้มีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมขึ้นแต่ก็มีเวลาไม่มากนัก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครขึ้นเองบ้าง เช่น บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชทานเมื่อปี พ.ศ. 2313 อันเป็นปีที่ 3 ในรัชกาลพระองค์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ฉบับนี้มี 4 ตอน แบ่งออกเป็น 4 เล่ม นอกจากนี้ยังทรงโปรดให้เหล่าขุนนางต่างๆ เขียนบทละครอีกหลายเรื่อง เช่น

หลวงสรวิชิต (หน) หรือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งไว้ทั้งหมด 2 เรื่อง ในสมัยกรุงธนบุรี คือ

- ลิลิตเพชรมงกุฎ แต่งระหว่างปี พ.ศ. 2310 -2322
- อิเหนาคำฉันท์ แต่งปี พ.ศ. 2322

นายสวน มหาดเล็ก แต่งโคลงยอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่งเมื่อ พ.ศ. 2314

พระยามหานุภาพ แต่งนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน หรือ นิราศกวางตุ้ง แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2324

ช่วงปลายรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เกิดการรัฐประหารแย่งชิงบัลลังก์จากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระเจ้าพระยาจักรีทราบข่าวก็รีบกลับมายังพระนคร เมื่อสืบสวนเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ข้าราชการก็ฟ้องร้องว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นเหตุเนื่องจากทรงมีสติฟั่นเฟือน ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2325 สมเด็จพระเจ้าพระยาจักรี จึงเข้าควบคุมสถานการณ์ และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสวรรคต เจ้าพระยาจักรีเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติและเปลี่ยนพระนามใหม่ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช อีกทั้งยังได้ทรงย้ายราชธานีมาอยู่ฝั่งพระนคร โดยสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นที่ประทับ พระราชวังกรุงธนบุรีจึงได้ชื่อว่า "พระราชวังเดิม" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงกำหนดเขตของพระราชวังให้แคบกว่าเดิม โดยให้วัดที่เคยอยู่ในเขตพระราชวังคือวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม) ให้อยู่ภายนอกพระราชวัง และนอกจากนี้ทรงแต่งตั้งพระราชวังชั้นสูงที่ได้รับ

ความไว้วางพระราชหฤทัยมาประทับที่นี่ อันเนื่องจากเห็นว่าพระราชวังนี้มีความสำคัญทางด้านทำเลที่ตั้ง ซึ่งพระราชวงศ์ชั้นสูงที่มาประทับที่นี่ ได้แก่

- พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงธวัชบริบาล พระโอรสในกรมพระเทพสุดาดี
- พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประทับอยู่ขณะทรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร วังหน้าในรัชกาลที่ 1
- พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี พระโอรสในกรมพระศรีสุดารักษ์ ประทับอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 2
- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ขณะทรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จฯ เจ้าฟ้ามงกุฎ ในรัชกาลที่ 2
- พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ขณะทรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จฯ เจ้าฟ้าจุฑามณี ในสมัยรัชกาลที่ 3
- กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์

จนในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 หลังจากสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงษ์สิ้นพระชนม์ ทรงพระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่ตั้งของ โรงเรียนนายเรือ ตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานจากนายพลเรือตรี พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เมื่อ พ.ศ. 2449 หลังจากโรงเรียนนายเรือย้ายออกไปอยู่สัตหีบ และย้ายมาอยู่ที่สมุทรปราการ กองทัพเรือจึงได้ใช้พระราชวังเดิมแห่งนี้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพเรือ

พระราชวังบางส่วนได้ทรุดโทรมและถูกตัดแปลงไปตามความเหมาะสม โดยโบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ให้เห็นในพระราชวังเดิมได้แก่ ท้องพระโรง พระตำหนักแก่งพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว อาคารตำหนักแก่งคู่อหลังใหญ่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลศิระชะปลาวาฬ เรือนเขียวหรืออาคารโรงพยาบาลเดิม ป้อมวิไชยประสิทธิ์

ในปัจจุบันนี้โบราณสถานหรือสถานที่สำคัญบางแห่งในประเทศไทย ได้เสื่อมโทรมลงไปตามกาลเวลาที่เดินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจทำให้ไม่มีโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญไว้ให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้และศึกษาถึงความป็นมาของประเทศไทยในทุกวันนี้

ด้วยเหตุผลต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ จึงทำให้ได้มีการแสดงมากมายที่สื่อถึงโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญเพื่อเป็นการอนุรักษ์และบำรุงรักษาไว้โบราณสถานหรือสถานที่สำคัญมากมาย เช่น

- การแสดงแสง สี เสียง ชุมมรดกโลก ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- การแสดงแสง สี เสียง ที่จังหวัดสุโขทัย
- การแสดงแสง สี เสียง ที่จังหวัดสุพรรณบุรี
- การแสดงแสง สี เสียง ที่จังหวัดกาญจนบุรี
- การแสดงแสง สี เสียง ชุด แม่น้ำของแผ่นดิน เป็นต้น

การแสดงที่กล่าวมานี้ ต่างมีจุดมุ่งหมายที่จะบ่งบอกถึงความเป็นมาของโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญเหล่านั้น อีกทั้งยังแฝงไปด้วยการปลูกจิตสำนึกให้ช่วยกันทำนุบำรุงและรักษาโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญ เพื่อเป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

พระราชวังเดิมก็เป็นโบราณสถานอีกสถานแห่งหนึ่ง ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก จนเมื่อพ.ศ.2539 ณ บริเวณพระราชวังเดิม ได้มีการจัดการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ที่มีวิวัฒนาการและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ดังนี้

1. เพื่อเทิดพระเกียรติและระลึกถึงพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย
2. เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติครบ 50 ปี
3. เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการบูรณะโบราณสถานในบริเวณพระราชวังเดิมและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมจัดกิจกรรมกับกองทัพเรือ เพื่อหารายได้สมทบทุนโครงการบูรณะโบราณสถานในบริเวณพระราชวังเดิม

โดยการแสดงจัดขึ้น ณ บริเวณพระราชวังเดิม ในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2539 โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินเสวยพระกระยาหารค่ำ และทอดพระเนตรการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพชุดนี้

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง พบว่ามีแนวความคิดในการสร้างสรรค์ โดยการนำสิ่งที่มีอยู่เดิม คือ ใช้สถานที่โบราณสถาน กับศิลปะแนวใหม่คือนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย นำมาผสมผสานกัน เพื่อสื่อสารความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทย นับได้ว่าเป็นมรดกที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือเป็นศิลปะที่เกิดจากกระบวนการจัดการที่ดีจนประสบผลสำเร็จ

ด้านเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เกี่ยวกับประวัติไทย รวมทั้งการนำนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยและสถาปัตยกรรมรวมทั้งนวัตกรรมอื่น ๆ มาใช้และวิเคราะห์รูปแบบการแสดง เพื่อบันทึกผลงานการแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

ดังนั้น ก่อนที่การแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง จะสูญหายไป ผู้วิจัยในฐานะเป็นคนเห็นความสำคัญของการแสดงเรื่องนี้ มีความภาคภูมิใจในคุณค่าของประวัติศาสตร์ไทย เป็นมรดกอันสูงส่ง จึงใคร่ที่จะศึกษาและบันทึกผลงานเป็นลายลักษณ์อักษร ให้อยู่สืบไป เพื่อรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญและจะได้ใช้เป็นที่ยอ้างอิงสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดและวิธีการออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

2.2 ศึกษาองค์ประกอบและความสำคัญของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ปรากฏในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เฉพาะลีลานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี นำเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยมาสร้างสรรค์ โดยการนำเอานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยผสมผสานกับแนวคิดอันชาญฉลาดจนกลายเป็นนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยแนวใหม่มาใช้ ในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง แสดงในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2539 ในพระราชวังเดิม

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและบทความจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
 - หอสมุดแห่งชาติ
 - หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
 - หอภาพยนตร์แห่งชาติ
 - หอวิชาวุฒานุสรณ์
 - ศูนย์วิทยทรัพยากร (หอสมุดกลาง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม
 - บริษัท RS โปรโมชัน

2. ศึกษารวบรวมภาคสนาม โดย

2.1 ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ทางด้านการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

- ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อาจารย์ปริญญา ต້องโพนทอง นักแสดงและนักออกแบบท่าเต้นอิสระ

- อาจารย์สมชาย โทวิทิตยวงศ์ อาจารย์สอนสถาบันบางกอกแดนซ์

- อาจารย์เหมือนฝัน อำพันแสง ผู้อำนวยการสถาบัน POINT STUDIO

3. ศึกษาโดยการชมบันทึกวีดิทัศน์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

5. สรุปผลการศึกษาทั้งหมดเพื่อนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)

2.2 โปสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance)

2.3 นาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance Performance)

2.4 มรดกโลก (Heritage Site)

2.5 ประวัติการแสดง แสง สี เสียง

2.6 ประวัติผู้กำกับและออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย

2.7 ประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

2.8 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1)

2.9 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2)

2.10 ประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3)

- 2.11 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)
- 2.12 ประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระมหากษัตริย์องค์ที่ 2 ในรัชกาลที่ 4)
- 2.13 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหाराช (รัชกาลที่ 5)
- 2.14 ประวัติพระราชวังเดิม
- 2.15 ประวัติกองทัพเรือ
- 2.16 การแสดงที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
- 2.17 การสื่อสาร
- 2.18 การถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ
- 2.19 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 แผนการดำเนินการวิจัย
- 3.2 แหล่งข้อมูล
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 เสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 การแสดง แสง เสียง ประกอบจิตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

- 4.1 ความเป็นมาของการแสดง แสง เสียง ประกอบจิตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
- 4.2 การวิเคราะห์แนวความคิดของการแสดง
- 4.3 แนวความคิดในแต่ละช่วงการแสดง
- 4.4 การวิเคราะห์การออกแบบและการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย
- 4.5 การวิเคราะห์นาฏยศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance performance)
- 4.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
- 4.7 บริบททางสังคมจากการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 รูปแบบการแสดง

5.2 สรุปผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวคิดและวิธีการออกแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง
2. ทราบถึงองค์ประกอบของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง
3. ทราบถึงการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อมูลเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเข้าใจภูมิหลังของหัวข้อวิทยานิพนธ์ ในเรื่องต่างๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์และทฤษฎีต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและค้นคว้าดังนี้

2.1 นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาในยุโรปและอเมริกานักออกแบบท่าเต้นรำได้พัฒนาความคิดแนวการเต้นแบบใหม่ขึ้นมาโดยที่ความต้องการจะปฏิรูปแนวการเต้นบัลเลต์คลาสสิกแบบเดิมๆ ให้เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายโดยอิสระมากขึ้น นักบุกเบิกการเต้นร่วมสมัย อาทิเช่น อิศดอรา ดันแคน (Isadora Duncan) ผู้เป็นเจ้าของทัศนคติจิตวิญญาณแห่งความอิสระหรือฟรีสปิริต (Free Spirit) ที่เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่ทุกคนให้การยอมรับมาจนตราบท่าทุกวันนี้และมาธา เกรแฮม (Masha Graham) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาใช้หลักแนวเคลื่อนไหวผสมกับธรรมชาติของร่างกาย และพลังตามธรรมชาติออกแบบท่าเต้นให้มีความเคลื่อนไหวและเกิดเป็นการเต้นร่วมสมัยที่แตกต่างออกไปจากการเต้นบัลเลต์คลาสสิก ต่อมาเทคนิคการเต้นได้พัฒนาไปในทิศทางที่อ่อนช้อยมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้ลดละความเข้มข้นในหลักการที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของเกรแฮม ทั้งนี้รวมไปถึงบทเรียนการเต้นรำของเธอเองด้วย ปัจจุบันโรงเรียนคอนเทมโพรารีแดนซ์ของเธอถือเป็นโรงเรียนในระดับชั้นแนวหน้าและมีคนยอมรับกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก

นาฏศิลป์ร่วมสมัยสามารถเต้นกับดนตรีได้ทุกประเภท หรือรวมเข้ากับการเต้นแบบอื่นๆ ให้เป็นการเต้นที่มีลักษณะเฉพาะ ข้อสำคัญคือการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติของร่างกายจะช่วยให้มีความรู้สึกอิสระ และสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวของร่างกายแบบใหม่ๆ ได้อีกด้วย¹

2.2 โปสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. เป็นยุคของนาฏศิลป์ที่ได้รับการขนานนามโดยทั่วไปว่าโปสต์โมเดิร์นแดนซ์ ซึ่งเป็นคำที่ค่อนข้างจะคลุมเครือ อีวอน เรนเนอร์ (Yvonne Rainer) ได้ใช้คำนี้เป็นครั้งแรกมี

¹ นราพงษ์ จรัสศรี. ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก (กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548.), หน้า 116.

ความหมายรวมถึงงานในแบบทดลอง (Experimental Dance) ที่สร้างสรรค์ขึ้นในราวต้นปี ค.ศ.1960 จนถึงปี ค.ศ.1990 งานของศิลปินที่สร้างขึ้นในยุคนี้จะมีความแตกต่างกันออกไปมากมายเสียจนไม่สามารถจะจำกัดว่า ลักษณะใดเป็นลักษณะเฉพาะของยุคโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ไม่ว่างานของแต่ละศิลปินที่สร้างสรรค์ขึ้นในยุคนี้จะมีแนวทางการสร้างงานที่แตกต่างออกไปมากมายสักแค่ไหน จะไม่นำเอาลักษณะนั้นมาพิจารณาแต่จะถือเอาเวลาที่ผลิตงานนั้นเป็นสำคัญ แนวคิดของศิลปินนักสร้างสรรค์ในยุคนี้ ที่มีอยู่บนพื้นฐานของการปฏิวัติความคิดเก่าของนาฏศิลป์ในอดีต จะเป็นเช่นเดียวกับแนวคิดของนักสร้างสรรค์ในยุคโมเดิร์นแดนซ์ ที่ครั้งหนึ่งเคยมีความคิดขัดแย้งกับการแสดงในรูปแบบเก่า เช่น บัลเลตต์จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ศิลปินนักสร้างสรรค์นาฏศิลป์รุ่นใหม่ โดยเฉพาะศิลปินในยุคโพสต์โมเดิร์นแดนซ์

ในยุคโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ศิลปินต่างก็คิดว่าตัวเองเป็นผู้ที่ปฏิวัติรูปแบบของมาธาเกรแฮม (Marta Graham) ข้อแตกต่างบางประการที่ทำให้การแสดงแบบโพสต์โมเดิร์นแดนซ์แตกต่างไปจากนาฏศิลป์แบบอื่นก็คือ การแสดงแบบโพสต์โมเดิร์นแดนซ์สามารถจัดแสดงในสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ใช่โรงละคร เช่น สวนสาธารณะ โรงยิมส์ สนามกีฬา หลังคาอาคาร สถานที่เหล่านี้กลับกลายเป็นที่ใช้แสดงนอกเหนือไปจากการแสดงในโรงละครแบบปกติ

ทั้งนี้นอกจากแนวคิดของโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ จะสามารถจัดแสดงได้โดยไม่เลือกสถานที่ แม้แต่ในโรงละครแล้ว แนวคิดของศิลปินในยุคโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ยังนำเสนอเรื่องของชีวิตประจำวัน โดยให้ความสำคัญกับคำถามที่ว่า “จะเดินอย่างไร ทำไมและที่ไหน”²

2.3 นาฏศิลป์เฉพาะที่³ (Site-Specific Dance Performance)

ศิลปะการเต้นรำเฉพาะพื้นที่ (Site-specific dance performance) เป็นการตอบสนองที่มีต่อที่ตั้งเฉพาะโดยนักออกแบบท่าเต้น ที่ตั้ง หรือ ทางสภาพแวดล้อม หรือทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวคือ ตัวกระตุ้นในการแสดง ถึงแม้ว่า สถานที่แสดง (หรือที่ตั้ง) และการออกแบบท่าเต้นจะมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ยังคงมีองค์ประกอบที่สำคัญทั่วไป คือ การใช้สถานที่และพื้นที่ มีความเป็นอิสระจำเพาะ (Specific independence) ระหว่างที่ตั้งและการแสดง การเคลื่อนที่ของการแสดงจากที่ตั้งและความสำคัญของมันอาจจะหายไปอย่างสิ้นเชิงหรือถูกทำให้อ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว

² นราพงษ์ จรัสศรี. ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก (กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548.), หน้า 137-138.

³ JO Butterworth and Liesbethwildschut, Contemporary Choreography A Criticalreader. (Newyork : Published by Routledge 2009), 399-409.

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการทดลอง/ทางพื้นที่ นักออกแบบท่าเต้นและกระบวนการ
ทางการสร้างสรรค์ที่เป็นผลตามมา ซึ่งนำไปสู่การแสดง ในเป้าหมายของการสืบค้นนี้

การดึงเอางานของทฤษฎีทางจิตวิทยาและสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่พวกเขามี
ประสบการณ์ในเรื่องพื้นที่ ซึ่งรวมถึง Henri Lefebvre (1974, 1991) Brian Lawson (2001), Yi Fu
Tuan (1974, 1977) และ Gaston Bachelard (1964) คำถามเบื้องต้นในเรื่องที่ว่าเราประสบ รับรู้และมี
ปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ทำการสำรวจอย่างไร ทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ในเรื่องพื้นที่และปฏิสัมพันธ์ในเชิง
พื้นที่ (spatial interaction) ถูกวางไว้ควบคู่กับสิ่งที่ดึงมาจากทฤษฎีการแสดงและทฤษฎีในเรื่องการ
ออกแบบท่าเต้นที่นำเสนอโดย Valerie Briginshaw (2001) และ Valerie Preston-Dunlop (1998) ใน
ความพยายามที่จะเริ่มต้นในการร่างเส้นขนานกันต่างๆ ระหว่างเรื่องทางด้านปรัชญาและทางการ
ปฏิบัติของทฤษฎีนาฏศิลป์และพื้นที่ แนวความคิดต่างๆ ในเรื่องพื้นที่ทางสังคมและบุคคล วิธีใน
การสร้าง การมีประสบการณ์ การรับรู้และการอ่าน ความหมายโดยนัยของศิลปะนาฏศิลป์เฉพาะ
พื้นที่ (Site-specific dance performance) ต่างก็นำมาพิจารณา การสืบค้นนี้จะให้ความสำคัญในเรื่อง
พื้นที่ทางสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างและจะไม่ให้ความสำคัญในตัวเองในเรื่องภูมิทัศน์หรือ
สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ถึงแม้ว่า การมีอยู่ขององค์ประกอบเชิงพื้นที่เฉพาะในการเต้นรำจะ
บอกเป็นนัยในการสร้างสรรค์ทางการออกแบบท่านาฏศิลป์เป็นที่รับรู้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้นำมา
พิจารณาตรวจสอบในบทความนี้

ในท้ายที่สุด ต้นแบบของอิทธิพลถูกนำเสนอเป็นการอธิบายว่า วิธีการที่หลากหลายต่างๆ
ที่มีต่อการพบเจอกับพื้นที่สามารถเป็นวิธีการของอิทธิพลที่มีต่อกระบวนการเชิงสร้างสรรค์และให้
ความหมายได้

สภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นมาให้ความอุดมสมบูรณ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งที่เป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการ ในขณะที่เราอาจจะไม่รู้สึกรับถึงผลกระทบของพวกเราก็ที่มีต่อการรับรู้เรื่องพื้นที่
Lawson อธิบายว่าสมองของเราจัดลำดับองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ก่อนองค์ประกอบอื่นๆ เมื่อใน
ภาพหลังพยายามที่จะสร้างพื้นที่ใน “ดวงตาของความคิด” ของเราขึ้นมาใหม่ Lawson Z2001: 62-8)
กำหนดองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้เป็น

1. การตั้งเป็นแนวตรงหรือแนวดิ่ง (Verticality)
2. ความสมมาตร (Symmetry)
3. สี
4. จำนวน (ของหน้าต่าง เสา ประตู ฯลฯ)
5. ความหมาย (กล่าวคือ “การแบ่งประเภท” โปสเตอร์ ห้องแสดงภาพ ฯลฯ)
6. บริบท (บริบทของเราเมื่อเข้าไปในพื้นที่)

องค์ประกอบสี่อย่างแรกที่ลงรายการไว้ในที่นี้อ้างอิงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางโครงสร้างและเป็นทางการยิ่งขึ้นกับพื้นที่ ซึ่งบางที่อาจทำให้เกิดการตอบสนองทางสุนทรียะ องค์ประกอบที่ยังเหลืออีก 2 อย่าง คือ ความหมายและบริบท ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างพื้นที่ทางสังคมและส่วนบุคคลและต้องการการทดสอบเพิ่มเติม

2.4 มรดกโลก (Heritage Site)

มรดกโลก (อังกฤษ : World Heritage Site : ฝรั่งเศส : Patrimoine Mondial) คือสถานที่อันได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเลสาบ ทะเลทราย อนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมไปถึงเมือง ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การยูเนสโก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีมนุษยชาติหรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรจะปกป้องสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อให้ได้คงทอดไปถึงอนาคต

ใน พ.ศ. 2553 มีมรดกโลกที่ขึ้นทะเบียนแล้วทั้งสิ้น 911 แห่ง แบ่งออกเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม 704 แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ 180 แห่ง และมรดกโลกแบบผสม 27 แห่ง ตั้งอยู่ใน 151 ประเทศ โดยอิตาลีเป็นประเทศที่มีจำนวนมรดกโลกมากที่สุด คือ 44 แห่ง แม้ว่ายูเนสโกจะอ้างอิงถึงมรดกโลกแต่ละแห่งด้วยหมายเลข แต่การขึ้นทะเบียนในหลายครั้งก็จะผนวกเอามรดกโลกที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้ว เข้าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลกที่มีพื้นที่มากขึ้น ดังนั้นจึงมีหมายเลขมรดกโลกเกิน 1,200 แม้ว่าจะมีจำนวนมรดกโลกน้อยกว่าก็ตาม

มรดกโลกแต่ละแห่งเป็นทรัพย์สินของประเทศ ที่เป็นเจ้าของดินแดนที่มรดกโลกตั้งอยู่ แต่ได้ถูกพิจารณาให้เป็นผลประโยชน์ของประชาคมระหว่างประเทศในการอนุรักษ์มรดกโลกแห่งนั้น⁴

2.5 ประวัติการแสดง แสง สี เสียง

ศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งในประเทศไทย คือ ศิลปะการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ ซึ่งแต่เริ่มเดิมทีเป็นเพียงการฉายเอาภาพนิ่ง ผนวกกับการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และความสำคัญของสถานที่ที่จัดทำการแสดง “การแสดงแสงและเสียงในประเทศไทย มีมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2519 โดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือจัดขึ้น ที่วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ต่อมาในปีพุทธศักราช 2520 กรมศิลปากรจัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากนัก ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ อ.ส.ท. ในขณะนั้น) จัดการแสดงแสงเสียง

⁴ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, มรดกโลก [ออนไลน์], 20 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา

“สะพานข้ามแม่น้ำแคว” ขึ้นในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พุทธศักราช 2523 อันเป็นปีทองเที่ยวไทย กิจกรรมนี้เป็นที่แพร่หลายมากขึ้น และมีการจัดขึ้นอีกหลายแห่งในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน และในปี 2525 มีการแสดงแสง เสียง สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เป็นพระราชพิธีที่จัดขึ้นเนื่องในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์มีอายุบรรจบครบ 200 ปี ในวันที่ 6 เมษายน 2525 ซึ่งรัฐบาลสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี นับเป็นมหามงคลสมัยแสดงถึงความมั่นคงของบ้านเมือง⁵

การแสดงแสง สี เสียง เป็นการแสดงซึ่งเน้นความตระการตาของระบบแสงสี และดนตรี เสียงประกอบให้สอดคล้องกับสถานที่ๆ สำคัญต่างๆ ในประเทศ โดยอาศัยบทประพันธ์และมีผู้บรรยาย ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงความจริงผสานกับความฝัน และจินตนาการจากอดีตกาลได้อย่างมีอรรถรส ต่อมาการแสดงแสง สี เสียง ได้เกิดเป็นวัฒนธรรมบันเทิงอย่างหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งส่วนมากมุ่งเน้นการนำเสนอประวัติศาสตร์ ภาพลักษณ์ วัฒนธรรมวิถีความเป็นอยู่ และประเพณีของชุมชนนั้นๆ เป็นหลัก และมีพัฒนาการรูปแบบการแสดงอย่างต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. 2535 ได้เกิดรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ที่นำเสนอในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น โดยอาศัยการผสมผสานความหลากหลายทางศาสตร์แห่งงานการละคร และนาฏยศิลป์ผสมผสานเทคนิคระบบแสงสี และระบบเสียง ซึ่งเรียกว่า การแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เรื่องคนดีศรีอยุธยา โดยกองทัพบก ฐานการทหารไทยและคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นองค์กรหลักในการผลิต ซึ่งการจัดงานครั้งนั้นมีอาจารย์จรรยา นง แสงวิเชียร คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการผลิตการแสดง การแสดงดังกล่าวได้จัดให้มีขึ้น ณ วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี หัวหน้าภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้กำกับการแสดงและผู้ออกแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย จากรูปแบบเดิมที่อาศัยเพียงเทคนิคทางด้านแสง สี และระบบเสียงประกอบคำบรรยายเล่าพรรณนาความเป็นมาของสถานที่สำคัญของชุมชน เกิดเป็นการนำเสนอนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยและการละครรวมเข้าไว้ด้วยกัน จนในที่สุดการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพก็กลายเป็นวัฒนธรรมบันเทิง ที่ได้รับความนิยมดำเนินกันอย่างต่อเนื่องของหลายองค์กรในประเทศ เสมือนหนึ่งเป็นเป็นสื่อบันเทิงที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน เศรษฐกิจ และธุรกิจการท่องเที่ยว

⁵ สัมภาษณ์ สถาพร สนทอง, ผู้เชี่ยวชาญนาฏยศิลป์ไทย กรมศิลปากร, 12 กันยายน 2554.

การผลิตการแสดงแสง สี เสียง หรือการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเป็นภาระงานด้านการแสดงที่จำเป็นต้องอาศัยบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ด้านศิลปะการแสดง เป็นจำนวนมาก อีกทั้งระบบระเบียบการบริหารและการจัดการ เพื่อความสำเร็จของผลงานการผลิต และเป็นที่ยอมรับของสังคม⁶

2.6 ประวัติผู้กำกับและออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย⁷

การศึกษาประวัติการทำงานและผลงานของนราพงษ์ จรัสศรี สามารถแบ่งเป็นส่วนชีวประวัติ ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน ประสบการณ์และผลงาน ดังนี้

2.6.1 ชีวประวัติ

นราพงษ์ จรัสศรี เกิดเมื่อวันเสาร์ ที่ 18 เมษายน พุทธศักราช 2496 บิดาชื่อนายเฉลียว จรัสศรี มารดาชื่อนางเฉลิม จรัสศรี

2.6.2 ประวัติการศึกษา

นราพงษ์ จรัสศรี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเมื่อปี พ.ศ. 2521 สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (ออกแบบอุตสาหกรรม) จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ.2521-2524 ได้ไปศึกษาต่อหลักสูตรของศิลปินด้านนักเต้น (บัลเลต์) ณ เดอะรอยัลบัลเลต์สกูล กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ปี พ.ศ.2545 จบระดับปริญญาโท ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม (ศิลปะการแสดงหลักสูตรนานาชาติ) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปีพ.ศ.2548 จบระดับปริญญาเอก ปริญญาคุุณบัณฑิตในหลักสูตรการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมและการท่องเที่ยว (หลักสูตรนานาชาติ) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลคะแนนยอดเยี่ยม พร้อมทั้งเป็นคุุณบัณฑิตคนแรกของมหาวิทยาลัยศิลปากร

2.6.3 ประวัติการทำงาน

นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้ก่อตั้งคณะกรรมการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยคณะแรกของไทยใน พ.ศ. 2516 ชื่อ ฟันนี่บอย (Funny Boy) ต่อมาเปลี่ยนชื่อมาเป็นไทยอาร์ทมูฟเมนท์ ในปี พ.ศ. 2531

⁶ สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, 11 กุมภาพันธ์ 2554.

⁷ สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, 8 ตุลาคม 2554.

จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) และ ปี พ.ศ. 2522 – 2527 เป็นศิลปินนักแสดง และนักออกแบบด้านนาฏศิลป์เป็นนักแสดง ของคณะนาฏศิลป์ร่วมสมัย สไปรลด์ด้านซ์คอมพานี เมืองลิเวอร์พูล ประเทศสหราชอาณาจักร ปีพ.ศ. 2527 – 2530 ได้เป็นนักแสดง และนักออกแบบนาฏศิลป์ คณะนาฏศิลป์ร่วมสมัย เอ็กเทมโพรารี ด้านซ์เธียเตอร์ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร จากนั้นในปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมาได้ทำการสอนเป็นอาจารย์ประจำ สาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันตก ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านการสอน

เริ่มทำการสอน ด้านนาฏศิลป์ โดยเป็นอาจารย์ ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2554) และได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2552 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ในปี พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา (พ.ศ.2553-2554) วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ (พ.ศ. 2553-2554) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีพ.ศ.2550-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) และปีพ.ศ.2550 ได้รับรางวัลอาจารย์แบบอย่างในระดับองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีพ.ศ.2531-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554)

ตำราและงานวิจัย

ด้านตำราและงานวิจัยต่างๆ ของ นราพงษ์ จรัสศรี มีดังนี้ คือ ตำราภาษาไทย ประวัติ นาฏศิลป์ตะวันตก และตำราภาษาอังกฤษ นารายณ์อวตาร เพอร์ฟอรั่มมิ่งอาร์ตเดอะ ไทยรามายณะ อินเดอะโมเดิร์นเวิลด์ (Narai Avatara Performing The Thai Ramayana in The Modern World) เป็นต้น

2.6.4 ผลงานด้านนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่

พ.ศ. 2538 ผู้กำกับการแสดงในงานพิธี เปิด-ปิด การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 18 ณ สนาม 700 ปี จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2539 กำกับการแสดงและออกแบบท่าเต้น แสง สี เสียงประกอบจินตภาพ “แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง”

พ.ศ. 2541 กำกับการแสดงและออกแบบท่าเต้น ในพิธี เปิด- ปิด การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ในการแสดงชุดสปิริตออฟเอเซีย ซองออฟเฟรนด์ชิฟและไลท์ออฟเอเซีย (Spirit of Asia, Song of Friendships and Light of Asia)

พ.ศ. 2548 กำกับการแสดงและออกแบบทำเต็นงาน แสง สี เสียงประกอบจินตภาพ “วังลาววัลย์” ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

พ.ศ. 2549 ออกแบบทำเต็น “พืบนก” ร่วมแสดงในงานเลิฟออฟอันดามัน (Love for Andaman) ณ โรงละครคุณหญิงสุมนิ

พ.ศ. 2551 ออกแบบลีลาในละครเพลงเรื่อง อัน โครเมดา แสดง ณ พระราชานิเวศน์ มฤคทายวัน

2.7 ประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ 4 มีพระนามเดิมว่า สิน พระราชบิดาเป็นจีนแต่ใจ ได้สมรสกับหญิงไทยชื่อ นกเอี้ยง ภายหลังเป็นกรมสมเด็จพระเทพามาตย์ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในสมัยอาณาจักรธนบุรี ทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา⁸ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2310 เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 ขณะมีพระชนมพรรษาได้ 48 พรรษา รวมสิริดำรงราชสมบัติ 15 ปี พระราชโอรส พระราชธิดา รวมทั้งสิ้น 30 พระองค์⁹

พระราชกรณียกิจที่สำคัญในรัชสมัยของพระองค์ คือ การกอบกู้เอกราชจากพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง โดยขับไล่ทหารพม่าออกจากราชอาณาจักรจนหมดสิ้น และยังทรงทำสงครามตลอดรัชสมัยเพื่อรวบรวมแผ่นดิน ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของขุนศึกก๊กต่างๆ ให้เป็นปึกแผ่น เช่นเดียวกับขยายพระราชอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พระองค์ยังทรงมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูประเทศในด้านต่างๆ ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติหลังสงคราม ทรงส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม วรรณกรรม และการศึกษา เนื่องจากพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงมีต่อแผ่นดินไทย รัฐบาลจึงได้ประกาศให้วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปีเป็น "วันสมเด็จพระเจ้าตากสิน" และยังทรงได้รับสมัญญานาม มหาราช

2.7.1 พระปรมาภิไธย

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีพระนามเรียกที่แตกต่างกัน ดังนี้

⁸ จรรยา ประชิตโรมรัน. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548), หน้า 55.

⁹ ชำรงค์ศักดิ์ อายุวัฒน์. ราชสกุลจักรีวงศ์ และราชสกุลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2526), หน้า 26.

- เมื่อพระองค์ทรงขึ้นครองราชย์ ทรงใช้พระนามว่า: "พระศรีสรรเพชญ์"
- สมเด็จพระบรมธรรมิกราชาธิราชรามธิบดี บรมจักรพรรดิศร บวรราชาบิดินทร์ หริหรินทร์ธาดาชินดี ศรีสุวิบูลย์ คุณรุจิตร ฤทธิรามเสวกร บรมธรรมิกราชเดโชชัย พรหมเทพาคีเทพ ตรีภูวนาธิเบศร์ โลกเชษฏวิสุทธิ์ มกุฎประเทศคตมา มหาพุทชังกูร บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิลนพรัฐ ราชธานีบุรีรมย์อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน"¹⁰
- พระราชพงศาวดาร กรุงศรีสัตนาคนหุตเรียกว่า สมเด็จพระเอกาทศรถ
- พระราชพงศาวดาร ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เรียกว่า พระบรมหน่อพุทชังกูรเจ้า
- จดหมายเหตุกรุงธนบุรีในสมุดไทยคำ ชื่อพระราชสาสน์ และศุภอักษร ได้ตอบกรุงธนบุรีและกรุงศรีสัตนาคนหุตจุลศักราช 1140 ใช้ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอิศวรบรมนาถบรมบพิตร และ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอิศวรบรมนาถบรมบพิตร
- ตอนปลายรัชกาล พระรัตนมูณี ได้ถวายพระนามใหม่ว่า สมเด็จพระสยามยอดโยคาวจร
- พระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขาเรียกว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ 4
- พระนามที่เรียกกันตามหนังสือประวัติศาสตร์ทั่วไป เรียกว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
- ประชาชนทั่วไปขนานนาม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

2.7.2 พระราชประวัติก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ (พระราชสมภพและขณะทรงพระเยาว์)

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีชาวจีนแต่จิวคนหนึ่งนามว่า หยง แซ่เต้¹¹ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้อธิบายว่า ไหลสอง หรือ ไหยสอง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดแต่จิว มิใช่ชื่อของพระราชบิดาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) เป็นผู้อพยพมาจากเมืองเจิงไห่ ชั่วเถา ครั้นเมื่อถึงวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2277 ได้มีบุตรชายคนหนึ่ง ได้ชื่อว่า สิน เกิดแต่นางนเกี๊ยง ซึ่งเป็นชาวไทย ผู้ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานศักดิ์เป็นกรมสมเด็จพระเทพามาตย์ สำหรับถิ่นกำเนิดของสมเด็จพระ

¹⁰ จรรยา ประชิตโรมรัน. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548), หน้า 55.

¹¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงแตก, พระเจ้าตากฯและประวัติศาสตร์ไทย. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน 2538), หน้า 63.

เจ้าตากสินมหาราชนั้นน่าจะเกิดในแถบภาคกลางมากกว่าเมืองตาก ซึ่งมักว่ากันว่าอยู่ในกรุงศรีอยุธยา

จากหลักฐานที่อาลักษณ์ของจินจذبันทักไว้ในพระราชพงศาวดารวงศ์ไฉ่แผ่นดินจักรพรรดิเฉียนหลง กล่าวถึงพระราชประวัติของพระองค์ไว้ว่า "บิดาจึงเป็นชาวมณฑลกว๋างตุ้ง ไปทำมาค้าขายอยู่ที่เสียมล่อก๊ก (ประเทศไทย) และเกิดเจิ้งเจา (สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี; สำเนียงปักกิ่ง) ที่นั่น เมื่อเจิ้งเจาเติบโตใหญ่ เป็นผู้มีความสามารถ ได้เข้ารับราชการอยู่ในเสียมล่อก๊ก เมื่อเจิ้งเจารบชนะพม่า ๆ แล้ว ราษฎรทั่วประเทศยกขึ้นเป็นเจ้าครองประเทศ..."¹²

สำหรับการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่แน่ชัด แต่คาดว่าน่าจะทรงได้เคยบวชเรียนมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ทรงสามารถแต่งกลอนบทละครและอุคหนุนการเก็บรวบรวมคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ในภาษาไทยและภาษาบาลีครั้นเมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว ส่วนอุภินิหารบรรพบุรุษระบุว่า เด็กชายสินได้เล่าเรียนหนังสือในวัดโกษาवास สำนักของพระอาจารย์ทองดี อีกทั้งยังได้อุปสมบท และยังศึกษาภาษาต่างประเทศเป็นจำนวนมากในระหว่างเป็นมหาดเล็ก เพียงแต่มีหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่าพระองค์ทรงตรัสได้ 4 ภาษา คือ ไทย จีน ญวน และลาว

2.7.3 ภูมิหลังก่อนการรับราชการ

พระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชน่าจะประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก มิใช่ นายอากรบ่อนเบี้ย เป็นคำอธิบายที่ว่าเหตุใดพระองค์จึงไม่ทรงประมุขอากรสืบต่ออาชีพจากบิดา จึงน่าจะเป็นพ่อค้าเกวียนมากกว่า ทั้งนี้พระองค์และพรรคพวกเป็นกลุ่มพ่อค้าเร่ร่อนในแถบหัวเมืองเหนือ การเป็นพ่อค้าดังกล่าวทำให้พระองค์มีชาวจีนเข้ามาสมัครเป็นพรรคพวก และมีความเชี่ยวชาญในภูมิอากาศและภูมิประเทศแถบหัวเมืองเหนือ และทำให้ทรงมีความสามารถด้านการรบอีกทางหนึ่ง การค้าขายดังกล่าวจึงเป็นโอกาสให้พระองค์สามารถเป็นเจ้าเมืองตากได้ ซึ่งตรงกับตามประสงค์ที่จะเป็นเจ้าเมืองของพระองค์ด้วยเช่นกัน

2.7.4 การรับราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

สำหรับการรับราชการเป็นเจ้าเมืองตากนั้น ได้กล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงวิ่งเต้นให้ได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองตาก โดยติดต่อผ่านทาง

¹² ประยูรค์ สิทธิพันธ์. มหาราชและพระราชกรณียกิจสมเด็จพระภัทรมาหาราช. (กรุงเทพฯ : เทพพิทักษ์การพิมพ์ 2520), หน้า 223.

มหาดเล็กถึงพระยาจักรี สมเด็จพระเจ้าเอกทัศทรงทราบว่าเป็นเจ้าเมืองตากคนก่อนป่วยตาย จึงให้พระยาจักรีหาผู้มีสติปัญญาพอจะรับตำแหน่งแทน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงได้เป็นเจ้าเมืองตาก ส่วนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัยว่า พระองค์ทรงเคยเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองตากก่อนที่จะทรงได้รับการเลื่อนตำแหน่ง

ครั้นเมื่อกองทัพพม่ายกมารุกรานกรุงศรีอยุธยา ได้ยกทัพผ่านเมืองตาก พระยาตากเห็นสู้ไม่ไหวจึงได้นำไพร่พลลงมาช่วยป้องกันกรุงศรีอยุธยา ทั้งยังปรากฏในพงศาวดารว่า พระยาตากมีความชอบในการนำทหาร 500 นาย มาช่วยป้องกันพระนคร จึงได้รับพระราชทานของบำเหน็จ ในระหว่างการปิดล้อมนั้นก็ได้ปรากฏฝีมือเป็นนายทัพเข้มแข็ง ปฏิบัติงานตามคำสั่งของราชการ

2.7.5 การตั้งตนเป็นใหญ่และกอบกู้เอกราช

พระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นภาพร่าง (Sketch) จากพระพักตร์ โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เมื่อครั้งเสด็จฯ มาถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เดือนยี่ พ.ศ. 2309 ขณะพระยาตากตั้งค่ายอยู่ในค่ายวัดพิชัย ก็ได้รวบรวมไพร่พลจำนวนหนึ่ง (มีกระสุนเป็น 500 นาย) มุ่งหน้าไปทางเมืองระยอง ทางหัวเมืองฝั่งทะเลด้านตะวันออก ระหว่างเส้นทางที่ผ่านไ้้นั้นได้ปะทะกับกองกำลังของพม่าหลายครั้ง แต่ก็สามารถตีฝ่าไปได้ทุกครั้ง และสามารถรวบรวมไพร่พลตลอดจนอาวุธยุทโธปกรณ์ได้มากขึ้น

หลังจากพระองค์ยึดเมืองระยองได้ ขณะพระยาวชิรปราการพักอยู่บริเวณวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ได้เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์พายุนมุนจนบิดต้นตาลเป็นเกลียวโดยไม่คลายตัว ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ตาลขด¹³ บรรดาทหารทั้งหลายต่างก็ยกพระยาวชิรปราการเป็นเจ้าตาก¹⁴ มีศักดิ์เทียบเท่าพระบรมวงศานุวงศ์ อย่างไรก็ตาม ก็อาจพิจารณาจากแนวคิดทางการเมืองได้เช่นกันว่า พระยาตากประกาศตนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน นับตั้งแต่ยกทัพออกจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว

¹³ พลตรีบัญชา แก้วเกตุทอง, หนังสือที่ระลึกในงานหล่อประทานพร สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ณ วัดลุ่มมหาชัยชุมพล จังหวัดระยอง วันที่ 6-10 กุมภาพันธ์ 2521. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน. 2521), หน้า 21.

¹⁴ วัลลภา รุ่งศิริแสงรัตน์, บรรพบุรุษไทย: สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546), หน้า 5.

เจ้าตากมุ่งยึดเมืองจันทบูร ซึ่งก่อนเข้าตีเมืองได้มีรับสั่งให้ทหารทุกคนทำลายหม้อข้าวให้หมด หมายถึงให้ไปกินข้าวในเมืองจันทบูร¹⁵ จนตีได้เมืองจันทบูรเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2310 หลังจากนั้นก็มีผู้คนสมัครใจเข้ามาพร้อมกับพระองค์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเมืองจันทบูรและเมืองตราดไม่ถูกยึดครองโดยทหารพม่า

เจ้าตากทรงรวบรวมกำลังพลจนมีจำนวน 5,000 นาย จึงได้ยกกองทัพเรือออกจากจันทบูร ล่องมาตามฝั่งทะเลในอ่าวไทย จนถึงปากแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อสู้จนยึดธนบุรีคืนจากพม่าได้ นายทองอิน เจ้าเมืองธนบุรีซึ่งพม่าแต่งตั้งให้ขึ้นถูกประหารชีวิต ต่อจากนั้นได้ยกกองทัพเรือต่อไปถึงกรุงศรีอยุธยา เข้าโจมตีค่ายโพธิ์สามต้นจนสามารถจับได้ทหารพม่าออกจากอาณาจักรได้ และสามารถกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากการยึดครอง

2.7.6 การปราบดาภิเษก

การปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์และการเมืองเป็นสำคัญ ทำให้เจ้าตากมา "ยับยั้ง" อยู่ ณ เมืองธนบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นราชธานีไม่ถาวร ก่อนหน้านั้นเมืองธนบุรีถูกทิ้งร้าง มีดินไม่ขึ้นและซากศพทิ้งอย่างเกลื่อนกลาด ทำให้ต้องมีการเกณฑ์แรงงานจัดการพื้นที่ขึ้นมาใหม่ เจ้าตากยังมีรับสั่งให้คนไปอัญเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ในสมัยตอนปลายอยุธยาจากเมืองลพบุรีมายังเมืองธนบุรี และได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าเอกทัศตามโบราณราชประเพณี

หลังจากที่อพยพผู้คนและทรัพย์สินลงมาทางใต้ และตั้งราชธานีใหม่ขึ้นที่เมืองธนบุรี เรียกนามว่า กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร เจ้าตากทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ตามแบบพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงเก่า จดหมายเหตุไทรพระบว้าเป็นวันอังคาร แรมสี่ค่ำ จุลศักราช 1129 ซึ่งตรงกับวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2310 เฉลิมพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ 4 ในขณะที่ยังทรงมีพระชนมายุ 34 พรรษา ความสำเร็จดังกล่าวทำให้มีผู้ที่มีแนวคิดต้องการรื้อฟื้นราชอาณาจักรอยุธยา ขึ้นมาใหม่ มาเข้าร่วมด้วยกับขุมมของพระองค์เป็นอันมาก ทำให้สถานะพระมหากษัตริย์ของพระองค์เด่นชัดยิ่งขึ้น อีกทั้งพระองค์ยังทรงเริ่มประกอบพระราชกรณียกิจตามแบบอย่างพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เพื่อทรงแสดงถึงสิทธิธรรม

¹⁵ ศรราวริศา เมฆไพบูลย์, ศิริโชค เลิศยะโส. NATIONAL GEOGRAPHIC ฉบับที่ 77 (ธันวาคม 2550.), หน้า : 51.

2.7.7 ที่ประทับ

ภายหลังจากที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย พระราชวังกรุงธนบุรี หรือ พระราชวังเดิม เป็นพระราชวังหลวงที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังนี้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2311 เพื่อใช้เป็นที่ประทับและว่าราชการ เมื่อทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พร้อมกับปรับปรุง "ป้อมวิไชยเอนทร์" และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "ป้อมวิไชยประสิทธิ์" ตำแหน่งของพระราชวังนี้ เป็นจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ สามารถสังเกตการณ์ได้ในระยะไกล อีกทั้งยังใกล้กับเส้นทางคมนาคมและเส้นทางการเดินทัพที่สำคัญอีกด้วย ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองทัพเรือ

2.7.8 พระราชสันตติวงศ์ (พระอัครมเหสี พระมเหสี เจ้าจอมมารดา และเจ้าจอม)

ทรงมีพระมเหสีและพระภรรยาเจ้า ดังนี้¹⁶

- พระอัครมเหสี
 - สมเด็จพระอัครมเหสี กรมหลวงบาทบริจา (สอน)
- พระมเหสี
 - กรมบริจารักดีศรีสุदारักษ์ (พระนามเดิมว่าเจ้าหญิงนิม พระธิดาในพระเจ้านครศรีธรรมราช)
- เจ้าจอมมารดาและเจ้าจอม
 - เจ้าจอมมารดานิมใหญ่ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิมใหญ่ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)
 - เจ้าจอมมารดาเจ้าหญิงปราง (พระธิดาในพระเจ้านครศรีธรรมราช)
 - เจ้าจอมมารดาเจ้าหญิงจวน (พระธิดาในพระเจ้านครศรีธรรมราช)
 - เจ้าจอมมารดาอำพัน จันทโรจวงศ์ (ธิดาของอุปราชจันทร์แห่งเมืองนครศรีธรรมราช)
 - เจ้าจอมมารดาทิม (ธิดาของท้าวทรงกันดารทองมอญ)
 - เจ้าจอมมารดาเงิน
 - เจ้าจอมมารดาและเจ้าจอมอื่นๆ (ไม่ปรากฏนาม)

¹⁶คณัย ไชยโยธา. 53 พระมหากษัตริย์ไทย : ๕ ครองใจไทยทั้งชาติ. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), หน้า 247.

2.7.9 พระราชโอรสและพระราชธิดา

ทรงมีพระราชโอรส 21 พระองค์ พระราชธิดา 9 พระองค์ รวมทั้งสิ้น 30 พระองค์ มีรายพระนาม ดังนี้¹⁷

- สมเด็จพระมหาอุปราชา เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ (จ้อย) ประสูติในสมเด็จพระอัครมเหสี กรมหลวงบาทบริจา ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2325 เป็นต้นราชสกุล "สินศุข" และ "อินทรโยธิน"
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าน้อย ประสูติในสมเด็จพระอัครมเหสี กรมหลวงบาทบริจาริกา ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2325
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายทัตพงศ์ ประสูติในกรมบริจาริกาคีศรีสุदारักษ์ (เจ้าหญิงนิม) พระธิดาของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) เป็นต้นราชสกุล "พงษ์สิน"
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายนเรนทรราชกุมาร ประสูติในกรมบริจาริกาคีศรีสุदारักษ์ เป็นต้นราชสกุล "รุ่งไพโรจน์"
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายทัสไทย ประสูติในกรมบริจาริกาคีศรีสุदारักษ์ ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2358 ฐานเป็นชู้กับเจ้าจอมในวัง มีพระธิดาคือ เจ้าจอมมารดาน้อยในรัชกาลที่ 4 เป็นต้นราชสกุล นพวงศ์ และ สุประดิษฐ์
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายสุพันธุ์วงศ์ ประสูติในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฉิมใหญ่ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้รับการสถาปนาในรัชกาลที่ 1 เป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยธิเบศร์ กรมขุนกระษัตราธิบดี ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2352 ด้วยข้อหาบฏ
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าปัญจปาปี ประสูติในกรมบริจาริกาคีศรีสุदारักษ์ เป็นพระชายาของพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าเกษตร กรมขุนอิศราบุรียณ์ ต้นราชสกุล อิศรางกูร
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าศิลา (ไม่ทราบนามพระมารดา) โปรดเกล้าฯลดพระยศได้เข้ารับราชการต่อมารัชสมัยรัชกาลที่ 3 ได้บรรดาศักดิ์เป็นที่พระยาประชาชีพ ทรงเป็นต้นราชสกุล "ศิลานนท์"
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าโกมล (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าบุปผา (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- สมเด็จพระเจ้าฟ้าสิงหรา (ไม่ทราบนามพระมารดา)

¹⁷ ธีรศักดิ์ อายุวัฒน์. ราชสกุลจักรีวงศ์และราชสกุลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ. 2554), หน้า 55.

- สมเด็จพระเจ้าฟ้าเล็ก (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- เจ้าจอมมารดาพระองค์เจ้าสำลีวรรณ ประสูติในเจ้าจอมมารดาอำพัน เป็นพระชายาในสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาเสนาอนุรักษ์ ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2352 ด้วยข้อหา กบฏ เป็นต้นราชสกุล อิศรเสนา
- พระองค์เจ้าชายอรนิกา ประสูติในเจ้าจอมมารดาอำพัน จันทโรจวงศ์ ธิดาเจ้าพระยาสุรินทรราชา (จันทร์ จันทโรจวงศ์) ต้นสกุล "จันทโรจวงศ์" ถูกสำเร็จโทษในรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2352
- พระองค์เจ้าอัมพวันประสูติในเจ้าจอมมารดาทิม บุตรีของท้าวทรงกันดารทองมอญ
- พระองค์เจ้าประไพพัตร์ ประสูติในเจ้าจอมมารดาเงิน
- พระองค์เจ้าสุมาลี (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าธำรง (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าละมั่ง (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าจามจุรี (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าสังวาลย์ (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าคันธวงค์ (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าเมฆินทร์ (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าอิสินทร (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าบัว (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าชาย (ไม่ปรากฏพระนาม ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าหนูแดง (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- พระองค์เจ้าสุคชาตรี (ไม่ทราบนามพระมารดา)
- เจ้าพระยานครน้อย ประสูติในเจ้าจอมมารดาเจ้าหญิงปราง พระธิดาของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) (พระขนิษฐาในกรมบริจาภักดีศรีสุदारักษ์) เป็นต้นราชสกุล "ณ นคร" "โกมารกุล ณ นคร" และ "จตุรงคกุล"
- เจ้าพระยานครราชสีมาทองอินทร์ ประสูติในเจ้าจอมมารดาเจ้าหญิงจวน พระธิดาของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) (ขนิษฐาของ กรมบริจาภักดีศรีสุदारักษ์) ต้นราชสกุล "ณ ราชสีมา" อินทรกำแหง มหาวรณงค์ คชวงค์ อินทโสฬส ชุกฤต เนียมสุริยะ เชิญธงไชย อินทนุชิต ศิริพร นิลนันทน์

2.7.10 พระราชกรณียกิจ (การสงคราม)

ครั้งพระเจ้ามังระทราบข่าวว่ามีคนไทยตั้งตนเป็นใหญ่อีกครั้ง จึงได้มีพระบรมราชโองการให้ แม่จี่มารหย้า¹⁸ เจ้าเมืองทวาย ยกทัพมาปราบปราม กองทัพพม่ายกมาถึงอำเภอบางกุ้ง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงธนบุรี มีกำลังตามพระราชพงศาวดาร 2,000 คน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จนำกองทัพออกตีพม่าจนแตกพ่าย กิตติศัพท์ที่ทรงรบชนะ ทำให้พระราชอำนาจทางการเมืองในภาคกลางยิ่งเข้มแข็งยิ่งขึ้น ราวปี พ.ศ. 2311 พระองค์ก็ทรงยกทัพไปตีชุมนุมพิษณุโลกอีก แต่กระสุนปืนต้องถูกพระองค์ จึงต้องยกทัพกลับและรักษาพระองค์ยังพระนคร

หลังจากพระอาการประชวรแล้ว ในระหว่างปี พ.ศ. 2312-2313 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงใช้เวลาในการปราบปรามชุมนุมอื่นๆ เพื่อรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่น เริ่มจากชุมนุมเจ้าพิมาย ชุมชนเจ้านครศรีธรรมราชและชุมนุมเจ้าพระฝางตามลำดับ¹⁹ เมื่อทรงปราบปรามชุมนุมต่างๆ ลงอย่างราบคาบแล้ว รัฐบาลจีนก็เริ่มให้การยอมรับสถานะพระมหากษัตริย์ของพระองค์อย่างเป็นทางการ นอกจากการต่อสู้เพื่อรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นแล้ว ยังต้องป้องกันหัวเมืองชายแดนอีกด้วย

ตลอดรัชสมัยทรงทำสงครามกับพม่าถึง 9 ครั้ง แต่ที่ทรงได้รับชัยชนะทุกครั้ง

- สงครามครั้งที่ 1 รบพม่าที่บางกุ้ง พ.ศ. 2310 นับเป็นการศึกครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องมาจากทางพม่าทราบข่าวว่ามีคนไทยตั้งตัวเป็นใหญ่ จึงสั่งให้เจ้าเมืองทวายเข้าสืบข่าวเพื่อที่จะกำจัดเสีย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรู้ข่าวจึงโปรดให้จัดกองทัพไปจับไล่กองทัพพม่า - มอญ ทหารพม่าเป็นฝ่ายแพ้ต้องถอยทัพกลับทางเมืองทวาย โดยทหารไทยสามารถยึดเรือรบอาวุธและเสบียงอาหารของพม่าไว้ได้

- สงครามครั้งที่ 2 พม่าตีเมืองสวรรคโลก พ.ศ. 2313 รบกับพม่าครั้งพม่าตีเมืองสวรรคโลก ไทยสามารถตีแตกไปได้

- สงครามครั้งที่ 3 ไทยตีเมืองเชียงใหม่ครั้งแรก พ.ศ. 2313 - พ.ศ. 2314 เป็นการรบกับพม่าเมื่อฝ่ายไทยยกไปตีนครเชียงใหม่ครั้งแรก แต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากขาดเสบียง

- สงครามครั้งที่ 4 พม่าตีเมืองพิชัยครั้งที่ 1 พ.ศ. 2315 ไปสุพลาแม่ทัพยกทัพไปช่วยเมืองเวียงจันทน์รบกับหลวงพระบาง ขากลับแคว่ตีเมืองพิชัย แต่ไม่สำเร็จ ไทยชนะ

¹⁸ ธีระชัย ธนาเศรษฐ. เปิดวังสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ธีรกิจ จำกัด. 2544), หน้า 134.

¹⁹ พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับหมอบลัดเล. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551), หน้า 50-53.

- สงครามครั้งที่ 5 พม่าตีเมืองพิชัยครั้งที่ 2 พ.ศ. 2316 พม่ายกมาตีเมืองพิชัย ครั้งที่ 2 แต่พม่าตีไม่สำเร็จ พระยาพิชัยได้วีรกรรม พระยาพิชัยดาบหัก

- สงครามครั้งที่ 6 ไทยตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2317 กองทัพไทยชนะ ยึดนครเชียงใหม่มาก็กลับจากพม่าได้ เพราะชาวล้านนาออกมาสวามิภักดิ์กับไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงแต่งตั้งให้ พระยาจำบ้านเป็นพระยาวิเชียรปราการปกครองนครเชียงใหม่ พระยาภาววิละ ซึ่งเป็นต้นราชวงศ์ภาววิละ ปกครองนครลำปาง และพระยาลำพูนเป็นพระย้าวังสา ปกครองเมืองลำพูน การครั้งนี้จึงได้ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และน่าน กลับมาเป็นของไทย

- สงครามครั้งที่ 7 รบพม่าที่บางแก้วเมืองราชบุรี พ.ศ. 2317 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรู้ว่าพม่ายกพลตามพวกมอญที่หนีเข้ามาในเขตไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพมุ่งตรงไปยังราชบุรี โดยทรงบัญชาการทัพด้วยพระองค์เอง ทรงตั้งค่ายล้อมค่ายพม่าและลอบตีตัดทางลำเลียงเสบียงอาหาร โดยได้กำลังสนับสนุนจากพระยาขมราช ในที่สุดพม่าจึงต้องยอมแพ้ ชัยชนะในครั้งนี้ส่งผลให้ผู้คนที่หลบซ่อนตามที่ต่างๆ เข้ามาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากหมดความกลัวเกรงพม่า นับเป็นสงครามแบบจิตวิทยาโดยแท้

- สงครามครั้งที่ 8 อะแซห่วนกัตีหัวเมืองเหนือ พ.ศ. 2318 เป็นสงครามที่ใหญ่มาก อะแซห่วนกัเป็นผู้นำที่เชี่ยวชาญศึก มีอธยาชัยสุภาพ ส่วนทางด้านฝ่ายไทยนั้น มีเจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง) และเจ้าพระยาสุรสีห์พิชัยวุฒิราช (บุญมา) ในการครั้งนี้พม่ายกพลมา 30,000 คน เข้าล้อมเมืองพิษณุโลก อีก 5,000 คน ล้อมเมืองสุโขทัย ส่วนเมืองพิษณุโลกมีพลประมาณ 10,000 คน เท่านั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกทัพไปช่วย และในที่สุดอะแซห่วนกัต้องยกทัพกลับ เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินพม่าสวรรคต กองทัพพม่าส่วนที่ตามไปไม่ทันจึงถูกกองทัพทหารจับ²⁰

- สงครามครั้งที่ 9 พม่าตีเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2319 พระเจ้าจิงกูจาโปรดให้เกณฑ์ทัพพม้ามอญ 6,000 คน ยกมาตีเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2319 พระยาวิเชียรปราการได้พิจารณาแลเห็นว่า นครเชียงใหม่ไม่มีพลมากมาขนาดที่จะว่าป้องกันเมืองได้ จึงให้ประชาชนพลเรือนอพยพลงมาอยู่ที่เมืองสวรรคโลก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรสีห์คุมกองทัพเมืองเหนือขึ้นไปสมทบกองกำลังพระยาภาววิ เจ้าเมืองนครลำปาง ยกไปตีเมืองเชียงใหม่คืนสำเร็จ และทรงให้นครเชียงใหม่เป็นเมืองร้างถึง 15 ปี จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้ฟื้นฟูใหม่

ทรงทำสงครามกับเขมร 3 ครั้ง

²⁰ พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา. 2551), หน้า 128-146.

- สงครามครั้งที่ 1 พ.ศ. 2312 เจ้านายเขมรได้เกิดวิวาทกัน คือ นักร้องตนไปขอกองทัพพญามมาตีเขมร และนักร้องคนที่สู้มิได้ก็พาครอบครัวหนีมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ กรุงธนบุรี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยรณฤทธิ์กับพระยาอนุชิตราชา (ตอนนั้นเป็นตอนต้นรัชกาล สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยังมียศศักดิ์เพียงพระยาอภัยรณฤทธิ์) ยกทัพไปตีเขมรและทำการโจมตีได้เมืองเสียมราฐแล้วพักรอฤดูฝนอยู่ พอได้ข่าวว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช แล้วสิ้นพระชนม์ลง การตีเขมรครั้งนั้นจึงยังไม่เสร็จ

- สงครามครั้งที่ 2 พ.ศ. 2314 นักร้องตนซึ่งครองเขมรอยู่ ได้ข่าวพม่ายกมาตีไทย จึงถือโอกาสยกทัพมาตีเมืองจันทบุรีและตราด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรียกทัพไปตีเขมร ทัพไทยตีได้เมืองโพธิสัตว์ เมืองพระตะบอง เมืองบริบูรณ์ เมืองกำพงโสม และเมืองบันทายมาศ นักร้องตนพาแม่หนีไปอยู่กับญวน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักร้องตนครองเขมรสืบไป

- สงครามครั้งที่ 3 พ.ศ. 2319 ในขณะที่ไทยติดศึกพม่าที่เมืองพิษณุโลกนั้น มีเหตุเกิดขึ้นทางนครราชสีมา คือ เจ้าเมืองนางรอง (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์) ซึ่งเป็นเมืองขึ้นต่อนครราชสีมา วิวาทกับพระยานครราชสีมา แล้วเอาเมืองไปขึ้นต่อเจ้าโอ เมืองนครจำปาศักดิ์ซึ่งตั้งตนเป็นอิสระอยู่ พระยานครราชสีมามีใบบอกเข้ามายังกรุงธนบุรี ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2319 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรียกไปปราบ เมื่อปราบได้ให้ประหารเจ้าเมืองนางรองเสีย เจ้าพระยาจักรีปราบได้สำเร็จ พอปราบเสร็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงทราบเจ้าโอกับเจ้าอินอุปราชา เมืองนครจำปาศักดิ์เตรียมพล 10,000 นายจะมาตีนครราชสีมา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรสีห์คุมทัพไปสมทบอีก 1 ทัพและให้ปราบจำปาศักดิ์เสีย ทัพไทยตีจำปาศักดิ์แตกและจับตัวเจ้าโอกับเจ้าอินได้ที่เมืองสีทันดร และยังตีได้เมืองอัตตะปือด้วย พร้อมกันนั้นเจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ออกเกลี้ยกล่อมเมืองเขมรป่าดง ระหว่างจำปาศักดิ์กับนครราชสีมาเป็นพวกได้อีก 3 เมือง คือ สุรินทร์ สังขะ บุขันท์ ทั้ง 3 เมืองยอมเข้าเป็นเขตเมืองไทย เสร็จศึกครั้งนี้เจ้าพระยาจักรีได้เลื่อนเป็น "สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ" มีเครื่องยศอย่างเจ้าต่างกรม

พ.ศ. 2321 พระวอเสนาบดีเมืองเวียงจันทน์เป็นกบฏ แต่ผู้เจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตไม่ได้ ก็พาสมัครพรรคพวกหนีมาอยู่ที่ตำบลคอนมดแดง (จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน) และขอขึ้นต่อไทย ต่อมาพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ได้ยกทัพมาตีตำบลคอนมดแดงและจับมาพระวอเสีย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงขัดเคืองมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพ พร้อมด้วยเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ กองทัพไทยได้แสดง

ความสามารถตีเมืองเวียงจันทน์ได้ และหัวเมืองลาวทั้งหลายได้พากันมาขึ้นต่อไทย และในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางลงมายังกรุงธนบุรีด้วย

พ.ศ. 2323 เมื่อทัพไทยกลับจากเขมรแล้ว นักองคณก็ยกทัพมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองบันทายมาศ ส่วนนักองคณเกรงกลัวญวนจึงคงตั้งมั่นอยู่ที่เมืองกำปอด ต่อมาองไโกเซนเป็นกบฏยึดญวนไว้ได้ นักองคณสิ้นที่พึ่ง จึงขอประนีประนอมยอมให้นักองคณที่ครองกรุงกัมพูชา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระรามราชา (นักองคณ) เป็นเจ้ากรุงกัมพูชา และพระนารายณ์ราชาธิบดี (นักองคณ) เป็นมหาอุปราช และนักองคณเป็นมหาอุปราช ต่อมา นักองคณถูกลอบฆ่าตาย และนักองคณก็เป็นโรคตาย เป็นที่สงสัยว่าถูกวางยาพิษ ฟ้าทะละหะเข้าใจว่าพระรามราชาแกล้งฆ่าคนทั้งสอง จึงพร้อมด้วยข้าราชการรวมกันจับพระรามราชาถ่วงน้ำเสีย แล้วยกนักองคณราชบุตรขึ้นเป็นเจ้ากรุงกัมพูชา มีฟ้าทะละหะเป็นผู้สำเร็จราชการ ต่อมาฟ้าทะละหะได้เอาใจออกห่างไทยไปฝักใฝ่ญวน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เจ้าพระยาสุรสีห์ กรมขุนอินทรพิทักษ์ยกทัพไปตีเขมร ได้หลายหัวเมืองแล้ว พอจะตีเข้าเมืองหลวงก็พอดีเกิดการจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรี จำเป็นต้องยกทัพกลับ

การศึกสงครามดังกล่าวนี้ ส่งผลให้พระราชอาณาจักรไทยเป็นเอกราชและมีความมั่นคงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การขยายพระราชอาณาเขต

ดังนั้น อาณาเขตของประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี มีดังนี้

- ทิศเหนือ ตลอดอาณาจักรล้านนา
- ทิศใต้ ได้ดินแดนก้นตัน ตรังกานู และไทรบุรี
- ทิศตะวันออก ได้ดินแดนลาว เขมร จรดอาณาเขตญวน
- ทิศตะวันตก จรดดินแดนเมาะตะมะ ได้ดินแดน เมืองทวาย มะริด ตะนาวศรี

2.7.11 ด้านการปกครอง

หลังจากที่กรุงศรีอยุธยาแตก กฎหมายบ้านเมืองกระจัดกระจายสูญหายไปมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสืบเสาะ ค้นหารวบรวมไว้ได้ประมาณ 1 ใน 10 และโปรดฯ ให้ชำระกฎหมายเหล่านั้น ฉบับใดยังเหมาะแก่กาลสมัยก็โปรดฯ ให้คงไว้ ฉบับใดไม่เหมาะก็โปรดฯ ให้แก้ไขเพิ่มเติมก็มี ยกเลิกไปก็มี ตราขึ้นใหม่ก็มี และเป็นการแก้ไขเพื่อราษฎรได้รับผลประโยชน์มากขึ้น เช่น โปรดฯ ให้แก้ไขกฎหมายว่าด้วยการพนัน ให้อำนาจการตัดสินลงโทษขึ้นแก่ศาลแทน นายตรา สิทธิขาด และยังห้ามนายตรานายบ่อนออกเงินทดลองให้ผู้เล่น เกาะกุ่มผูกมัดจำจองเร่งรัด

ผู้เล่น กฎหมายพิกต์ภาษีอากรก็เกือบไม่มี เพราะผลประโยชน์แผ่นดินได้จากการค้าสำเภามากพอแล้ว กฎหมายว่าด้วยการจุกช่องล้อมวงก็ยังไม่ตรารึขึ้น เปิดโอกาสให้ราษฎรได้เฝ้าแห่นตามรายทาง โดยไม่มีพนักงานตำรวจเฝ้า ปืนคอยยิงราษฎร ซึ่งแม้แต่ชาวต่างประเทศก็ยังไม่ชมในพระราชอัธยาศัยนี้ เช่น มองเซนเซอร์ เลอบอง ได้บรรยายไว้ในจดหมายถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศว่า²¹

“บรรดาคนทั้งหลายเรียกพระเจ้าตากว่าพระเจ้าแผ่นดิน แต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเองว่าเป็นแต่เพียงผู้รักษากรุงเท่านั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหาได้ทรงประพฤติเหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินก่อน ๆ ไม่ และในธรรมเนียมของพระเจ้าแผ่นดินฝ่ายทิศตะวันออกที่ไม่เสด็จออกให้ราษฎรเห็น พระองค์ด้วยกลัวจะเสื่อมเสียพระเกียรติยศนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่ทรงเห็นชอบด้วยเลย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระปรีชาสามารถยิ่งกว่าคนธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงไม่ทรงเกรงว่าถ้าเสด็จออกให้ราษฎรพลเมืองเห็นพระองค์ และถ้าจะทรงมีรับสั่งด้วยแล้ว จะทำให้เสียพระราชอำนาจลงแต่อย่างใด เพราะพระองค์มีพระราชประสงค์ทอดพระเนตรการทั้งปวง ด้วยพระเนตรของพระองค์เอง และจะทรงฟังการทั้งหลายด้วยพระกรรณของพระองค์เองทั้งสิ้น”

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปกครองบ้านเมือง คล้ายคลึงกับพระราชาไชยาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ แบบพ่อปกครองลูก ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์เดียวที่ไม่ถือพระองค์ มักปรากฏพระวรกายให้พสกนิกรเห็น และมักถามสารทุกข์สุขดิบของพสกนิกรทั่วไป ทรงหาวิธีให้ไพร่บ้านพลเมืองได้ทำมาหากินโดยปกติสุข ใครดีก็ยกย่องสรรเสริญ ผู้ใดทำไม่พอพระทัย ก็คิดว่ากล่าวดั่งพ่อสอนลูก อาจารย์สอนศิษย์ ซึ่งสมกับ โคลงขอพระเกียรติของนายสวนมหาดเล็กที่ว่า

พระเดิยวบุญลากเลี้ยง	ประชากร
เป็นบิตุรมาตร	ทั่วหล้า
เป็นเจ้าและครูสอน	สิ่งโลก
เป็นสุขทุกข์ถ้วนหน้า	นิกรทั้งชายหญิง

เนื่องจากตลอดรัชสมัยของพระองค์ เป็นช่วงเวลาที่มีการทำศึกสงครามเกือบตลอดเวลา จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะชำระพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ ทำให้ต้องใช้กฎหมายที่มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยให้กรมวังหรือกระทรวงวังเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาว่าคดีใดควรขึ้นศาลใดแล้วส่งคดีไปยังศาลกรมนั้นๆ โดยได้แบ่งงานศาลออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

²¹ กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 39. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.2490), หน้า 63-64.

ฝ่ายรับฟ้อง

มีหน้าที่ในการเขียนคำฟ้องและพิจารณารูปคดีว่าควรจะฟ้องหรือไม่ ก่อนจะส่งขึ้นศาลเพื่อพิจารณา เรื่องปรับไหมและลงโทษผู้กระทำผิด

ฝ่ายตรวจสำนวนและพิพากษา

ฝ่ายนี้เดิมเป็นหน้าที่ของพราหมณ์ ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายแขนงต่างๆ จำนวน 12 คน โดยเรียกว่า "ลูกขุน ณ ศาลหลวง" ต่อมาได้มีคนไทยที่เชี่ยวชาญกฎหมายเข้ามาทำหน้าที่นี้ด้วย คณะลูกขุน ณ ศาลหลวงนี้จะไม่มีอำนาจในการปรับหรือลงโทษแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชพระองค์จะทรงใช้ ศาลทหาร เป็นส่วนใหญ่ โดยในการตัดสินคดีทุกครั้ง แม้พระองค์จะตัดสินให้ลงโทษสูงสุดแล้ว แต่ก็จะมีรับสั่งให้ทยอยการลงโทษจากขั้นต่ำสุดก่อน ซึ่งหลายครั้งจะปรากฏว่านักโทษที่มีความผิดร้ายแรง ก็มักจะได้รับการพระราชทานอภัยโทษหนัก โดยให้ไปกระทำการอย่างอื่นเป็นการไถ่โทษแทน

การออกพระราชกำหนดศักดิ์เลก พ.ศ. 2316 เพื่อสะดวกในการควบคุมกำลังคน การขยายอำนาจเข้าไปในดินแดนที่เคยเป็นประเทศราชของไทยในลาวและเขมร เพื่อให้ประเทศเข้มแข็งมั่นคง และการเตรียมการให้กรมขุนอินทรพิทักษ์ไปปกครองเขมรในฐานะเมืองประเทศราช แต่ได้เกิดจลาจลในกรุงธนบุรีเสีย ก่อนจึงไม่สำเร็จ ส่วนหัวเมืองใหญ่ๆ ที่เป็นทางผ่านของทัพพม่าก็โปรดให้แม่ทัพนายกองที่มีความสามารถไปปกครอง เช่น เจ้าพระยาสุรสีห์ไปครองเมืองพิษณุโลก เจ้าพระยาพิชัยราชาไปครองเมืองสวรรคโลก

นอกจากขับไล่พม่าออกไปจากอาณาจักรได้แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยังได้ขยายอำนาจเข้าไปในลาว ได้หัวเมืองลาวเข้ามาอยู่ในอำนาจจากกล่าวได้ว่า สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นสมัยแห่งการกู้เอกราชของชาติ รวบรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ขับไล่ข้าศึกออกไปจากอาณาเขตไทยและขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวางในรัชสมัย ของพระองค์ไทยจึงยิ่งใหญ่เท่าเทียมเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาที่มีความรุ่งเรือง²²

2.7.12 ด้านเศรษฐกิจ

สภาพบ้านเมืองหลังจากเสียกรุง ทำให้สภาพเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมาก มีประมาณครึ่งราชอาณาจักรครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีมณฑลกรุงเทพฯ มณฑลอยุธยา มณฑลราชบุรี

²² มูลนิธิกตเวทินในพระบรมราชูปถัมภ์, ประวัติศาสตร์ชาติไทย, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน), 2547 หน้า 79 - 93.

มณฑลนครชัยศรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลปราจีน และมณฑลจันทบุรี ครั้งนั้นมีมณฑลจันทบุรี เพียงมณฑลเดียวที่นับว่าปกติ ส่วนมณฑลที่เหลือถูกพม่าเข้ายึดเบียน เป็นเมืองร้าง ขาดการทำไร่นา ถึง 2 ปี ผู้คนที่เหลือจากการถูกพม่ากวาดต้อนไป ต่างพากันอพยพหลบหนีแตกกระจัดพลัดพราก หนีเข้ามาอยู่ตามป่าดงโดยมาก ต้องทรงเกลี้ยกล่อมผู้คนให้กลับมาอยู่ถิ่นเดิม เมื่อผู้คนมาอยู่รวมกันมากเข้า ไม่ช้าก็เกิดการอึดอัด เเสบียงอาหารไม่เพียงพอ ทรงสามารถแก้ไขความขัดข้องได้ โดยปัจจุบันทันด่วน จึงทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ซื้อข้าวสารและเครื่องนุ่งห่มในราคาสูง เพื่อแจกจ่ายให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ทำให้เกิดผลคืออย่างยิ่ง 3 ประการคือ

- ประการที่ 1 เมื่อบรรดาพ่อค้าทั้งหลายทราบวาสินค้าที่นำมาขาย ณ กรุงธนบุรี จำหน่ายได้ดีและมีราคาสูงเป็นพิเศษ จึงเป็นเหตุให้พ่อค้าพากันบรรทุกข้าวเปลือกข้าวสาร ตลอดจนเสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้ามาขายที่กรุงธนบุรีมากขึ้น ทำให้ประชาชนพลเมืองมีเสื้อผ้าอาหารเพียงพอกับความต้องการ ความอดอยากขาดแคลนก็หมดไป

- ประการที่ 2 เมื่อพ่อค้าแข่งขันกันนำสินค้านานาชนิดเข้ามาขายกันมากขึ้น ก็ทำให้บังเกิดภาวะสินค้าล้นตลาด เกินความต้องการของประชาชน ราคาสินค้าจึงเริ่มถูกลงเป็นลำดับ ความเดือดร้อนของราษฎรก็ค่อยๆ หมดสิ้นไป

- ประการที่ 3 บรรดารายกรที่ยังแตกฉานชานเช่นชุกซ่อนหลบหนียุทธภัยอยู่ตามที่ต่างๆ เป็นอันมากนั้น เมื่อทราบข่าวว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงเล็งดูราษฎรมิให้ออดอยากด้วยพระเมตตาปราณีเช่นนั้น ก็พากันมีความยินดีและอพยพกลับคืน เข้ามาอยู่ตามภูมิลำเนาเดิม ในบ้านในเมืองกันมากขึ้น ทำให้กรุงธนบุรีมีประชาชนพลเมือง เป็นกำลังเพิ่มเติมยิ่งขึ้น เป็นอันมาก สามารถนำไปใช้ในการต่อสู้ข้าศึกศัตรู ป้องกันบ้านเมืองได้ดียิ่งขึ้น ราษฎรได้เริ่มต้นดำเนินอาชีพ ประกอบการทำมาหากินกันสืบต่อไปใหม่ ยังผลให้บ้านเมืองที่เคยตกอยู่ในสภาพเป็นเมืองร้างมาแต่ก่อนนั้น ได้กลับคืนเข้าสู่สภาพปกติสุข มีความเจริญรุ่งเรืองร่มเย็นขึ้นมาใหม่อีก เศรษฐกิจของชาติจึงได้เริ่มฟื้นคืนดียิ่งขึ้น โดยลำดับ

ทรงนำพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และของพระราชชนนิรวมทั้งของพระญาติที่สะสมไว้ เอามาช่วยในราชการทั้งสิ้น เพราะพระองค์ได้ครองแผ่นดินอันว่างเปล่า ปราศจากปราสาทพระราชวัง ปราศจากสิ่งของอันมีค่า และท้องพระคลังที่ว่างเปล่า²³ อีกทั้งพวกทหารของพระองค์ที่มีเชื้อสายจีนได้ติดต่อญาติมิตร ซึ่งเป็นคนค้าขาย ได้เงินรวมกันประมาณหมื่นตำลึง บางคนให้ข้าวสาร ปลาแกม ฯลฯ แต่ไม่ได้ลงบัญชีเอาไว้ ต่อมาได้พระญาติของพระองค์ (เจียนจิ้น) ทำ

²³ ภิกษุณี, รมย์ กบิลสิงห์. ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน? (กรุงเทพฯ : ส่องสยาม, 2540), หน้า

หนังสือเพื่อจะขอยืมเงินข้าราชการจีนหรือจักรพรรดิเขียนลงมา ซื่อปิ่น, เหล็กตีดาบ และดาบที่ดีจากเมืองโก๊ฉ่า มาใช้ พร้อมทั้งหอก ง้าว และทวนด้วย รวมกันได้หกหมื่นตำลึง พระราชทรัพย์ที่ทรงนำมาจับจ่าย ในการซื้อข้าวสาร เลี้ยงฝ้านั้น ได้พระราชทานแก่บรรดาข้าราชการและประชาชนที่กำลังเดือดร้อนอย่างหนักอยู่ในเวลานั้น สมเด็จพระปิยมหาราชทรงสันนิษฐานว่า "ซื้อข้าวเลี้ยงคนโซ คงจะได้เงินจากค่ายโพธิสามต้น"

สุริย์ ภูมิภมร กล่าวถึงการหาพระราชทรัพย์ที่นำมาใช้จ่ายว่า "...ขายคินุก งาช้าง และไม้ซุง เพื่อเอาเงินมาช่วยในการซื้ออาหารและเครื่องนุ่งห่ม ..." ²⁴ อีกตอนหนึ่ง สมเด็จพระปิยมหาราชได้ทรงพระราชนิพนธ์ใจความตอนหนึ่งว่า "...เงินจะได้มาทางใดไม่ว่า เจ้ากรุงธนบุรีเป็นผู้ซื้อข้าวมาแจกเลี้ยงเลี้ยงชีวิตกันในเวลาขาดสน อิ่มก็อิ่มด้วยกัน ออกก็อดด้วยกัน..." ในจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี มีกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า "...ได้ ปิ่นใหญ่พม่าที่ขึ้นไปไม่ได้ค้างอยู่ ให้ระเบิดเอาทอง (คิดว่าน่าจะเป็นทองเหลือง หรือทองสำริด-ผู้รวบรวม) ลงสำเภงา ซื้อข้าวถึงละ 6 บาท เลี้ยงคนโซไว้ได้กว่าพัน..."

สมัยกรุงธนบุรี เป็นสมัยที่ต้องสร้างชาติบ้านเมืองกันใหม่ พระองค์ทรงทำนุบำรุงการค้าขายทางเรืออย่างเต็มที่ ทรงค้าขายกับจีนเป็นประจำ ทรงแต่งสำเภงาหลวงออกไปขายหลายสาย ทางตะวันออกถึงเมืองจีน ทางตะวันตกถึงอินเดีย ผลกำไรที่ได้จากการค้าสำเภงามีมากพอที่จะช่วยบรรเทาการเก็บภาษีอากรจากราชฎ ในระยะแรกซึ่งราชฎยังตั้งตัวไม่ได้ สภาพเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าตอนต้นรัชกาล โดยมีรายได้จากภาษีขาเข้าและภาษีขาออกจากเรือสินค้าต่างชาติ ได้แก่ จีนและชาวที่เข้ามาค้าขายกับไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งเสริมการนำสินค้าพื้นเมืองไปขายทางเรือซึ่งอำนวยความสะดวกประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่องานสร้างชาติ ทำให้ราชฎมีงานทำมีรายได้ ทั้งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะฝึกให้คนไทยเชี่ยวชาญการค้าขาย ป้องกันมิให้การค้าตกอยู่ในมือชนต่างชาติ และรักษาประโยชน์ของสินค้าพื้นเมืองมิให้ถูกทอดทิ้ง พระองค์ทรงพยายามผูกไมตรีกับจีนเพื่อประโยชน์ทั้งในด้านความมั่นคงของชาติ และประโยชน์ในด้านการค้า อย่างไรก็ตามการแก้ไขเศรษฐกิจและสภาพบ้านเมือง ยังมีปัญหาอยู่บ้าง ดังที่บาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อ มองเซนเยอร์ เลอบองซึ่งเข้ามาในเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. 2318 จดบันทึกไว้ในช่วง พ.ศ. 2318 ดังนี้ ²⁵

“จนถึงเวลาเดี๋ยวนี้ อาหารการกินในเมืองนี้ยังแพงมาก เพราะบ้านเมืองไม่เป็นอันทำมาหากินมาเป็นเวลา 15 ปีแล้ว และในเวลานี้ยังหาสงบทีเดียวไม่”

²⁴ สุริย์ ภูมิภมร, วารสารศิลปวัฒนธรรม 17, (6 เม.ย. 2539) :78.

²⁵ กรมศิลปากร, จดหมายเหตุและบาทหลวงฝรั่งเศสในแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร 2511), หน้า 85.

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกังวลพระทัยในเรื่องนี้จึงมีพระราชดำรัสว่า²⁶

“บุคคลผู้ใดเป็นอาทิวรรคคือเทวดา บุคคลผู้มีฤทธิ์มาประสิทธิ์มากระทำให้ข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ขึ้น ให้สัตว์โลกเป็นสุขได้ แม้นผู้นั้นจะปรารถนาพระพาทาแห่งเราข้างหนึ่ง ก็อาจตัดบริจาคแก่ผู้นั้นได้”

2.7.13 ด้านคมนาคม

ในยุคนี้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกเลิก ความคิดแนวเก่าที่ว่าหากถนนหนทางทางคมนาคมดีมากเกินไป จะเป็นการอำนวยการโยชน์ให้ข้าศึกศัตรูและพวกก่อการจลาจล แต่กลับทรงเห็นเป็นประโยชน์ในทางค้าขายมากกว่า ดังนั้นในฤดูหนาวหากว่างจากศึกสงคราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนและขุดคลอง จะเห็นได้จากแนวถนนเก่าๆ ในเขตธนบุรีซึ่งมีอยู่หลายสาย ส่วนการขุดชำระคลองมักมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ เช่น คลองท่าข้าม จากนครศรีธรรมราชไปออกทะเล เป็นต้น

2.7.14 ด้านการศึกษา

สมัยกรุงธนบุรีเป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย การฟื้นฟูการศึกษาจึงทำได้ไม่มากนัก แต่วัดก็ยังเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาอยู่ โดยมีแต่เด็กผู้ชายเท่านั้นที่มีโอกาสศึกษา เพราะต้องอยู่กับพระที่วัดเรียนหนังสือและได้รับการอบรมความประพฤติ เรียนพระธรรม ภาษาบาลีสันสกฤต และศัพท์เขมร เพื่อประโยชน์ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา นอกจากนี้มีวิชาเลข เน้นมาตรา ชั่ง ตวง วัด มาตราเงินไทย และการคิดหน้าไม้ ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีวิชาช่างฝีมือสำหรับเด็กโต ส่วนใหญ่เกี่ยวกับงานช่างก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ในการบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะ และสิ่งก่อสร้างภายในวัด สำหรับการเรียนวิชาชีพโดยตรงนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ใครมีอาชีพอะไรก็ถ่ายทอดวิชานั้นๆ ให้แก่ลูกหลานของตนตามสายตระกูล เช่น วิชาแพทย์แผนโบราณ วิชาช่างปั้น ช่างถม ช่างแกะสลัก ช่างปูนปั้น ช่างเหล็ก ช่างเงิน ช่างทอง ส่วนการศึกษาสำหรับเด็กหญิง จะถือตามประเพณีโบราณคือ เรียนเขียนปึกถักร้อย ทำกับข้าว การจัดบ้านเรือน การฝึกอบรมมารยาทของกุลสตรี สังคมสมัยนั้นไม่นิยมให้ผู้หญิงเรียนหนังสือ จึงมีน้อยคนที่อ่านออกเขียนได้²⁷

²⁶ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 65. (กรุงเทพฯ : ชัยวิโรจน์ 2535), หน้า 87.

²⁷ 53 พระมหากษัตริย์ไทย : ๕ ครองใจไทยทั้งชาติ. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2543),

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้บำรุงการศึกษาตามวัดต่างๆ และยังโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอหนังสือขึ้นเช่นเดียวกับสมัยอยุธยา ซึ่งคงเทียบได้กับหอพระสมุดในระยะหลัง นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้แสวงหาและรวบรวมตำราต่างๆ ที่กระจัดกระจายไปเมื่อคราวกรุงแตกไว้ที่พระอารามหลวงหรือหามาจำลองไว้เป็น แบบฉบับเพื่อใช้ศึกษาเล่าเรียน

2.7.15 ด้านศาสนา

ถึงแม้ว่าในรัชสมัยของพระองค์ บ้านเมืองจะตกอยู่ในภาวะสงครามเกือบตลอดเวลา แต่พระองค์กลับมิได้ทรงละเลยงานด้านศาสนจักร ได้ทรงมุ่งมั่นทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา พระราชกรณียกิจด้านฟื้นฟูพระพุทธศาสนามีดังนี้

- บทสวดมนต์ พุทธชัยมงคลคาถา และสร้างพระยอดธง มีบันทึกโบราณบอกไว้ดังนี้ "เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชตีเมืองจันทบุรีได้แล้ว ก็ทรงเล็งเห็นว่าสงครามก่อกำเนิดต่อจากนี้ไปจะต้องหนักหนาและยืดยาว จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระยอดธงแบบศรีอยุธยาขึ้น แล้วนิมนต์พระเถระทั้งหลาย มาสวดบทพาหุงมหากาบรรจุไว้ในองค์พระ และพระองค์ก็ทรงเจริญรอยตามพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ด้วยการเจริญพาหุงมหากา จึงบันดาลให้ทรงก่อกำเนิดสำเร็จ"

- การจัดระเบียบสังฆมณฑล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบสังฆมณฑลทันทีภายหลังการสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ครั้งที่ยกทัพไปปราบชุมนุมเจ้าพระฝาง เมื่อทรงเห็นว่าพระสงฆ์ทางฝ่ายหัวเมืองเหนือมัวหมอง ก็ได้อาราธนาพระราชาคณะ จากในกรุงไปสั่งสอน ทำให้พระสงฆ์กลับบริสุทธิ์และเป็นปกติสุขขึ้น

- การรวบรวมพระไตรปิฎก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยังได้ทรงมุ่งมั่นในการสืบเสาะค้นหาต้นฉบับพระไตรปิฎก ที่ยังเหลืออยู่หลังจากเสียกรุง เพื่อนำมาคัดลอกจำลองไว้สำหรับการสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากเมื่อคราวที่เสด็จไปปราบชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2312 ได้มีรับสั่งให้ขอเยี่ยมกัมภีร์ พระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราช บรรทุกเรือเข้ามาคัดลอกในกรุงธนบุรี และในปีถัดมาในคราวที่เสด็จฯ ไปปราบชุมนุมเจ้าพระฝางที่เมืองอุดรดิศได้โปรดเกล้าฯ ให้นำพระไตรปิฎกลงมาด้วย ต้นฉบับที่ได้จากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสังคายนาพระไตรปิฎกในสมัยต่อมา

- การสมโภชพระแก้วมรกต ภายหลังจากที่รับชนะเมืองเวียงจันทน์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางกลับมายังกรุงธนบุรีด้วย โดยให้จัดขบวนเรือพยุหยาตรามโหฬารถึง 246 ลำ และเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปรับด้วยพระองค์เอง แล้วให้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม ต่อมารัชกาลที่ 1 ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งอยู่ในเขตพระบรมมหาราชวัง

- การบูรณปฏิสังขรณ์วัด สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง เช่น วัดอินทารามวรวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเสาชิงหิน เป็นต้น

- พระราชกำหนดว่าด้วยศิลปศึกษา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายว่าด้วยวัตรปฏิบัติในทางธรรมวินัยของพระสงฆ์ เมื่อปี พ.ศ. 2316 โดยถือเป็นต้นฉบับกฎหมายพระสงฆ์ฉบับแรกของไทย และทรงนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นหลักในการจัดระเบียบสังคมในสมัยนั้นด้วย และหลังจากกอบกู้แผ่นดินได้แล้ว พระองค์ได้ทรงอัญเชิญพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ มาจัดถวายพระเพลิงอย่างสมพระเกียรติ และยังทรงรับอุปการะบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ในพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาทุกพระองค์ด้วยความกตัญญู²⁸

2.7.16 ด้านศิลปกรรม

นาฏดุริยางค์

ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปปราบชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2312 ได้ทรงนำตัวละครผู้หญิงของเจ้านครศรีธรรมราชเข้ามาเป็นครูฝึกหัดร่วมกับพวกละครที่ทรงรวบรวมได้จากที่อื่น แล้วจัดตั้งเป็นละครหลวงของกรุงธนบุรี โดยยึดแบบฉบับการฝึกละครของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อให้คณะละครหลวงได้นำไปฝึกหัดออกแสดงด้วย ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างบรรยากาศให้รื่นเริงครึกครื้นเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราชทานโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเปิดการฝึกสอนและออกโรงเล่นได้อิสระ เครื่องแต่งกายไม่ว่าจะเป็น เครื่องต้น เครื่องทรง ก็แต่งกันได้ตามลักษณะเรื่อง ส่งผลให้ศิลปะการละครของไทยซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองมากตอนปลายอยุธยา กลับฟื้นตัวขึ้นใหม่

ศิลปะการช่าง

ภาพเขียนที่งดงามประณีตในสมัยธนบุรีที่สำคัญยิ่ง คือ "สมุดภาพไตรภูมิ" เป็นภาพเขียนที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2319 ซึ่งนับได้ว่าเป็นสมุดภาพไตรภูมิขนาด

²⁸ กรมศิลปากร, จดหมายเหตุฉบับพระยาประมุขมนตรี. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2551), (พิมพ์ในงานศพ นางช้อย ชูโต พ.ศ. 2464), หน้า 7.

ใหญ่เล่มหนึ่งของเมืองไทย เมื่อคล้อออกจะมีความยาวถึง 34.72 เมตร เขียนด้วยสีลงในสมุดทั้ง 2 ด้าน โดยฝีมือช่างเขียน 4 คน ปัจจุบันได้เก็บ รักษาไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติท่าवासกรี กรุงเทพฯ

งานฝีมือช่าง

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเล็งเห็นว่า ช่างไทยสมัยธนบุรีมีเหลืออยู่น้อยมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมและฟื้นฟูการช่างสิบหมู่ขึ้นใหม่ แต่เนื่องจากมีเวลาจำกัด บ้านเมืองอยู่ในระหว่างสงคราม สิ่งของที่เป็นฝีมือช่างชั้นดีประดิษฐ์งดงามในสมัยธนบุรีจึงหาได้ยาก แต่ที่มีให้เห็นอยู่บ้าง ได้แก่

- พระแท่นบรรทมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประดิษฐานอยู่ที่วัดอินทาราม
- พระแท่นสำหรับทรงเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหาร เล็กหน้า

- พระปรารภวัดอรุณราชวราราม
- ตู้ลายรดน้ำ ที่มีศักราชแจ้งชัดว่าสร้างในสมัยกรุงธนบุรี อยู่ในหอสมุดวชิรญาณ ภายในหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพฯ

- ท้องพระโรงพระราชวังเดิม ซึ่งเคยเป็นที่ประทับและเสด็จออกว่าราชการ ปัจจุบันอยู่ในการดูแลของกองทัพเรือ

ด้านอื่น ๆ

- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังเดิม
- พระราชทานที่ดินให้สร้างโบสถ์วัดช่างตากูช
- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระเมรุมาศที่ วัดอินทารามวรวิหาร เพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระบรมราชชนนี

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่พระองค์ได้พระราชนิพนธ์ไว้นั้นก็คือ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ วันที่ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ฉบับนี้คือ วันอาทิตย์ เดือน 6 ขึ้น 1 ค่ำ ปีมะลู จุลศักราช 1132 ตรงกับปี พ.ศ. 2313 เป็นปีที่ 3 แห่งรัชกาลของพระองค์ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ 4 เล่มสมุดไทย คือ

- เล่ม 1 ตอนพระมงกุฎ
- เล่ม 2 ตอนหนุมานเกี่ยววารีจนท้าวมาลีวราชมา
- เล่ม 3 ตอนท้าวมาลีวราชพิพากษา
- เล่ม 4 ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด พระลักษมณ์ต้องหอกกบิลพัสดุ์ จนผูกคอตาย

กรรฐ์กับนางมณโฑ

ในรัชสมัยของพระองค์มีกวีที่สมควรได้รับการยกย่อง 2 ท่าน คือ

1. นายสวน มหาเดเล็ก ซึ่งแต่งโคลงสี่สุภาพ แต่งขึ้นเพื่อยกพระเกียรติและสรรเสริญ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 85 บท เป็นสำนวนที่เรียบง่าย แต่ทรงคุณค่าด้วยเป็นหลักฐานที่คนรุ่นต่อมาได้ทราบถึงสภาพบ้านเมืองและความเป็นไปในยุคนั้น
2. หลวงสรวิจิต (หน) ซึ่งต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาพระคลัง (หน) งานประพันธ์ของท่านเป็นที่รู้จักและแพร่หลาย จนถึงปัจจุบัน เช่น สามก๊ก เป็นต้น

ปลายรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เกิดกบฏขึ้นที่เมืองอยุธยา พวกกบฏได้ปล้นจนพระยาอินทรอภัย ผู้รักษากรุงเก่า จนต้องหลบหนีมายังกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีรับสั่งให้พระยาสรศักดิ์ขึ้นไปสืบสวนเอาตัวคนผิดมาลงโทษ แต่พระยาสรศักดิ์กลับไปเข้ากับพวกกบฏ และยกพวกมาปล้นพระราชวังกรุงธนบุรีในวันแรม 11 ค่ำ เดือน 4 ตรงกับวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2324 บังคับให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชออกผนวช และคุมพระองค์ไว้ที่พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม แล้วพระยาสรศักดิ์ได้ตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

ส่วนเหตุการณ์สวรรคตของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้นไม่แน่ชัด แต่ที่ปรากฏเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก คือ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) ยกทัพมายังกรุงธนบุรีในระหว่างยกทัพไปเขมร เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 พระองค์ได้ควบคุมตัวพระยาสรศักดิ์และขุนนางที่คิดก่อการกบฏเอาไว้ และสืบสวนสาเหตุของความวุ่นวายที่เกิดขึ้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชถูกกล่าวโทษว่าพระองค์ทรงเสียพระสติ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงถูกสำเร็จโทษและเสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกก็ปราบดาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีสืบต่อมา หลังจากนั้น พระองค์จึงสั่งให้นำตัวพระยาสรศักดิ์และขุนนางที่คิดก่อการกบฏไปประหารชีวิตเสีย

ต่อมา ภายหลังจากการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 แนวคิดอื่น ๆ เกี่ยวกับการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้นก็ปรากฏขึ้น เช่น พระองค์ถูกพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชประหาร, พระองค์มิได้เสียสติ หรือพระองค์ทรงหนีไปได้ก่อนถูกสำเร็จโทษ เป็นต้น²⁹

²⁹ วีระชัย ธนาเศรษฐ. เปิดวังสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (กรุงเทพฯ : ชีริกิจ จำกัด.), หน้า 116.

การเฉลิมพระเกียรติ

รัฐบาลไทยได้ประกาศให้วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งตรงกับวันที่พระองค์ทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ ให้เป็น "วันสมเด็จพระเจ้าตากสิน" นอกจากนั้นคณะรัฐมนตรียังมีมติให้ถวายพระราชสมัญญานามว่า "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" พระองค์ทรงเป็นวีรบุรุษของชาติที่ประชาชนรู้จักดีที่สุดในยุค และมีศาลเทพารักษ์และอนุสาวรีย์ถวายแด่พระองค์มากที่สุดยิ่งกว่าอดีตพระมหากษัตริย์ของไทยพระองค์อื่นๆ ทุกพระองค์

“.....เนื่องจากทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่แก่ปวงชนชาวไทย ทางราชการจึงกำหนดให้วันที่ 28 ธันวาคม ของทุกปีเป็นวันคล้ายวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และให้มีรัฐพิธีถวายสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ที่วงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2497 สืบมาทุกปี และวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2524 คณะรัฐมนตรีมีมติให้เทิดพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”³⁰

2.8 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1)³¹

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจักรีบรมนาถฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระนามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งถวายเป็นรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อ วันพุธ เดือน 4 แรม 5 ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เวลา 3 ยาม ตรงกับวันที่ 20 มีนาคม พุทธศักราช 2279 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ เป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325ขณะมีพระชนมายุได้ 46 พรรษา

2.8.1 พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระนามเดิมว่า ทองด้วง เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2279 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์เป็นบุตรคนที่ 4 ของพระอภัยมณีและพระศิวะ (ทองดี) ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาพระบรมอัฐิขึ้นเป็นสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก และพระอัครชายา (ดาวเรือง หรือ หยก) ทรงมีพระเชษฐา พระเชษฐภคินี และพระอนุชาร่วมพระชนกชนนีรวม 5 พระองค์ ได้แก่

³⁰ กรมศิลปากร. หนังสืออักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทยอักษร ฃ ม ง จ. (กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์), หน้า 363.

³¹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช>

- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี
- พระเจ้ารามณรงค์
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
- สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท

นอกจากนี้ พระองค์ยังมีพระอนุชาและพระขนิษฐาต่างพระชนนีอีก 2 พระองค์ ได้แก่

- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าลา กรมหลวงจักรเจษฎา
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากุ กรมหลวงนรินทรเทวี

เมื่อเจริญวัยขึ้นได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต (ต่อมา คือสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพร) ครั้นพระชนมายุครบ 21 พรรษา ก็เสด็จออกผนวชเป็นภิกษุอยู่วัดมหาทลาย 1 พรรษา แล้วลาผนวชเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงในสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพรดังเดิม เมื่อพระชนมายุได้ 25 พรรษา พระองค์เสด็จออกไปรับราชการที่เมืองราชบุรีในตำแหน่ง "หลวงยกกระบัตร" ในแผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ และได้สมรสกับคุณนาค (ภายหลังได้รับการสถาปนาที่สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี) ธิดาในตระกูลเศรษฐีมอญที่มีรกรากอยู่ที่บ้านอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม

2.9 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2)³²

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอิศรสุนทรฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี

พระนามที่ปรากฏพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น เพิ่งถวายพระนามเรียกเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 เนื่องจากพระปรมาภิไธยที่จารึกในพระสุพรรณบัฏของรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 จะเหมือนกันทุกตัวอักษร เพราะในเวลานั้นยังไม่มีธรรมเนียมที่จะต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกันในแต่ละพระองค์ จนถึงรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา จึงทรงได้พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติไว้ว่าในแต่ละรัชกาลจะต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกัน เว้นแต่สร้อยพระปรมาภิไธยเท่านั้นที่อนุโลมให้ซ้ำกันได้บ้าง ส่วนค่านำหน้าพระนามรัชกาลที่ 4 ก็ได้ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทร หรือ ปรมนทร์ เป็นค่านำหน้าขึ้นอยู่กับลำดับรัชกาลว่าจะเป็นเลขที่หรือเลขคู่

เดิมทีเดิยคนสมัยก่อนมักเรียกรัชกาลที่ 1 ว่าแผ่นดินต้น และเรียกรัชกาลที่ 2 ว่าแผ่นดินกลาง เหตุเพราะพระนามในพระสุพรรณบัฏเหมือนกัน รัชกาลที่ 3 จึงไม่โปรดให้ใช้ตามอย่าง

³² วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย>

รัชกาลที่ 1 และ 2 เพราะเหตุเช่นนั้นจะทำให้ประชาชนสมัยนั้นเรียกว่าแผ่นดินปลาย ซึ่งดูไม่เป็นมงคล

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระนามเดิมว่า นิม (สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) พระราชสมภพเมื่อวันพุธ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 4 ปีถุน เวลาเช้า 5 ยาม ซึ่งตรงกับวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2310 เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ 4 ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสวยราชสมบัติเมื่อปีมะเส็ง ปีพ.ศ. 2352 - 2367 ขณะมีพระชนมายุได้ 42 พรรษา

2.9.1 พระนามเต็ม

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระนามเต็มว่า พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมहाจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศ ศรีภูวนेत्रวรรณายก ดิลกรัตนราชาธิอาชาวศรัย สมุทัยคโโรมนต์ สากลจักรวาพาธิเบนทร สุริเยนทราธิบดินทร์ หริหรินทรา ชาติาธิบตี ศรีวิบูลยคุณอนนิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันท บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชชัย พรหมเทพาดิเทพนฤบดินทร์ ภูมิทรปรมาธิเบศ โลกเชษฐวิสุทธิ รัตนมกุฎประกาศ คตามหาพุทธางกูรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว

พระปรมาภิไธยที่จารึกในพระสุพรรณบัฏของรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 เหมือนกันทุกตัวอักษร เนื่องจากในเวลานั้น ยังไม่มีธรรมเนียมที่จะต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกันในแต่ละพระองค์ จนในรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติไว้ว่า ในแต่ละรัชกาลจะต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกัน เว้นแต่สร้อยพระปรมาภิไธยเท่านั้นที่อนุโลมให้ซ้ำกันได้บ้าง ส่วนคำนำหน้าพระนามรัชกาลที่ 4 ก็ได้ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "พระบาทสมเด็จพระปรมินทร์ หรือปรเมนทร์" เป็นคำนำทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลำดับรัชกาลว่าจะเป็นเลขคี่หรือเลขคู่ เดิมทีเดียวคนสมัยก่อนมักเรียกรัชกาลที่ 1 ว่าแผ่นดินต้น และเรียกรัชกาลที่ 2 ว่าแผ่นดินกลาง เหตุเพราะพระนามในพระสุพรรณบัฏเหมือนกัน รัชกาลที่ 3 จึงไม่โปรดให้ใช้ตามอย่างรัชกาลที่ 1 และ 2 เพราะเหตุเช่นนั้น จะทำให้ประชาชนสมัยนั้นเรียกว่าแผ่นดินปลาย ซึ่งดูไม่เป็นมงคล

2.9.2ปราบดาภิเษก

เมื่อถึงวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2352 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคตด้วยพระโรคชรา ขณะมีพระชนมายุได้ 73 พรรษา นับเวลาในการเสด็จครองราชย์ได้นานถึง 27 ปี พระบรมวงศานุวงศ์ได้ทูลเชิญให้เสด็จปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ใช้พระนามเต็มว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

2.9.3 พระปรีชาสามารถ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระปรีชาสามารถในศิลปกรรมด้านต่างๆ หลายสาขา ดังจะขอยกตัวอย่างต่อไปนี้

ด้านกวีนิพนธ์

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคทองของวรรณคดีสมัยหนึ่งเลยทีเดียว ด้านกาพย์กลอนเจริญสูงสุด จนมีคำกล่าวที่ว่า "ในรัชกาลที่ 2 นั้น ใครเป็นกวีก็เป็นคน โปรด" กวีที่มีชื่อเสียงนอกจากพระองค์เองแล้ว ยังมีกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ 3) สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก โสทรภูมิจิตร และนายรินทรธิเบศร์ (อิน) เป็นต้น พระองค์มีพระราชนิพนธ์ที่เป็นบทกลอนมากมาย ทรงเป็นยอดกวีด้านการแต่งบทละครทั้งละครในและละครนอก มีหลายเรื่องที่มีอยู่เดิมและทรงนำมาแต่งใหม่เพื่อให้ใช้ในการแสดงได้ เช่น รามเกียรติ์ อนุจรูท และอิเหนา โดยเรื่องอิเหนานี้ เรื่องเดิมมีความยาวมาก ได้ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ตั้งแต่ต้นจนจบเป็นเรื่องราวที่สุดของพระองค์ วรรณคดีสโมสรในรัชกาลที่ 6 ได้ยกย่องให้เป็นยอดบทละครราที่แต่งดี ยอดเยี่ยมทั้งเนื้อความ ทำนองกลอนและกระบวนการเล่นทั้งร้องและรำ นอกจากนี้ยังมีละครนอกอื่นๆ เช่น ไกรทอง สังข์ทอง ไชยเชษฐ์ หลวิชัยคำวิ มณีพิชัย สังข์ศิลป์ชัย ได้ทรงเลือกเอาของเก่ามาทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่บางตอน และยังทรงพระราชนิพนธ์บทพากย์โขนอีกหลายชุด เช่น ชุดนางลอย ชุดนาคบาศ และชุดพรหมาศร์ ซึ่งล้วนมีความไพเราะซาบซึ้งเป็นอมตะใช้แสดงมาจนทุกวันนี้

ด้านปฏิมากรรม / ประติมากรรม

นอกจากจะทรงส่งเสริมงานช่างด้านหล่อพระพุทธรูปแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยยังได้ทรงพระราชอุทิศสาหะปั้นหุ่นพระพักตร์ของพระพุทธรธรรมิศจรรราชโลกธาตุดิลก พระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม อันเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญยิ่งองค์หนึ่งไทย ด้วยพระองค์เอง ซึ่งลักษณะและทรวดทรงของพระพุทธรูปองค์นี้เป็นแบบอย่างที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ 2 นี้เอง ส่วนด้านการช่างฝีมือและการแกะสลักลวดลายในรัชกาลของพระองค์ ได้มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก และพระองค์เองก็ทรงเป็นช่างทั้งการปั้นและการแกะสลักที่เชี่ยวชาญยิ่งพระองค์หนึ่งอย่างยากที่จะหาผู้ใดทัดเทียมได้ นอกจากฝีมือพระหัตถ์ในการปั้นพระพักตร์พระพุทธรธรรมิศจรรราชโลกธาตุดิลกแล้ว ยังทรงแกะสลักบานประตูพระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศนเทพวราราม คู่หน้าด้วยพระองค์เองร่วมกับกรมหมื่นจิตรภักดี และทรงแกะหน้าหุ่นหน้าพระใหญ่และพระน้อยที่ทำจากไม้รักคู่หนึ่งที่เรียกว่าพระยารักใหญ่ และพระยารักน้อยไว้ด้วย

ด้านดนตรี

กล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระปรีชาสามารถในด้านนี้ไม่น้อยไปกว่าด้านละครและฟ้อนรำ เครื่องดนตรีที่ทรงถนัดและโปรดปรานคือ ซอสามสาย ซึ่งซอคู่พระหัตถ์ที่สำคัญได้พระราชทานนามว่า "ซอสายฟ้าฟาด" และเพลงพระราชนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีคือ "เพลงบุหลันลอยเลื่อน" หรือ "บุหลัน (เลื่อน) ลอยฟ้า" แต่ต่อมามักจะเรียกว่า "เพลงทรงพระสุบิน" เพราะเพลงนี้มีกำเนิดมาจากพระสุบิน (ฝัน) ของพระองค์เอง โดยเล่ากันว่าคืนหนึ่งหลังจากได้ทรงซอสามสายจนดึก ก็เสด็จเข้าที่บรรทมแล้วทรงพระสุบินว่า ได้เสด็จไปยังดินแดนที่สวยงามดุจสวรรค์ ณ ที่นั้น มีพระจันทร์อันกระจ่างได้ลอยมาใกล้พระองค์ พร้อมกับมีเสียงทิพยดนตรีอันไพเราะยิ่ง ประทับแน่นในพระราชหฤทัย ครั้นทรงตื่นบรรทมก็ยังทรงจดจำเพลงนั้นได้ จึงได้เรียกพนักงานดนตรีมาต่อเพลงนั้นไว้ และทรงอนุญาตให้นำออกเผยแพร่ได้ เพลงนี้จึงเป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันกว้างขวางมาจนทุกวันนี้

2.10 ประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3)³³

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาเจษฎาบดินทร์ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี พระนามเดิมว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ หรือ พระองค์ชายทับ"

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 3 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และองค์แรกที่ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเรียม เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ แรม 10 ค่ำ เดือน 4 ปีมะแม เวลา 10.30 นาฬิกา (สี่ทุ่มครึ่ง) ตรงกับวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2330 ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับเจ้าจอมมารดาเรียม ซึ่งภายหลังได้รับการสถาปนาเป็น กรมสมเด็จพระศรีสุราลัย เสวยราชสมบัติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน 9 ขึ้น 7 ค่ำ ปีมะแม ซึ่งตรงกับวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2367 รวมสิริดำรงราชสมบัติได้ 27 ปี

ทรงมีเจ้าจอมมารดา และเจ้าจอม 5 พระองค์ มีพระราชโอรส-ราชธิดา ทั้งสิ้น 51 พระองค์ เสด็จสวรรคต เมื่อวันพุธ เดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ ปีกุน โทศก จุลศักราช 1212 เวลา 7 ทุ่ม 5 บาท ตรงกับวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2394 รวมพระชนมพรรษา 64 พรรษา

³³ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว>

2.10.1 พระนามเต็ม

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระนามเต็มว่า "สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศร์ ศรีภูวนศรบรรณนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไสย สมุทัยคโรมน สากจักรวาลาธิเบนทร์ สุริเยนทราธิบดินทร์ หริหรินทราธิบดินทร์ ศรีสุวิบูลย์ คุณอดพิษฐุ ฤทธิรามเสวกร ธรรมิกราชาธิราช เดโชชัย พรหมเทพาคติเทพนฤบดินทร์ ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชษฐวิสุทธิ มงกุฎประเทศคตมาหาพุทธางกูร บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว"

2.10.2 พระราชประวัติ

เมื่อครั้งที่ทรงกำกับราชการกรมท่า (ในสมัยรัชกาลที่ 2) ได้ทรงแต่งสำเภาบรรทุกสินค้าออกไปค้าขายในต่างประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นในท้องพระคลังเป็นอันมาก พระราชบิดาทรงเรียกพระองค์ว่า "เจ้าสัว" เมื่อรัชกาลที่ 2 เสด็จสวรรคต มิได้ตรัสมอบราชสมบัติแก่ผู้ใด ขุนนางและพระราชวงศ์ต่างมีความเห็นว่าพระองค์ (ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์) ขณะนั้นมีพระชนมายุ 37 พรรษา ทรงรอบรู้กิจการบ้านเมืองดี ทรงปราดเปรื่องในทางกฎหมาย การค้าและการปกครอง จึงพร้อมใจกันอัญเชิญครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 3

2.10.3 พระราชกรณียกิจ

พระองค์ทรงปกครองประเทศด้วยพระปรีชาสามารถ ทรงเสริมสร้างกำลังป้องกันราชอาณาจักร โปรดให้สร้างป้อมปราการตามปากแม่น้ำสำคัญ และหัวเมืองชายทะเล

การคมนาคม

ในรัชสมัยของพระองค์ใช้ทางน้ำเป็นสำคัญ ทั้งในการสงครามและการค้าขาย คลองจึงมีความสำคัญมากในการย่นระยะทางจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง จึงโปรดฯ ให้มีการขุดคลองขึ้น เช่น คลองบางขุนเทียน คลองบางขนาก และคลองมหาอน

การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก และได้ทรงสร้างพระพุทธรูปมากมาย เช่น พระประธานในอุโบสถวัดสุทัศน์ วัดเฉลิมพระเกียรติวัดปรีณายก และวัดนางนอง ทรงสร้างวัดใหม่ขึ้น 3 วัด คือ วัดบวรนิเวศวิหาร วัดเทพธิดาราม และวัดราชนัคดาราม ทรง

บูรณะปฏิสังขรณ์ วัดเก่าอีก 35 วัด เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งสร้างมาแต่รัชกาลที่ 1 วัดอรุณราชวราราม วัดราชโอรสาราม เป็นต้น

การศึกษา

ทรงทำนุบำรุง และ สนับสนุนการศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวงศาธิราชสนิท แต่งตำราเรียนภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่งคือนั่งสือจินตมณี โปรดเกล้าฯ ให้ผู้รู้ นำตำราต่างๆ มาจารึกลงในศิลาตามศาลารอบพุทธาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ปั้นตั้งไว้ตามเขมอ และเขียนไว้ตามฝาผนังต่างๆ มีทั้งอักษรศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ พุทธศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ เพื่อเป็นการเผยแพร่วิชาการสาขาต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรุงสยาม

ด้านความเป็นอยู่

พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ดูแลทุกข์สุขของราษฎร ด้วยมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า ไม่ทรงสามารถจะบำบัดทุกข์ให้ราษฎรได้ หากไม่เสด็จออกนอกพระราชวัง เพราะราษฎรจะร้องถวายฎีกาได้ต่อเมื่อพระคลังเวลาเสด็จออกนอกพระราชวังเท่านั้น จึงโปรดให้นำกลองวินิจฉัยเกร็ดออกตั้ง ณ ทิมดาบกรมวัง ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อราษฎรผู้มีทุกข์จะได้ตีกลองร้องถวายฎีกาไปทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพื่อให้มีการชำระความกันไป โดยพระองค์จะคอยซักถามอยู่เนืองๆ ทำให้ตุลาการ ผู้ทำการพิพากษาไม่อาจพลิกแพลงคดีเป็นอื่นได้

ในรัชสมัยของพระองค์ได้มีศาสนาจารย์และนายแพทย์ชาวอเมริกันและอังกฤษเดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้น หนึ่งในจำนวนนี้คือศาสนาจารย์ แคน บีช บรัดเลย์ เอ็ม.ดี. หรือที่คนไทยรู้จักกันดีในนามของหมอบรัดเลย์ ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษและการฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคและการทำผ่าตัดขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้หมอบรัดเลย์ยังได้คิดตัวพิมพ์อักษรไทยขึ้น (ปี พ.ศ. 2379) ทำให้มีการพิมพ์หนังสือภาษาไทยเป็นครั้งแรกโดยพิมพ์คำสอนศาสนาคริสต์เป็นภาษาไทย เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2339 ต่อมาปี พ.ศ. 2385 หมอบรัดเลย์พิมพ์ปฏิทินภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก

ในด้านการหนังสือพิมพ์ฉบับแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 หมอบรัดเลย์ได้ออกหนังสือพิมพ์แถลงข่าวรายปักษ์เป็นภาษาไทย ชื่อ บางกอกเรคคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) มีเรื่องสารคดี ข่าวราชการ ข่าวการค้า ข่าวเบ็ดเตล็ด ฉบับแรกออกเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2387

หนังสือบทกลอนเล่มแรกที่พิมพ์ขายและผู้เขียนได้รับคำลิขสิทธิ์คือ นิราศ
ลอนดอน ของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจาย อิศรางกูร) โดย หมอบรัดเลย์ ซื้อกรรมสิทธิ์ไปพิมพ์
ในราคา 400 บาท เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2404 และตีพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกเมื่อวันที่ 6
พฤศจิกายน พ.ศ. 2404

2.11 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)³⁴

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระนามเดิมว่า "เจ้าฟ้ามงกุฎ สมมติเทววงศ์พงษ์อิศรภักดิ์"
เสด็จพระราชสมภพในวันพฤหัสบดี ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ปีชวด ตรงกับวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.
2347 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ณ นิวาสสถานในพระราชนิเวศน์เดิม ด้านใต้ของวัดอรุณราชวรารามเป็น
พระราชโอรสองค์ที่ 43 และเป็นลำดับที่ 2 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสมเด็จพระ
พระศรีสุริเยนทราบรมราชินี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติในวันพุธ เดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ ปีกุนยัง
เป็นโทศก พ.ศ. 2394 รวมดำรงสิริราชสมบัติ 16 ปี 6 เดือน และทรงมีพระราชโอรส - พระราชธิดา
รวมทั้งสิ้น 82 พระองค์ พระองค์เสด็จสวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรงเวลา
ทุ่มเศษ ตรงกับวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 รวมพระชนมพรรษา 64 พรรษา วัดประจำรัชกาลคือ
วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

2.11.1 พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 43 ในพระบาทสมเด็จพระ
พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพเมื่อ
วันพฤหัสบดี เดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำ ปีชวด ๓ศก จุลศักราช 1166 ซึ่งตรงกับวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.
2347 ณ พระราชวังเดิม ซึ่งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระราชบิดา เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็น
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร โดยพระนามก่อนการมีพระราชพิธีลงทรงเฉลิม
พระนามว่า "ทูลกระหม่อมฟ้าใหญ่"

พระองค์มีพระเชษฐาและพระอนุชาร่วมพระราชมารดา รวมทั้งสิ้น 3 พระองค์ ได้แก่
สมเด็จพระเจ้าฟ้าชาย (สิ้นพระชนม์เมื่อประสูติ) สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ และสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี

³⁴ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว [ออนไลน์], 22 สิงหาคม
2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว>

(ภายหลังได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระองค์จึงเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระองค์แรกที่มีพระชนม์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จขึ้นครองสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 2 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์แล้ว พระองค์ได้เสด็จเข้ามาอยู่ภายในพระบรมมหาราชวัง จนกระทั่งพ.ศ. 2355 พระองค์มีพระชนมายุได้ 9 พรรษา จึงได้จัดการพระราชพิธีลงทรงเพื่อเฉลิมพระนามเจ้าฟ้าอย่างเป็นทางการ พระราชพิธีในครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระราชดำริว่าพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าได้ทำเป็นอย่างมีแบบแผนอยู่แล้ว แต่การพระราชพิธีลงทรงตั้งพระนามเจ้าฟ้าครั้งกรุงศรีอยุธยายังหาได้ทำเป็นแบบอย่างลงไม่ รวมทั้ง ผู้ใหญ่ที่เคยเห็นพระราชพิธีดังกล่าวก็แก่ชราเกือบจะหมดตัวแล้ว เกรงว่าแบบแผนพระราชพิธีจะสูญไป พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีและเจ้าพระยาศรีธรรมราช (บุญรอด) เป็นผู้บัญชาการพระราชพิธีลงทรงในครั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนของพระราชพิธีลงทรงสำหรับครั้งต่อไป พระราชพิธีในครั้งนี้จึงนับเป็นพระราชพิธีลงทรงครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทูลกระหม่อมฟ้าใหญ่ได้รับการเฉลิมพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติวงศ์ พงอสิวกรษัตริย์ ชาติยราชกุมาร" ในปี พ.ศ. 2359 พระองค์มีพระชนมายุครบ 13 พรรษา สมเด็จพระบรมชนกนาถมีพระราชดำริสัจจัดให้ตั้งการพระราชพิธีโสกันต์ตามแบบอย่างพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าที่มีมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยได้สร้างเขาไกรลาสจำลองไว้บริเวณหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระองค์ทรงศึกษาอักษรสยามในสำนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยาราม ตั้งแต่เมื่อครั้งยังประทับ ณ พระราชวังเดิม นอกจากนี้ ยังทรงศึกษาวิชาอักษรกรรมกับเจ้าพระยาศรีธรรมราช รวมทั้ง ทรงฝึกการใช้อาวุธต่างๆ ด้วย

2.11.2 ครองราชย์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2394 พระราชวงศ์และเสนาบดีมีมติเห็นชอบให้ถวายราชสมบัติแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ จึงได้ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ไปเฝ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร แต่พระองค์ตรัสว่า ถ้าจะถวายพระราชสมบัติแก่พระองค์จะต้องอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ขึ้นครองราชย์ด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นผู้ที่มีพระชะตาแรง ต้องได้เป็นพระมหากษัตริย์

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น พระองค์ได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และมีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สมมุติเทพ พงศาวดาร ศาสดิศาสดาธิราช บรมนาถบพิตร ราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธิเคราะห์ จักรีบรมนาถอดิศวราชรามวรัญจู สุจริตมูลสุชาติอุกฤษฐวิบูลย์ บุรพาคุณลกฤษฏาภินิหารสุภาธิการรังสฤษดิ์ ธิญญลักษณ์ วิจิตรโสภาคสรพรพงศ์ มหาชนิตมาตยประนตบาททงกชยุคคล ประสิทธิสรรพสุภผลอุดม บรมสุขุมาลยมหาบุรุษรัตน ศึกษาพิพัฒนสรรพโกศล สุวิสุทธิวิมลศุภศีลสมาจารย์ เพ็ชรญาณประภาไพโรจน์ อเนกโกฐิสฐา คุณวิบูลย์สันดาน ทิพยเทพวตาร ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์เอกอัครมหาบุรุษ สุตพุทธมหารัทธิ ตรีปิฎกาภิโกศล วิมลปรัชามหาอุดมบัณฑิต สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณ์คุณสาร สัตยยามาติโลกยคิลก มหาปรีวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพพิเศษ สิรินธรรมมหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปดลเศวตฉัตรดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณ์มหาบรมราชาภิเสกาภิษิต สรรพทศทิศวิจิตรวิไชย สกลมหิศจิวรินมหาสยามินทร มหेशวรมหินทร มหาราชาวโรดม บรมนารถชาติอาชาวศรัย พุทธาภิไธยรัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ์อิศรนาเรศราชิบดี เมตตากฤษฏาสีตลหฤทัย อโนปมัยบุญการสกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร ปรเมนทรรวมมิกมหาราชาริราช บรมนารถบรมบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว "

พร้อมกันนี้ พระองค์ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและทรงรับพระบวรราชโองการ ให้พระเกียรติยศเสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 2 โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนในฝ่ายสมณศักดิ์นั้น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนุชิตชิโนรส โดยมหาสมณุตมาภิเษกขึ้นเป็น กรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรส ทรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระสังฆราช เป็นต้น

2.11.3 พระราชกรณียกิจ

ด้านวรรณคดี

พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ทำนุบำรุงเป็นอย่างดี พระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นประเภทร้อยแก้ว บทพระราชนิพนธ์ที่สำคัญ ได้แก่

- ชุมนุมพระบรมราชาบาย 4 หมวด คือ วรรณคดี โบราณคดี ธรรมคดี และตำรา
- ตำนานเรื่อง พระแก้วมรกต เรื่องปฐมวงศ์

ทรงริเริ่มให้มีการค้นคว้าศิลาจารึกในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรก คือ จารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง และจารึกหลักที่ 4 ของพระยาสิทธิไทย

ด้านพระพุทธศาสนา

พระองค์ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง โดยทรงตั้งธรรมยุติกวาท์ขึ้น เป็นนิกายใหม่ในพระพุทธศาสนา ที่มีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผน

ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ด้วยเหตุที่ทรงสนพระทัยในวิทยาการตะวันตกมาตั้งแต่ก่อนขึ้นครองราชย์ จึงทรงคุ้นเคยกับชาวตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษเป็นอย่างมาก ทั้งยังเกี่ยวข้องกับเสนาบดีสกุลขุนนาง เช่น พระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จขึ้นครองราชย์นั้นก็เป็นผู้สนิทสนมและนิยมอังกฤษ เช่นนี้ในรัชสมัยของพระองค์จึงเปิดความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกอย่างกว้างขวาง มีการทำสัญญากับต่างประเทศถึง 10 ประเทศ ทรงยึดนโยบาย "ผ่อนสั้น ผ่อนยาว" มาใช้กับประเทศมหาอำนาจเป็นพระองค์แรกในสมัยรัตนโกสินทร์ อันทำให้ไทยสามารถดำรงเอกราชอยู่ได้จนทุกวันนี้ พระองค์ได้ส่งคณะทูตไทยโดยมีพระยามนตรีสุริยวงศ์เป็นราชทูต เข้าหมั้นสรรเพ็ชร์กิติเป็นอุปทูต หมั้นมณเฑียรพิทักษ์เป็นตรีทูต นำพระราชสาส์นไปถวายสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษนับเป็นความคดีริเริ่มให้มีการเดินทางออกนอกประเทศได้ เนื่องจากแต่เดิมกฎหมายห้ามมิให้ เจ้านาย พระราชวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่เดินทางออกจากพระนคร เว้นเสียแต่ไปในการสงครามกับกองทัพ

พระองค์ทรงโปรดเกล้าให้ชาวต่างประเทศรับราชการเป็นกงสุลไทย เช่น เซอร์จอห์น เบาริง อัครราชทูตของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งประเทศอังกฤษ เข้ามาทำสนธิสัญญากับประเทศไทยเป็นชาติแรก เมื่อ พ.ศ. 2398 ได้ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระยาสยามานุกุลกิจ สยามมิตรมหายศ" เป็นกงสุลไทยประจำกรุงลอนดอน

2.11.4 พระปรีชาสามารถด้านวิทยาศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักดาราศาสตร์ไทย ทรงการคำนวณการเกิดสุริยุปราคาเต็มดวงได้อย่างแม่นยำในวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 ล่วงหน้า 2 ปีและได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมเชิญทูตฝรั่งเศสและสิงคโปร์ทอดพระเนตรสุริยุปราคาครั้งนั้น นอกจากนี้ พระปรีชาสามารถของพระองค์ในด้านวิทยาศาสตร์นั้น ยังทำให้พระองค์ได้รับการยกย่องเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสัตววิทยาสมาคมแห่งสหราชอาณาจักรอีกด้วย

14 เมษายน พ.ศ. 2525 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศยกย่องพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น "พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย" และอนุมัติให้วันที่ 18 สิงหาคมของทุกปีเป็นวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ

2.12 ประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระมหากษัตริย์องค์ที่ 2 ในรัชกาลที่ 4)³⁵

พระบาทสมเด็จพระปวเรนทรามสมหิศรรังสรรค์ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระอนุชาของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงได้รับพระบรมราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (พระมหาอุปราช) หรือที่ออกพระนามกันว่า "วังหน้า" มีพระเกียรติยศเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ 2 เสมอด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2394 เมื่อทรงมีพระชนมพรรษาได้ 43 พรรษา มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระปวเรนทรามสมหิศร รังสรรค์ มหรรต วรรคโชนไชย มโหฬารคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ บวรจักรพรรดิราช บวรนาถบพิตร พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.12.1 พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าจุฑามณี เป็นที่รู้จักกันในพระนามว่า ทูลกระหม่อมฟ้าน้อย เป็นพระราชบุตรลำดับที่ 50 หรือ พระราชกุมารพระองค์ที่ 27 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเป็นพระราชโอรสลำดับที่ 3 ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระองค์พระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ เดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2351 ณ พระราชวังเดิม คลองบางกอกใหญ่ อันเป็นที่ประทับของสมเด็จพระราชบิดา ซึ่งในครั้งนั้นเรียกว่า พระบรมราชวังใหม่ อันเนื่องมาจากในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยดำรงพระอิสริยยศที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล โดยมีคุณหญิงนง (ไม่ทราบสกุล) เป็นพระพี่เลี้ยงพระองค์มีพระเชษฐาร่วมพระราชมารดา รวมทั้งสิ้น 3 พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้าชาย (สิ้นพระชนม์เมื่อประสูติ) สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ (ภายหลังได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) และสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี

ภายหลังพระองค์ประสูติได้ประมาณ 1 เดือน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จสวรรคตเป็นผลให้สมเด็จพระราชบิดาของพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี มีพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระองค์ได้เสด็จตามสมเด็จพระราชบิดามาประทับในพระบรมมหาราชวังพร้อมกับพระราชมารดาและพระเชษฐา เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 12 พรรษา มีการพระราชพิธีโสกันต์อย่างธรรมเนียมสำหรับเจ้าฟ้า หลังจากนั้นเมื่อพระองค์มีพระชันษาได้ 13 พรรษา ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อศึกษาศีลธรรมและพระศาสนา เมื่อพระองค์ลาผนวชทรงได้ศึกษาวิชาตามแบบแผนราชสกุลที่จัดให้เจ้านายเรียน โดยพระองค์ทรงศึกษาอักษรสยามในสำนัก

³⁵ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว>

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยาราม ร่วมพระอาจารย์เดียวกับสมเด็จพระเชษฐาของพระองค์

เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 16 พรรษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคต พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงเสด็จกลับไปประทับ ณ พระราชวังเดิม พร้อมกับพระราชมารดา ส่วนสมเด็จพระเชษฐาของพระองค์นั้นทรงสมณเพศประทับอยู่ ณ วัดมหาธาตุและวัดสมอราย เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 21 พรรษา ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเสด็จไปประทับ ณ วัดระฆังโฆสิตาราม หลังจากลาผนวชพระองค์จึงเข้ารับราชการในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.12.2 ทรงรับราชการ

พระองค์ทรงเข้ารับราชการในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงบังคับบัญชากรมทหารปืนใหญ่ กรมทหารแม่นปืนหน้าปืนหลัง และญวนอาสารบแขก อาสาจาม ต่อมา สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จสวรรคต เป็นเหตุให้ข้าไทในเจ้านายต่าง ๆ คาดว่าเจ้านายของตนจะได้รับการสถาปนาที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล พระยาศรีพิพัฒนราชโกษา (ต่อมาคือ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค)) จึงกราบทูลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ถ้าไม่ทรงตั้งกรมพระราชวังฯ แล้ว ขอให้ยกเจ้าต่างกรมผู้ใหญ่เลื่อนขึ้นเป็นกรมหลวง กรมขุน เพื่อให้ข้าไทเห็นว่าเจ้านายของตัวเองได้เลื่อนยศเพียงนั้น จะได้หายตื่น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเห็นด้วยและทรงโปรดให้เลื่อนกรมและตั้งกรมเจ้านายรวม 8 พระองค์ด้วยกัน โดยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี ปรากฏว่ามีความชอบในราชการ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าฟ้าต่างกรมที่กรมขุน มีพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2375 ในขณะที่พระองค์มีพระชนมายุได้ 24 พรรษา

พระเจ้าแผ่นดินสยาม พระองค์ที่ 2 ในรัชกาลที่ 4

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2394 พระราชวงศ์และเสนาบดีมีมติเห็นชอบให้ถวายราชสมบัติแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกาลต่อมา) จึงมอบหมายให้สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ไปเฝ้าเจ้าฟ้ามงกุฎ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร แต่เจ้าฟ้ามงกุฎตรัสว่า ถ้าจะถวาย

พระราชสมบัติแก่พระองค์จะต้องอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ขึ้นครองราชย์ด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นผู้ที่มีพระชะตาแรง ต้องได้เป็นพระมหากษัตริย์ ดังนั้น จึงได้มีการเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ขึ้นทรงราชสมบัติที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล มีพระราชพิธีบวรราชาภิเษกและทรงรับพระบวรราชโองการให้พระเกียรติยศเสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ 2 โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปวเรนทราเมศร์ มหิศเรศรังสรรค์ มหันตวรเดชไชโย มโหฬารคุณอดุลย สรรพเทเวศรานุรักษ์ บวรจุลจักรพรรดิราชสังกาศ อุกโตสุชาติสังสุทธเคราะห์ณี จักรีบรมนาถ อิศวรราชรามวรัญจูร บรมมงกุฎนเรนทร สุรายโสทรานุชาติบดินทร เสนางคนิกรินทร บวรราชิเบศร พลพยุหเนตรนเรศวร มหิทธีรนายก สยามาทิโลกคิลกมหานุรุชรัตน ไพบูลยพิพัฒน์ สรรพศิลปาคม สุนทรโรคมกิจโกศล สัตตพลเสวตรฉัตร ศิริรัตนบรมมหาราชากิเสกาสีต สรรพทศทิศพิชิต ไชยอุดมมไหสวริยมหาสวามินทร์ สเมกษณินทรานุราช บวรนารถชาติอาชาวศรัย ศิริรัตนไตรสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ์สรพรัษฎาธิเบนทร ปวเรนทรธรรมมิกราชบพิตร พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว"

นับย้อนไปในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี สืบมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์นั้น พระเจ้าแผ่นดินมักจะทรงสถาปนาให้ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ที่เกิดจากพระอัครมเหสี เป็นพระมหาอุปราช ซึ่งจะทรงดำรงตำแหน่งเป็น พระเจ้าแผ่นดินต่อจากพระองค์ แต่บางรัชกาลก็ทรงแต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอที่มีความชอบต่อแผ่นดินขึ้นเป็นพระมหาอุปราช (เรียกในราชการว่า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล หรือ วังหน้า) และตามหลักฐานเท่าที่มีปรากฏในพระราชพงศาวดารของไทยเรา การที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งพระอนุชาขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่สองนั้นมีเฉพาะ สมัยกรุงศรีอยุธยาคือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถเท่านั้น ก่อนที่จะมาถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนา พระเจ้าน้องยาเธอไว้ในตำแหน่งพระมหาอุปราช และให้มีพระราชอิสริยยศเทียบเท่าพระเจ้าแผ่นดินนั้น (The Second King) มีหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่สำคัญเป็นเพราะพระปรีชาสามารถในหลายๆ ด้านของพระมหาอุปราชพระองค์นี้ได้เป็นกำลังสำคัญของชาติ

ตั้งแต่เมื่อครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกิจการที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ โดยเฉพาะพวกฝรั่งชาวตะวันตก และพร้อมกับเป็นพระกำลังที่สำคัญยิ่งของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ทรงเข้าร่วมการเจรจาทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ เช่น สนธิสัญญาเบาริง ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่มีชื่อเสียงโด่งดังกับราชทูตประเทศอังกฤษ พระเกียรติยศชื่อเสียงในด้านความรู้ของใต้ฝ่าละอองธุลี พระบาทในภาษาหลายภาษา และในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นสูงหลายวิชา ซึ่งทรงรอบรู้ผิดไป

จากคนในหมู่ชาติตะวันตกออกมาก ซึ่งก็ได้แพร่สะพัดถึง สหรัฐอเมริกาด้วยทรงทราบชื่อ
ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาทุกคนด้วย

2.12.3 พระราชอัครมถและพระปรีชาสามารถ

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชอัชฌาศัยต่างจากพระเชษฐามาก เพราะ
ฝ่ายแรกชอบสนุกเฮฮา ไม่มีพิธีรีตองอะไร ส่วนฝ่ายหลังค่อนข้างเงิบขริม ฉะนั้นจึงมักโปรดในสิ่ง
ที่ไม่ค่อยจะตรงกันนัก แต่ถ้าเป็นความสนิสนมส่วนพระองค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวเมื่อทรงทำอะไรก็มักนึกถึงพระราชอนุชาอยู่เสมอ เช่น คราวหนึ่งเสด็จขึ้นไปปิดทอง
พระพุทธรูปใหญ่วัดพนัญเชิง ก็ทรงปิดเฉพาะพระพักตร์ เว้นพระศอไว้พระราชทานพระบาท
สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงปิดต่อ นอกจากนี้ทั้ง 2 พระองค์ ก็ทรงล้อเลียนกันอย่างไม้อ้อพระองค์
และส่วนมากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ จะเป็นฝ่ายเข้าห่มมากกว่า

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงพระปรีชาสามารถมาก ทรงรอบรู้งานในด้านต่างๆ
มากมาย เช่น งานด้านกองทัพบก กองทัพเรือ ด้านต่างประเทศ วิชาช่างจักรกล และวิชาการปืนใหญ่
ทรงรอบรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดีจนสามารถที่จะทรงเขียนโต้ตอบจดหมายเป็นภาษาอังกฤษกับ
เซอร์ จอห์น เบาริง ราชทูตอังกฤษที่เดินทางมาเจริญพระราชไมตรีกับประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2398
(ค.ศ. 1855) ซึ่งข้อความในสนธิสัญญานั้น ถ้าเอ่ยถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จะมีคำกำกับว่า
The First King ส่วนพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ จะมีคำกำกับว่า The Second King สำหรับใน
ภาษาไทยนั้นตามสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศอังกฤษในบพทภาค ภาษาไทยจะแปลคำว่า The
First King ว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามพระองค์เอก ส่วนคำว่า The Second King นั้นจะแปลว่าพระเจ้า
ประเทศสยามพระองค์ที่ 2 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ มีพระนามปรากฏอยู่ในประกาศใน
อารัมภบทให้ดำเนินการเจรจาทำสนธิสัญญาฉบับนี้ด้วยในฐานะพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 2 คู่กับ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระองค์มีสายพระเนตรที่กว้างไกลในด้านการต่างประเทศ ทรง
รอบรู้ข่าวสารในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นอย่างดี ทรงทราบพระราชเหตุที่ว่า ถ้าหาก
ทรงดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวแล้วไซ้ ไทยเราจะเสียประโยชน์ ส่วนบรรดาฝรั่งที่รู้จักมักคุ้นกับ
วังหน้ามักจะยกย่องชมเชยว่าทรงเป็นสุภาพบุรุษเพราะพระองค์มีพระนิสัยสุภาพ โดยเฉพาะกับพระ
ราชชนนี กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีด้วยแล้ว ทรงแสดงความเคารพเกรงกลัวเป็นอันมาก

นอกจากนี้ทรงโปรดการท่องเที่ยวไปตามหัวบ้านหัวเมือง ทั้งเหนือและใต้ สาเหตุหนึ่งอาจ
เป็นเพราะมีพระอาการประชวรกระเสาะกระแสะอยู่เสมอ จึงต้องเสด็จไปเที่ยวรักษาพระองค์ตาม
หัวเมือง อยู่เรื่อยๆ กล่าวกันว่ามักเสด็จไปประทับตามถิ่นที่มีบ้านลาว เสด็จไปประทับที่บ้าน
สัมปะทวน แขวงนครไชยศรีบ้าง ทางเมืองพนัสนิคมบ้าง แต่เสด็จไปประทับที่ตำหนักบ้านสีทา

จังหวัดสระบุรีเสียโดยมาก แต่แท้ที่จริงแล้วพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ได้เคยเสด็จไปที่เยว
 ประพาสตามหัวเมืองต่างๆ มาตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์
 แล้ว เพราะทรงประจักษ์แจ้งแก่พระปรีชาญาณว่าการเสด็จประพาสหัวเมืองเป็นประโยชน์แก่
 ราชการบ้านเมือง ด้วยสามารถทรงทราบทุกซอกซอกของไพร่ฟ้าประชาชนได้เป็นอย่างดีซึ่งดีกว่า
 รายงานในกระดาษมากนัก

2.12.4 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ กับการทหารเรือ

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงใฝ่พระราชหฤทัยในวิชาการด้านจักรกลมาก และเพราะ
 เหตุที่พระองค์โปรดการทหาร จึงทรงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นพิเศษ เท่าที่
 ค้นพบพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์นั้น ก็มักจะทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบทหารและเป็น
 เครื่องแบบทหารเรือด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าไม่มีการบันทึกพระราชประวัติในส่วนที่ทรงสร้าง
 หรือวางแผนงานเกี่ยวกับ กิจการทหารใดๆ ไว้บ้างเลย แม้ในพระราชพงศาวดารหรือในจดหมาย
 เหตุต่างๆ ก็ไม่มีการบันทึกผลงานพระราชประวัติในส่วนนี้ไว้เลย และแม้พระองค์เองก็ไม่โปรด
 การบันทึก ไม่มีพระราชหัตถเลขาหรือมีแต่ไม่มีใครเอาใจใส่ทอดทิ้งหรือทำลายก็ไม่อาจทราบได้
 แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิงานเด่นที่มีหลักฐานทั้งของฝรั่ง และไทยกล่าวไว้ แม้จะน้อยนิดแต่ก็แสดงให้เห็น
 ถึงการริเริ่มที่ล้ำหน้ากว่าประเทศเพื่อนบ้าน

ผลงานนั้นคือการทหารเรือ การทหารเรือของไทยเรานั้นเริ่มมีเค้าเปลี่ยนจากสมัยโบราณเข้า
 สู่ยุคสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 และผู้ที่เป็นกำลังสำคัญในกิจการด้านทหารเรือในสมัยนั้น คือ
 เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ และจมีน ไวยวรรณ (สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
 (ช่วง บุนนาค) ด้วยทั้ง 2 ท่านนี้มีความรู้ในวิชาการต่อเรือในสมัยนั้นเป็นอย่างดี จึงได้รับหน้าที่
 ปกครองบังคับบัญชาการทหารเรือในสมัยนั้น

ต่อมาได้แบ่งหน้าที่กันโดยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงบังคับบัญชาทหารเรือ วัง
 หน้า ส่วนทหารเรือบ้านสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปกครองบังคับบัญชาของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
 ในยามปกติทั้ง 2 ฝ่าย นี้ไม่ขึ้นแก่กันแต่ขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ
 ปิ่นเกล้าฯ ทรงฝึกฝนทหารของพระองค์ โดยใช้ทั้งความรู้และความสามารถ และ ยังทรงมุ่งพระ
 ราชหฤทัยในเรื่องการค้าขายให้มีกำไร ผู้แผ่นดินด้วยมิใช่สร้าง แต่เรือรบเพราะได้ทรงสร้างเรือเดิน
 ทะเล เพื่อการค้าระหว่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้พระองค์ได้ทรงนำเอาวิทยาการ สมัยใหม่ของ
 ยุโรป มาใช้ฝึกทหารให้มีสมรรถภาพเป็นอย่างดี ทรงให้ร้อยเอก น็อกส์ (Thomas George Knox)
 เป็นครูฝึกทหารวังหน้า ทำให้ทหารไทยได้รับวิทยาการอันทันสมัยตามแบบ ทหารเกณฑ์หัดอย่าง
 ยุโรป

การฝึกหัดใช้คำบอกทหารเป็น ภาษาอังกฤษทั้งหมดเริ่มมีเรือรบกลไฟเป็นครั้งแรก ชื่อเรือ อาสาวดีรส 3 และเรือยงศอโยชนิยา 4 (หรือยงศอโยชยา) ซึ่งเมื่อครั้งเรือยงศอโยชนิยา ได้ เดินทางไปราชการที่สิงคโปร์ ก็ได้รับคำชมเชยจากต่างประเทศเป็นอันมากกว่าพระองค์มีพระปรีชา สามารถทรงต่อเรือได้ และการเดินทางในครั้งนั้นเท่ากับเป็นการไปอวดธงไทยในต่างประเทศ ธงไทยได้ถูกชัก ขึ้นคู่กับธงอังกฤษ ที่ฟอร์ทแคนนิงด้วย และแม้พระเจ้าลูกยาเธอหลายพระองค์ก็ ทรงโปรดฯ ให้เป็นทหารเรือเช่นกัน ประวัติของเรือที่พระองค์ทรงมีใช้ในสมัยนั้น ตามที่พลเรือตรี แชน ปัจจุบันนัท ได้รายงานเล่าไว้ในหนังสือ ประวัติทหารเรือไทย มีดังนี้

1. เรือพุกทออำนาจ (Fairy) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 เป็นเรือชนิดบารัก (Barque) ขนาด 200 ตัน มีอาวุธปืนใหญ่ 10 กระบอก เรือลำนี้เป็นของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เมื่อ พ.ศ. 2384 ไป ราชการทัพรบกับญวนใช้เป็นเรือพระที่นั่งของแม่ทัพ คือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เมื่อครั้ง ทรงเป็นกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ยกกองทัพไปรบกับญวน ตีเมืองบันทายมาศ (ฮาเดียน)

2. เรือราชฤทธิ์ (Sir Walter Scott) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 เป็นเรือแบบเดียวกันกับพุกทอ อำนาจ เมื่อ พ.ศ. 2384 ไปราชการทัพรบกับญวน

3. เรืออุดมเดช (Lion) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2384 เป็นเรือชนิดบารัก (Bark) ขนาด 300 ตัน เรือ ลำนี้เป็นของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เมื่อ พ.ศ. 2384 ได้ใช้ไปราชการทัพรบกับญวน พ.ศ. 2387 ได้นำสมณฑลไปลังกา

4. เรือเวทซัด (Tiger) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2386 เป็นเรือชนิดสคูเนอร์ (Schooner) ขนาด 200 ตัน เรือลำนี้เป็นของพระบาท สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ

5. เรือพุกทอลิงหาศน์ (Cruizer) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 เป็นเรือชนิดซิฟ ขนาด 400 ตัน เรือลำ นี้เป็นของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ

6. เรือมงคลราชปักษี (Falcon) ชื่อเมื่อ พ.ศ. 2400 เดิมเป็นเรือของชาวอเมริกัน ชนิดสคู เนอร์ (Schooner) ขนาด 100 ตัน พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงซื้อมา แล้วดัดแปลงใช้เป็นเรือ รบ เรือพระที่นั่งของพระองค์

เกียรติประวัติของการทหารเรือไทยสมควรจะต้องยกถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า เจ้าอยู่หัว เพราะพระองค์เป็นผู้ที่ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการทหารเรือในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก เมื่อปรากฏว่ามีเรือรบต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมประเทศไทยคราวใดพระองค์ก็มักหาโอกาสเสด็จไป เยี่ยมเยือนเรือรบเหล่านั้นเสมอ เพื่อจะได้ทรงทราบว่าเรือรบต่างประเทศเขาตกแต่งและจัดระเบียบ เรือกันอย่างไร แล้วนำมาเป็นแบบอย่างให้กับเรือรบของไทยในเวลาต่อมา

จากพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรง เป็นผู้นำในเรื่องเรือสมัยใหม่ ซึ่งผู้คนในสมัยนั้นไม่มีใครเชื่อเลยว่าเหล็กจะลอยน้ำได้แต่พระองค์ได้

ทรงแสดงพระปรีชาสามารถให้ปรากฏ ทรงต่อเรือรบ กลไฟขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน ทรงแตกฉานเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษจนสามารถติดต่อกับชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดีพระสหาย และพระอาจารย์ เป็นชาวอเมริกันเสียเป็นส่วนมากทรงหมกมุ่นกับกิจการทหารเรือมาตั้งแต่ต้น ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้บัญชาการทหารเรือพระองค์แรก และควรถวายพระนามว่าผู้บัญชาการทหารเรือวังหน้า สมควรได้รับการถวายพระเกียรติยศขั้นสูงสุด จากชาวกองทัพเรือ ตั้งแต่บัดนี้และตลอดไป

2.13 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหाराช (รัชกาลที่ 5)³⁶

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์สยาม รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอังคาร เดือน 10 แรม 3 ค่ำ ปีฉลู 20 กันยายน พ.ศ. 2396 เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 9 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นปีที่ 1 ในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เสวยราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีเดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง (พ.ศ. 2411) รวมสิริดำรงราชสมบัติ 42 ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันเสาร์ เดือน 11 แรม 4 ค่ำ ปีมะจอ (23 ตุลาคม พ.ศ. 2453) ด้วยโรคพระวักกะ รวมพระชนมพรรษา 57 พรรษา

ผู้คนมักออกพระนามว่า "ปิยมหาราช" แปลว่า ราชายังใหญ่ผู้ทรงเป็นที่รัก และว่า "พระพุทธเจ้าหลวง"

2.13.1 พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2396 เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประสูติแต่กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี (ในรัชกาลที่ 6 ได้มีการเปลี่ยนแปลงพระนามเจ้านายฝ่ายในตามราชประเพณีนิยมเป็น สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี) ได้รับพระราชทานนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามงกุฎ บุษยรัตนราชรังวิวงศ์วรมงคลบริพัตร สิริวัฒนราชกุมาร ซึ่งคำว่า "จุฬาลงกรณ์" นั้นแปลว่า เครื่องประดับผม อันหมายถึง "พระเกี้ยว" ที่มีรูปเป็นส่วนยอดของพระมหามงกุฎหรือยอดชฎา

พระองค์ทรงมีพระชนนีฐานและพระอนุชารวม 3 พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี

³⁶ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2554. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว>

กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พระองค์ทรงได้รับการศึกษาเบื้องต้นในสำนักพระเจ้าอัยยิกาเธอ กรมหลวงวรเสถรรฐสุดา ทรงได้การศึกษาภาษาเขมรจากหลวงราชาภิรมย์ ทรงได้การศึกษาการยิงปืนไฟจากพระยาอภัยเพลิงศรี วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2404 สมเด็จพระเจ้าจุฬาลงกรณ์ได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมหมื่นพิฆเนศวรสุรสังกาศ และเมื่อ พ.ศ. 2409 พระองค์ทรงผนวชตามราชประเพณี ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ภายหลังจากการทรงผนวช พระองค์ได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยขึ้นเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิตประชานาถ เมื่อปี พ.ศ. 2410 โดยทรงกำกับราชการกรมมหาดเล็ก กรมพระคลังมหาสมบัติ และกรมทหารบกวังหน้า

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ สวรรคตภายหลังทรงเสด็จออกทอดพระเนตรสุริยุปราคา โดยก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะสวรรคตนั้น ได้มีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า "พระราชดำริทรงเห็นว่า เจ้านายซึ่งจะสืบพระราชวงศ์ต่อไปภายหน้า พระเจ้าน้องยาเธอก็ได้ พระเจ้าลูกยาเธอก็ได้ พระเจ้าหลานเธอก็ได้ ให้ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ปรึกษากันจงพร้อม สูดแล้วแต่จะเห็นดีพร้อมกันเถิด ท่านผู้ใดมีปริชาควรจะรักษาแผ่นดินได้ ก็ให้เลือกดูตามสมควร" ดังนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเสด็จสวรรคต จึงได้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการถวายสิริราชสมบัติแก่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ ซึ่งในที่ประชุมนั้นประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และพระสงฆ์โดยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ ได้เสนอสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิตประชานาถ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งในที่ประชุม นั้นมีความเห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ ดังนั้นพระองค์จึงได้รับการทูลเชิญให้ขึ้นครองราชย์สมบัติต่อจากสมเด็จพระราชบิดา โดยในขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง 15 พรรษา ดังนั้นจึงได้แต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนกว่าพระองค์ จะทรงมีพระชนมพรรษาครบ 20 พรรษา โดยทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2411 โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุษย์รัตนราชวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร วรขัตติยราชนิโครดม จาตุรันบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติ

สังสุทศเคราะห์ณี จักรีบรมนาถ อติศวรรราชรามวรัญกูร สุภาธิการรังสฤษฎี รัชฎลักษณวิจิตร โสภาคยสรพวงค์ มหาชนโนตมางคประนตบาทบงกชชยุคล ประสิทธิสรพศุกผลอุดม บรมสุขุม มาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยวิเศษ สรรพเทเวศรานูรักษ์ วิสิษฐศักดิ์สมญาพินิต ประชานาถ เปรมกระมลขัตติยราชประยูร มูลมุขราชคิลก มหาปรีวารนายกอนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร อนกชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวีรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปลเสวต ฉัตรดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณ์มหาบรมราชาภิเษกาภิลิต สรรพทศทิวชิตชัย สกลมไหสวริยมหา สวามินทร์ มหเสวรมหินทร มหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรคนเรศราชิปติ เมตตากรุณาสิตลหฤทัย อโนปมัยบุญการสกลไพศาล มหา รัชฎาธิบดินทร ปรมินทรธรรมิกหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว"

เมื่อพระองค์มีพระชนมายุครบ 20 พรรษา จึงทรงลาผนวชเป็นพระภิกษุ เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2416 ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นเวลา 15 วัน และได้มีการจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 ขึ้น เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2416 โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยในครั้งนี่ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุษยรัตนราช วรวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร วรขัตติยราชนิกรโดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทศเคราะห์ณี จักรีบรมนาถ มหามงกุฎราชวรานกูร สุจริตมูลสุสาธิต อรรคอกฤษฏไพบุลย์ นุรพาคุลย์กฤษฏาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษฎี รัชฎลักษณวิจิตร โสภาคยสรพวงค์ มหาชนโนตมางค ประณต บาทบงกชชยุคล ประสิทธิสรพศุกผลอุดมบรมสุขุมมาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณ อดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานูรักษ์ วิสิษฐศักดิ์สมญาพินิตประชานาถ เปรมกระมลขัตติยราชประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์ อุดมเดชาธิการ บริบูรณ์คุณสารสยามาทินครวรุตเมกราชคิลก มหาปรีวารนายก อนันตมหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร อนกชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวีรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปูลเสวตฉัตรดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณ์มหาบรมราชาภิเษกาภิลิต สรรพทศทิวชิตชัย สกลมไหสวริยมหาสวามินทร์ มหเสวรมหินทร มหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรคนเรศราชิปติ เมตตากรุณาสิตลหฤทัย อโนปมัย บุญการ สกลไพศาลมหารัชฎาธิบดินทร ปรมินทรธรรมิกหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตด้วยโรคพระวักกะ (ไต) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 เวลา 2.45 นาฬิกา รวมพระชนมายุได้ 57 พรรษา

2.13.2 พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของรัชกาลที่ 5 ได้แก่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีเลิกทาส การป้องกันการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและจักรวรรดิอังกฤษ ได้มีการประกาศออกมาให้มีการนับถือศาสนาโดยอิสระในประเทศ โดยบุคคลศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ได้มีมีการนำระบบจากทางยุโรปมาใช้ในประเทศไทย ได้แก่ ระบบการใช้ธนบัตรและเหรียญบาท ใช้ระบบเขตการปกครองใหม่ เช่น มณฑลเทศาภิบาล จังหวัด และอำเภอ และได้มีการสร้างรถไฟ สายแรก คือ กรุงเทพฯ ถึง เมืองนครราชสีมา ลงวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ.109 ซึ่งตรงกับ พุทธศักราช 2433 นอกจากนี้ได้มีงานพระราชนิพนธ์ ที่สำคัญ

พระราชกรณียกิจด้านสังคม ทรงยกเลิกระบบไพร่ โดยให้ไพร่เสียเงินแทนการถูกเกณฑ์ นับเป็นการเกิดระบบทหารอาชีพในประเทศไทยนอกจากนี้ พระองค์ยังทรงดำเนินการเลิกทาสแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากออกกฎหมายให้ลูกทาสอายุครบ 20 ปีเป็นอิสระ จนกระทั่งออกพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) ซึ่งปล่อยทาสทุกคนให้เป็นอิสระและห้ามมีการซื้อขายทาส

การปฏิรูปการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงการคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกที่มีต่อประเทศในแถบเอเชีย โดยมักอ้างความชอบธรรมในการเข้ายึดครองดินแดนแถบนี้ว่าเป็นการทำให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าอันเป็น "ภาระของคนขาว" ทำให้ต้องทรงปฏิรูปบ้านเมืองให้ทันสมัย โดยพระราชกรณียกิจดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2416

ประการแรก ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้นมาสองสภา ได้แก่ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (เคาน์ซิลออฟสเตต) และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (ปรีวีเคาน์ซิล) ในปี พ.ศ. 2417 และทรงตั้งขุนนางระดับพระยา 12 นายเป็น "เคาน์ซิลลอร์" ให้มีอำนาจขัดขวางหรือคัดค้านพระราชดำริได้ และทรงตั้งพระราชวงศานวงศ์ 13 พระองค์ และขุนนางอีก 36 นาย ช่วยถวายนโยบายหรือเห็นหรือเป็นกรรมการดำเนินการต่างๆ แต่สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ขุนนางตระกูลขุนนาคน และกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เห็นว่าสภาที่ปรึกษาเป็นความพยายามดึงพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดความขัดแย้งที่เรียกว่าวิกฤตการณ์วังหน้าวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้การปฏิรูปการปกครองชะงักลงกระทั่ง พ.ศ. 2428

พ.ศ. 2427 ทรงปรึกษากับพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ อัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ ซึ่งพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ พร้อมเจ้านายและข้าราชการ 11 นาย ได้กราบทูลเสนอให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่พระองค์ทรงเห็นว่ายังไม่พร้อม แต่ก็โปรดให้

ทรงศึกษารูปแบบการปกครองแบบประเทศตะวันตก และพ.ศ. 2431 ทรงเริ่มทดลองแบ่งงานการปกครองออกเป็น 12 กรม (เทียบเท่ากระทรวง)

พ.ศ. 2431 ทรงตั้ง "เสนาบดีสภา" หรือ "ลูกขุน ณ ศาลา" ขึ้นเป็นฝ่ายบริหาร ต่อมาใน พ.ศ. 2435 ได้ตั้งองคมนตรีสภา เดิมเรียกสภาที่ปรึกษาในพระองค์ เพื่อวินิจฉัยและทำงานให้สำเร็จ และรัฐมนตรีสภา หรือ "ลูกขุน ณ ศาลาหลวง" ขึ้นเพื่อปรึกษาราชการแผ่นดินที่เกี่ยวกับกฎหมาย นอกจากนี้ยังทรงจัดให้มี "การชุมนุมเสนาบดี" อันเป็นการประชุมปรึกษาราชการที่मुखกระสัน พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ด้วยความพอพระทัยในผลการดำเนินงานของกรมทั้งสิบสองที่ได้ทรงตั้งไว้เมื่อ พ.ศ. 2431 แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศตั้งกระทรวงขึ้นอย่างเป็นทางการจำนวน 12 กระทรวง เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 อันประกอบด้วย

1. กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบงานที่เดิมเป็นของสมุหนายก คูแลกิจการพลเรือนทั้งหมดและบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและชายทะเลตะวันออก
2. กระทรวงนครบาล รับผิดชอบกิจการในพระนคร
3. กระทรวงโยธาธิการ รับผิดชอบการก่อสร้าง
4. กระทรวงธรรมการ ดูแลการศาสนาและการศึกษา
5. กระทรวงเกษตรพานิชการ รับผิดชอบงานที่ในปัจจุบันเป็นของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์
6. กระทรวงยุติธรรม ดูแลเรื่องตุลาการ
7. กระทรวงมรุชาทร ดูแลเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์
8. กระทรวงยุทธนาธิการ รับผิดชอบปฏิบัติการทหารสมัยใหม่ตามแบบยุโรป
9. กระทรวงพระคลังสมบัติ รับผิดชอบงานที่ในปัจจุบันเป็นของกระทรวงการคลัง
10. กระทรวงการต่างประเทศ (กรมท่า) รับผิดชอบการต่างประเทศ
11. กระทรวงกลาโหม รับผิดชอบกิจการทหาร และบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้
12. กระทรวงวัง รับผิดชอบกิจการพระมหากษัตริย์

หลังจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ทรงให้กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบกิจการพลเรือนเพียงอย่างเดียว และให้กระทรวงกลาโหมรับผิดชอบกิจการทหารเพียงอย่างเดียว ยุบกรม 2 กรม ได้แก่ กรมยุทธนาธิการ โดยรวมเข้ากับกระทรวงกลาโหม และกรมมรุชาทร โดยรวมเข้ากับกระทรวงวัง และเปลี่ยนชื่อกระทรวงเกษตรพานิชการ เป็น กระทรวงเกษตราธิการ ด้านการปกครองส่วนภูมิภาค มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้ไทยกลายมาเป็นรัฐชาติสมัยใหม่โดยการลดอำนาจเจ้าเมือง และนำข้าราชการส่วนกลางไปประจำแทน ทรงทำให้นครเชียงใหม่ (พ.ศ.

2317-2442) รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ตลอดจนทรงแต่งตั้งให้กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ไปประจำที่อุดรธานีเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองแบบเทศาภิบาล

พ.ศ. 2437 ทรงกำหนดให้เทศาภิบาลขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ยกเลิกระบบกินเมือง และระบบหัวเมืองแบบเก่า (ได้แก่ หัวเมืองชั้นใน ชั้นนอก และเมืองประเทศราช) จัดเป็นมณฑล เมือง อำเภอ หมู่บ้าน ระบบเทศาภิบาลดังกล่าวทำให้สยามกลายเป็นรัฐชาติที่มั่นคง มีเขตแดนที่ชัดเจนแน่นอน นับเป็นการรักษาเอกราชของประเทศ และทำให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

พระองค์ยังได้ส่งเจ้านายหลายพระองค์ไปศึกษาในทวีปยุโรป เพื่อมาดำรงตำแหน่งสำคัญในการปกครองที่ได้รับการปฏิรูปใหม่นี้ และทรงจ้างชาวต่างประเทศมารับราชการในตำแหน่งที่คนไทยยังไม่เชี่ยวชาญ ทรงตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกของประเทศที่ท่าฉลอม พ.ศ. 2448

2.13.3 การเสียดินแดน

การเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส

- ครั้งที่ 1 เสียดินแดนเขมร (เขมรส่วนนอก) เนื้อที่ประมาณ 123,050 ตารางกิโลเมตร และเกาะอีก 6 เกาะ วันที่ 15 กรกฎาคม 2410

- ครั้งที่ 2 เสียดินแดนสิบสองจุไท หัวพันห้าทั้งหก เมืองพวน แคว้นหลวงพระบาง แคว้นเวียงจันทน์คำม่วน และแคว้นจำปาศักดิ์ฝั่งตะวันออก (หัวเมืองลาวทั้งหมด) โดยยึดเอาดินแดนสิบสองจุไทยและได้อ้างว่าดินแดนหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และนครจำปาศักดิ์ เคยเป็นประเทศราชของญวนและเขมรมาก่อน จึงบีบบังคับเอาดินแดนเพิ่มอีก เนื้อที่ประมาณ 321,000 ตารางกิโลเมตร วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2431 ฝรั่งเศสข่มเหงไทยอย่างรุนแรงโดยส่งเรือรบล่วงเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อถึงป้อมพระจุลจอมเกล้า ฝ่ายไทยยิงปืนไม่บรรจุกระสุน 3 นัดเพื่อเตือนให้ออกไป แต่ทางฝรั่งเศสกลับระดมยิงปืนใหญ่เข้ามาเป็นอันมาก เกิดการรบกันพักหนึ่ง ในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสนำเรือรบมาทอดสมอ หน้าสถานทูตของตนในกรุงเทพฯ ได้สำเร็จ (ทั้งนี้ประเทศอังกฤษ ได้ส่งเรือรบเข้ามาล่อลวงอยู่ 2 ลำ ที่อ่าวไทยเช่นกัน แต่มิได้ช่วยปกป้องไทยแต่อย่างใด) ฝรั่งเศสยื่นคำขาดให้ไทย 3 ข้อ ให้ตอบใน 48 ชั่วโมง เนื้อหา คือ

- ให้ไทยใช้ค่าเสียหายสามล้านแฟรงค์ โดยจ่ายเป็นเหรียญนากจากเงินถุงแดง พร้อมส่งเชลยให้สถานทูตฝรั่งเศสแถวบางรัก

- ให้ยกดินแดนบนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและเกาะต่างๆ ในแม่น้ำด้วย

- ให้ถอนทัพไทยจากฝั่งแม่น้ำโขงออกให้หมดและไม่สร้างสถานที่สำหรับการทหาร ในระยะ 25 กิโลเมตร ทางฝ่ายไทยไม่ยอมรับในข้อ 2 ฝรั่งเศสจึงส่งกองทัพมาปิดอ่าวไทย เมื่อวันที่ 26

กรกฎาคม - 3 สิงหาคม พ.ศ. 2436 และยึดเอาจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดตราดไว้ เพื่อบังคับให้ไทยทำตาม

- ไทยเสียเนื้อที่ประมาณ 50,000 ตารางกิโลเมตร ให้แก่ฝรั่งเศส ในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 และฝรั่งเศสได้ยึดเอาจันทบุรีกับตราดไว้ต่ออีก นานถึง 11 ปี (พ.ศ. 2436- พ.ศ. 2447)

- ปี พ.ศ. 2446 ไทยต้องทำสัญญายกดินแดนให้ฝรั่งเศสอีก คือ ยกจังหวัดตราดและเกาะใต้แหลมสิงห์ลงไป (มีเกาะช้าง เป็นต้น) ไปถึง ประจันตคีรีเขตร์ (เกาะกง) ดังนั้นฝรั่งเศสจึงถอนกำลังจากจันทบุรีไปตั้งที่ตราด ในปี พ.ศ. 2447

- วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 ไทยต้องยกดินแดนมณฑลบูรพา คือเขมรส่วนใน ได้แก่ เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ ให้ฝรั่งเศสอีก ฝรั่งเศสจึงคืนจังหวัดตราดให้ไทย รวมถึงเกาะทั้งหลายจนถึงเกาะกูด

รวมแล้วในคราวนี้ ไทยเสียเนื้อที่ประมาณ 66,555 ตารางกิโลเมตร

- และไทยเสียดินแดนอีกครั้งทางด้านขวาของแม่น้ำโขง คืออาณาเขต ไชยะบูลี และจำปาศักดิ์ตะวันตก ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2450

การเสียดินแดนให้อังกฤษ

เสียดินแดน รัฐไทรบุรี รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู และรัฐปะลิส ให้อังกฤษ เมื่อ 10 มีนาคม พ.ศ. 2451 (นับอย่างใหม่ พ.ศ. 2452) เพื่อขอกู้เงิน 4 ล้านปอนด์ทองคำอัตราดอกเบี้ย 4% ต่อปี มีเวลาชำระหนี้ 40 ปี

2.13.4 พระราชนิพนธ์

ทรงมีพระราชนิพนธ์ ทั้งหมด 10 เรื่อง

- ไกลบ้าน
- เงาะป่า
- นิทราชาคริต
- พระราชพิธีสิบสองเดือน
- กาพย์เห่เรือ
- คำเจรจาละครเรื่องอิเหนา
- ตำรากับข้าวฝรั่ง
- พระราชวิจารณ์จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี
- โคลงบรรยายภาพรามเกียรติ์

2.14 ประวัติพระราชวังเดิม³⁷

2.14.1 พระราชวังที่ประทับของเจ้านาย

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระยาตากในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยพระที่นั่งสุริยามรินทร์ พ.ศ.2310 เห็นว่าเหลือกำลังจะต้านทานกองทัพพม่าได้ จึงนำกำลังตีฝ่าวงล้อมพม่าออกมา กรุงศรีอยุธยาถูกล้อมพม่าตีแตก บ้านเมืองถูกเผาทำลาย พินาศ พระยาตากนำกำลังกอบกู้อิสรภาพ ขับไล่พม่า ปราบปรามหัวเมืองต่างๆ สร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ทรงเป็นกษัตริย์พระองค์เดียวแห่งกรุงธนบุรี ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ออกรบ ต่อสู้ขับไล่ข้าศึกและกอบกู้บ้านเมือง ทรงทำสงครามเกือบตลอดพระชนม์ชีพจนถึง พ.ศ.2325 ไม่มีเวลาที่จะทรงพระเกษมสำราญ แม้พระราชวังที่ประทับก็มีได้จัดสร้างอย่างใหญ่โต กลับเป็นพระราชวังที่เรียบง่าย แต่สวยงาม บัดนี้พระราชวังของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกลายเป็นสถานที่อันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ กษัตริย์นักรบผู้อุทิศพระชนม์ชีพกอบกู้ประเทศไทย ทรงมีพระราชวังที่เรียบง่าย ควรที่อนุชนจะได้ศึกษาหาความรู้ พระราชวังนั้นก็คือ พระราชวังเดิม

พระราชวังเดิมเป็นพระราชวังหลวงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ในพื้นที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของป้อมวิไชยเณทร์ ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดให้สร้างพระราชวังนี้ขึ้น ภายหลังจากที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทยเมื่อปีพุทธศักราช 2310 เพื่อใช้เป็นที่ประทับและว่าราชการ เมื่อทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พร้อมกับปรับปรุงป้อมวิไชยเณทร์และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นป้อมวิไชยประสิทธิ์ ตำแหน่งที่ตั้งของพระราชวังหลวงนี้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีป้อมปราการที่มั่นคงสามารถสังเกตการณ์ได้ในระยะไกล อีกทั้งยังใกล้กับเส้นทางคมนาคมและเส้นทางการเดินทัพที่สำคัญด้วย

อาณาเขตของพระราชวังเดิมในสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น มีพื้นที่ตั้งแต่ป้อมวิไชยประสิทธิ์ขึ้นมาจนถึงคลองเหนือวัดอรุณราชวราราม (คลองนครบาล) โดยรวมวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม) เข้าไปในเขตพระราชวัง ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ได้ทรงย้ายราชธานีมาอยู่ฝั่งพระนคร โดยสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นที่ประทับ พระราชวังกรุงธนบุรีจึงได้ชื่อว่าพระราชวังเดิม ตั้งแต่บัดนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงกำหนดเขตวังให้แคบกว่าเดิมโดยให้วัดทั้งสองที่กล่าวแล้วอยู่ภายนอกพระราชวัง และเนื่องจากพระราชวังธนบุรี

³⁷ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระราชวังเดิม [ออนไลน์], 8 กุมภาพันธ์ 2554. แหล่งที่มา

มีความสำคัญในทำเลที่ตั้ง จึงทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์ชั้นสูงที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยมาประทับ พระราชดำรินี้ได้สืบทอดมาทุกรัชกาล จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือ

พระราชวงศ์ชั้นสูงที่เคยได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้มาประทับที่พระราชวังเดิมเรียงตามรัชกาลตั้งแต่รัชกาลที่ 1 มีดังนี้

ตารางที่ 1 พระราชวงศ์ชั้นสูงที่เคยมาประทับที่พระราชวังเดิม

สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงชิเบสรุบัติรินทร์ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร	พ.ศ. 2325-2328 พ.ศ. 2328-2352
สมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ	พ.ศ. 2354-2365 พ.ศ. 2366-2367
สมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศเรศรังสรรค์	พ.ศ. 2367-2394
สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท	พ.ศ. 2394-2413
สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมพระจักรพรรดิพงษ์	พ.ศ. 2424-2443

อนึ่งพระราชวังเดิมนี้ได้เคยเป็นสถานที่ ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พุทธศักราช 2330 วันที่ 18 ตุลาคม พุทธศักราช 2347 และวันที่ 4 กันยายน พุทธศักราช 2351 ตามลำดับ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทรและประทับอยู่ที่พระราชวังเดิม

ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมพระจักรพรรดิพงษ์สิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่ตั้งโรงเรียนนายเรือ ตั้งแต่ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2443 โดยทรงขอให้รักษาซ่อมแซมของที่ปลูกสร้างที่มีมาแต่เดิม ได้แก่ ท้องพระโรง พระตำหนักของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และศาลศิระชะปลาเทพ

2.14.2 พระราชวังเดิมกลายเป็นกองทัพเรือ

กองทัพเรือในสมัยเมื่อยังมีฐานะเป็นกรมทหารเรือ ได้ซ่อมแซมดัดแปลงและต่อเติมตำหนักและเรือนพัก เป็นกองบังคับการโรงเรียนนายเรือ อาคารเรียนและอาคารนอนของนักเรียน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดโรงเรียนนายเรือเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2449 (ซึ่งในเวลาต่อมากองทัพเรือได้กำหนดวันที่ 20 พฤศจิกายนของทุกปีเป็นวันกองทัพเรือ) และได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาไว้ในสมุดเยี่ยมของโรงเรียนนายเรือดังนี้

"วันที่ 20 พฤศจิกายน รศ. 125 เราจุฬาลงกรณ์ พร. ได้มาเปิดโรงเรียนนี้มีความปลื้มใจซึ่งได้เห็นการทหารเรือมีรากหยั่งลงแล้ว จะเป็นที่ยั่งยืนสืบไปในภายหน้า"

โรงเรียนนายเรือตั้งอยู่ที่พระราชวังเดิมตลอดมาจนกระทั่งในปี 2487 ได้ย้ายไปอยู่ที่สัตหีบชั่วคราวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาในปี 2489 ได้ย้ายไปอยู่ที่เกล็ดแก้ว ก่อนจะย้ายมาตั้งที่สมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. 2495

กองทัพเรือได้ดัดแปลงแก้ไขอาคารเดิมโรงเรียนนายเรือที่พระราชวังเดิมเป็นแบบทรงไทย ใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพเรือ และกรมการเงินทหารเรือมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2492 ปัจจุบันอาคารหลังนี้ใช้เป็นที่ทำงานของผู้บัญชาการทหารเรือ และสำนักงานเลขานุการกองทัพเรือ นอกจากนั้นหน่วยงานอื่นที่เข้ามาใช้อาคารเดิมหรือสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณพระราชวังเดิมเป็นที่ทำการ ได้แก่ โรงเรียนนายทหารเรือในปีพุทธศักราช 2468 กรมเสนาธิการทหารเรือปีพุทธศักราช 2481 กรมยุทธศึกษาทหารเรือในปีพุทธศักราช 2486 (ปัจจุบันเป็นกรมสารบรรณทหารเรือ) กรมเสนาธิการทหารเรือถูกยุบเลิกในปีพุทธศักราช 2498 และในปัจจุบันกรมสื่อสารทหารเรือได้ใช้อาคารของกรมเสนาธิการทหารเรือเดิมเป็นที่ทำงาน

โบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ในพระราชวังเดิมในปัจจุบันนี้ ได้แก่ ท้องพระโรงพระตำหนัก เก๋งคู่ พระตำหนักเก๋งพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ป้อมวิไชยประสิทธิ์และเรือนเจียวหรืออาคาร โรงพยาบาลเดิม ซึ่งจะแยกกล่าวในแต่ละอาคารดังนี้

1. ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
2. ท้องพระโรงกรุงธนบุรี
3. ตำหนักสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
4. ตำหนักแก่งคู่หลังใหญ่
5. ตำหนักแก่งคู่หลังเล็ก
6. ศาลศิระชะปลาวาฬ
7. เรือนเขียว
8. ป้อมวิไชยประสิทธิ์
9. ตึกกองบัญชาการกองทัพเรือ
10. กรมสารบรรณทหารเรือ

ภาพที่ 1 โบราณสถานในพระราชวังเดิม

ที่มา : <http://www.wangdermpalace.org>

ตารางที่ 2 ส่วนต่าง ๆ ของพระราชวัง

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	อาคารท้องพระโรง	อาคารตำหนักแก่งคู่หลังใหญ่
อาคารแก่งคู่หลังเล็ก	อาคารตำหนักแก่งสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	ป้อมวิไชยประสิทธิ์
อาคารเรือนเขียว	ศาลศิระชะปลาวาฬ	

2.14.3 ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ภาพที่ 2 : ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

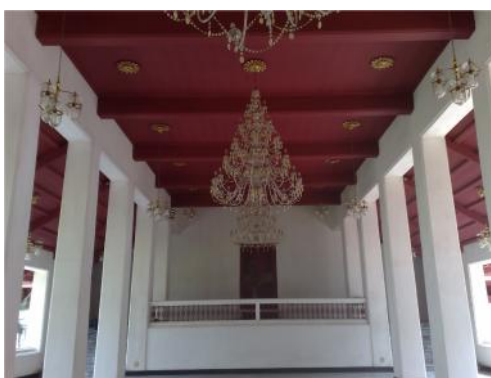
ที่มา : ผู้วิจัย

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอาคารเก๋งคู่ และตั้งประชิดกำแพงพระราชวังทางด้านทิศ ตะวันออก ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหลังปัจจุบันนี้ สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมพระจักรพรรดิพงษ์ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จมาประทับ ณ พระราชวังเดิมในระหว่างปีพุทธศักราช 2424-2443 ได้มีพระดำริให้สร้างศาล หลังปัจจุบันขึ้นแทนศาลหลังเดิมที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ทั้งนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าศาล หลังที่มีมาแต่เดิมนั้นสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์การใช้งานอย่างไร

รูปแบบของศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นอาคารทรงไทยที่มีการ ผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกในบางส่วน หลังคาอาคารเป็นทรงไทยมีมุขลดสามด้าน มุงด้วยกระเบื้องดินเผาสีส้มอมเหลือง หน้าจั่วประดับด้วยช่อฟ้า, ใบระกา หางหงส์ และนาคสะดุ้ง ทำด้วยไม้สักทาสีแดง ผนังหน้าบันเป็นฝักอัฐิฉาบปูนเรียบ ไม่ปรากฏลวดลายตกแต่ง ตัวอาคาร ยกพื้นสูง มีได้ถุนด้านล่าง จากหลักฐานการสำรวจทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี เมื่อปี พุทธศักราช 2540 พบว่า ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลังปัจจุบันสร้างซ้อนทับลงบนฐาน ของอาคารอีกหลังหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศาลหลังเดิม

ภายในศาลประดิษฐานพระบรมรูปของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประทับยืน และทรงพระแสงดาบ ขนาดประมาณเท่าครึ่งของพระองค์จริง

2.14.4 อาคารท้องพระโรง

ภาพที่ 3 : อาคารท้องพระโรง

ที่มา : ผู้วิจัย

อาคารท้องพระโรงเป็นอาคารทรงไทย ผังอาคารรูปตรีมุข วัสดุผนังหลังคาเป็น กระเบื้องดินเผาสีส้มอมเหลืองไม้เคลือบสี ด้านจั่วประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์และนาค

ตะคู้ง สร้างขึ้นในราวปีพุทธศักราช 2310 พร้อมกับการสถาปนารุงชนบุรีเป็นราชธานี อาคารท้องพระโรงประกอบด้วยพระที่นั่งสององค์เชื่อมต่อกัน ได้แก่

พระที่นั่งองค์ทิศเหนือ เรียกว่า ท้องพระโรง อยู่ทางทิศเหนือใช้เป็นที่ออกขุนนาง ตรงกลางแต่เดิมมีเสาไม้กลม 2 แถวๆ ละ 8 ต้น เป็นที่รองรับเสด็จของขุนนางขณะเข้าเฝ้าทางทิศใต้ ยกพื้นสูงเรียกว่า มุขเด็จ ใช้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ขณะเสด็จออกว่าราชการ

พระที่นั่งองค์ทิศใต้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระที่นั่งองค์แรก เรียกกันว่า พระที่นั่งขวาง เป็นส่วนพระราชมณเฑียร หรือพระราชฐานชั้นกลางอันเป็นที่ประทับส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์

พระที่นั่งองค์ทิศเหนือที่ใช้เป็นที่ท้องพระโรงนั้น สันนิษฐานว่า แต่เดิมเป็นที่ท้องพระโรงโถงไม่มีฝาครอบเช่นเดียวกับท้องพระโรงพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระบรมมหาราชวัง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แต่ได้มีการซ่อมปรับปรุงเรื่อยมา โดยเฉพาะในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ได้เสด็จประทับ ณ พระราชวังเดิม ในสมัยรัชกาลที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2367-2394 สันนิษฐานว่าได้โปรดให้ก่อผนังขึ้นโดยรอบพระที่นั่งองค์ทิศเหนือหรือส่วนท้องพระโรงให้เป็นฝาทึบ เจาะช่องพระทวารและพระบัญชรโดยรอบ ต่อมาในการซ่อมบูรณะระหว่างปีพุทธศักราช 2468-2476 ได้ปรากฏหลักฐานทางเอกสารและภาพถ่ายของอาคาร ว่ากรมยุทธโยธาทหารเรือได้ทำการซ่อมดัดแปลงอาคารท้องพระโรง โดยได้รื้อฝาผนังรวมทั้งช่องพระทวารและพระบัญชรโดยรอบออกทั้งหมด หลังจากนั้นได้จัดสร้างเสาคอนกรีต เสริมเหล็กรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลมมุมโค้งขนาดหน้าตัด 50x50 ซม. ขึ้นเป็นโครงสร้างแทน โดยระหว่างเสาที่จัดสร้างใหม่นี้ ได้ก่อผนังอิฐทำเป็นผนังทึบสูงประมาณ 90 ซม. และเว้นช่องประตูทางเข้าออกไว้ทั้งหมดรวม 6 ช่อง ดังปรากฏในปัจจุบัน ส่วนพื้นที่ที่เคยมีแนวเสาไม้กลม 2 แถว แถวละ 8 ต้น ได้สร้างคอนกรีตเสริมเหล็กรูปสี่เหลี่ยมขึ้นแทน

สำหรับพระที่นั่งขวางสันนิษฐานว่ารูปแบบดั้งเดิม ไม่แตกต่างจากสภาพปัจจุบันมากนัก กล่าวคือ ภายในอาคารประกอบด้วยห้องโถงกลางขนาดใหญ่ยกพื้นสูง มีฝาก่ออิฐถือปูน 4 ด้าน เจาะช่องพระทวาร พระบัญชรโดยรอบ

สำหรับในด้านการใช้งานของอาคารท้องพระโรงนั้น ภายหลังจากที่ได้รับพระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่จัดตั้งโรงเรียนนายเรือ ได้มีการปรับปรุงอาคารท้องพระโรงเพื่อใช้เป็นห้องฝึกสอนนักเรียนและที่ชุมนุมอาจารย์ ในปัจจุบันกองทัพเรือได้ใช้โถงท้องพระโรงภายในพระที่นั่งองค์ทิศเหนือเป็นสถานที่จัดงานและประกอบพิธีสำคัญเป็นประจำ ส่วนพระที่นั่งองค์ขวางได้ใช้เป็นห้องรับรองบุคคลสำคัญและห้องประชุมในบางโอกาส

2.14.5 อาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่

ภาพที่ 4 : อาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่
ที่มา : ผู้วิจัย

อาคารหลังนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ได้เสด็จมาประทับ ณ พระราชวังเดิมในระหว่างปีพุทธศักราช 2367-2394 โดยคงจะมีพระดำริให้สร้างขึ้นพร้อมกับการปรับปรุงอาคารตำหนักเก๋งคู่หลังเล็กที่มีมาแต่เดิม

อาคารนี้เป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมแบบจีนและแบบไทย ตัวอาคารในปัจจุบันเป็นตึกก่ออิฐถือปูนชั้นเดียวยกพื้น หลังคาทรงจั่วแบบจีน ตั้งขนานกับอาคารเก๋งคู่หลังเล็กซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ ภายในอาคารมีพระทวารและพระเกลแบบไทย พระเกลทางส่วนผนังด้านทิศตะวันตกตกแต่งด้วยลายจำหลักไม้ที่บริเวณห้อย เป็นรูปดอกพุดตาน ส่วนที่กรอบเข็ดหน้าทำการจำหลักลวดลายตกแต่งเป็นรูปฐานเท้าสิงห์ในตอนล่าง ซึ่งลายนี้เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้บ่งบอกฐานานุศักดิ์ของอาคารอันเป็นที่ประทับของเจ้านายท่านั้น ส่วนการตกแต่งซุ้มพระทวารของอาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่ ปรากฏมีไม้จำหลักลายประดับอยู่กรอบละ 2 ชั้น ด้านหน้าเป็นรูปที่เหลี่ยมจัตุรัสมีตัวอักษรจีนโบราณอยู่ตรงกลางซึ่งมีความหมายในทางสิริมงคล

สำหรับส่วนหลังคาในการสำรวจก่อนการบูรณะครั้งปัจจุบัน มีร่องรอยการเขียนสีตกแต่งแบบปูนเปียก (Fresco) เป็นลวดลายแบบจีนที่บริเวณหน้าจั่วและคอสองโดยรอบอาคาร ลวดลายการเขียนสีนี้ส่วนใหญ่ได้เสื่อมสภาพไป เนื่องจากมีการซ่อมบูรณะที่ผิดวิธีและตามกาลเวลาที่ผ่านไป ซึ่งลวดลายนี้ได้รับการเขียนขึ้นใหม่ตามรูปแบบเดิมในการบูรณะครั้งนี้

การใช้งานอาคารตำหนักเก๋งคู่หลังใหญ่นั้น คงมีเพียงหลักฐานทางเอกสารในช่วงเวลาหลังจากที่กองทัพเรือได้เข้ามาใช้พื้นที่แล้ว โดยในระหว่างปีพุทธศักราช 2447-2465 ได้ใช้อาคารหลังนี้เป็นที่ตั้งของกองรักษาการณ์โรงเรียนนายเรือ รวมทั้งเป็นคลังการเรือ ในปีพุทธศักราช

2513 ได้ใช้เป็นที่ทำการกองเครื่องช่วยการศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารเรือ หลังจากนั้นได้ใช้งานเป็น
 กราบทหารและท้ายสุดในปีพุทธศักราช 2538 ก่อนการซ่อมบูรณะตามโครงการไม่มีการใช้งานแต่
 อย่างใด

2.14.6 อาคารแก๊งค์หลังเล็ก

ภาพที่ 5 : อาคารแก๊งค์หลังเล็ก
 ที่มา : ผู้วิจัย

ตามหลักฐานที่พบจากการสำรวจทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี ในช่วงที่
 บูรณะครั้งปัจจุบันทำให้สันนิษฐานได้ว่า อาคารหลังนี้คงจะสร้างขึ้นในช่วงเวลาระหว่างสมัยต้น
 รัตนโกสินทร์ประมาณรัชกาลที่ 1-2 ทั้งนี้เนื่องจากฐานรากของอาคารอยู่ในระดับชั้นดินของยุค
 ดังกล่าว รวมทั้งรูปแบบโครงสร้างและ โบราณวัตถุที่พบในบริเวณนั้น ก็สอดคล้องกับยุคสมัยของ
 การสร้าง

รูปแบบของอาคารตำหนักแก๊งค์หลังเล็ก มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบจีน แต่มี
 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงโดยเฉพาะประตูหน้าต่างต่าง เพื่อให้เข้ากับสภาพอากาศในสมัยหลัง
 สันนิษฐานว่าในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้า
 น้อยยาเธอ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ได้เสด็จมาประทับ ณ พระราชวังเดิม ในระหว่างปีพุทธศักราช
 2367-2394 ได้โปรดฯให้ซ่อมแซมตัดแปลงอาคารหลังนี้ พร้อมกับให้สร้างพระตำหนักแก๊งค์หลัง
 ใหญ่ในรูปแบบที่คล้องจองกับรูปแบบของอาคารพระตำหนักแก๊งค์หลังเล็กนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชวังเดิมให้
 เป็นที่จัดตั้งโรงเรียนนายเรือ พระตำหนักแก๊งค์หลังเล็กได้ถูกใช้งานในลักษณะคลังเก็บของเรื่อยมา
 จนถึงปีพุทธศักราช 2538

2.14.7 อาคารเก๋ง สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 6 : อาคารเก๋ง สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่มา : ผู้วิจัย

อาคารตำหนักเก๋งสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างขึ้น เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ประทับอยู่ที่พระราชวังเดิมในระหว่างปีพุทธศักราช 2367-2394

อาคารตำหนักเก๋งสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เป็นสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบตะวันตกหรือเรียกว่า “ตึกแบบอเมริกัน” และหากพิจารณาทางด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมอาจถือได้ว่าอาคารนี้เป็นตำหนักแบบตะวันตกหลังแรกที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

รูปแบบโดยทั่วไปของอาคารตำหนักเก๋งสมเด็จพระปิ่นฯ เป็นตึกก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น หลังคาทรงปั้นหยา มีหน้าจั่วปีกนก 2 ด้าน บริเวณชั้นบนของตำหนักเป็นพื้นที่ประทับ กั้นเป็นห้องต่างๆ ด้วยผนังไม้ พื้นที่ชั้นล่างสันนิษฐานว่าคงจะใช้เป็นที่อยู่ของคนรับใช้ รวมทั้งเป็นส่วนเตรียมงานถวายรับใช้ในบางกรณี

ในตอนแรกสร้างอาคาร ผนังภายในและภายนอกก่ออิฐฉาบด้วยปูนดำขัดขาวแบบโบราณ ส่วนผนัง เพดาน พระแกล และพระทวาร รวมทั้งส่วนประกอบตกแต่งอาคารอื่น ๆ ที่เป็นไม้ทาสีเขียวแก่ทั้งหมด สีเขียวนี้เป็นที่นิยมใช้สำหรับตำหนักหรืออาคารในสมัยนั้น

จากข้อมูลการสำรวจทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี รวมทั้งหลักฐานทางเอกสารที่ยังปรากฏในปัจจุบัน สันนิษฐานได้ว่าอาคารตำหนักเก๋งสมเด็จพระปิ่นฯ ได้รับการซ่อมปรับปรุงในช่วงที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ เสด็จมาประทับ ณ พระราชวังเดิมในระหว่างปีพุทธศักราช 2428-2448 ได้มีการก่อสร้างบันได ทางขึ้นอาคารทางทิศใต้ขึ้นใหม่เป็นบันไดก่ออิฐถือปูน ส่วนพื้นชานพักรองรับด้วยคานไม้ และจัดทำพนัก

ลูกกรงแก้วขึ้นใหม่ทั้งหมด เป็นรูปแบบร่วมสมัยกับการต่อเติมส่วนเฉลียงภายนอกด้านทิศใต้ของอาคารท้องพระโรงและมีการต่อเติมส่วนกันสาดโดยรอบอาคารชั้นบน ในปีพุทธศักราช 2485 ได้มีการซ่อมแซมใหญ่อีกครั้ง เนื่องจากหลังคารั่วและเกิดความอับชื้นมาก ทำให้อาคารทรุดโทรมลง ในการปรับปรุงคราวนี้ทำให้รูปแบบอาคารถูกเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะรูปแบบของพระเกล้าและพระทวาร

หลังจากที่สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับบรรดาราชภิเษก ได้ทรงย้ายไปประทับ ณ พระบวรราชวัง พระตำหนักหลังนี้ได้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท และต่อมาหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชวังเดิมให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนทหารเรือ ได้มีการปรับปรุงอาคารตำหนักแห่งสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เพื่อใช้เป็นที่ทำการของกรมยุทธศึกษาและกองแผนที่ทะเล ระหว่างปีพุทธศักราช 2445-2449 หลังจากนั้นเปลี่ยนแปลงการใช้งานเป็นคลังแผนกประวัติศาสตร์ กรมเสนาธิการทหารเรือ กองบังคับการโรงเรียนนายเรือ ห้องทำงานผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพเรือและสำนักงานนายทหารเรือหญิงผู้ใหญ่เป็นต้น

2.14.8 ป้อมวิไชยประสิทธิ์

ภาพที่ 7 : ป้อมวิไชยประสิทธิ์

ที่มา : ผู้วิจัย

ป้อมนี้เดิมชื่อ ป้อมวิไชยเขนทร์ หรือป้อมบางกอก สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยเจ้าพระยาวิไชยเขนทร์กราบบังคมทูลแนะนำให้สร้างขึ้นพร้อมกับป้อมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งตั้งอยู่บริเวณระหว่างวัดพระเชตุพนกับปากคลองตลาด แล้วให้ขึงสายโซ่อันใหญ่ขวางลำน้ำตลอดถึงกันทั้งสองฟากลำน้ำ เพื่อป้องกันข้าศึกที่มาจากทะเล สมเด็จพระ

นารายณ์มหาราชทรงเห็นชอบด้วย และได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาวิไชยเอนทร์เป็นแม่กองก่อ
ป้อมจนแล้วเสร็จในระหว่างปีพุทธศักราช 2199-2231 การชิงโขกั้นเรือได้ถูกกล่าวถึงในเหตุการณ์
กบฏมักกะสันซึ่งเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ในสมัยสมเด็จพระเทพราชา มีการรบระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เนื่องจากทางไทย
ต้องการขับไล่ฝรั่งเศสออกจากประเทศไทย ในการรบครั้งนี้ป้อมทางฝั่งตะวันออกได้รับความ
เสียหายมากจึงโปรดให้รื้อลง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชให้ชาติไทยและ
สถาปนากรุงธนบุรี เป็นราชธานีได้ทรงสร้างพระราชวังหลวงในบริเวณป้อมวิไชยเอนทร์ พร้อมกับ
ทรงปรับปรุงป้อมนี้และพระราชทานนามใหม่ว่าป้อมวิไชยประสิทธิ์ในปี พ.ศ.2314

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของป้อมวิไชยประสิทธิ์ในปัจจุบันเป็นป้อมก่ออิฐฉาบ
ปูน มีกำแพง 2 ชั้นขนาดกันก่อเป็นรูปแปดเหลี่ยม เฉพาะกำแพงชั้นในมีหอคอยกลมทรงสอง
หลังนั่งบนกำแพงตรงมุมด้านทิศเหนือและทิศใต้

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานวังเดิมให้
กองทัพเรือในปีพ.ศ.2443 ป้อมวิไชยประสิทธิ์จึงอยู่ในความดูแลของกองทัพเรือเรื่อยมาจนถึง
ปัจจุบัน ทางกองทัพเรือได้จัดตั้งปืนใหญ่โบราณสมัยรัชกาลที่ 1 จำนวน 12 กระบอก ตรงบริเวณ
เชิงเทียนของกำแพงชั้นนอกซึ่งไม่ปรากฏว่าติดตั้งมาแต่สมัยใด บริเวณเดียวกันทางด้านตะวันออกมี
ปืนใหญ่ 4 กระบอก ติดตั้งเพื่อยิงสลุดในพิธีสำคัญต่างๆ ทางทิศใต้ประดิษฐานศาลเจ้าพ่อหนู
บริเวณทางเข้าป้อมทางทิศตะวันตกตรงกำแพงชั้นในติดตั้งเสาธง เพื่อชักธงราชนาวีและธงผู้
บัญชาการทหารเรือ

2.14.9 อาคารเรือนเขียว

ภาพที่ 8 : อาคารเรือนเขียว

ที่มา : ผู้วิจัย

อาคารเรือนเขียวคือ อาคารโรงพยาบาลเดิม (โรงพยาบาลนักเรียน) เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงจำนวน 2 หลังตั้งอยู่บริเวณ "เขาดิน" ซึ่งเป็นเนินดินตรงมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ภายในเขตกำแพงพระราชวังเดิม

อาคารเรือนเขียวนี้ได้รับการก่อสร้างขึ้น ในช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงพระราชวังเดิม เพื่อใช้เป็นโรงเรียนนายเรือ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นสถานที่รักษาพยาบาลนักเรียนนายเรือ ซึ่งเกิดการเจ็บป่วยขึ้น

อาคารโรงพยาบาลของนักเรียนนี้ได้ใช้งานมาตลอด ช่วงที่โรงเรียนนายเรือตั้งอยู่ ณ พระราชวังเดิม โดยคงจะมีการสร้างเรือนไม้ชั้นเดียวเพิ่มเติมอีกอย่างน้อยสองหลังเพื่อใช้เป็นห้องผสมยาและห้องแพทย์ ทางด้านทิศใต้ของอาคารหลังใหญ่ โดยมีสะพานไม้เป็นทางเดินเชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้งสามหลัง ในปัจจุบันคงเหลือแต่เพียงเรือนไม้เฉพาะที่เป็นห้องผสมยาและสะพานไม้เท่านั้น

หลังจากที่โรงเรียนนายเรือย้ายออกไปจากพระราชวังเดิม ในปีพุทธศักราช 2485 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้งานของอาคารหลังนี้มาตลอด เช่น ในปีพุทธศักราช 2513 บางส่วนของอาคารใช้เป็นที่ตั้งของสถานีวิทยุกรมสื่อสารทหารเรือ ส่วนในปีพุทธศักราช 2514 ใช้เป็นอาคารสโมสรเป็นต้น

ในพุทธศักราช 2541 ถึงปัจจุบัน อาคารโรงพยาบาลหรือเรือนเขียวอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของกรมสื่อสารทหารเรือ โดยตัวอาคารหลังใหญ่ถูกใช้เป็นห้องประชุม ห้องอาหาร ห้องออกกำลังกายและเก็บหนังสือ ส่วนใต้ถุนเป็นที่เก็บของ สำหรับอาคารหลังเล็ก (ห้องผสมยา) ใช้งานเป็นสถานีสื่อสารดาวเทียมวังเดิม และเป็นที่พักของนายทหาร นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของอาคาร ติดกับมุมกำแพงพระราชวังเดิมยังปรากฏอาคารขนาดเล็กชั้นเดียวอีก 2 หลัง ได้แก่ อาคารห้องนำชายหญิงและอาคารเรือนครัว ซึ่งมีการสร้างขึ้นภายหลังและในบริเวณดังกล่าวนี้ยังเป็นที่ตั้งหอคิดตั้งจานดาวเทียมของสถานีสื่อสารอีกด้วย

2.14.10 ศาลศิระะปลาหวพ

ภาพที่ 9 : ศาลศิระะปลาหวพ
ที่มา : ผู้วิจัย

ในการขุดสำรวจพื้นที่ระหว่างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระตำหนัก เก๋งคู่หลังเล็กระหว่างการบูรณะครั้งปัจจุบัน ได้พบฐานอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 4.5 เมตร ยาว ประมาณ 9 เมตร ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักฐานทางเอกสารประกอบ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็น อาคารศาลศิระะปลาหวพซึ่งบันทึกไว้ว่า เป็นเก๋งจีนชั้นเดียวคล้ายศาลเจ้าจีน ภายในเก๋งมีกระดุก ปลาหวพ ศาลนี้ได้พังลงมาในวันที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิ พงศ์สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2443 แล้วไม่มีการสร้างขึ้นใหม่อีก แต่ได้นำกระดุก ปลาหวพมาเก็บรวมไว้ที่ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินเท่านั้น

ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าศาลนี้ถูกสร้างขึ้นในสมัยใด เมื่อกองทัพเรือได้ใช้ พระราชวังเดิมเป็นที่ตั้งโรงเรียนนายเรือได้รื้อซากศาลลงแล้วปรับระดับดินในพื้นที่ให้สูงขึ้น เพื่อ การใช้งานใหม่โดยนำดินจากบริเวณอื่นมาถมทับจนหมด ดังนั้นในการขุดแต่งจึงพบหลักฐาน น้อยมาก

2.15 ประวัติกองทัพเรือ

ใน พ.ศ.2435 ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินใหม่ และยกเลิกการปกครองแบบ จตุสดมภ์กำหนดให้มีกระทรวงในราชการทั้งหมด 12 กระทรวง กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ ปกครองบรรดาหัวเมืองต่างๆ ท้าวพระราชาณาจักร กระทรวงกลาโหมไม่ต้องเกี่ยวกับการปกครอง

ทางหัวเมืองอย่างแต่ก่อน คงมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทหารอย่างเดียวใน พ.ศ.2435 นี้ จึงได้โอนกรมทหารเรือซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมมาขึ้นกับกระทรวงกลาโหม กรมทหารเรือได้เจริญ ก้าวหน้ามาตามลำดับจนถึง พ.ศ.2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนฐานะกรมทหารเรือเป็นกระทรวงทหารเรือ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม และในวันเดียวกันนั้นก็ได้ประกาศแต่งตั้งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เนื่องจากการป้องกันประเทศเป็นงานใหญ่ ที่ทหารบกและทหารเรือจำเป็นต้องร่วมกันคิดอ่านจัดการตามหน้าที่ที่ประชุม เสนาบดีจึงเห็นสมควร จัดตั้งสภาป้องกันพระราชอาณาจักรขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างทหารบกและทหารเรือ ให้ดำเนินไปได้โดยสอดคล้องร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง สภานี้มีองค์พระประมุขเป็นประธานและ โปรดเกล้าฯ ให้เสนาธิการทหารบกเป็นเลขานุการประจำเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสนาบดี กระทรวงทหารเรือ พร้อมทั้งจอมพลในและนอกประจำการเป็นสมาชิกสภาแห่งนี้ทุกนาย

นับตั้งแต่มีการเลื่อนฐานะกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวงทหารเรือ ก็ได้มีการปรับปรุงการจัดระเบียบราชการทหารเรืออยู่เสมอ แต่มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงไปจากหลักการเดิม เพียงแต่ว่า ส่วนราชการต่างๆ มีความจำเป็นต้องขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อราชการบางส่วนมีกิจการ เพิ่มขึ้นก็เลื่อนฐานะขึ้นเป็นกรมหรือกองตามความสำคัญ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ภาวะทางเศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำเป็นผลทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบ กระเทือนดังกล่าวนี้ด้วย ทำให้ฐานะทางการเงินและเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะตกต่ำจำเป็น ต้องพิจารณาตัดทอนรายจ่ายของประเทศให้น้อยลงให้สมดุลกับรายได้ เป็นผลทำให้มีการปรับปรุง การจัดระเบียบราชการเสียใหม่เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2474 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกระทรวงทหารเรือกับกระทรวงทหารบกเป็นกระทรวงเดียวกันเสีย กระทรวงที่บังคับบัญชาทั้งทหารบกและทหารเรือร่วมกันนี้เรียกว่า กระทรวงกลาโหมเหมือนอย่างแต่ครั้งก่อน

ใน พ.ศ.2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศใหม่ทางด้านกองทัพเรือก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน โดยกระทรวงทหารเรือได้ลดฐานะเป็นกรมทหารเรือในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศ ได้จัดให้มีคณะกรรมการกลางกลาโหมขึ้น นอกจากนั้นส่วนราชการของทหารเรือบางส่วนซึ่งได้เอาไปรวมกับฝ่ายทหารบกก็กลับมาสังกัดอยู่ในกรมทหารเรือตามเดิม อีกกรมต่างๆ ของทหารเรือลดฐานะมาเป็นกองทั้งหมด เว้นแต่กรมเสนาธิการทหารเรือ

จนกระทั่งในวันที่ 32 พฤศจิกายน พ.ศ.2476 จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อกรมทหารเรือเป็นกองทัพเรือ

2.16 การแสดงที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์

การแสดงที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นั้น โดยส่วนมากมักจะเป็นการแสดงแสงสีเสียง เพราะการแสดงประเภทนี้สามารถถ่ายทอดถึงความยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งการแสดงที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นี้ยังไม่มีให้เห็นแพร่หลายมากนัก โดยการแสดงแสงสีเสียง ที่พบเห็นได้ในปัจจุบันและเคยปรากฏว่ามีการแสดงมีดังนี้

2.16.1 การแสดง แสง สี เสียง อุษยาม “อุษยามรดกโลก”

วัตถุประสงค์

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รายละเอียด

เป็นการแสดงเรื่องราวความเป็นมาโดยย่อ ตั้งแต่ช่วงสถาปนาอยุธยาในปฐมกษัตริย์พระเจ้าอู่ทอง มาจนถึงการกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทยนานถึง 417 ปี อันมีพระมหากษัตริย์ปกครองแผ่นดิน 33 พระองค์ ได้มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางอารยธรรมที่มีคุณค่าสืบต่อมา และได้กลายเป็นรากฐานของประเทศไทย และวิถีชีวิตของคนไทยจนทุกวันนี้ และด้วยความโดดเด่นของอารยธรรมของกรุงศรีอยุธยานั้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงได้รับการประกาศขึ้นเป็น “เมืองมรดกโลก” ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เมื่อ 13 ธันวาคม 2534 นับว่าเป็นเกียรติภูมิอย่างยิ่งของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่จะต้องจัดให้มีงานเฉลิมฉลองขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปี

2.16.2 การแสดง แสง สี เสียง สุพรรณบุรี “อนุสรณ์ดอนเจดีย์”

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยต่อพระมหาอุปราชา

รายละเอียด

จะมีการแสดงทุกปีในช่วงที่ 25 มกราคม ของทุกปี ประกอบด้วยการแสดงของเหล่านักแสดงนับพันคนและการชนช้างการพ้อนรำที่งดงาม การจัดการแสดงยุทธหัตถีจำลองเหตุการณ์

และเรื่องราวของประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ให้ความรู้ ความสนุกสนานและเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ประกอบพระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงพระคชาธารออกศึกและองค์และองค์เจดีย์ยุทธหัตถี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างเจดีย์ขึ้น เพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะในสงครามยุทธหัตถี ที่ทรงมีต่อพระมหาอุปราชาแห่งพม่าเมื่อ พ.ศ. 2134 ภายในองค์เจดีย์ได้มีการสร้างห้องแสดงประวัติศาสตร์ ทั้งภาพแสงสีเสียงและหุ่นจำลองการยกทัพของพม่าและไทยหลายร้อยตัว เป็นสถานที่ได้ทั้งความรู้และเพลิดเพลิน

2.16.3 การแสดง แสง สี เสียง กาญจนบุรี “สะพานข้ามแม่น้ำแคว”

วัตถุประสงค์

เป้าหมายตอนแรกนั้นมุ่งให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงนักท่องเที่ยวต่างชาติให้พักค้างคืนอีกคืนหนึ่งเพื่อดูงานแสดงนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามาจัดการแสดงแสงสีเสียงที่เป็นแห่งแรกของประเทศ หลังจากเดินทางไปดูตัวอย่างงานจากประเทศอียิปต์และยุโรปที่ใช้เทคนิคให้สถานที่เล่าเรื่องราวของตัวเองให้ผู้ชมได้รับรู้อย่างหน้าตื่นตาตื่นใจในสมัยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเลือกสะพานข้ามแม่น้ำแคว เพราะเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติน่าจะรู้จักกันดีอยู่แล้วผ่านภาพยนตร์เรื่องดังที่พูดถึงข้างต้น

รายละเอียด

การแสดงแสงสีเสียงนี้ได้รับความนิยมทันทีในปีแรก ด้วยเนื้อหาบทบรรยายถึงการก่อสร้างสะพานที่ชี้ให้เห็นถึงชะตากรรมมนุษย์ซึ่งถูกกำหนดโดยความขัดแย้งอันนำมาสู่สงคราม ความยากลำบากของการก่อสร้างอันเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ความขาดแคลนและโรคระบาดที่ลงเอยด้วยความตาย การสูญเสียและการพลัดพรากอันเป็นโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติ บทบรรยายพยายามทำหน้าที่เตือนใจผู้คนในปัจจุบันให้ตระหนักถึงอดีตที่ว่านี้

2.16.4 การแสดง แสง สี เสียง สุโขทัย ประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ

วัตถุประสงค์

งานประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยว และอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของไทย

รายละเอียด

จะได้พบกับบรรยากาศแบบสุขุขุขุขุขุขุ โดยเน้นความขริ่มขลัง ใช้แสงสว่างภายในงานจากการจุดตะเกียง และ โคมปักบนกระบองไม้ไผ่เท่านั้น สมกับที่เป็นการกล่าวไว้ในจารึกหลังที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 28 – 23 ว่า เสียงพาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื่อน เสียงขับ ใครจักมักหัว เมืองสุโขทัยนี้ที่ 4 ปากประตูหลวง เที้ยรคนย่อมเสียดกัน เข้ามาคูด่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตกรวมถึงกิจกรรมและการแสดงมากมาย อาทิ ขบวนอัญเชิญพระประทับ และ กระทบพระราชทาน กิจกรรมรับรุ่งอรุณแห่งความสุข การประกวดโคมชัก – โคมแขวน การแสดงแสงสีเสียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัย ต้นกำเนิดประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ กิจกรรมเผาเทียน เล่นไฟ หรือดอกไม้ไฟนานาชาติหลายรูปแบบ ซึ่งจัดอย่างยิ่งใหญ่อยู่ดั่งการ ทั้งเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้ต่างชุดไทยเข้าร่วมงาน เพื่อให้ได้บรรยากาศแบบสุโขทัยสมัยโบราณ โดยงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จัด ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

2.16.5 การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง “แผ่นดินนี้มีความหลัง”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติครบ 50 ปี
2. เพื่อเทิดพระเกียรติและระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย
3. เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการบูรณะ โบราณสถานในบริเวณพระราชวังเดิม และเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมจัดกิจกรรมกับกองทัพเรือ
4. เพื่อหารายได้สมทบทุน โครงการบูรณะ โบราณสถานบริเวณพระราชวังเดิม

รายละเอียด

เป็นการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ผสมกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย ที่เล่าเรื่องความเป็นมาของชาติไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวเสียกรุงจนถึงการกอบกู้เอกราช และก่อตั้งกรุงใหม่เป็นกรุงธนบุรี ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการบูรณะ โบราณสถานในบริเวณพระราชวังเดิมที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นวังหลวงของชนชาวไทย

สรุป

การแสดงแสงสีเสียงทั้ง 6 เรื่องนี้ เป็นการแสดงที่ถ่ายทอดเรื่องราวของประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย ซึ่งการแสดงใน 4 เรื่องแรกนั้น ยังคงมีการจัดการแสดงให้เห็นอยู่เป็นประจำในทุกๆ ปี ส่วนเรื่องสุดท้ายนั้นเป็นการแสดงที่จัดขึ้นเพียงครั้งเดียวและหาชมไม่ได้อีกแล้ว อีกทั้งยังเป็นการแสดงที่แตกต่างไปจาก 4 เรื่องแรก เพราะเป็นการแสดงที่มีนาฏยศิลป์ร่วมสมัยและนาฏยศิลป์ไทยเข้ามาช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราว จึงทำให้เป็นความแปลกใหม่ในการแสดงแสงสีเสียงที่ไม่เคยปรากฏในทีใดมาก่อน จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหลักฐานเพื่อไม่ให้สูญหายไป และสามารถนำไปพัฒนาการสร้างสรรค์งานในลักษณะนี้ได้อีกในอนาคต

2.17 การสื่อสาร

ตั้งแต่ศึกคำบรพมาแล้วมนุษย์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสื่อสารตั้งแต่เกิดจนตาย³⁸ ในสมัยก่อนการติดต่อสื่อสารจะใช้อาณัติสัญญาณต่างๆ อาทิเช่น เสียงกลอง ควันไฟ ฯลฯ ต่อมาการติดต่อสื่อสารได้เปลี่ยนเป็นการเขียนภาพไว้ตามผนังถ้ำ เช่น ภาพครอบครัว ภาพการล่าสัตว์ แล้วพัฒนาต่อไป

จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกคน จะต้องพบกับกระบวนการสื่อสารเหล่านี้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทหรือสถานภาพแบบใดก็ตาม

โดยทั่วไปภาษาที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารจะมี 2 ประเภท คือ

1. ภาษาที่ใช้คำพูดหรือวจนภาษา เช่น ภาษาพูด หรือภาษาเขียน
2. ภาษาที่ไม่ใช้คำพูดหรือวจนภาษา เช่น สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ หรืออากัปกริยาต่างๆ เช่น การยิ้ม การขมวดคิ้ว การโบกมือ การหวาย การส่งเสียงโห่ร้อง เป็นต้น

ในหลักการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเชิงวจนภาษาหรือเชิงอวจนภาษาก็ตาม การสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลได้ ก็ต่อเมื่อการสื่อสารนั้นเป็นที่เข้าใจระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารเป็นสำคัญ ความหมาย "การสื่อสาร" ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "Communication" ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน

ซึ่งในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรีได้ใช้หลักของการสื่อสารทั้งสองแบบนำมาประกอบการแสดง แบบที่หนึ่งคือ

³⁸ ปรมะ สตะเวทิน. ทฤษฎีการสื่อสาร. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 5-7.

วจนภาษา หรือภาษาพูด เช่น บทกลอนและการขับเสภา แบบที่สองคือ อวจนภาษาหรือภาษาที่ไม่เป็นคำพูด (ภาษากาย) เช่น การใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) และอาภักกับกริยาต่างๆ การยกมือ การโบกมือ เป็นต้น

โดยสรุป "การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)"

การสื่อสารระหว่างมนุษย์นอกจากจะเป็นเพียงการส่งสาร เพื่อก่อให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารแล้ว ยังหมายความรวมถึง การรับสาร ปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) และอันตรกริยาด้วย อันตรกริยาหรือ Interaction ก็คือ ปฏิกริยาที่มีต่อกันระหว่างผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารกับฝ่ายผู้รับสาร

ปฏิกริยาที่มีต่อกันนี้จะเป็นตัวนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ในเรื่องของความหมาย (Meaning) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายๆ อย่าง ดังนั้นการสื่อสารในความหมายนี้ก็คือ การสื่อสารแบบ 2 ทาง หรือ กระบวนการ 2 วิธี (Two - way Communication) การสื่อสารแบบ 2 ทาง หากเรานำไปเปรียบเทียบกับวงจรความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารแล้ว วงจรที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบ 2 วงจร กล่าวคือมีการโต้ตอบแลกเปลี่ยนความหมายที่มีอยู่ในสมองของบุคคล 2 คน แต่วงจรอันนี้อาจจะเกิดขึ้นเพียงวงจรเดียวก็ได้ ถ้าหากว่าผู้ส่งสารกับผู้รับสารมีความสนิทสนมกันมากๆ จนถึงขั้นที่มองตากันรู้ใจแล้ว เวลาทำการสื่อสารวงจรของการแลกเปลี่ยนความหมายที่มีอยู่ในสมองอาจจะเกิดขึ้นเพียงวงจรเดียว

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ในกระบวนการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารในระดับใดก็ตาม ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการติดต่อสื่อสารที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษาเรื่องวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เราจึงสามารถแยกออกได้เป็นวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารกับวัตถุประสงค์ของผู้รับสาร ถ้าวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ฝ่ายเหมือนกัน หรือสอดคล้องกับผลของการสื่อสารในครั้งนั้นๆ จะสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามถ้าวัตถุประสงค์ของทั้ง 2 ฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้รับสารอาจมีปฏิกริยาต่อสารผิดไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสารได้ ซึ่งจะทำให้การสื่อสารไม่บรรลุตามเป้าหมาย หรือตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร ทำให้การสื่อสารในครั้งนั้นๆ เกิดความล้มเหลว (Communication Breakdown) โดยปกติแล้วสามารถจะสรุปได้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ในการทำการสื่อสารแต่ละครั้ง ผู้ส่งสารจะมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform) หมายความว่า ในการทำการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะบอกกล่าวหรือชี้แจงข่าวสาร เรื่องราว เหตุการณ์ ข้อมูล หรือสิ่งอื่นใดให้ผู้รับสารได้รับสาร หรือเกิดความเข้าใจโดยอาจผ่านทางสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งลงตีพิมพ์ข่าวสารเพื่อรายงานข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวันไปให้ประชาชนได้รับทราบ เป็นต้น

2. เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (Teach or Educate) หมายความว่า ผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะสอนวิชาความรู้ หรือเรื่องราวที่เป็นวิชาการให้ผู้รับสารได้รับความรู้เพิ่มเติมจากเดิม เช่น วารสารเพื่อสุขภาพอนามัยก็จะมีการลงตีพิมพ์บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยต่างๆ อาการที่เกิดขึ้นหรือวิธีการป้องกัน เป็นต้น

3. เพื่อสร้างความพอใจ หรือให้ความบันเทิง (Please or Entertain) หมายความว่า ในการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจจากสารที่ตนเองส่งออกไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการพูด การเขียน หรือการแสดงกิริยาท่าทาง ตัวอย่างเช่น นวนิยาย เพลง ละคร เกมโชว์ การแสดงคอนเสิร์ต เป็นต้น

4. เพื่อเสนอแนะหรือชักจูงใจ (Propose or Persuade) หมายความว่า ผู้ส่งสารได้เสนอแนะสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผู้รับสาร และมีความต้องการชักจูงให้ผู้รับสารมีความคิดคล้อยตาม หรือยอมรับปฏิบัติตามการเสนอแนะของตน ตัวอย่างเช่น การโฆษณาสินค้าทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือทางโทรทัศน์ เป็นต้น

ส่วนใหญ่แล้วในกระบวนการสื่อสารมวลชนเราจะเห็นได้ว่า ผู้ส่งสารหรือตัวองค์กรสื่อต่างก็ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ครบทั้ง 4 อย่างข้างต้น

วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร โดยทั่วไปผู้รับสารจะมีวัตถุประสงค์หลักๆ ในการทำการสื่อสาร ดังนี้

1. เพื่อทราบ (Understand) ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการสื่อสารนั้น ผู้รับสารมีความต้องการที่จะทราบเรื่องราว ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่มีผู้แจ้ง หรือรายงาน หรือชี้แจงให้ทราบ

2. เพื่อเรียนรู้ (Learn) หมายถึง การแสวงหาความรู้ของผู้รับสารจากสารที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิชาการ อันเป็นการหาความรู้เพิ่มเติม และเป็นการทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาระในการสอนของผู้ส่งสาร

3. เพื่อความพอใจ (Enjoy) โดยปกติคนเรานั้น นอกจากจะต้องทราบข่าวคราว เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และต้องการศึกษาเพื่อหาความรู้แล้ว ยังมีความต้องการในเรื่องความ

บันเทิงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจด้วย เช่น ผู้รับสารอาจจะทำการสื่อสารด้วยการฟังเพลง ฟังละคร วิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์หน้าบันเทิง ชมรายการโทรทัศน์ หรือเกมโชว์ เป็นต้น

4. เพื่อกระทำ หรือตัดสินใจ (Dispose or Decide) หมายถึงว่า ในการตัดสินใจของคนนั้น มักจะได้รับการเสนอแนะ หรือชักจูงใจให้กระทำอย่างนั้นอย่างนี้ จากบุคคลอื่นอยู่เสมอ ดังนั้น ทางเลือกในการตัดสินใจของคนเรานี้จึงขึ้นอยู่กับข้อเสนอแนะนั้นๆ ว่าจะมีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด นอกเหนือจากนี้แล้วการตัดสินใจของคนเรายังต้องคำนึงถึงการรับข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และความเชื่อของแต่ละบุคคลที่ได้ส่งสมกันมาด้วย

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารถือได้ว่ามีสำคัญเป็นอย่างมากในชีวิตประจำวัน ยิ่งในนาฏยศิลป์ การสื่อสารถือได้ว่าเป็นหัวใจหลัก เพราะการสื่อสารในนาฏยศิลป์นั้นจะเริ่มตั้งแต่ผู้ที่เป็นคนคิด ประดิษฐ์ท่าทาง จะต้องสื่อสารไปยังผู้แสดงให้เกิดความเข้าใจและเห็นถึงบุคลิกของตัวละครตัวนั้น ซึ่งเมื่อผู้แสดงเข้าใจในบทบาทนั้นแล้วก็จะต้องสื่อสารสิ่งที่ได้รับจากผู้ประดิษฐ์ไปยังผู้ชมให้เกิด ความรับรู้และเข้าใจ อีกทั้งทราบซึ่งในตัวละครและบทที่ได้ชมอย่างสมบทบาทของตัวละครตัว นั้นๆ

2.18 การถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ³⁹

ผลงานศิลปกรรมทุกชิ้นมีความคล้ายคลึงกันเป็นคุณสมบัติสากลร่วมกันอยู่ ซึ่งคุณสมบัติ ดังกล่าวนั้น คือ คุณสมบัติทางศิลปะที่ผลงานนั้นจะมีต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้รับรู้ ซึ่งเป็น คุณสมบัติเชิงนามธรรม แฝงอยู่ในองค์ประกอบส่วนเนื้อหาหลักทฤษฎีทางศิลปะ คือ

2.18.1 องค์ประกอบของศิลปะ (Elements of Art)

การศึกษาและการเรียนรู้ทางทัศนศิลป์จึงมุ่งความสำคัญไปที่ความหมายของเรื่องราว และคุณค่าของเนื้อเรื่อง รวมทั้งอารมณ์และความรู้สึกที่ได้จากเรื่องราวหรือเนื้อเรื่องเหล่านั้นเป็นหลัก ในบรรดาทัศนศิลป์แขนงต่างๆ ด้วยกัน สถาปัตยกรรม และประยุกต์ศิลป์ เป็นศิลปะที่ให้ความสำคัญต่อส่วนประกอบที่มองเห็นเป็นทุนเดิมอยู่แล้วเพราะมีลักษณะไม่เหมือนธรรมชาติ นั่นเอง ส่วนประกอบที่มองเห็น คือสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นศิลปะ ซึ่งศิลปินใช้แสดงความคิดของตนเองออกมาเปรียบเสมือนคำที่นักประพันธ์ใช้ประกอบกันเป็นบทประพันธ์ คำเหล่านั้นอาจจะ

³⁹ พีระพงษ์ กุลพิศาล, มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา (กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย, 2546), หน้า 81-104.

อยู่มากมายหลายพันคำแต่สำหรับศิลปินทางทัศนศิลป์แล้วไม่ได้ใช้ส่วนประกอบมากมาย ถึงขนาดนั้น ปกติแล้วที่ใช้กันมากที่สุดก็คือ สี น้ำหนักอ่อนแก่ เส้น พื้นผิว รูปร่าง – รูปทรง และพื้นที่ว่าง ศิลปินจะนำสิ่งเหล่านี้มาจัดเข้าด้วยกัน โดยอาศัยหลักการจัดส่วนประกอบหรือหลักศิลปะ อันเป็นผลให้งานที่ปรากฏออกมาของศิลปินมีความแตกต่างกันออกไป

สี (Colour) เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของศิลปะ ที่มีความหมายมาก สามารถกระตุ้นหรือเร้าความรู้สึกของเราได้แตกต่างกันออกไป การใช้สีมิได้มีจุดมุ่งหมาย ที่จะบันทึกรูปแบบเท่านั้น ยังกินความไปถึงความต้องการ ที่จะบันทึกความรู้สึกอีกด้วย มนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสีอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย การแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ออกแบบการใช้สีกับเสื้อผ้าของนักแสดงเพื่อให้เห็นความแตกต่าง รวมถึงการผสมสีของไฟในการแสดง เพื่อให้เกิดความรู้สึกให้คล้อยตามเนื้อเรื่อง

น้ำหนักอ่อนแก่ (Value) น้ำหนักอ่อนแก่ หมายถึง ความสว่าง – มืด ของสี ความสว่าง หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่มีความชัดเจน ตรงกันข้ามกับความมืดซึ่งหมายถึงความไม่รู้ ความไม่กระจ่างชัดเจน เข้าใจยาก ในประสบการณ์ของมนุษย์โดยทั่วไป ความสว่างคือสัญลักษณ์การทำงานของจิตใจที่พยายามขจัดความมืดมน ความปิดบังซ่อนเร้นและความลึกลับออกไป เพื่อเปิดเผยความแท้จริงให้ปรากฏออกมา นอกจากนั้นความสว่างยังทำให้เรามองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ ในขณะที่ความมืดทำให้เรามองไม่เห็น ความมืดจึงปราศจากความสว่าง การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรีได้ใช้ความมืดและความสว่างประกอบการแสดงเพื่อสื่อให้เห็นถึงนักแสดงสำคัญได้อย่างชัดเจนและในบางช่วงก็ใช้เทคนิคแสงเงาในการแสดงด้วย

เส้น (Line) เส้น คือเครื่องหมายที่ทำให้ปรากฏบนระนาบผิวอย่างต่อเนื่องกันด้วยจุดที่เคลื่อนที่ หรือคือรอยทางที่ขีดด้วยเครื่องมือที่มีปลายแหลม เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน กิ่งไม้ ในวิชาเรขาคณิตให้ความหมายไว้ว่า เส้นคือ จุดที่ต่อเนื่องกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความหมายนี้ให้ความรู้สึกละเส้นมีพลังอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเหตุที่เส้นบ่งบอกถึงท่าทางได้ ก็เพราะถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยท่าทางนั่นเอง อีกประการหนึ่งเส้นอาจจะหมายถึงทิศทาง การเคลื่อนที่และพลังงาน ความรู้สึกเคลื่อนไหวอาจจะสร้างขึ้นด้วยรูปร่างสักกลุ่มหนึ่ง ที่ไม่ต้องใช้เส้นเลยก็ได้ เพราะรูปร่างเหล่านั้นเมื่ออยู่ร่วมกันก็สามารถบ่งบอกถึงทิศทางได้ ความรู้สึกเกี่ยวกับเส้นซ่อนอยู่ในการจัดรูปร่างเหล่านั้น นั่นเอง

ศิลปินใช้เส้นชนิดต่างๆ ในผลงานของตน เพื่อบ่งบอกว่ามันคือวัตถุอะไร และเคลื่อนไหวไปในทิศทางใด เส้นต่างกันจะให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้นศิลปินยังใช้

เส้นเพื่อกำหนดขอบเขตการมองเห็นของเรา อีกทั้งยังเพื่อสร้างสรรค์เอกภาพตลอดจนคุณค่าทาง
 อารมณ์สะท้อนใจและความหมายต่างๆ ขึ้นมา การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง
 แผ่นดินผืนนี้มีความหลังศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ใช้เทคนิคการเคลื่อนไหวในการ
 แสดง ซึ่งมีทิศทางอย่างชัดเจน โดยนักแสดงแต่ละกลุ่มจะมีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกันออกไป

พื้นผิว (Texture) พื้นผิว หมายถึง ลักษณะระนาบผิวของวัตถุใดๆ ที่สามารถรับรู้ได้
 ด้วยการสัมผัสและต้องหรือด้วยการมองเห็นพื้นผิวที่กล่าวถึงนี้จะพื้นผิวของวัสดุจริงๆ หรือที่เกิด
 จากการสร้างสรรค์โดยศิลปินก็ได้ พื้นผิวเป็นส่วนประกอบที่มีลักษณะพิเศษกว่าส่วนประกอบที่
 มองเห็นอื่นๆ เพราะไม่เฉพาะแต่ทำให้รู้สึกตื่นตาเท่านั้น ยังทำให้รู้สึกอยากจับต้องอีกด้วย อีก
 ประการหนึ่งศิลปินยังสามารถใช้เป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกได้เป็นอย่างดี ซึ่ง
 การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์
 จรัสศรี ได้ใช้นักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) เพื่อสื่อสารให้เห็นถึงอารมณ์และความรู้สึกได้อย่าง
 ชัดเจน

พื้นที่ว่าง (Space) พื้นที่ว่าง หมายถึง ระยะความห่างไกลหรือพื้นที่ที่อยู่รอบๆ อยู่เบื้อง
 บนหรือเบื้องล่าง และที่อยู่ระหว่างวัตถุหรือที่อยู่ภายในสิ่งต่างๆ พื้นที่ว่างในความหมายของศิลปะ
 หมายถึง ส่วนประกอบอย่างหนึ่งที่เป็นได้ทั้งสองมิติและสามมิติ

พื้นที่ว่างสามมิติ มีความสูง ความกว้าง และความลึก เป็นพื้นที่ว่างที่เราสามารถพบ
 เห็นได้จริงๆ ไม่ใช่ภาพลวงตา พบได้ในผลงานศิลปะที่เป็นสามมิติจริงในตัวของมัน เช่น
 ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เซรามิกส์ เป็นต้น

พื้นที่ว่างเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์แขนงสถาปัตยกรรม พื้นที่ว่าง
 ของสถาปัตยกรรมมีลักษณะเป็นสามมิติ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะ
 ที่มีพื้นที่ว่างแบบปิดการที่จะเข้าถึงหรือซาบซึ้งในรูปทรงของศิลปะแขนงนี้ จำเป็นต้องพิจารณาให้
 ออกว่า ศิลปินใช้โครงสร้างของพื้นที่ว่างต่างๆ อย่างไร

สำหรับผลงานศิลปะที่มีพื้นที่ว่างแบบๆ เป็นสองมิติ เช่น จิตรกรรมและภาพพิมพ์มี
 เฉพาะความกว้างยาวไม่แสดงความใกล้ไกลหรือลึกตื้นที่เป็นจริง แต่ศิลปินมีวิธีสร้างภาพลวงตาให้
 รู้สึกว่ามีความใกล้ไกลลึกตื้น.การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
 ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ออกแบบจัดวางนักแสดงและองค์ประกอบการแสดงได้อย่าง
 ลงตัวและสวยงาม

2.19 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ⁴⁰

ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎี หรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ นอกจากลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีสามารถมองความคิดสร้างสรรค์ในหลาย ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาการคิด โดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติที่กว้างขึ้น เช่นการมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ด้วย อย่างเช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการเล่นกีฬาที่ต้องสร้างสรรค์รูปแบบเกมให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิม เพื่อไม่ให้คู่แข่งรู้ทัน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในเชิงวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่กล่าวมานั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

ในการสอนของอาจารย์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ควรจัดการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการที่เหมาะสม ดังนี้

1. การสอน (Paradox) หมายถึง การสอนเกี่ยวกับการคิดเห็นในลักษณะความคิดเห็นที่ขัดแย้งในตัวเอง ความคิดเห็นซึ่งค้านกับสามัญสำนึก ความจริงที่สามารถเชื่อถือหรืออธิบายได้ ความเห็นหรือความเชื่อที่ฟังใจมานาน ซึ่งการคิดในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะเป็นวิธีการฝึกประเมินค่าระหว่างข้อมูลที่แท้จริงแล้ว ยังช่วยให้คิดในสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่เคยมี เป็นการฝึกมองในรูปแบบเดิมให้แตกต่างออกไป และเป็นส่งเสริมความคิดเห็นไม่ให้คล้อยตามกัน (Non – Conformity) โดยปราศจากเหตุผล ดังนั้นในการสอนอาจารย์จึงควรกำหนดให้นักศึกษารวบรวมข้อคิดเห็นหรือคำถาม แล้วให้นักศึกษาแสดงทักษะด้วยการอภิปรายได้ว่าที่ หรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่มย่อยก็ได้

2. การพิจารณาลักษณะ (Attribute) หมายถึง คิดพิจารณาลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ ทั้งของมนุษย์ สัตว์ สิ่งของ ในลักษณะที่แปลกแตกต่างไปกว่าที่เคยคิด รวมทั้งในลักษณะที่คาดไม่ถึง

3. การเปรียบเทียบอุปมาอุปมัย (Analogies) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งของหรือสถานการณ์การณ์ที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันหรือตรงกันข้ามกัน อาจเป็นคำเปรียบเทียบ คำพังเพย สุภาษิต

⁴⁰ สุพัตรา ทาวงศ์, ความคิดสร้างสรรค์, [ออนไลน์], 21 กันยายน 2554. แหล่งที่มา

4. การบอกสิ่งที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง (Discrepancies) หมายถึง การแสดงความ คิดเห็น บ่งชี้ถึงสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากความจริง ผิดปกติไปจากธรรมดาทั่วไป หรือสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์
5. การใช้คำถามยั่วและกระตุ้นให้ตอบ (Provocative Question) หมายถึง การตั้งคำถาม แบบปลายเปิดและใช้คำถามที่ยั่ว เร้าความรู้สึกให้ชวนคิดค้นคว้า เพื่อความหมายที่ลึกซึ้งสมบูรณ์ ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
6. การเปลี่ยนแปลง (Example of change) หมายถึง การฝึกให้คิดถึงการเปลี่ยนแปลง คัดแปลงการปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่คงสภาพมาเป็นเวลานานให้เป็นไปในรูปอื่น และเปิดโอกาสให้ เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างอิสระ
7. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ (Exchange of habit) หมายถึง การฝึกให้นักศึกษาเป็นคนมี ความยืดหยุ่น ยอมรับความเปลี่ยนแปลง คลายความยึดมั่นต่าง ๆ เพื่อปรับตนเข้ากับสภาพแวดล้อม ใหม่ ๆ ได้ดี
8. การสร้างสิ่งใหม่จากโครงสร้างเดิม (An organized random search) หมายถึง การฝึกให้ นักศึกษารู้จักสร้างสิ่งใหม่ กฎเกณฑ์ใหม่ ความคิดใหม่ โดยอาศัยโครงสร้างเดิมหรือกฎเกณฑ์เดิมที่ เคยมี แต่พยายามคิดพลิกแพลงให้ต่างไปจากเดิม
9. ทักษะการค้นคว้าหาข้อมูล (The skill of search) หมายถึง การฝึกเพื่อให้นักศึกษารู้จัก หาข้อมูล
10. การค้นหาคำตอบคำถามที่กำกวมไม่ชัดเจน (Tolerance for ambiguity) เป็นการฝึกให้ นักศึกษามีความอดทนและพยายามที่จะค้นคว้าหาคำตอบต่อปัญหาที่กำกวม สามารถตีความ ได้เป็น สองนัย ลึกลับ รวมทั้งท้าทายความคิด
11. การแสดงออกจากการหยั่งรู้ (invite expression) เป็นการฝึกให้รู้จักการแสดงความรู้สึก และความคิด ที่เกิดจากสิ่งที่เร้าอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า
12. การพัฒนาตน (adjustment for development) หมายถึง การฝึกให้รู้จักพิจารณาศึกษา ความ ล้มเหลว ซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ แล้วหาประโยชน์จากความผิดพลาดนั้นหรือ ข้อบกพร่องของตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ใช้ความผิดพลาดเป็นบทเรียนนำไปสู่ความ-สำเร็จ
13. ลักษณะบุคคลและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (creative person and creative) หมายถึง การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญทั้งในแง่ลักษณะพฤติกรรมและกระบวนการคิดตลอดจนวิธีการ และ ประสบการณ์ของบุคคลนั้น
14. การประเมินสถานการณ์ (a creative reading skill) หมายถึง การฝึกให้หาคำตอบโดย คำนี้ถึงผลที่เกิดขึ้นและความหมายเกี่ยวเนื่องกัน ด้วยการตั้งคำถามว่าถ้าสิ่งเกิดขึ้นแล้วจะเกิดผล อย่างไร

15. พัฒนาทักษะการอ่านอย่างสร้างสรรค์ (a creative reading skill) หมายถึง การฝึกให้ รู้จักคิด แสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมและให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อ เรื่องที่อ่านมากกว่าจะมุ่งทบทวนข้อต่างๆ ที่จำได้หรือเข้าใจ

16. การพัฒนาการฟังอย่างสร้างสรรค์ (a creative listening skill) หมายถึง การฝึกให้ เกิดความรู้สึกนึกคิดในขณะที่ฟัง อาจเป็นการฟังบทความ เรื่องราวหรือดนตรี เพื่อเป็นการศึกษา ข้อมูล ความรู้ ซึ่งโยงไปหาสิ่งอื่น ๆ ต่อไป

17. พัฒนาการเขียนอย่างสร้างสรรค์ (a creative writing skill) หมายถึง การฝึกให้แสดง ความคิด ความรู้สึก การจินตนาการผ่านการเขียนบรรยายหรือพรรณนาให้เห็นภาพชัดเจน

18. ทักษะการมองภาพในมิติต่างๆ (Visualization skill) หมายถึง การฝึกให้แสดง ความรู้สึกนึกคิดจากภาพในแง่มุม แปลกใหม่ ไม่ซ้ำเดิม

สรุป

จากเบื้องต้นบทนี้ได้กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีความเก่งกล้าสามารถ เป็นอย่างมาก ซึ่งหลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้วพระองค์ก็ทรงได้รวบรวมชาวบ้านและ ออกไปตีเมืองต่าง ๆ จนได้เมืองเหล่านั้นเป็นเมืองขึ้น และเมืองเห็นว่าชายอาณาจักรใหญ่พอแล้ว จึงได้ตั้งเมืองหลวงขึ้นใหม่มีนามว่า กรุงธนบุรี และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์มีนามว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ทรงมีความปรีชาสามารถเป็นอย่างมากในการปกครอง บ้านเมืองไม่ว่าจะเป็นใน

ด้านการสงคราม พระองค์ทรงออกไปปราบกบฏตามหัวเมืองต่าง ๆ และทรงรวบรวม แผ่นดินให้เป็นปึกแผ่น

ด้านการปกครอง หลังจากทีกรุงศรีอยุธยาแตก กฎหมายบ้าน เมืองกระจัดกระจายสูญ หายไปมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสืบเสาะ ค้นหามารวบรวมไว้ได้ประมาณ 1 ใน 10 และโปรดฯ ให้ชำระกฎหมายเหล่านั้น ฉบับใดยังเหมาะแก่กาลสมัยก็โปรดฯ ให้คงไว้ ฉบับใด ไม่เหมาะก็โปรดฯ ให้แก้ไขเพิ่มเติมก็มี ยกเลิกไปก็มี ตราขึ้นใหม่ก็มี และเป็นการแก้ไขเพื่อราษฎร ได้รับผลประโยชน์มากขึ้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงปกครองบ้านเมืองคล้ายคลึงกับ พระราโชบายของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ แบบพ่อปกครองลูก ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทย พระองค์เดียวที่ไม่ถือพระองค์ มักปรากฏพระวรกายให้พสกนิกรเห็น และมักถามสารทุกข์สุขดิบ ของพสกนิกรทั่วไป ทรงหาวิธีให้ไพร่บ้านพลเมืองได้ทำมาหากินโดยปกติสุข

ด้านเศรษฐกิจ สมัยกรุงธนบุรี เป็นสมัยที่ต้องสร้างชาติบ้านเมืองกันใหม่ พระองค์ทรงทำนุบำรุงการค้าขายทางเรืออย่างเต็มที่ ทรงค้าขายกับจีนเป็นประจำ ทรงแต่งสำเภากลวงออกไปขายหลายสาย ทางตะวันออกถึงเมืองจีน ทางตะวันตกถึงอินเดีย ผลกำไรที่ได้จากการค้าสำเภามีมากพอที่จะช่วยบรรเทาการเก็บภาษีอากรจากราษฎร ในระยะแรกซึ่งราษฎรยังตั้งตัวไม่ได้ สภาพเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าตอนต้นรัชกาล โดยมีรายได้จากภาษีขาเข้าและภาษีขาออกจากเรือสินค้าต่างชาติ ได้แก่ จีนและชาวที่ เข้ามาค้าขายกับไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงส่งเสริมการนำสินค้าพื้นเมืองไปขายทางเรือ ซึ่งอำนวยผลประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่องานสร้างชาติ ทำให้ราษฎรมีงานทำ มีรายได้ ทั้งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะฝึกให้คนไทยเชี่ยวชาญการค้าขาย ป้องกันมิให้การค้าตกอยู่ในมือชนต่างชาติ และรักษาประโยชน์ของสินค้าพื้นเมืองมิให้ถูกทอดทิ้ง พระองค์ทรงพยายามผูกไมตรีกับจีนเพื่อประโยชน์ทั้งในด้านความมั่นคงของชาติ และประโยชน์ในด้านการค้า อย่างไรก็ตาม การแก้ไขเศรษฐกิจและสภาพบ้านเมือง ยังมีปัญหาอยู่บ้าง

ด้านคมนาคม พระองค์ทรงยกเลิกความคิดแนวเก่าที่ว่าหากถนนหนทาง ทางคมนาคมดี มากแล้วจะเป็นการอำนวยประโยชน์ให้ข้าศึกศัตรูและพวกก่อการจลาจล แต่กลับทรงเห็นเป็นประโยชน์ในทางค้าขายมากกว่า ดังนั้น ในฤดูหนาวหากว่างจากศึกสงคราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนและขุดคลอง จะเห็นได้จากแนวถนนเก่าๆ ในเขตธนบุรีซึ่งมีอยู่หลายสาย ส่วนการขุดชำระคลองมักมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ เช่น คลองท่าข้าม จากนครศรีธรรมราชไปออกทะเล

ด้านการศึกษา สมัยกรุงธนบุรีเป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย การฟื้นฟูการศึกษาจึงทำได้ไม่มากนัก แต่วัดก็ยังเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาอยู่ โดยมีแต่เด็กผู้ชายเท่านั้นที่มีโอกาสศึกษา เพราะต้องอยู่กับพระที่วัดเรียนหนังสือและได้รับการอบรมความประพฤติ เรียนพระธรรม ภาษาบาลีสันสกฤต และศัพท์เขมร เพื่อประโยชน์ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา นอกจากนี้มีวิชาเลข เน้นมาตรา ชั่ง ตวง วัด มาตราเงินไทย และการคิดหน้าไม้ ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงโปรดเกล้าฯ ให้บำรุงการศึกษาตามวัดต่างๆ และยังโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอหนังสือขึ้นเช่นเดียวกับสมัยอยุธยา ซึ่งคงเทียบได้กับหอพระสมุดในระยะหลัง นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้แสวงหาและรวบรวมตำราต่างๆ ที่กระจัดกระจายไปเมื่อคราวกรุงแตกไว้ที่พระอารามหลวงหรือหามาจำลองไว้เป็น แบบฉบับเพื่อใช้ศึกษาเล่าเรียน

ด้านศาสนา ถึงแม้ว่าในรัชสมัยของพระองค์ บ้านเมืองจะตกอยู่ในภาวะสงครามเกือบตลอดเวลา แต่พระองค์กลับมิได้ทรงละเลยงานด้านศาสนจักร ได้ทรงมุ่งมั่นทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา พระราชกรณียกิจด้านฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เช่น บทสวดมนต์ พุทธชัยมงคลคาถา และสร้างพระยอดธง การจัดระเบียบ

สังฆมณฑล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบสังฆมณฑลทันทีภายหลังการสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี การรวบรวมพระไตรปิฎก พระองค์ยังได้ทรงมุ่งมั่นในการสืบเสาะค้นหาต้นฉบับพระไตรปิฎกที่ยังเหลืออยู่หลังจากเสียกรุง เพื่อนำมาคัดลอกจำลองไว้สำหรับการสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงต่อไป การสมโภชพระแก้วมรกต ภายหลังจากที่รบชนะเมืองเวียงจันทน์ สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบางกลับมายังกรุงธนบุรีด้วย โดยให้จัดขบวนเรือพยุหยาตรามโหฬารถึง 246 ลำ และเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปรับด้วยพระองค์เอง แล้วให้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม การบูรณปฏิสังขรณ์วัด พระองค์ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

ด้านศิลปกรรม นาฏดุริยางค์ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปปราบชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2312 ได้ทรงนำตัวละครผู้หญิงของเจ้านครศรีธรรมราชเข้ามาเป็นครูฝึกหัดร่วมกับพวก ละครที่ทรงรวบรวมได้จากที่อื่น แล้วจัดตั้งเป็นละครหลวงของกรุงธนบุรี โดยยึดแบบฉบับการฝึกละครของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อให้คณะละครหลวงได้นำไปฝึกหัดออกแสดงด้วย ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างบรรยากาศให้รื่นเริงครึกครื้นเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราชทานโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเปิดการฝึกสอนและออกโรงเล่นได้อิสระ เครื่องแต่งกายไม่ว่าจะเป็น เครื่องต้น เครื่องทรง ก็แต่งกันได้ตามลักษณะเรื่อง ส่งผลให้ศิลปะการละครของไทยซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองมากตอนปลายอยุธยา กลับฟื้นตัวขึ้นใหม่

ศิลปะการช่าง ภาพเขียนที่งดงามประณีตในสมัยธนบุรีที่สำคัญยิ่ง คือ "สมุดภาพไตรภูมิ" เป็นภาพเขียนที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2319 ซึ่งนับได้ว่าเป็นสมุดภาพไตรภูมิขนาดใหญ่เล่มหนึ่งของเมืองไทย เมื่อคลี่ออกจะมีความยาวถึง 34.72 เมตร เขียนด้วยสีลงในสมุดทั้ง 2 ด้าน โดยฝีมือช่างเขียน 4 คน ปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติท่าราชวรดิฐ กรุงเทพฯ

งานฝีมือช่าง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเล็งเห็นว่า ช่างไทยสมัยธนบุรีมีเหลืออยู่น้อยมากจึงโปรดเกล้าฯ ให้ รวบรวมและฟื้นฟูการช่างสิบหมู่ขึ้น ใหม่ แต่เนื่องจากมีเวลาจำกัด บ้านเมืองอยู่ในระหว่างสงคราม สิ่งของที่เป็ฝีมือช่างชั้นดีประณีตงดงามในสมัยธนบุรีจึงหาได้ยาก แต่ที่มิให้เห็นอยู่บ้าง

พระราชวังเดิมเป็นพระราชวังหลวงในกรุงธนบุรี ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ในพื้นที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของป้อมวิไชยเณทร์ ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดให้สร้างพระราชวังขึ้น ภายหลังจากที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทยเมื่อปีพุทธศักราช 2310 เพื่อใช้เป็นที่ประทับและว่าราชการ เมื่อทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พร้อมกับปรับปรุงป้อมวิไชยเอนทร์และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นป้อมวิไชยประสิทธิ์ ตำแหน่งที่ตั้งของพระราชวังหลวงนี้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีป้อมปราการที่มั่นคงสามารถสังเกตการณ์ได้ในระยะไกล อีกทั้งยังใกล้กับเส้นทางคมนาคมและเส้นทางทหารเดินทัพที่สำคัญด้วย

อาณาเขตของพระราชวังเดิมในสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น มีพื้นที่ตั้งแต่ป้อมวิไชยประสิทธิ์ขึ้นมาจนถึงคลองเหนือวัดอรุณราชวราราม (คลองนครบาล) โดยรวมวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม) เข้าไปในเขตพระราชวัง ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ได้ทรงย้ายราชธานีมาอยู่ฝั่งพระนคร โดยสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นที่ประทับ พระราชวังกรุงธนบุรีจึงได้ชื่อว่าพระราชวังเดิม ตั้งแต่บัดนั้น และเนื่องจากพระราชวังธนบุรีมีความสำคัญในทำเลที่ตั้ง จึงทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์ชั้นสูงที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยมาประทับ พระราชดำรินี้ได้สืบทอดมาทุกรัชกาลจนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือ

ต่อมา กองทัพเรือได้ตัดแปลงแก้ไขอาคารเดิมโรงเรียนนายเรือที่พระราชวังเดิมเป็นแบบทรงไทย ใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพเรือ และกรมการเงินทหารเรือมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2492 ปัจจุบันอาคารหลังนี้ใช้เป็นที่ทำงานของผู้บัญชาการทหารเรือ และสำนักงานเลขานุการกองทัพเรือ นอกจากนั้นหน่วยงานอื่นที่เข้ามาใช้อาคารเดิมหรือสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณพระราชวังเดิมเป็นที่ทำการ ได้แก่ โรงเรียนนายทหารเรือในปีพุทธศักราช 2468 กรมเสนาธิการทหารเรือปีพุทธศักราช 2481 กรมยุทธศึกษาทหารเรือในปีพุทธศักราช 2486 (ปัจจุบันเป็นกรมสารบรรณทหารเรือ) กรมเสนาธิการทหารเรือถูกยุบเลิกในปีพุทธศักราช 2498 และในปัจจุบันกรมสื่อสารทหารเรือได้ใช้อาคารของกรมเสนาธิการทหารเรือเดิมเป็นที่ทำงาน

โบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ในพระราชวังเดิมในปัจจุบันนี้ ได้แก่ ท้องพระโรง พระตำหนักเก๋งคู่ พระตำหนักเก๋งพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ป้อมวิไชยประสิทธิ์ และเรือนเขียวหรืออาคารโรงพยาบาลเดิม

การแสดงอิงประวัติศาสตร์นั้น มิให้เห็นไม่มากนัก เพราะเป็นการแสดงที่ยิ่งใหญ่และทำได้ยาก แต่ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันนี้ก็จะเป็นการแสดงแสงสีเสียง เพราะการแสดงประเภทนี้จัดได้ว่าเป็นการแสดงที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีเรื่องที่จะจัดแสดงให้เห็นเป็นประจำทุกปีคือ เรื่อง สะพานข้ามแม่น้ำแคว ที่จังหวัดกาญจนบุรี เรื่องประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ที่จังหวัดสุโขทัย

เรื่อง อุษยามรดกโลก ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรื่อง อนุสรณ์ดอนเจดีย์ ที่จังหวัดสุพรรณบุรี แต่ยังคงมีอีกเรื่องที่เคยจัดการแสดง คือ เรื่อง แผ่นดินนี้มีความหลัง ที่กรุงเทพมหานคร โดยได้เล่าถึงเรื่องราวของพระราชวังเดิมซึ่งเคยเป็นวังหลวงในสมัยกรุงธนบุรี

ทฤษฎีที่ผู้สร้างสรรค์กระบวนการทำที่ใช้ประกอบในการแสดงเรื่อง แผ่นดินนี้มีความหลัง นั้น จากการศึกษาพบว่ามี ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการถ่ายทอด และทฤษฎีการเคลื่อนไหว ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ถือได้ว่ามีสำคัญเป็นอย่างมากของการสร้างสรรค์ทำทางต่างๆ เพื่อให้ออกมาดูสวยงามและเข้ากับเรื่องราวในการแสดง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่ศึกษาข้อมูลเฉพาะเจาะจงอาศัยข้อมูลน้อย โดยศึกษาข้อมูลหลายๆ ครั้งเพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดต่างๆ และยังวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน เป็นการวิจัยเพื่อให้รู้ถึงความเป็นมาของเหตุการณ์ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบันทึกอดีตอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัยจากการรวบรวมประเมินผล ตรวจสอบ และวิเคราะห์ เหตุการณ์เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในอันที่จะนำมาสรุปอย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อนวัตกรรม งานศิลปะ โดยวิธีการ ค้นคว้าข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนา การสังเกตการณ์ ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การศึกษาเอกสาร

3.3.2 การสังเกตการณ์วีดิทัศน์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

3.3.3 การสัมภาษณ์/การสนทนา

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 เสนอผลการวิจัย

โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้นาฏยศิลป์ร่วมสมัยเพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการเป็นเวลา 1 ปี เริ่มวันที่ 1 เมษายน 2553 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2554 โดยมีแผนการดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 3 ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการวิจัย

เริ่มทำวิทยานิพนธ์ เดือนเมษายน 2553	2553									2554		
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
1. ขึ้นเสนอโครงร่าง วิทยานิพนธ์				←		→						
2. ขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูล	←											→
3. ขึ้นตรวจสอบข้อมูล							←				→	
4. ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล									←			→
5. ขึ้นเรียบเรียงและ เสนอผลการวิจัยให้ อาจารย์ที่ปรึกษา										←		→
6. ขึ้นพิมพ์ผลการวิจัย										←		→

3.2 แหล่งข้อมูล

การศึกษาการใช้นาฏศิลป์ร่วมสมัยเพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ประกอบในการแสดง ซึ่งมีข้อมูลปรากฏในรูปแบบของเอกสาร คำบอกเล่าของบุคคลที่ร่วมกันสร้างงานและนักแสดง ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องจากแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ต่างๆ ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
3. หอภาพยนตร์แห่งชาติ
4. หอวชิราวุธานุสรณ์
5. ศูนย์วิทยทรัพยากร (หอสมุดกลาง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. มุลินธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม
8. บริษัท RS โปรโมชัน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาแนวความคิดและองค์ประกอบการแสดง หลักการและวิธีการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ซึ่งมีข้อมูลปรากฏในรูปแบบของเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อนวัตกรรม และงานศิลปะ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว โดยใช้วิธีการต่อไปนี้

3.3.1 การค้นคว้าเอกสาร

การสืบค้นข้อมูลที่ปรากฏในรูปลักษณะของการเขียน การพิมพ์ด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นเอกสารด้านนาฏยศิลป์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ผลการวิจัย และวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง โดยวิธีการพิจารณาด้วยตนเองในการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

3.3.3 การสัมภาษณ์/การสนทนา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยวิธีบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสม โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงวัตถุประสงค์ของการแสดง รวมทั้งแนวคิดและองค์ประกอบการแสดง หลักการในการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง โดยการสัมภาษณ์ และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

บุคคลในการสัมภาษณ์

เป็นบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัยเพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้แก่

1. อาจารย์ปริญญา ต๋องโพนทอง นักแสดงและนักร้องแบบทำเต็มอิสระ เป็น ผู้ช่วยผู้กำกับ
2. อาจารย์สมชาย โทวิทิตยวงศ์ อาจารย์สอนสถาบันบางกอกแคนซ์ ผู้ช่วยผู้กำกับ
3. อาจารย์เหมือนฝัน อำพันแสง ผู้อำนวยการสถาบัน POINT STUDIO เป็น นักแสดงอารมณ์

คำถามในการสัมภาษณ์

ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการตั้งคำถาม โดยตั้งคำถามในการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด ดังนี้

1. มีส่วนร่วมอะไรในการแสดงชุดนี้
2. มีความคิดอย่างไรในการแสดงที่ออกมา
3. ความยากง่ายมากน้อยขนาดไหน มีอะไรบ้าง
4. การแสดงจบแล้วรู้สึกอย่างไร
5. ระยะเวลาในการเตรียมงาน
6. ข้อดีและข้อเสียของการแสดง
7. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน
8. อยากให้พูดถึงการแสดงชุดนี้ (ทำไมถึงรับทำ) (ทำไมถึงรับแสดง)
9. ถ้าเป็นผู้ชมได้ อะไรในการแสดงชุดนี้
10. ความประทับใจในการแสดงชุดนี้ และชอบช่วงไหนมากที่สุด
11. สุดท้ายมีอะไรจะแนะนำเพิ่มเติมไหม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการแสดง ซึ่งขอนำเสนอผลการสัมภาษณ์ข้อมูลบางส่วน โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ที่มีประสบการณ์ในการแสดง นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่มีการบันทึกการสัมภาษณ์และถอดความเป็นคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์	อาจารย์ปริญญา ต້อง โพนทอง นักแสดงและนักออกแบบท่าเต้นอิสระ
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	25 พฤศจิกายน 2553
สถานที่	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

1. มีส่วนร่วมอะไรในการแสดงชุดนี้

ผู้ช่วยผู้กำกับ เป็นนักแสดง

2. มีความคิดอย่างไรในการแสดงที่ออกมา

พอใจมากที่ออกมา องค์กรประกอบหลายอย่างที่ดี ทั้งเรื่องและวิธีการนำเสนอของผู้กำกับ ที่ใช้นักแสดงทางองค์กรประกอบได้สวยงาม

3. ความยากง่ายมากน้อยขนาดไหน – มีอะไรบ้าง

- 1) นักแสดงไม่ใช้นักแสดงอาชีพ วิธีกำกับวิธีทำให้เวลาเยอะในการฝึกซ้อม
- 2) ส่วนของสถานที่ต้องปรับวิธีการให้เหมาะสม ห้องซ้อมกะที่จริงไม่มีเทคนิคต่างๆ ต้องไปกับสถานการณ์ในการแสดง

4. การแสดงจบแล้วรู้สึกอย่างไร

เป็นผลงานที่น่าประทับใจ 1 ชิ้น ใช้นักแสดง สถานที่สำคัญที่เกิดขึ้นจริง

5. ระยะเวลาในการเตรียมงาน

3 เดือน

6. ข้อดีและข้อเสียในการแสดง

ข้อเสีย : ในการทำงาน เทคนิคต่างๆ ที่จะเอื้อในการจัดวางไม่ลงตัว ไม่สามารถรองรับท่าบางท่าได้

ข้อดี : รัฐบาลให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ผู้กำกับแก้ไขได้ตัวอย่างราบรื่นตามกำหนด

7. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

บุคลากรเยอะมาก การสื่อสารและติดต่อ 2) ดินฟ้าอากาศ ทำความเข้าใจนักแสดงนาน เป็นทหารเป็นพยาบาล ลำบากที่จะให้เค้าเข้าใจ

8. อยากให้พูดถึงการแสดงชุดนี้ทำไมถึงรับทำและแสดง

เป็นลูกศิษย์อยากเรียนรู้ในการทำงาน เป็นงานสำคัญที่สมเด็จพระนเรศวร

9. ผู้ชมได้ อะไรในการแสดง

ความรู้ทางประวัติศาสตร์เทคนิคในการแสดง องค์ประกอบศิลป์ในการแสดง วิธีการฝึกซ้อม วิธีการจัดการ

10. ความประทับใจการแสดงชุดนี้ และชอบช่วงไหนมากที่สุด

ประทับใจทั้งเรื่อง ชอบช่วงแดนซ์มากที่สุด วิธีจัดวางคอมโพส มากกว่าการเดินทางไปมา

ผู้ให้สัมภาษณ์	อาจารย์สมชาย โทวิทิตย์วงศ์ อาจารย์สอนสถาบันบางกอกแดนซ์
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	15 ธันวาคม 2553
สถานที่	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. มีส่วนร่วมอะไรในการแสดงชุดนี้

ผู้ช่วยผู้กำกับ เป็นผู้แสดงอารมณ์ในเรื่อง

2. มีความคิดอย่างไรในการแสดงที่ออกมา

ในแง่ของลีลาได้รับการถ่ายทอดออกนำมาปรับใช้ตีความและถ่ายทอดพิธีการแสดงที่ยิ่งใหญ่

3. ความยากง่ายมากน้อยขนาดไหน – มีอะไรบ้าง

ความยากเรื่องคน การจัดการคนใช้คนคุ้มจบฉากนี้ การฝึกซ้อมเป็นนักเรียนง่ายที่มีระเบียบยากในการสอนลีลา

4. การแสดงจบแล้วรู้สึกอย่างไร

เราเข้าใจสถานที่ตรงนั้น ไม่สนใจแต่ซาบซึ่งโดยเราไม่รู้ตัว

5. ระยะเวลาในการเตรียมงาน

1 เดือนกว่า ลงสนาม 2 อาทิตย์ รวมทั้งหมด

6. ข้อดีและข้อเสียในการแสดง

เราประสบความสำเร็จเพิ่มพูนจากการได้ทำระบำเป็นออกแบบใหม่ โดยใช้ภูมิปัญญาของผู้ออกแบบมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

7. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

อากาศร้อนบังคับไฟฟ้าฝนไม่ได้ มีฝนตกบ้างต้องหยุดซ้อม เรื่องของการแทรกแซงใช้นักแสดงบางตัว

8. อยากให้พูดถึงการแสดงชุดนี้ทำไมถึงรับทำ

เพราะเป็นคนฝั่งธน ทำถวายสมเด็จพระเจ้าไม่มีโอกาสได้ทำงานกับคนที่รู้ใจในการทำงาน

9. ถ้าเป็นผู้ชมได้ อะไรในการแสดงชุดนี้

ได้รับประวัติศาสตร์ มีสุนทรียะมีมุมมอง ผู้กำกับฉลาดใช้สถานที่

10. ความประทับใจในการแสดงชุดนี้ และชอบช่วงไหนมากที่สุด

ชอบซีนอารมณ์สงคราม เป็นนักแสดงเอง บรรยากาศรอบๆ มีความรู้สึกได้ว่าเหมือนเหตุการณ์จริงอินไปกับบท

11. สุดท้ายมีอะไรจะแนะนำเพิ่มเติมไหม

น่าจะเพิ่มการประชาสัมพันธ์ เชิดไม้ก็ครั้งหรือบันทึกภาพ คนชั้นล่างๆ ไม่มีโอกาสได้ดู ที่จะได้รับการเผยแพร่ด้วย ทำไมเก็บเป็นประวัติศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์	อาจารย์เหมือนฝัน อัมพันแสง ผู้อำนวยการสถาบัน POINT STUDIO
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	10 มกราคม 2554
สถานที่	สถาบัน POINT STUDIO

1. มีส่วนร่วมอะไรในการแสดงชุดนี้

เป็นตัวดำเนินเรื่อง ตัวเชื่อม ในตัวเรื่อง แสดงอารมณ์ หรือ

2. มีความคิดส่วนตัวอย่างไรในการแสดงที่ออกมา

ที่เด่นจะสนใจแต่เรื่องเด่นไม่ทราบเป็นส่วนอื่นเป็นยังไง จะทราบแต่เรื่องของการ
เด่น

3. ความยากง่ายมากน้อยขนาดไหน – มีอะไรบ้าง

ทำเด่นจังหวะไม่ยาก จังหวะยาก เพราะไม่มีเพลง อาจจะเข้าใจงานครู่ได้มากขึ้น
และทำงานได้ง่ายขึ้น พยายามให้ชัดเจนเอง เดนเซอร์ต้องเข้าใจในงานด้วย

4. การแสดงจบแล้วรู้สึกอย่างไร

ไม่ได้เก่งมากไม่เคยทำงานใหญ่ขนาดนี้ ทำเต็ม 100 เค้มา 100 เหมือนกัน ยิ่งเจอ
ยิ่งรู้สึกดีที่สมเด็จเสด็จ

5. ระยะเวลาในการเตรียมงาน

ระยะเวลาเป็นเดือนต่อที่คณะบ้าง ที่โรงหนังเก่าอยู่ข้างโรงพยาบาลตึกกว้างๆ

6. ข้อดีและข้อเสียในการแสดง

ณ ตอนนั้นมีแต่ข้อดี โอกาสเจอคนที่เก่งๆ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่องค์ประกอบต่างๆ
ของการทำงาน รู้สึกไม่ใช่คาราเลย

7. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

ปัญหาก็มีบ้างด้วยความในพาทอนไม่มี ในด้านคาราไม่แน่ใจ

8. อยากให้พูดถึงการแสดงชุดนี้ทำไมถึงรับแสดง

เพราะครุฑั้มไม่รู้ว่างานใหญ่ ช่วยทุกงานของครุฑั้ม ชอบอันนี้เพราะได้เล่นได้
แสดง

9. คาดว่าผู้ชมได้อะไรในการแสดง

คนชอบดูการแสดงได้รู้เรื่องราว ได้รู้ถึงประวัติศาสตร์ ถ่ายทอดชัดเจน ความเป็นมาอย่างไร จะชอบความเป็นโมเดลส่งให้องค์ประกอบชัดเจน

10. ความประทับใจการแสดงชุดนี้ และชอบช่วงไหนมากที่สุด

ชอบตอนช่วงชุมนุมขุนนาง - ช่วงออกศึก

ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับชมการแสดง

บุคคลที่ได้รับชมการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
ได้แก่

1. คุณกัญญา ศิลปะอาชา อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
2. พันเอกนายแพทย์ สามารถ นิธินันท์ ผู้อำนวยการกองจิตเวชและประสาทวิทยา
3. นาวาเอกหญิง สารทิ มุสิกอุปถัมภ์ นายทหารปฏิบัติการประจำฐานทัพเรือกรุงเทพฯ

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้ารับชมการแสดงและนำผลการสัมภาษณ์ข้อมูลบางส่วน
โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้มีประสบการณ์ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง
แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่มีการบันทึกการสัมภาษณ์และถอดความเป็นคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์
เป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์	คุณกัญญา ศิลปอาชา อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	28 กันยายน 2554 เวลา 12.00 – 12.30 น.
สถานที่	วิทยาลัยการตลาดทุน (วตท.) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

คุณกัญญา ศิลปอาชา กล่าวว่า¹ ได้มีโอกาสเข้าชมการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นับว่าโชคดีมากที่ได้ชมและได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพราะสมัยนั้นคุณพ่อ (บรรหาร ศิลปอาชา) เป็นนายกรัฐมนตรี การชมการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ครั้งนั้นสิ่งที่ได้รับจากการแสดงก็คือ ได้รับรู้ว่า เหตุการณ์ในพระราชวังเดิมเป็นอย่างไร ซึ่งมีการสื่อสารเรื่องราวได้อย่างชัดเจน เพราะตัวดิฉันเองไม่ค่อยรู้จักพระราชวังแห่งนี้มากนัก จึงทำให้รู้ว่าประวัติความเป็นมาของพระราชวังเดิมเป็นอย่างไร ที่สุพรรณบุรีก็มีการแสดง แสง เสียงอยู่ทุกปี มันจึงเห็นความแตกต่างระหว่างการแสดงทั้งสองที่ การแสดงเรื่องนี้ แสดงร่วมกับ โบราณสถานปัจจุบันเป็นมรดกโลก ส่วนที่สุพรรณบุรีเป็นการแสดงในพื้นที่โล่งคล้ายๆ สนามกีฬาแล้วก็สร้างฉากขึ้นมาใช้ในการแสดงผู้ชมนั่งดูบนอัฒจันทร์ เลยเห็นความแตกต่างกันเยอะ ทั้งสถานที่และบรรยากาศ จำได้ว่าการแสดงครั้งนั้น แยกผู้ใหญ่ต่างชั้นชมกันมาก รวมทั้งตัวดิฉันเองกลับไปบ้านคุณพ่อยังชมเลยว่าดีมาก จะนำเอาไปปรับปรุงที่สุพรรณบุรีบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำ เพราะไม่อยากจะก้าวหน้าที่ของคณะผู้จัดงาน การแสดงที่พระราชวังเดิมเป็นการแสดงที่ดีมาก ชอบการแสดงทุกช่วง โดยเฉพาะช่วงที่มีการพายเรือมีความรู้สึกว่ามันแปลกดี แต่เข้าใจว่าผู้กำกับต้องการจะสื่ออะไร และชอบช่วงที่พระเจ้าตากเสด็จออกมา มันดูขลัง นักแสดงก็เก่ง มีการออกแบบมาเหมาะสมดูแล้วเข้าใจง่าย การแสดงกับสถานที่สอดคล้องกันดี นับว่าเป็นการแสดงที่มีมากเท่าที่เคยดูมาเลยล่ะ

¹ สัมภาษณ์ กัญญา ศิลปอาชา, อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, 28 กันยายน 2554.

ผู้ให้สัมภาษณ์	พันเอกนายแพทย์ สามารถ นิธินันท์ ผู้อำนวยการกองจิตเวชและประสาทวิทยา โรงพยาบาลพระมงกุฎ
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	29 กันยายน 2554 เวลา 16.00 – 17.00 น.
สถานที่	โรงพยาบาลพระมงกุฎ

พันเอกนายแพทย์ สามารถ นิธินันท์ กล่าวว่า² ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับชมการแสดงในโบราณสถาน มีความรู้สึกถึงบรรยากาศสมัยก่อน ทำให้เรานึกย้อนไปในอดีตได้ทราบถึงภูมิหลังและพื้นเพของไทย การแสดงช่วยกระตุ้นความรู้สึกต่างๆ ของผู้ชม ให้รับรู้ถึงวัฒนธรรมเก่าๆ ที่ดีงาม ได้เห็นถึงเจตนาที่จะอนุรักษ์โบราณสถานอยู่แล้ว การแสดงก็จะทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้ชัดเจน มีการผสมผสานเสียงช่วยดึงดูดอารมณ์คนดูในการแสดง สิ่งที่ได้ในการรับชมก็คือเหมือนว่าผู้ชมได้เข้าไปสู่อารยธรรมนั้นด้วย งานนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะคนแสดงที่มีความตั้งใจ ทั้งนักแสดงและผู้กำกับ สื่อที่จะให้ผู้ชมรับทราบเรื่องอะไร ผู้ชมก็ได้รับทราบสิ่งนั้น การที่มีการแสดงประเภทนี้เป็นผลดีที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ชมเห็นคุณค่าโบราณสถาน เพราะการแสดงในสถานที่จริงทำให้ผู้ชมได้เห็นและสัมผัสกับบรรยากาศนั้น ข้อจำกัดมันอาจมีอยู่บ้าง เช่น ฟ้าฝนแต่อย่างไรก็ดี การแสดงในสถานที่จริงหรือโบราณสถานหรือมรดกโลกทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกที่ดีมากกว่าการแสดงในโรงละคร ผมมีโอกาสได้ไปดูการแสดง แสง เสียง ที่ประเทศอียิปต์ (Egypt) เขามีการแสดง แสง สี กับโบราณสถานปิรามิด (Pyramid) ที่เป็นมรดกโลกเหมือนกัน จึงมีความรู้สึกว่างานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นงานที่ดีกว่า เพราะมีการเล่าเรื่อง มีการสื่อสาร มีนาฏศิลป์ทุกอย่างสอดคล้องลงตัวสวยงามยิ่งใหญ่นับว่าเป็นงานระดับสากลได้เลย ต่างจากการแสดงที่อียิปต์ แค่ใช้เพลงประกอบและการเล่าเรื่องเท่านั้น ที่นั่นก็เฝ้ามองไม่ชัดเจนทำให้เข้าใจยาก ส่วนตัวคิดว่างานของคนไทยทำได้ดีกว่า

² สัมภาษณ์ พันเอกนายแพทย์ สามารถ นิธินันท์, ผู้อำนวยการกองจิตเวชและประสาทวิทยา, 29 กันยายน 2554.

ผู้ให้สัมภาษณ์	นาวาเอกหญิง (พิเศษ) สารภี มุสิกอุปถัมภ์ นายทหารปฏิบัติการประจำฐานทัพเรือ กรุงเทพฯ
ผู้สัมภาษณ์	สุเมธ เทศขำ (ผู้วิจัย)
เรื่อง	การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง
วันที่	1 ตุลาคม 2554 เวลา 9.00 – 9.30 น.
สถานที่	วิทยาลัยการทัพเรือ

นาวาเอกหญิง (พิเศษ) สารภี มุสิกอุปถัมภ์ กล่าวว่า³ ในครั้งนั้นที่ได้เข้าไปรับชมการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เนื่องจากมีโอกาสเข้าไปทำงานใน สยามกรมรักษาการเรือ ตอนนั้นแพทย์หญิงคุณหญิงนงนุช ศิริเดช เป็นนายกสมาคม ท่านจึงให้บัตร มาชมการแสดง ตอนนั้นคิดอยู่ในใจว่าการแสดงอะไร เพราะตัวเองไม่เคยได้ดูการแสดงแนวนี้มา ก่อน แล้วก็คิดไปอีกว่าจะออกมาในรูปแบบใด เพราะเท่าที่ทราบบริเวณพระราชวังเดิมเป็นสถานที่ หวงห้าม เพราะเป็นโบราณสถานแต่พอได้เข้าไปรับชมมีความรู้ลึกซึ้ง และคล้อยตามกับ เรื่องราวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่จำลองมาให้ชม และได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ไทยในพระราชวังเดิม มากยิ่งขึ้น การแสดงในครั้งนั้นดูยิ่งใหญ่มาก เพราะใช้นักแสดงจำนวนมาก การให้แสงก็สมจริงต่าง กับดูในโรงละครมาก อย่างแรกเลยที่ทำให้ผู้ชมการแสดงครั้งนั้นได้รับรู้ คือ ประวัติศาสตร์ไทยใน รูปแบบของการแสดง ตอนนั้นคิดว่าการแสดงแบบนี้สมัยใหม่มาก เพราะไม่เคยชมจากที่ไหนมา ก่อน มีความตื่นตาตื่นใจ เหมาะกับผู้ชมทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นการแสดงที่ให้ความรู้และความ สวยงามและบรรยากาศที่ต่างไปจากโรงละคร อยากให้มีการจัดการแสดง แสง เสียง แบบนี้อีก เข้าใจว่าใช้ทุนทรัพย์และกำลังคนมาก อยากให้ภาครัฐและเอกชน เข้ามาช่วยสนับสนุนและ ได้ อนุรักษ์โบราณสถานไปอีกนานๆ

³ สัมภาษณ์ นาวาเอกหญิง (พิเศษ) สารภี มุสิกอุปถัมภ์, นายทหารปฏิบัติการประจำ ฐานทัพเรือกรุงเทพฯ, 1 ตุลาคม 2554.

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่เป็นด้านประวัติศาสตร์นั้นมีการบันทึกเป็นหลักฐานค่อนข้างน้อย การวิจัยนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคิดและองค์ประกอบต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากท่านเพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบในแต่ละด้าน ดังนี้

- ข้อมูลด้านทฤษฎี
- ข้อมูลด้านแนวคิดการออกแบบกระบวนการน่านาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันตรวจสอบและเสนอแนะปรับปรุง จนเป็นที่เห็นชอบร่วมกัน โดยนำเสนอรูปแบบผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ด้านความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมาในการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ตลอดจนแนวคิดองค์ประกอบในการแสดง

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากบันทึก การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิตามกลุ่มเกณฑ์ต่างๆ และการสัมภาษณ์

นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้วมาแปลความหมายข้อมูล โดยใช้วิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลสรุปของการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท ตามหลักการวิจัย

3.6 เสนอผลการวิจัย

นำเสนอรูปแบบผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์จากการประมวลข้อมูลที่ศึกษา มาสรุปและเรียบเรียงเป็นรูปเล่มเป็นวิทยานิพนธ์ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)
- 2.2 โปสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance)
- 2.3 นาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance Performance)
- 2.4 มรดกโลก (Heritage Site)
- 2.5 ประวัติการแสดง แสง สี เสียง
- 2.6 ประวัติผู้กำกับการและออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย
- 2.7 ประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- 2.8 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1)
- 2.9 ประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2)
- 2.10 ประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3)
- 2.11 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)
- 2.12 ประวัติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระมหากษัตริย์องค์ที่ 2 ในรัชกาลที่ 4)
- 2.13 ประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช (รัชกาลที่ 5)
- 2.14 ประวัติพระราชวังเดิม
- 2.15 ประวัติกองทัพเรือ
- 2.16 การแสดงที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
- 2.17 การสื่อสาร

2.18 การถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ

2.19 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 เสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.1 ความเป็นมาของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.2 การวิเคราะห์แนวความคิดของการแสดง

4.3 แนวความคิดในแต่ละช่วงการแสดง

4.4 การวิเคราะห์การออกแบบและการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

4.5 การวิเคราะห์นาฏยศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance performance)

4.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.7 บริบททางสังคมจากการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 รูปแบบการแสดง

5.2 สรุปผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

การวิจัยนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อนวัตกรรม งานศิลปะ โดยวิธีการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนา การสังเกตการณ์วีดิทัศน์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยทำให้พบว่า

ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย คู่มือการเรียนการสอนต่างๆ เหล่านี้ให้ข้อมูลในเชิงความหมายประวัติศาสตร์ บทบาทและลักษณะของเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง และองค์ประกอบด้านบทละคร แสงสี โบราณสถาน ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์แนวคิดและองค์ประกอบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการแต่งกาย อุปกรณ์ ฉาก แสงสี ดนตรีและเพลงประกอบการแสดง อีกทั้งได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิด ความคิดเห็นส่วนบุคคลเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

จากการสังเกตการณ์ทั้งผู้วิจัยไม่มีส่วนร่วม ทำให้ต้องศึกษาลักษณะแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี จากวีดิทัศน์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ว่าการแสดงสามารถปรับเปลี่ยน แปรเปลี่ยนไปได้ตามองค์ประกอบและข้อจำกัดทางสถานที่แสดงคือพระราชวังเดิม โบราณสถานที่เป็นมรดกโลก สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ให้ได้คำตอบของงานวิจัย

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ

1. ทราบถึงแนวคิดและวิธีการออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง
2. ทราบถึงองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง
3. ทราบถึงการใช้นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย

เป็นการเก็บข้อมูลและการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ไว้มิให้สูญหายไปกับกาลเวลาและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการบันทึกเป็นข้อมูลลายลักษณ์อักษร และนำเสนอผลการศึกษาของผู้วิจัยเพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้แนวคิดประดิษฐ์กระบวนการทำและองค์ประกอบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยต่อไป

บทที่ 4

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอการแสดงด้วยรูปแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่ถ่ายทอดกลิ่นอายและเอกลักษณ์ของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง บทประพันธ์โดยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชงทอง จันทราศู ที่มีทั้งการพากย์บท การขับเสภา การแปรแถว และการนำเอาประวัติศาสตร์ของไทยกับโบราณสถานนำมาเรียบเรียงไปตามลำดับเรื่อง โดยเน้นท่วงท่าของตัวแสดงที่บ่งบอกอย่างชัดเจน ว่าเป็นกษัตริย์ ทูต ทหาร ชาวบ้าน และนักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) นำมาผสมผสานกับท่วงทำนองดนตรี บทกลอนและการขับเสภาที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อช่วยปลูกจิตวิญญาณของความเป็นประวัติศาสตร์ไทยในอีกรูปแบบการแสดง

รูปแบบการแสดงได้เปลี่ยนไปตามความเหมาะสมเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจง่ายแต่ยังคงเน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ไทย ทำให้ไม่ต้องนำเอาประวัติศาสตร์ไทยมานำเสนอ วัตถุประสงค์ก็คือ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาส เสด็จเฉลิมฉลองวชิรราชสมบัติครบ 50 ปี และระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ทำการกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย

การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสามารถก่อให้เกิดสุนทรียะของเรื่องประวัติศาสตร์ จึงนำไปสู่ทัศนคติที่ดีและการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นบุคคลที่สำคัญในการคิดและสร้างสรรค์ผลงานทั้งรสนิยม และสาระที่จะสื่อสารไปถึงผู้ชมและสังคมในวงกว้าง

ปัจจุบันผู้ออกแบบท่าเต้นควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อที่จะสร้างสรรค์ผลงานที่มีพร้อมทั้งคุณภาพและคุณค่าสู่สาธารณชน

4.1 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เป็นการแสดงระดับประเทศ รูปแบบการแสดงมีการพัฒนาไปตามสมัยนิยม เพราะศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรีได้เคยสร้างสรรค์ผลงานเรื่องคนดีศรีอยุธยาเอาไว้และจึงได้นำเอามาพัฒนาใหม่ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและสถานที่ ถือได้ว่าทั้งท่าทางการแสดงและลีลานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย นับได้ว่าเป็นศิลปะการแสดงที่ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้บุกเบิกและเป็นผู้นำ การแสดงนาฏศิลป์

ร่วมสมัยของประเทศไทย¹ (Pioneer of modern Dance) (Jukka O. Miettinen 2002:4) มีรูปแบบการแสดงที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งแต่ละงานล้วนมีเอกลักษณ์และความเป็นไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นการแสดง แสง เสียง ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดเรื่องหนึ่ง และยังคงรักษารูปแบบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพที่สะท้อนถึงอดีตกาลในลักษณะต่างๆ ที่เด่นชัด เช่น ลีลาของนักแสดงและรูปแบบการนำเสนอรวมไว้ให้เห็นอย่างชัดเจน

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เป็นการแสดงระดับแนวหน้า จัดว่าเป็นต้นแบบของการเปลี่ยนแปลงการแสดง แสง เสียงในอดีตที่มีแต่การเล่าเรื่องตัวละครออกมาเดินในท่าธรรมชาติและท่าทำผายมือไปตามเนื้อเรื่องที่ใช้ภาษามือนาฏศิลป์ไทยเรียกว่ากำแบไม่ได้มีการเคลื่อนไหวแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย (Stage Movement) แต่ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ทำมากกว่านั้น เช่น มีการนำเอานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมาเป็นตัวเล่าเรื่องมีแนวความคิดและประดิษฐ์ลีลาการเคลื่อนไหวที่มีองค์ประกอบมากกว่าในอดีต เช่นการใช้นักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) มาแสดงอารมณ์ จึงทำให้เห็นถึงสุนทรียะและความคิดสร้างสรรค์ผลงานที่ต่างจากผลงานของผู้สร้างสรรค์งานท่านอื่น

ในบทนี้ผู้วิจัยจะบอกกล่าวถึงความเป็นมาและลักษณะของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง จัดทำขึ้นเพื่อหารายได้สมทบทุน โครงการบูรณะ โบราณสถานในบริเวณพระราชวังเดิม และเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมกับกองทัพเรือ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติครบ 50 ปี และระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย ดังนั้นการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง จึงได้เกิดขึ้น

4.2 การวิเคราะห์แนวความคิดของการแสดง

การออกแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องในแต่ละตอนของการแสดง จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญในการประกอบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ให้ความสำคัญกับแนวความคิดของผู้กำกับและขั้นตอนการฝึกซ้อมเป็นอย่างมาก ถือเป็นารเริ่มต้นในการแสดง

¹ Jukka O. Miettinen, Narapong Charassri Choreographer (N.P.: Embassy of Finland Bangkok, 2002), p.4

นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ต้องอาศัยผู้กำกับการแสดงที่มีความชาญฉลาดในการใช้โบราณสถานที่เป็นมรดกโลกได้อย่างลงตัว ประกอบกับบทการแสดง นักแสดง องค์กรประกอบต่างๆ เป็นสำคัญ

การทำงานศิลปะใดๆ ก็ตาม ศิลปินจำเป็นต้องได้รับสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาสัมผัสหรือ กระแทกทำให้เกิดแรงบันดาลใจ แนวความคิดและจินตนาการ จนกลายมาเป็นงานสร้างสรรค์ที่มี คุณค่า ออกนำเสนอแก่สาธารณชน และในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดิน ผืนนี้มีความหลังในครั้งนั้นก็เช่นกัน ผู้วิจัยได้เห็นวิธการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและเกิดความ ชื่นชมผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่ทุ่มเทกายใจเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิ ปัญญาของผู้ที่สร้างสรรค์งานการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้เคยกล่าวว่า นาฏศิลป์ไทยไม่ใช่จะแค่มาจิบและดั่งวงหรือใส่ชุดไทยแล้วบอกว่าเป็นไทย แต่มันต้องมาจาก ข้างในและสายเลือดความเป็นไทย² ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและพยายามตั้งใจที่จะบอกเล่าสิ่งที งดงามต่างๆ ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เช่น ฉาก สมโภชพระแก้วที่มีนาฏศิลป์ไทย จี๊ว หนังใหญ่ และ โขน มาแสดงรวมกัน มีการจัดวางนักแสดง และองค์ประกอบได้เหมาะสม ทำให้เห็นถึงอีกหนึ่งช่วงการแสดงที่มีความเป็นไทยร่วมสมัยอย่าง เห็นได้ชัด ที่นำเอามหรสพต่างๆ มาแสดงในช่วงการแสดงนี้ การแสดงช่วงบำรุงราชนาวิได้นำเอา ทหารเรือสมัยเก่าและสมัยใหม่มาแสดงร่วมกัน โดยทหารเรือสมัยเก่าแต่งชุดฝ้ายนั้งพายเรือบนเวที เรียกว่าพายบก ทหารเรือสมัยใหม่เดินแปรแถวกลางเวทีพร้อมทั้งมีการควงปี่ประกอบเพลงมาร์ช ก็ทำให้เห็นถึงความเป็นไทยร่วมสมัยอีกช่วงการแสดง ผู้วิจัยจึงอยากให้ผู้อ่าน ได้ทราบว่า การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่ได้แสดงไปแล้วนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ที่จะได้รับชม การแสดงที่ยิ่งใหญ่ระดับประเทศแบบนี้ เราทุกคนควรที่จะตระหนักในคุณค่าและใน การร่วมอนุรักษ์การแสดงแบบนี้ที่เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่แสดงใน โบราณสถานซึ่ง ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านอนุรักษ์โบราณสถานดีเด่น ผสมผสานกับการแสดง โปสโมเดิร์น แคนซ์ (Post Modern Dance) คือการแสดงที่ไม่จำเป็นต้องแสดงแต่บนเวทีเท่านั้น แต่สามารถแสดง ตรงไหนก็ได้และการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ (Site Specific Dance Performance) คือการแสดง นาฏศิลป์เฉพาะที่ เป็นการแสดงที่ไม่สามารถนำไปแสดงที่ไหน ได้นอกจากสถานที่เฉพาะเท่านั้น เพราะเป็นการแสดงที่ออกแบบลีลานาฏศิลป์มาเพื่อแสดงในสถานที่กำหนดไว้เท่านั้น เพราะใน

² สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

แต่ละสถานที่จะมีองค์ประกอบ ที่แตกต่างกันตั้งแต่ สถาปัตยกรรม เสา ประตู่ หน้าต่าง ต้นไม้ รวมกระทั่งอากาศ และบรรยากาศ ในสถานที่นั้น เช่นการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่อง แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่ได้แสดงในพระราชวังเดิม ได้อย่างกลมกลืนและลงตัวผู้วิจัยจึงอยากจะเผยแพร่การแสดงไว้มิให้สูญหาย

ส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์งานทางด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ดัดนั้น จำเป็นต้องอาศัยแนวความคิดของผู้กำกับและทฤษฎีรวมทั้งข้อเท็จจริงจากข้อมูลต่างๆ ในการสร้างงาน มีการนำข้อมูลพื้นฐานนั้น เช่น การนำเอาประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงธนบุรีและเหตุการณ์ในช่วงการแสดงช่วงเสียดวงที่ใช้แสงสีแฉงและเหลืองจึงทำให้เหมือนกับบ้านเมืองถูกพม่าเผา บทกลอนและการขับเสภา มีการสื่อสารเรื่องราวด้วยนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยด้วยนักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) การใช้ทฤษฎีทางด้านสุนทรียศาสตร์ ตรงตามนักปราชญ์ชื่อ มักซ์ เดสซัว (Max Dessoir) ที่แบ่งออกเป็นความยิ่งใหญ่ ความเศร้า ความสวยงาม³ โดยการแสดงนี้มีครบหมด มีการยกเลิกเล่นระดับ สื่อถึงความเบา ความสง่างาม ความยิ่งใหญ่ การใช้การกดต่ำ เป็นการแสดงความหวาดกลัว ความอ่อนนุ่ม ความด้อยค่า การหมดอำนาจทั้งหมดนี้ล้วนมีอยู่ในงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี จึงทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องพร้อมทั้งได้รับรู้ถึงสุนทรียะในการชม มีการนำองค์ประกอบต่างๆมาประยุกต์ใช้กับการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เริ่มจากการค้นคว้าหาแนวความคิดในการสร้างงานของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง จนกระทั่งได้ข้อมูลที่เพียงพอในขั้นตอนค้นคว้าหาข้อมูลพื้นฐานทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ต่างๆ ในพระราชวังเดิมรวมทั้งแนวความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์งานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.3 แนวคิดในแต่ละช่วงการแสดง

ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยได้นำบทที่แสดงผสมกับแนวความคิดจนได้รูปแบบการแสดงและถ่ายทอดออกมาตามจินตนาการ พร้อมทั้งยังค้นคว้าข้อมูลแล้วนำมาสร้างสรรค์ช่วงการแสดงต่างๆ โดยไม่ทำลายหรือดัดแปลงข้อมูลแต่อย่างใด ต่อจากนั้นนำสิ่งที่ได้มาฝึกซ้อมจนถึงการแสดงจริงโดยใช้บทบรรยายประวัติศาสตร์ไทยและการขับเสภา มาเรียบเรียงคัดเอาตอนที่สำคัญมาสร้างสรรค์ใหม่ให้เข้ากับยุคสมัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ดูแล้วเข้าใจง่ายด้วยการอ่านบทบรรยาย การนำเสนอการแสดง

³ มักซ์ เดสซัว, ทฤษฎีทางด้านสุนทรียศาสตร์ [ออนไลน์], 20 สิงหาคม 2554, แหล่งที่มา en.wikipedia.org/wiki/max_dessoir

การวิเคราะห์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

การอ่านบทบรรยายนำเสนอการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

ในแต่ละช่วงตามบทบรรยายเริ่มตั้งแต่ช่วงเกริ่นความ ช่วงตั้งชุมชน ช่วงเสียดวง ช่วงกู่แผ่นดิน ช่วงสมโภชพระแก้ว ช่วงผลัดแผ่นดิน ช่วงแว้วคำกวี ช่วงพระปรารักษ์ใหญ่ ช่วงความไม่เที่ยง ช่วงฟ้าน้อย – สุนทรภู่ ช่วงบำรุงราชนาวิ และช่วงบทส่งท้าย ประกอบด้วยลำดับของการแสดงดังต่อไปนี้

4.3.1 การแสดง ช่วงที่ 1 เกริ่นความ

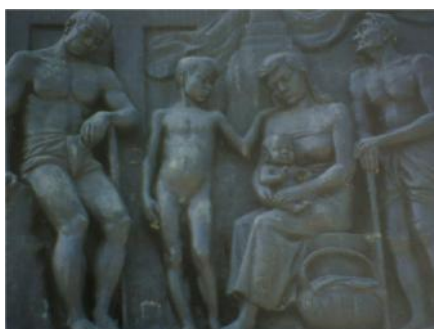
บทบรรยายมีดังนี้ ถิ่นน้ำสายใหญ่ที่เปรียบเสมือนเส้นโลหิตสำคัญหล่อเลี้ยงคนทั้งแผ่นดินมาช้านาน ไหลระเรื่อผ่านภูมิสถานที่นี่มาอีกร้อยปีแล้ว ณ ริมฝั่งน้ำเจ้าพระยา ในที่ซึ่งมงคลสถานอันมีนามเรียกขานในบัดนี้ว่า “พระราชวังเดิม” ชีวิตหลากหลายของบรรพชนไทยได้ไหลคดเคี้ยวเปลี่ยนท่วงท่าทำนองสุขและเศร้า สมหวังและผิดหวัง สลับสับเปลี่ยนกันไปตามกระแสโลก ถ้าหากต้นไม้ใบหญ้า หรือก้อนอิฐที่ก่อตัวขึ้นเป็นพระตำหนักกรักราช ที่รายล้อมเราอยู่ในคำคืนนี้ สามารถถ่ายทอดภาพเหตุการณ์อันล่วงแล้วแต่หนหลังให้เราได้ทักสนา การเรื่องราวที่เล่าขานย่อมมีสีสันหลากหลายสะท้อนให้เห็นความเป็นมาในพงศาวดารของชาติไทยอย่างน่าอัศจรรย์

วิเคราะห์ ช่วงเกริ่นความ

การแสดงในช่วงนี้บรรยายถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงก่อตั้งชุมชนและราชธานีที่เมืองธนบุรี เพราะเนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงพระสุบินและนิมิตว่าพระมหากษัตริย์แต่ก่อนมาขับไล่มิให้อยู่ จึงชวนให้ขุนนางทั้งปวงไปสร้างเมืองใหม่ ที่เมืองธนบุรี และด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ จึงทรงเลือกเมืองธนบุรีเป็นราชธานี พระราชทานนามว่า กรุงธนบุรี ศรีมหาสมุทร โปรดให้สร้างพระตำหนักที่ประทับทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ซึ่งประวัติศาสตร์ข้างต้นนี้ในการแสดงไม่ได้กล่าวถึง เพราะจะทำให้การแสดงยืดเยื้อไม่กระชับ จึงได้จับเฉพาะส่วนที่สำคัญที่ตั้งราชธานีแล้วประชาชนร่มเย็นเป็นสุข ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์

ช่วงนี้เป็นช่วงแรกในการแสดงนักแสดงชาวบ้านจำนวนไม่มากเดินขวักไขว่ แต่บางช่วงก็ปล่อยให้บทกลอนมีความสำคัญเพื่อให้ผู้ชมได้ฟังเนื้อเรื่องและคำบรรยายไปพร้อมกับบรรยากาศภายในพระราชวังเดิม นักแสดงแต่ละกลุ่มมีการหยุดนิ่ง (Pose) เพื่อให้ผู้ชมได้มีความรู้สึกเหมือนกับได้ย้อนเวลากลับไปในเวลานั้น ในภาพจะเห็นแสงเงาและตัวนักแสดงออกมาแสดงถึง

ความอุดมสมบูรณ์ของประชาชนในอาชีพต่างๆ ซึ่งในนั้นก็จะมิชนชาติไทย จีน ปะปนกันอยู่โดยสังเกตุจากหมวกและงอบจึงสามารถรับรู้ได้ถึงชนชาติต่างๆ ในสมัยนั้นเพราะในสมัยธนบุรีจะมีเรือลำเภาของพ่อค้าชาวจีนเข้ามาติดต่อกับค้าขาย ตลอดรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการแสดงช่วงนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานว่า น่าจะได้แรงบันดาลใจมาจากรูปปติมากรรมปูนปั้นของฐานพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เนื่องจากในภาพปติมากรรมกับการหยุดนิ่ง (Pose) มีความเหมือนกันมาก อาจารย์ ดร.วิชุดา วุฑฒิต ได้กล่าวว่า น่าจะเป็นไปได้ที่การแสดงและรูปปติมากรรม มาพ้องต้องกันเพราะ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ศึกษาด้านสถาปัตยกรรมมาก่อน ดังนั้นจึงสามารถพูดได้ว่า ได้แนวคิดมาจากปฏิมากรรม⁴

ภาพที่ 10 ซ้ายบน ประชาชนแสดงอาการโศกเศร้าหมดความหวัง เมื่อกรุงแตก
 ขวบน พระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวมกำลังเพื่อกู้เอกราช
 ซ้ายล่าง พระเจ้าตากสินมหาราชทรงต่อสู้ข้าศึก
 ขวล่าง ประชาชนมีความสุขที่กอบกู้เอกราชได้
 ที่มา : อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (วงเวียนใหญ่)

⁴สัมภาษณ์ วิชุดา วุฑฒิตย์, อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (19 มกราคม 2554)

4.3.2 การแสดง ช่วงที่ 2 ตั้งชุมชน

บทบรรยายมีดังนี้ ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตรงใกล้ปากคลองบางหลวง เป็นถิ่นที่อยู่ของผู้คนมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นพระมหานครราชธานี อาชีพของคนย่านนี้คือชาวสวนผลไม้ สวนผลไม้ของเขตแขวงบางกอก มีชื่อเสียงลือนามเอร็ดอร่อยเป็นที่สุด ไม้ผลที่ปลูกนั้นมีหลายอย่างต่างพันธุ์ล้วนแต่ได้เลือกสรรแล้วว่าเป็นของอร่อย กินดี ทำเลบางกอกหรือเมืองธนบุรี จึงเป็นประชุมชนที่มีผู้คนขึ้นล่องค้าขายอยู่เป็นนิจ ทั้งอยู่ไม่ใกล้ไกลกันนักกับพระมหานครศรีอยุธยา ชั่วโมงประมาณ 560 เส้น บางกอกเองอยู่ ณ ตำบลต้นทางที่สำเภต่างชาติจะขึ้นไปพระนคร เรือสินค้าที่เข้ามาจากปากน้ำมักจะนำสินค้าแปลกตา และคนต่างชาติจากทั่วสารทิศมาให้ชาวบางกอกได้ชิมชมนั่งอยู่เสมอ

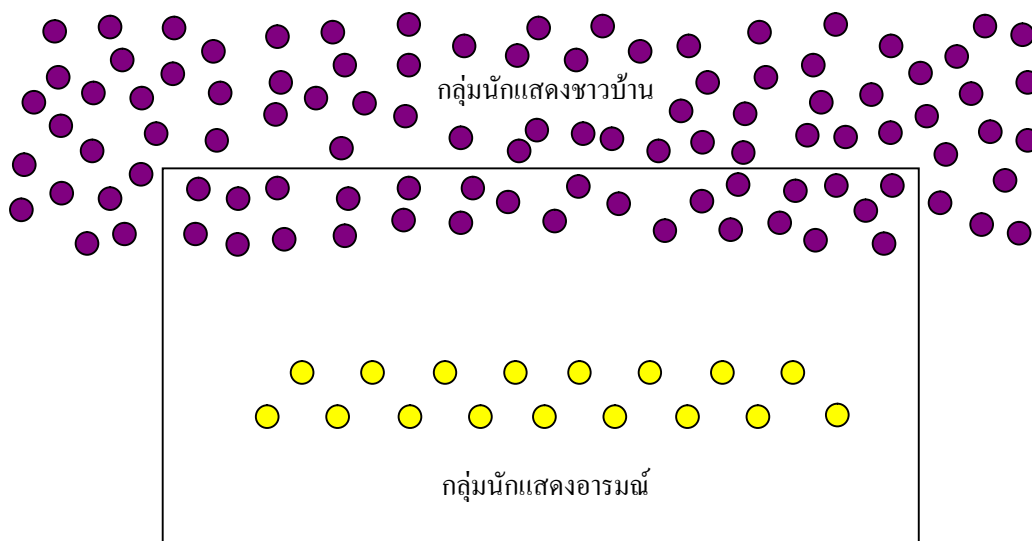
ชาวต่างประเทศที่คนบางกอกมักคุ้นด้วยมากที่สุดในครั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าเห็นจะได้แก่ชาวฝรั่งเศส เพราะในแผ่นดินนั้น ทรงพระกรุณาโปรดใช้สอยไว้วางพระราชหฤทัยทหารอาสาฝรั่งเศสที่เมืองบางกอก อันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ด้วยเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำที่จะขึ้นไปพระมหานครศรีอยุธยา โปรดให้ทหารฝรั่งเศสมาตั้งป้อมค่ายรักษาเมือง มีชื่อว่าป้อมวิชัยเขนทร์ หรือมีนามอันเป็นมงคลในบัดนี้ว่าป้อมวิชัยประสิทธิ์ ประชุมชนแห่งนี้ในเวลานั้น จึงครึกครื้นและกึกกัดยิ่งนัก ประหนึ่งว่าจะไม่มีราตรีกาล

ยิ่งยามเมื่อกระบวนแห่งทางชลมารค นำคณะทูตและเครื่องราชบรรณาการจากแดนไกล มากระหับทางพระราชไมตรีกับสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงสยาม คຸ້ນน้ำย่านนี้ก็บรรลือนฤโฆษด้วยสรรพดุริยคนตรี ประโคมเฉลิมพระเกียรติและแสดงไมตรีต้อนรับแขกเมืองยามนั้น ชาวบางกอกย่อมเยี่ยมหน้าสลับสลับมาชมบุญทานราชทูตให้เต็มสองตา ทั้งเป็นโอกาสที่จะได้แต่งกายประกวดประชันอวดสายตาเพื่อนไทยด้วยกันพลางก็นึกในใจว่ากรุงสยามของเรานี้ เมืองไทยของเรานี้ ช่างสมบุรณ์พูนสุขเสียนี่กระไร ยากที่จะหาแผ่นดินใดมาเปรียบปาน

ภาพที่ 11: การแสดง ช่วงที่ 2 ตั้งชุมชน

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 12 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงตั้งชุมชน

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในช่วงนี้ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ใช้นักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) จัดทำเป็นภาพนิ่ง (Pose) โดยมีสื่อผลไม้มีน่านาชนิด เช่น กล้วย สับปะรด มะพร้าว แตกต่างกันไป โดยแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองในช่วงเวลานั้น ในการแสดงช่วงนี้ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้สร้างสรรค้งานได้กล่าวไว้ว่าได้แนวคิดมาจากชาวอินโดนีเซีย ที่นำสิ่งของเทินไว้บนศีรษะ⁵ สำหรับทางด้านการแสดงเป็นการนำสิ่งของชูขึ้นมาให้เด่นชัดขึ้น และยังได้แนวความคิดจากการเดินแฟชั่นโชว์มาผสมผสาน โปสในท่าต่างๆ กัน โดยด้านหลังยังมีนักแสดงสมทบแสดงให้เห็นถึงผู้คนในตลาดมีการค้าขายกันอย่างมีความสุข อารมณ์ของนักแสดงจะแตกต่างกันออกไปทั้งการเดิน การวิ่ง การนั่ง ทำให้เห็นถึงองค์ประกอบต่างๆ ในช่วงนี้ ต่อมา มีทหารชาวโปรตุเกสเข้ามาอีกทางด้านหนึ่งของสถานที่แสดงเพราะในสมัยชนบูรินัน⁶ ได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวจีนแล้ว ยังมีชาวโปรตุเกส ชาวอังกฤษและชาวฮอลันดา ในการแสดงจะเห็นทหารชาวโปรตุเกสเดินออกมาทางซุ้มประตูเมือง ทำให้เห็นถึงการออกแบบในการใช้เนื้อที่เวทีแสดง ช่วงที่คณะทูตชาวอังกฤษเดินเข้ามาก็จะเห็นลีลาท่าเดินก็แสดงให้เห็นถึงความพิเศษของตัวแสดงสำคัญ

⁵ สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (11 มกราคม 2554)

นั้นๆ ทางด้านหลังมีนักแสดงที่เป็นตัวแสดงอาสัญลักษณ์ (Symbolic) ออกมาทำท่าท่ายุคหนึ่ง (Pose) โดยใช้มือทั้ง 2 ข้างแตะกัน เป็นเส้นตรงลดหลั่นกันเป็น 3 แถวสื่อสารให้เห็นว่าเป็นกำแพงเมือง แสดงถึงทูตได้เข้ามาสู่เขตของธนบุรีแล้ว อีกด้านของเวทีมีกลุ่มชาวบ้านทำมือเป็นคลื่น (wave) ทางด้านซ้ายเวทีแสดงให้เห็นถึงการยินดีให้ร้องต้อนรับราชทูต

4.3.3 การแสดง ช่วงที่ 3 เสียกรุง

บทบรรยายมีดังนี้ แต่ใครเลยจะเชื่อว่าอีกเพียงแปดสิบปีให้หลังจากความรุ่งเรืองโอ้อ่าในครั้งกระนั้น ไบหน่าไทยที่เคยยิ้มแย้มอ้อมเอิบด้วยบุญกุศลและความสนุกสนานจะต้องรันทดร้าให้จนน้ำตาแทบเป็นสายเลือด ทพข้าศึกที่แต่เพียงทัพโจรยกพลมาห้าพัน ล้อมกรุงอยู่สามปี อยุรยาซึ่งมีพลแสน แต่ขาดน้ำใจกล้าของผู้นำที่สามารถก็ถึงวันสุดท้ายของพระนครวัดเสียกรุงนั้นเป็นวันเนาวันสงกรานต์ และเป็นสงกรานต์ครั้งเดียวที่เลือดไทยไหลนองเหมือนน้ำชุ่มแผ่นดิน

“มานชุดอ โมงค์เป็น โพรงเข้าไป กองปืนสูมไฟได้กำแพงพระนคร เตรียมพลนิกรไว้พร้อมสรรพ กำชับให้ฟังป็นสัญญา ครั้นเดือนห้าขึ้นเก้าค่ำวันอังคาร วันเนาวันสงกรานต์ปีกุญนพศกพม่ายกเข้าปล้นธานี เข้าไปพาดบันไดปืนแย่งข้ามกำแพงได้ในที่สุดถึงอยุธยาสนามในยามต้นแห่งวันอังคาร นั้นแลฯ”

ไทยเสียกรุงคราวนั้น เป็นทุกข์ที่สุดของบ้านเมืองและผู้คน เวียงวังที่สร้างสมมีรู้ว่าที่ชั่วคนถูกเพลิงเผาผลาญจนยับเยิน พ่อแม่พลัดลูก พี่พลัดเมีย แม่พระสงฆ์ องค์เจ้าก็เดือดร้อนแทบสิ้นสมณวงศ์ ชื่อแปของบ้านเมืองสูญหายไปชั่วพริบตา เกิดเป็นวิจลจลาจลขึ้นทั่วทุกหย่อมหญ้า “เมืองธน” ที่อยู่ไม่ห่างไกลจากพระมหานครก็พลอยวิบัติไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้คนหลบหนีหนีตายไปตามยถากรรมควรเวทนา ต้องซุ่ม ต้องซ่อน ให้พ้นสายตาข้าศึกที่รุกไล่ฆ่าฟันคนไทยไปทุกตำบลเพลิงแค้นระอุอยู่ในหัวใจคนรักบ้านเมืองอยู่ด้วยกันทุกผู้

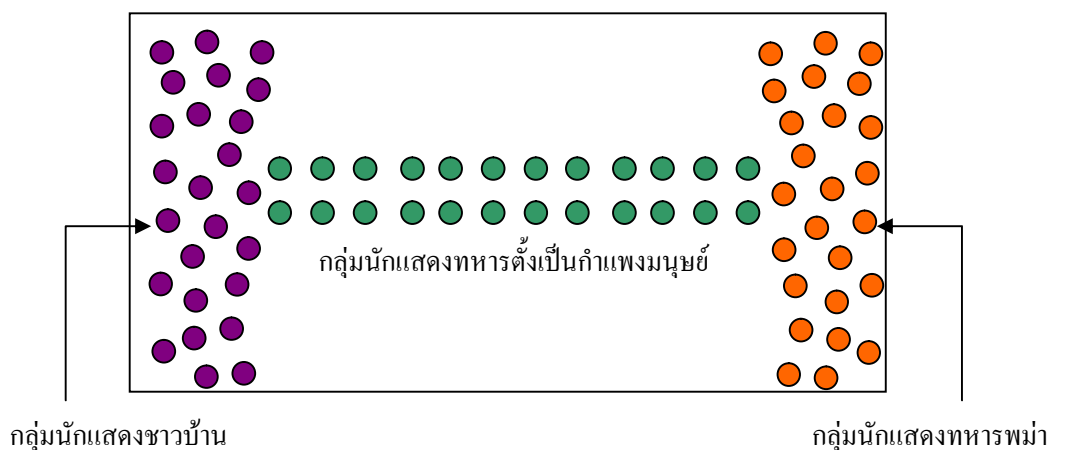
มีหน้าซ้ำ แค้นอะไรก็ยังไม่แค้นและ โทมัสท่าแค้นคนไทยที่ใจเป็นทาสนายทองอินผู้มีกายไทยใจพม่า

“เป็นคนแคบสั้นปัญญา	โอวาสวาสนาครานั้น
เห็นจิว้าดีกว่าไล่	น้ำใจเดิบโตโมหันท์
หมายว่าอำนาจราชทัณฑ์	กำเริบเสิบสันแสนร้าย
เข้าช่วยศัตรูชู่่ม	ได้สบอารมณ์สมหมาย
พม่ามอบให้เป็นนาย	รักษาป้อมค่ายเมืองธน”

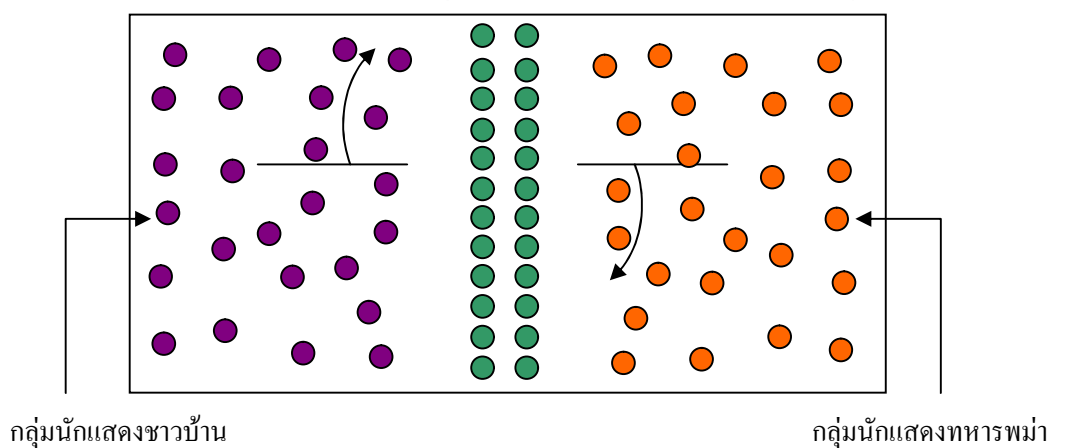
ภาพที่ 13 การแสดง ช่วงที่ 3 เสียดกรุง

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

กลุ่มนักแสดงทหารจากแถวหน้ากระดานหมุนไปเป็นแถวตอน

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 14 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงเสียดกรุง

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในการแสดงช่วงนี้ ผู้เขียนบทและผู้กำกับพยายามจะสื่อสารให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ไทยที่ย้อนกลับไปก่อนตั้งกรุงธนบุรี ที่พม่าได้วางแผนพิชิตกรุงศรีอยุธยาอย่างแยบยล ด้วยการส่งทัพมากระหนาบกรุงศรีอยุธยาทำสงครามแบบกองโจร กำแพงพระนครศรีอยุธยาที่ถูกทำลายลง ในภาพการแสดงจะเห็นว่า ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้ใช้นักแสดงประกอบชายมาขึ้นเรียงกันให้เป็นกำแพงเมืองพม่ากรีธาทัพเข้ายึดเมืองไว้ได้ กวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินเผาเมืองและวัดวาอาราม การล่มสลายของกรุงศรีอยุธยาในครั้งนี้ มิใช่การสูญเสียเอกราชของประเทศหนึ่งให้แก่อีกประเทศหนึ่ง หากแต่เป็นการสูญเสียอย่างสิ้นเชิงของราชอาณาจักรหนึ่งที่เคยเจริญรุ่งเรืองคงเหลือไว้แต่เพียงชื่อให้คนรุ่นหลังชื่นชม

กลุ่มนักแสดงอารมณ์แสดงถึงท่าเต้น หมุน การกระโดด และทรุดตัวอย่างรวดเร็วได้แสดงถึงความตื่นเต้น เพราะอยู่ในช่วงการทำศึกสงคราม มีการจับกลุ่มทำเป็นวงกลมเพื่อแสดงถึงไทยอยู่ในวงล้อมพม่า ในท่ามีการฟาดแขนไปมาทางด้านข้างแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้และปกป้องศัตรู ส่วนอีกด้านหนึ่งของเวทีนักแสดงสมทบทั้งชายและหญิงที่แสดงเป็นชาวบ้านยกมือสื่อสารให้เห็นถึงการต่อสู้ถึงแม้จะสู้ไม่ได้ก็สู้ ต่อมานักแสดงประกอบชายที่แสดงเป็นทหารได้ตั้งแถวหน้ากระดานสองแถว สื่อให้เห็นถึงเป็นกำแพงเมืองที่สร้างสรรค์ทำเป็นกำแพงมนุษย์ แล้วหมุนให้เห็นถึงแต่ละมุมเหมือนมุกกล้อง โดยศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวว่ามีแนวคิดมาจากการถ่ายทำภาพยนตร์โดยใช้เทคนิคของมุกกล้อง⁶ ทำให้เห็นถึงภาพของการแสดง 90 องศา ทำไมถึงใช้คนมาต่อกันเป็นกำแพงเพราะว่ามีการเคลื่อนที่ทำให้เห็นแต่ละด้านแต่ละมุมของการแสดง เพราะคนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วที่ใช้ได้ จึงเป็นการจัดการใช้สิ่งที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ตรงนี้จะมีทหารพม่าปืนเข้ามาอีกฝั่งเพื่อต่อสู้กับคนไทย ในตอนนี้มีการใช้แสงสีแดงเข้ามาช่วย สื่อสารให้เห็นถึงบ้านเมืองโดนพม่าเผาทำลายและมีการปล่อยควัน มีการยกลอยคนแสดงให้เห็นถึงซากศพที่โดนทหารพม่าฆ่าตาย เป็นฉากที่คนไทยล้มตายจำนวนมากในการแสดงช่วงนี้ใช้นักแสดงชายและหญิงจำนวนมาก ทำให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และสมจริง มีการลำเลียงศพออกไปโดยการยกให้เห็นโดดเด่นชัด มีการออกแบบของการยกคนตายในท่าต่างๆ สื่ออารมณ์ให้เห็นถึงการใช้วิธีการยกขึ้นสูงลำเลียงไหลออกไป ชาวบ้านชายหญิงรอบๆ รายล้อมแสดงอารมณ์โศกเศร้าบางกลุ่มก็วิ่งหนีตายบางกลุ่มก็นอนตายทับถมกันบางกลุ่มก็หยุดนิ่ง อีกมุมหนึ่งของเวทีแสดงเอามือไขว้หลังสื่อให้เห็นถึงถูกพม่าจับไปเป็นเชลย

⁶ สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, หัวหน้าภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (11 มกราคม 2554)

4.3.4 การแสดง ช่วงที่ 4 กู้แผ่นดิน

บทบรรยายมีดังนี้ นายทองอินมีโอกาสดำเนินทำชั่วเหนือไทยอยู่ราวเจ็ดเดือนพระเป็นเจ้าของไทยก็มีปราบยุค พระยาวชิรปราการ หรือพระยาตากสิน ซึ่งปลีกออกจากอยุธยา ไปก่อนวันเสียกรุง ด้วยเห็นเป็นการพ้นวิสัยที่จะกู้แก่พระนครในยามนั้น บัดนี้ได้รวบรวมสมัครพรรคพลปลงใจเป็นหนึ่งเดียวกันที่จะเซ็ดชื่อไทยให้สมนามยกพลทัพเรือมาโดยสมุทรวีถีจากเมืองจันทบูรณ รมศึกเอาชัยเป็นประณที่เมืองธนนี่เอง นายทองอินสิ้นชีวิตชั่วในที่รบ

จากนั้นทัพไทยก็ยกตรงขึ้นไปปราบสุกัพระนาคองที่ค่ายโพธิ์สามต้น จนได้ชัยชนะเด็กขาดน้ำตาไทยที่ไหลรินอยู่ทุกเช้ามาเจ็ดแปดเดือนจึงค่อยแห่งหาย ด้วยพระมหาเดชานุภาพของสมเด็จพระบรมราชาธิราชผู้เป็นวีรกษัตริย์พระองค์นั้น ภารกิจเบื้องหน้าของไทยที่มีร่วมกันต่อแต่นี้ไป คือสร้างชาติสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ สร้างชาติสร้างอยุธยาที่ล่มให้พลิกฟื้นขึ้นมาใหม่ ด้วยหัวใจที่ไม่ยอมแพ้ของชาวอยุธยา

พระนครธนบุรีที่โปรดให้สถาปนาใหม่ แทนพระมหานครศรีอยุธยา ซึ่งทรุดโทรมยับเยินจนเหลือกำลังซ่อม มีขนาดแต่พอเหมาะพอดีกับฐานของไทยยามฟื้นตัวใหม่ พระราชวังอันเป็นที่ประทับของพระผู้เป็นเจ้าของมีขนาดไม่ใหญ่โตเกินกำลัง แม้พระมณเฑียรที่ประทับและท้องพระโรงก็โปรดให้ปลูกสร้างแต่พอใช้ราชการ ไม่ทำให้โอ้อ่าเกินสมัยของบ้านเมือง โปรดให้รวมเขตวัดแจ้ง พระอารามเก่าแก่อันมีมาแต่สมัยอยุธยาเข้าไว้เป็นพระอารามสำหรับพระราชวังหลวง เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามขัตติยราชประเพณี

“ภูมิสร้างที่สถิตไถ้	ไชยสถาน
พ่างพิษณุกรรมชานาญ	เสกสร้าง
ราชวังมุขพิมาน มุลเกิด	มีนา
เรือนรัศน์ซ้ายขวากว้าง	เพียบพื้นภูวดล
มีฉนวนขนานน้ำพ่าง	ชนิดแพ
เป็นที่ลานสมรสแล	ล่อฟ้า
โรงทองพระลานแด	คูถ่งาน พระเอย
โรงพระอาภรณ์อ้า	รำรื้อ ฤถิ่ง”

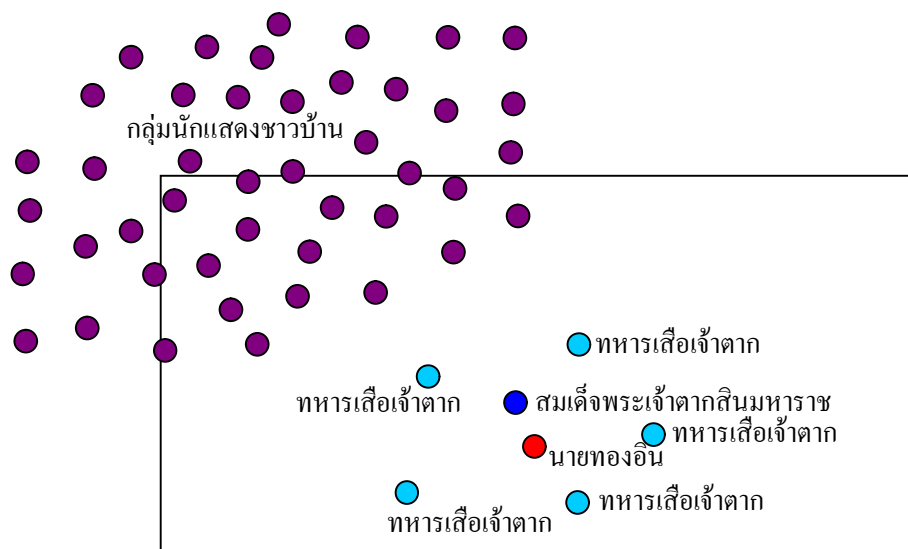
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชอุทิศสาหะรวมไทยที่แตกฉานชานเซ็นออกเป็นหลายก๊กหลายเหล่า เข้าไว้เป็นปีกแผ่นได้ร่วมพระบารมีไพร่บ้านพลเมืองพอได้ทำมาหากินด้วยความสงบร่มเย็น กรุงธนบุรีในครั้งกระนั้นแม่ไม่ยิ่งยงเกริกเกียรติเท่าอยุธยาแต่ก็เป็นแผ่นดินไทยที่เป็นอิสระอันผู้เรียกคนว่า “ไทย” จะเหยียบย่ำได้เต็มสองเท้า เชิดหน้าขึ้นมองโลกได้เต็มสองตา ด้วยความตระนงและความภาคภูมิใจในเกียรติศักดิ์ของเสรีชน

“พระเดิวบุญลากเล็ก	ประชากร
เป็นบิตุรมารดร	ท้าวหล้า
เป็นเจ้าแลครุสอน	สั่งโลก
เป็นสุขทุกถ้วนหน้า	นิกรทั้งชายหญิง
เป็นที่พำนักพักถ้วน	นรชน
เป็นที่กรุณาคน	ยากไร้
เป็นที่ส่งสัตว์คล	เมืองโมกข์
เป็นทรัพย์ปัจจุบันให้	ท้าวหน้าเนื่องเขมม”

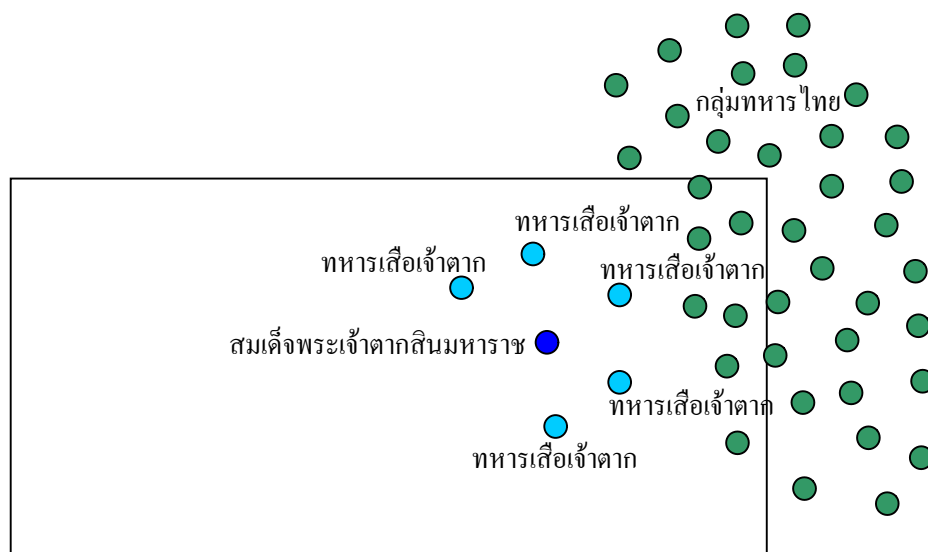

ภาพที่ 15 การแสดง ช่วงที่ 4 กู้แผ่นดิน

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

เป็นภาพเชิงซ้อนเหมือนในการถ่ายทำภาพยนตร์

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 16 ผังตำแหน่งนักแสดง ช่วงกู้แผ่นดิน

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในการแสดงฉากนี้ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ต้องการที่จะสื่อสารให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จกลับมาที่ตั้ง รวบรวมผู้คนในเมืองจันทบุรีเพื่อเตรียมแผนปฏิบัติการตีกรุงศรีอยุธยาคืนจากพม่า ทรงเลือกเส้นทางน้ำ เนื่องจากการยกกองทัพโดยทางบกจะล่าช้า ทหารจะเหนื่อยเหนื่อย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกกองทัพจากจันทบุรีเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา โจมตีข้าศึกที่เมืองธนบุรี ในเวลานั้นพม่าได้ให้คนไทยซื้อนายทองอินรักษาเมืองไว้เป็นเมืองหน้าด่าน เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยึดเมืองธนบุรีและปราบนายทองอินแล้ว จึงเคลื่อนทัพต่อไปที่กรุงศรีอยุธยา เข้ายึดค่ายโพธิ์สามต้น ปราบพม่าจนราบคาบและได้กรุงศรีอยุธยาคลับคืนมา บนเวทีมีนักแสดงประกอบชายรคนที่ยืนรายล้อมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นักแสดงกลุ่มนี้ได้แสดงเป็นทหารเสื่อพระเจ้าตากคือ พระเชียงเงิน พระยาพิชัยดาบหัก เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาพิชัยราชา ในพงศาวดารได้กล่าวไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่ช่วยกอบกู้เอกราช แม้แต่การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ยังกล่าวถึงก็แสดงว่า มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ไทยเหมือนกัน

ในช่วงนี้จักรชัย เปล่งพาณิชย์ แสดงเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเดินเข้ามาด้วยท่าทางสง่าผ่าเผย เข้ามาปราบนายทองอิน การเลือกนักแสดงก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงเป็นการตัดสินใจของผู้กำกับการแสดงที่สามารถทำให้ผู้ชมเชื่อว่าจักรชัย เปล่งพาณิชย์เป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อย่างสมจริงเพราะผู้กำกับการแสดงชื่อสัตย์ต่อบทประพันธ์ ในช่วงที่มานายทองอิน ได้โดยใช้ท่านารายณ์ปราบนาทุกของนาฏศิลป์ไทย ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรีได้กล่าว ได้คิดมาจากท่านารายณ์ปราบนาทุก เพราะเป็นท่าที่สวยงามมีองค์ประกอบที่ลงตัวโดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเหยียบนายทองอินที่นอนอยู่ด้านล่าง* ส่วนด้านหลังมีนักแสดงสมทบนั่งหมอบกราบ อีกมุมหนึ่งของเวทีการแสดง แสดงให้เห็นถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอีกองค์ ที่ยืนหยุดนิ่ง(Pose)ในท่าปราบข้าศึกอยู่ สื่อให้เห็นถึงภาพเชิงซ้อนภาพซึ่งได้แนวคิดมาจากการใช้มุมกล้องของการถ่ายภาพยนตร์ภาพ 2 ภาพซ้อนกันสื่อสารให้เห็นว่าออกศึกมาหลายที่ เพื่อแสดงความน่าสนใจให้กับการแสดงเหมือนภาพยนตร์เป็นภาพเชิงซ้อน โดยใช้เทคนิคของภาพยนตร์จัดให้เห็นองค์ประกอบของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชให้น่าสนใจมากขึ้นเป็นภาพ 2 มิติ ตอนท้ายของตอนนี้ใช้นักแสดงสมทบนั่งพนมมือสูงขึ้นเหนือหัว สื่อให้เห็นถึงการเทิดทูนพระมหากษัตริย์และยังสื่อให้เห็นถึงกำแพงพระราชวังอีกด้วย แม้กระทั่งการเดินของนักแสดงก็มีความแตกต่างกัน ผู้แสดงเป็นกษัตริย์เดินอย่างไร ชาวบ้านเดินอย่างไร ทหารเดินอย่างไรสิ่งเหล่านี้ก็มีการออกแบบสร้างสรรค์ทำ นับได้ว่าเป็นความละเอียดรอบคอบของผู้กำกับ ต่อมาในช่วงนี้ ทุกอย่างหยุดนิ่ง (Pose) เพื่อให้ความสำคัญของการจับเสภา ในตอนสุดท้ายของการกู่แผ่นดิน มีการตั้ง

ซุ้มเป็นอนุสาวรีย์ สร้างฐานจากนักแสดงประกอบชาย แล้วยกผู้แสดงเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินไว้
ดานบน ซึ่งการยกขึ้นมาี้เหตุผลเพราะมีการใช้การเล่นระดับแสดงให้เห็นถึงเป็นผู้วิเศษสูงส่ง แล้ว
หยุดนิ่ง (Pose) ปล่อยให้ความสำคัญของบทกลอน

4.3.5 การแสดง ช่วงที่ 5 สมโภชพระแก้ว

บทบรรยายมีดังนี้ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีท้าวทหารสองคนพี่น้องคู่
พระราชหฤทัย ผู้เป็นพระสหายสนิทมาแต่ครั้งกรุงเก่า คือสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกคนหนึ่งและ
เจ้าพระยาสุรสีห์อีกคนหนึ่ง บุรุษกล้าทั้งสองท่านนี้ได้รับราชการกราศึกโดยเสด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
ทุกครั้งคราวบางสมัยโปรดให้เป็นจอมทัพคุมพลไปราชการสงครามต่างพระเนตรพระกรรณ และ
เหตุการณ์ที่เป็นที่ปีติปราโมทย์กันมาก และเป็นการเฉลิมพระราชศรัทธาครั้งสำคัญ คือ ราชการทัพ
เวียงจันทน์ คราวที่สมเด็จพระเจ้าพระยาผู้เป็นแม่ทัพ ได้พระแก้วมรกตมาเป็นมิ่งเมือง

พระพุทธรูปวิเศษของคัมภีร์ เป็นฝีมือช่างชาวล้านนาที่งามดั่งแสงสมดังคำเล่าลือว่าเทวดา
สร้าง ทั้งเป็นของควรอัศจรรย์ ด้วยจำหลักจากศิลาล้ำค่าขนาดใหญ่ มีพุทธลักษณะวิลาส มิได้บุบ
สลวยที่หนึ่งที่ใด เมื่อเป็นโอกาสที่พระพุทธรูปแก้วมรกตได้เสด็จคืนมาเป็นศิริแก่แผ่นดินเช่นนี้
จึงมีพระราชหฤทัยโสมนัสเป็นที่ยิ่ง เมื่อเชิญพระแก้วมรกตล่องเรือมาถึงกรุง กระบวนเรือประทับ
ทำวัดแจ้ง เชิญพระแก้วขึ้นทรงพระยานุมาศ แห่มาโรงพระแก้วอันอยู่กลางสนามในพระราชวัง
โปรดให้แต่งกายสมโภชฉลองพระปฏิมาเป็นมหาอัศจรรย์ ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน ครีกครื้นไปทั้งพระนคร
ทรงพระกรุณาให้ซื้อทองคำทำเครื่องประดับถวายพระแก้วถึง 100 ชั่ง ผู้คนสลัปลอนกันมาให้
พระแน่นเนื่องไปทั้งพระราชวัง

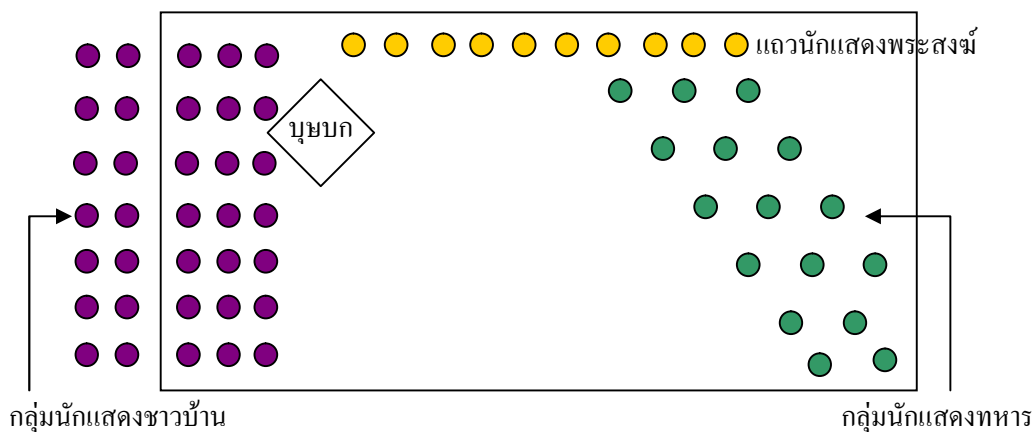
ขอลวาทอภิวาทวันทนี	พิมพ์พุทธรูป
รจิตรด้วยรัตนมงคล	
เถือกแก้วอมร โภภูดำกล	นิลพรรณพิมพ์
มณีอนันตพรายฉาย	
แท่งทิวพระวรกาย	บม็รอยรกาย
สนิทเปนเนื้อเดียวดี	
คือองค์อติเทพศิลป์	รังสฤษดิ์มณี
ประณีตจำหลักอลงการ	
เปนพระพุทธรูปไพจิตรมาร	สุนทรสุภฐาน
สมาชิบาทบัลลังก์	

ทรงเครื่องพรรณรายสายสัง	วาลาชรทัง
ทับทรวงประพาศไพฑูรย์	
พระนพเนืองในเกยूर	กรรเจียกจำรูญ
ธำมรงค์มกุฏสุรกาญจน์	
ควรรชมเชิญประดิษฐาน	บุษบกพิมาน
บรรจงประเจิดเจิดฉนั้น	

ภาพที่ 17 การแสดง ช่วงที่ 5 สมโภชพระแก้ว

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 18 ฟังตำแหน่งนักแสดง ช่วงสมโภชพระแก้ว

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

จากการแสดงได้นำเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในตอนที่มีสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (ต่อมาเป็นรัชกาลที่ 1)

ในขณะนั้นเป็นแม่ทัพเอกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สามารถรบชนะและยึดเมืองเวียงจันทน์ จึงอัญเชิญพระแก้วมรกดกลับประเทศไทย โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้นำพระแก้วมรกดประดิษฐานไว้ที่โรงพระแก้วในพระราชวังธนบุรี (ปัจจุบันคือพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม) และมีพระราชดำริจะสร้างพระมหาปราสาทถวายพระแก้วมรกดไว้ในเขตพระราชวังธนบุรีแห่งนี้ (ต่อมาเมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี) ได้อัญเชิญพระแก้วมรกดมาประดิษฐานไว้ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วันที่ 22 มีนาคม 2327

พระแก้วมรกดเป็นพระพุทธรูปที่จำหลักด้วยหยกสีเขียวแท่งเดียวตลอดทั้งองค์ ขนาดหน้าตักกว้าง 48.3 ซม. สูงจากฐานมณีถึงยอดพระมาลี 26 ซม. ลักษณะเป็นพระพุทธรูปนั่งปางสมาธิ พระสงฆ์ขาพับซ้ายแบบศิลปะเชียงแสน

ในตอนนี้มีขบวนเสด็จของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จออกมาจากประตูทองพระโรงพร้อมทั้งมหาดเล็กและสนมนางใน ด้านซ้ายของเวทีมีขบวนพระสงฆ์ ออกมาแต่ละมุมของเวทีแสดงก็จะมีนักแสดงประกอบทั้งชายและหญิงมากมายนั่งขึ้นชมพระบารมี การแสดงนี้มีการใช้เวทีอย่างคุ้มค่า โดยมีองค์ประกอบต่างๆ บนเวที เช่น บุษบก ส่วนพระแก้วมรกดได้ใช้สัญลักษณ์แสงสีเขียวเรืองรอง สื่อสารแทนพระแก้วมรกด มีมหรสพสมโภชเช่น ระบายแบบนาฏศิลป์ไทย ซึ่งคิดและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หนึ่งใหญ่ โขน จี๊ สื่อให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ในเขตพระราชวังแห่งนี้ อาจารย์ ดร.วิษชุดา วุฑฒิตย์ ได้กล่าวว่า ชาวต่างชาติที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีสมัยนั้นมีมากมายเช่น จีน มอญ ญวน ลาว เขมร ชาวแต่ละชาติต่างก็มีนาฏศิลป์เป็นของตนเองเช่น จี๊ รำโคม รำมอญ ละครเขมร เป็นต้น⁷ ในช่วงการแสดงนี้ผู้กำกับได้ให้ความสำคัญของนาฏศิลป์ไทย โดยนำคณะนักรำนาฏศิลป์สตรีจำนวนมากมารำเบื้องหน้าบุษบกสื่อให้เห็นถึงการนำนาฏศิลป์ไทยและการแสดงชนิดอื่น เช่น หนึ่งใหญ่ จี๊ มาใช้สอดแทรกเหตุการณ์สำคัญ โดยการแสดงนี้ได้สื่อให้เห็นว่าได้นำมาจากจิตรกรรมฝาผนังแล้วนำมาดัดแปลงให้เป็นภาพการแสดงจริงในด้านบริบทของสังคมสมัยนั้นพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญรายละเอียดต่างๆ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาจากประวัติศาสตร์ก่อนมาแสดงจริง

⁷ สัมภาษณ์ วิษชุดา วุฑฒิตย์, อาจารย์ ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (19 มกราคม 2554)

4.3.6 การแสดง ช่วงที่ 6 ผัดแผ่นดิน

บทบรรยายมีดังนี้ รัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูบ้านเมืองอย่างแท้จริง สิบห้าปีเต็มที่ต้องทรงกรำงานของแผ่นดิน โดยมีได้ทรงพักผ่อนให้สำราญพระราชหฤทัยทรงตั้งพระราชปณิธานมั่นที่จะกู้เกียรติกรุงสยามให้กลับคืน ทรงพระอุตสาหะพลิกฟื้นการพระศาสนาที่ร่วงโรยให้รุ่งเรืองการทั้งหมด ทั้งนี้ทั้งนั้นแม้บางคราวจะต้องทรงใช้พระราชอำนาจเด็ดขาดจับปล้น แต่ก็ด้วยเป็นการจำเป็นแก่สถานการณ์ ซึ่งอยู่ในยุคตั้งเนื้อตั้งตัวและยังไม่สิ้นภัย

สมเด็จพระมหาวิรฆัตริย์ผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่แก่สยามชาติพระองค์นั้นดำรงฉัตรมาได้ 15 ปี

“เหตุผลกรรมของสัตว์ พื้นแผ่นดินร้อน ราษฎรเหมือนผลไม้ เมื่อต้นแผ่นดินเย็นด้วยพระบารมี ชุ่มพื้นที่ชุ่มผลจนมีแก่น ปลายแผ่นดินแสนร้อนรุ่มสุกรากโคน โคนล้มถมแผ่นดิน สิ้นพระบารมีแต่เพียงนั้น”

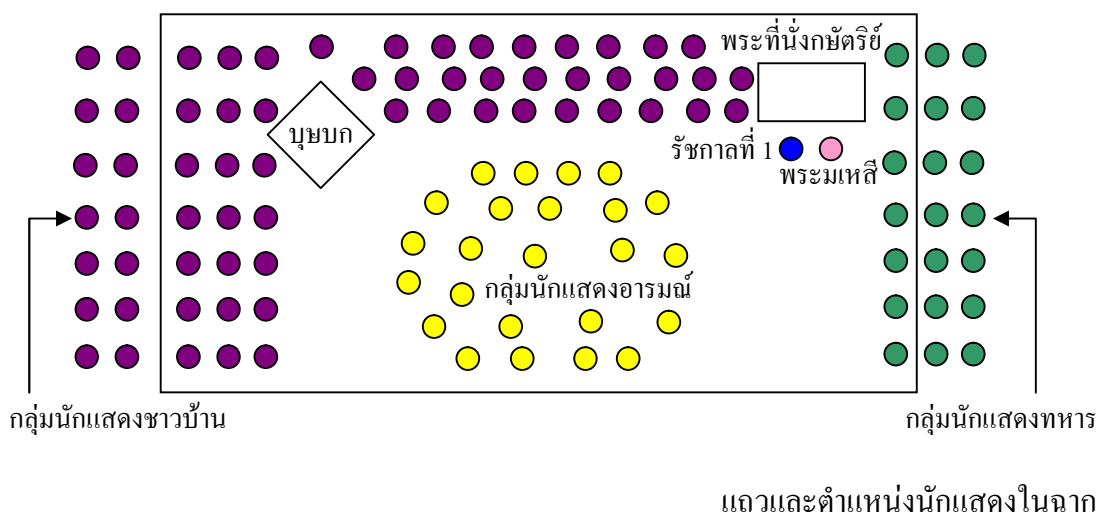
เมื่อข่าวกรุงธนขึ้นเจ็ญเป็นศึกขึ้นกลางเมือง รู้ออกไปจนถึงทัพสมเด็จพระเจ้าพระยา ซึ่งออกไปราชการทัพที่กรุงกัมพูชา ก็โปรดให้คืนทัพกลับเข้าพระนคร เพื่อระงับทุกข์โศกของอาณาราษฎร ทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระมหาจักรีบรมราชวงศ์ มีพระราชโองการรับสั่งให้ตั้งกรุงเทพมหานครยังฝั่งบูรพาทิศ คนละฝากฝั่งนี้กับกรุงธนบุรี เหตุการณ์ครานั้นมีบันทึกว่าด้วยเดชพระกฤษณาภินิหาร พระสุริยะทรงกลดอยู่ถึง 7 วัน

“ครั้งนั้นน่าหวั่นใจ	แต่ไทยไม่หมดคนดี
ต้นวงศ์องค์จักรี	ปัญญาอายุทศศาสตร์ทรง
เสด็จเถลิงราชสิงหასัน	นำหน้าชาติกาจรณรงค์
ยุคเจ็ญเห็นตรงตรง	ทรงแก้ผู้สู่วัสติ
ผิวชาติปราศประมุข	ย่อมมีทุกข์มายายี
ศัตรูจู่โจมตี	จักรบสู้ริปูโชน
พะมาม่าห้าด้าน	เราตีด้านแตกกลับไป
มาอีกจักฉีกไทย	ไทยกลับฉีกอีกทุกที
บ้านเมืองเรื่องยศลาภ	อานุภาพพระจักรี
พร้อมพรักสามัคคี	จึงสุขสันต์แต่นั้นมา”

ภาพที่ 19 การแสดง ช่วงที่ 6 ผลัดแผ่นดิน

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 20 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงผลัดแผ่นดิน

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ช่วงนี้เป็นการแสดงการผลัดแผ่นดินมีขบวนเสด็จของรัชกาลที่ 1 ศาสตราจารย์ ดร.นรา พงษ์ จรัสศรี ได้ใช้นักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) ออกมาเล่าเรื่องโดยแปรแถวเป็นวงกลม เปรียบเสมือนวงล้อมข้าศึก กลุ่มนักเดินมือหนึ่งเอียง 45 องศา นัยยะว่ากำลังโดนล้อมกรุงเป็นบท กลอนและพรรณนาถึงประวัติศาสตร์ ยังผลทำให้เชิดชูประวัติศาสตร์ การทำแนวพานอรามาใช้ พื้นที่ทุกส่วนทั้งประตูต่างๆ รวมทั้งกำแพงต่างๆ กำแพงจริงเหมือนกำแพงเมืองทำให้เห็นคนคั่งอยู่

ในเมืองให้เห็นเชิงเทินและใบเสมา วิธีเก็บตัวนักแสดงประตุมีความสำคัญ ในช่วงนี้โดยให้ความสำคัญกับเรื่องประวัติศาสตร์สงคราม 9 ทศ จากบทกลอนที่ว่าพม่ามา 5 ด้าน แสดงเห็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยมีการกลอนนักแสดงในท่าต่างๆ อย่างสวยงาม 5 ทิศ และบุคคลสำคัญสำหรับการเลือกนักแสดงก็สำคัญ เป็นการตัดสินใจของผู้กำกับที่ไม่นำลูกครึ่งมาแสดงเป็นรัชกาลที่ 1 ซึ่งในช่วงเวลานั้นกระแสลูกครึ่งกำลังเป็นที่นิยมมากแต่ผู้กำกับก็ไม่ตามกระแส มีนักแสดงสมทบหมอบกราบแสดงถึงสัญลักษณ์สื่อให้เห็นถึงความโศกเศร้า ส่วนกษัตริย์มีการเดินอย่างช้าๆ สื่อให้เห็นถึงความสง่างามและมีการทำป้อมปราการมนุษย์ แสดงถึงประชาชนจงรักภักดี และเดินขึ้นมาเป็นกำแพงมนุษย์สื่อให้เห็นว่า ต่อให้มีศึกยังไ้ก็พร้อมกันสามัคคี

4.3.7 การแสดง ช่วงที่ 7 แว่คำกวี

บทบรรยายมีดังนี้ เมื่อพระมหานครราชธานีย้ายจากธนบุรีไปอยู่อีกฟากฝั่งหนึ่งแล้ว พระราชวังหลวงกรุงธนบุรีก็ลดศักดิ์ ซึ่งเป็นวังที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ซึ่งทรงได้รับพระราชทานอุปราชภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในตอนปลายแผ่นดินต้นนั่นเอง

ทุลกระหม่อมพระองค์นี้มีพี่พระโอรสเป็นเยี่ยมในทางกวีวิฉะ ทรงเปี่ยมพระปรีชาสามารถทางศิลปะหลากแขนง ซ้ำทรงได้พระอัครชายาราชนารีคือเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอพระองค์น้อย ร่วมพระชนกชนนีกับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงมีพระหัตถ์สื่อสิ่งทั้งเครื่องควาเครื่องหวานมาเป็นแม่วัง

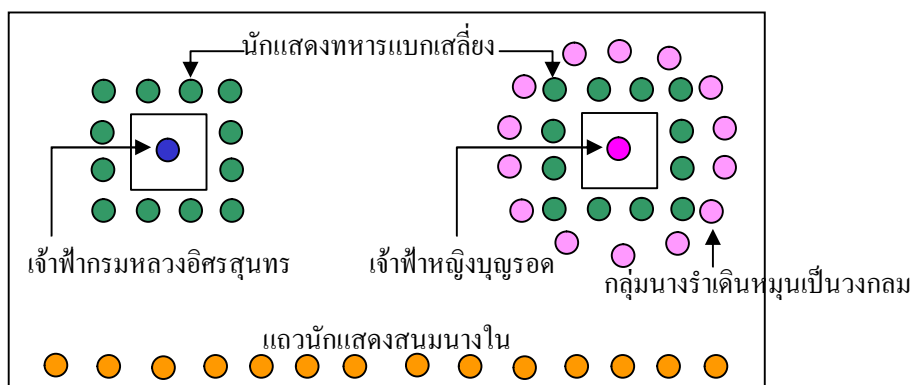
พระราชวังเดิมยามนั้นจึงเป็นยุคทองอีกกาลสมัยหนึ่งช้าน้ำคนหลวงคับคั่งกันมาฝ้าชมพระบารมีท่านผู้เป็นเจ้าของวัง เสียงขับ เสียงเห่ด้วยคำหวานลอยทวนลม ล่องผ่านกาลเวลามาจนถึงแม้ปัจจุบันสมัย

“ทองหยิบทิพย์เทียมจัด	สามหยิบช้วน่าเซยชม
หลงหยิบว่ายาดม	ก้มหน้ามินเงินขวยใจ
ขนมผิงผิงผัวร้อน	เพียงไฟฟอนฟอกทรวงใน
ร้อนนักรักแรมไกล	เมื่อไรเห็นจะเย็นทรวง
รังไรโรยด้วยแป้ง	เหมือนนกแก้งทำรังรวง
โอ้อกนททั้งปวง	ยังบินดีด้วยมีรัง
ทองหยอดทอดสนิท	ทองม้วนมิดคึดความหลัง
สองปีสองปีดบัง	แต่ลำพังสองต่อสอง

ภาพที่ 21 การแสดง ช่วงที่ 7 แว่วคำกวี

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 22 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงแว่วคำกวี

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

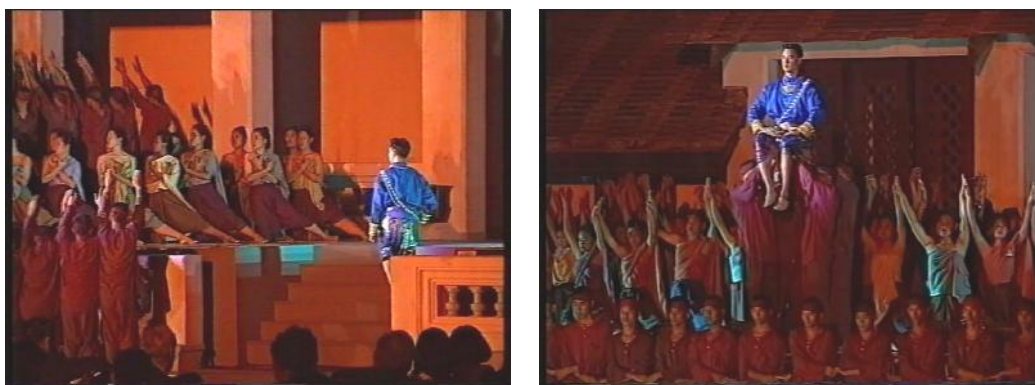
ในการแสดงช่วงนี้ได้มีการนำภาพให้ชมเครื่องคาวหวานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นการชมฝีพระหัตถ์ในการแต่งเครื่องเสวยของพระพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี เมื่อครั้งยังทรงเป็นเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด สมเด็จพระเจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ 1 พระองค์ทรงพรณาดึงอาหารคาวหวานที่เป็นฝีมือของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี และได้เปรียบเทียบความรักของพระองค์ที่มีต่อสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี อันได้แก่ การแต่งภาพให้ชมเครื่องคาว

หวานของพระองค์ก็เพื่อให้เรือการประพาสงานของพระองค์ ทำให้เห็นถึงบริบทในพระราชวังเดิม ของเรื่องอาหารการกิน

ช่วงนี้เป็นช่วงที่มีความสุขและมีความรัก นักแสดงประกอบหยุดนิ่ง (Pose) เพื่อให้ความสำคัญของเจ้าฟ้าน้อยและเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด มีการใช้ดอกไม้เข้ามาในการแสดง โดยนักแสดงประกอบหญิงถือเข้ามา สื่อให้เห็นถึงความสุขสดชื่นกับความรักโดยนำเอาวิธีการหยุดนิ่ง (Pose) ของบัลเลต์ (Ballet) มาใช้ โดยมีนักแสดงเป็นเจ้าฟ้าน้อยและเจ้าฟ้าหญิงบุญรอดนั่งบนเสลี่ยงอยู่ตรงกลางที่มีนักแสดงประกอบชายยกให้สูงขึ้น สื่อให้เห็นถึงความเบาลอยแสดงให้เห็นฐานันดรศักดิ์ของบุคคลพิเศษและรายล้อมด้วยนักแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในมือถืออาคารรายรำไปรอบๆ บริเวณ เป็นแนวความคิดที่ไม่เคยพบในการแสดงอื่น คือนำบริบททางวัฒนธรรมการนั่งเสลี่ยงของเจ้านายชั้นสูงเสด็จโดยใช้ทหารแบกหาม นำมาใช้ในประกอบการแสดง โดยนำแนวความคิดมาประยุกต์ให้เข้ากับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย จากบทกลอนพูดถึงบริบทของสังคมในพระราชวังเดิมสมัยนั้น ประวัติศาสตร์การกินการอยู่ การเสด็จ อาหารการกิน ใช้การยกระดับมาช่วยให้เห็นถึงความพิเศษของนักแสดง

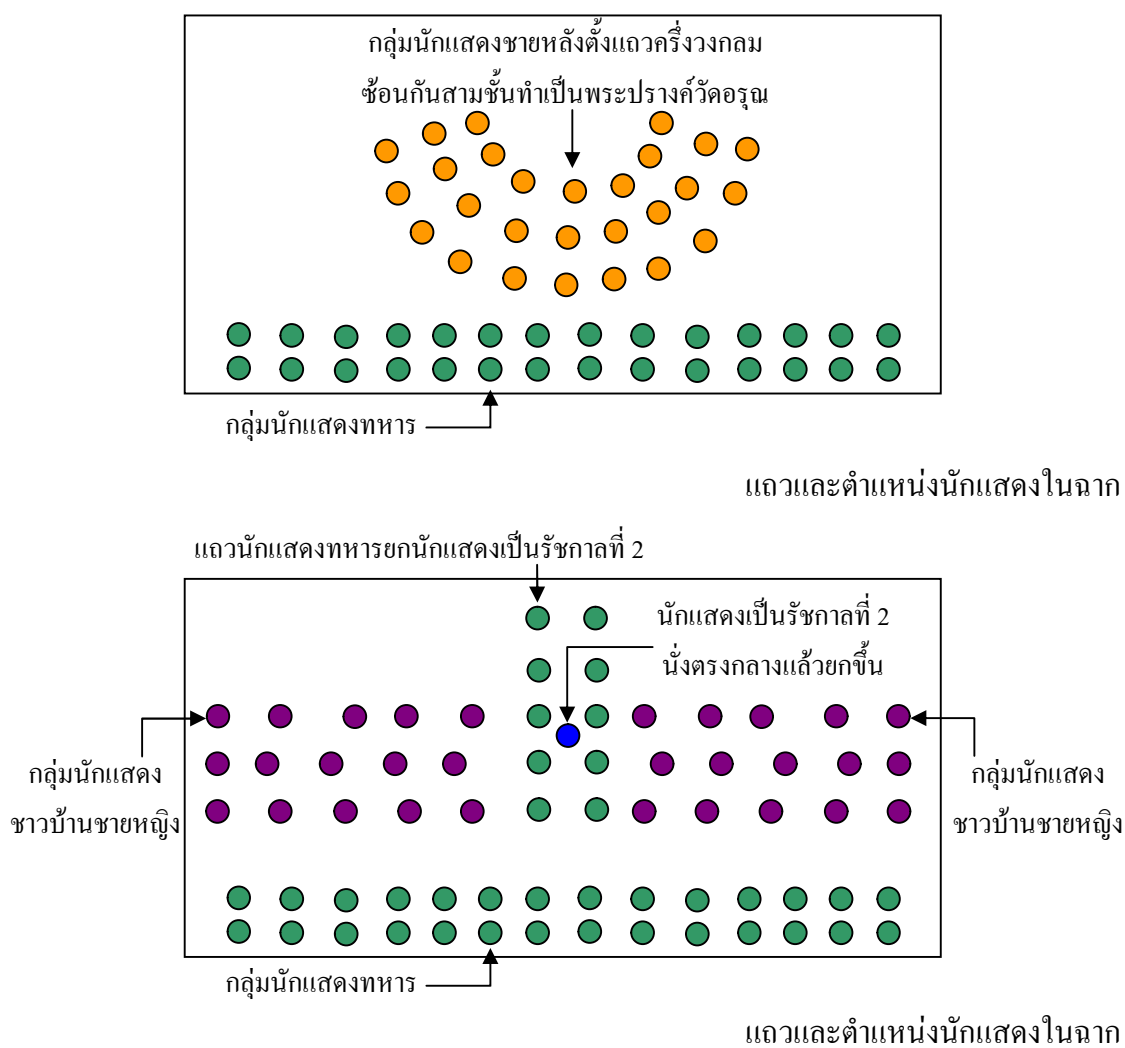
4.3.8 การแสดง ช่วงที่ 8 พระปรางค์ใหญ่

บทบรรยายมีดังนี้ ครั้งเวลาต่อมาทูลกระหม่อมเจ้าของวังมีบุญ ได้เฉลิมฉัตรเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 แห่งพระมหากษัตริย์บรมราชวงศ์ “พระราชวังเดิม” ก็ได้เฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยรอบ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นนอกจากพระอัจฉริยภาพเลิศล้ำในด้านศิลปกรรมและงานศิลปะแล้ว ยังมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระบวรพุทธศาสนาเป็นที่สุด วัดแจ้งอันอยู่ในพระราชวังเดิมมาแต่ไหนแต่ไร ไม่มั่งคามเป็นศรีสง่าพระนครเท่าพระมหากษัตริย์ปรารถนา โปรดให้บำเพ็ญพระราชกุศลบุญราศีสักครั้งสำคัญ คือก่อพระปรารักษ์ใหญ่ถวายไว้เป็นพุทธบูชาในพระอาราม หมายถึงให้เป็นพระมหาธาตุสำหรับพระนคร คนต่างบ้านต่างเมืองมาถวายเป็นที่เยี่ยมประจักษ์แก่ตาเขาว่า เมืองพุทธประเทศนี้ใช่เมืองเล็กเมืองน้อย จนชั้นแต่ที่ลุ่มริมน้ำ ก็ฉลาดรู้สร้างพระปรารักษ์ขนาดใหญ่อันวิจิตรไว้ได้เป็นผลสำเร็จ พระปรารักษ์ที่ทรงพระราชดำริไว้ นั้น ประดับด้วยเครื่องถ้วยต่างชนิด ต่างสียิ่งพิศก็ยิ่งชวนพิศวง และเคารพนับถือในสติปัญญาของคนชั้นปู้ย่ำตายายเป็นล้นพ้น

ภาพที่ 23 การแสดง ช่วงที่ 8 พระปรารักษ์ใหญ่

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีควมหลัง

ภาพที่ 24 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงพระปรารักษ์ใหญ่

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในตอนนี้ได้แสดงให้เห็นถึงพระพุทธรูปหลายล้านภ้าย หรือรัชกาลที่ 2 ทรงเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการบูรณะพระปรางค์วัดอรุณฯ ซึ่งใช้นักแสดงมาต่อกันเป็นพระปรางค์วัดอรุณ โดยใช้มือประสานกัน ลดหล่น เป็นชั้นๆ ขึ้นไป สื่อให้เห็นถึงยอดฉัตรของพระปรางค์ ในตอนนี้ผู้แสดงเป็นกษัตริย์โพสในท่ากอดอก สื่อให้เห็นถึงอำนาจ

4.3.9 การแสดง ช่วงที่ 9 ความไม่เที่ยง

บทบรรยายมีดังนี้ แต่น่าเสียดายนักที่การก่อสร้างพระปรางค์ซึ่งเป็นการใหญ่ กินเวลานาน ยังมีทันลู่ว่างสมพระบรมราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็สวรรคตเสียก่อน การก่อสร้างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม มาสำเร็จสมบูรณ์ลงได้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

การผลัดแผ่นดินจากรัชกาลที่ 2 มาเป็นรัชกาลที่ 3 ครั้งนั้นผู้คนหวาดกลัวกันว่าพี่น้องท่านจะแย่งราชสมบัติกันเอง คูสิ! ช่างอะไรเลยคิดไปได้ถึงเพียงนั้น แท้จริงแล้วการสืบพระวงศ์เป็นไปโดยเรียบร้อยราบรื่นทุกสถาน ทุกพระองค์ทรงเพงเอาประโยชน์ของแผ่นดินเป็นที่ตั้ง ยิ่งกว่าลาภยศ ส่วนพระองค์ ยามนั้นสี่รอบบ้านยังไม่สงบราบคาบถึงกับจะไว้วางใจได้เลยทีเดียว พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ซึ่งได้ทรงกำกับราชการต่างพระทัยสมเด็จพระบรมราชชนกมาช้านาน ทรงรับเชิญจากทวยราษฎร์ขึ้นผ่านพิภพ ทำนุบำรุงแผ่นดิน ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ซึ่งพระชนมายุเพิ่งครบผนวช ทรงตัดสินพระทัยบำเพ็ญเนกขัมมบารมีต่อไป มิได้คิดวางแก่ประโยชน์ของบ้านเมือง

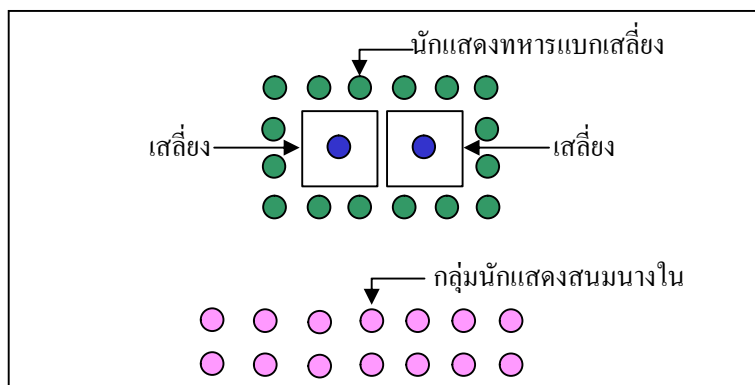
นี่แหละ! น้ำพระทัยของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินเมืองไทย

เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองผันแปรไปเช่นนั้น พระราชวังเดิมก็ได้อยู่ในความเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย โดยสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ฯ หรือเจ้าฟ้าบุญรอดแต่เดิม ทรงย้ายสถานที่ประทับจากวังหลวงฝั่งพระนคร ข้ามกลับมาพำนักครองพระราชวังเดิมดุจกาลก่อนเล่ากันว่าวันเวลาที่เสด็จข้ามฝากมาพระราชวังเดิม สมเด็จพระศรีสุลาลัย หรือคุณจอมมารดาเยี่ยม พระชนนีในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเชิญหีบพระศรีตามเสด็จมาส่งจนถึงพระตำหนักแพด้วยพระกตัญญูภาพสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ฯ ซึ่งบัดนั้นคนทั้งหลายออกพระนามโดยนิยมนามว่าสมเด็จพระพันวษามีถ้อยพระวาจารับสั่งว่า “ลาละนะ ออเยี่ยม” ด้วยพระอิริยาละมุนละม่อมแล้วเสด็จมาประทับที่พระราชวังเดิมแต่เวลานั้น

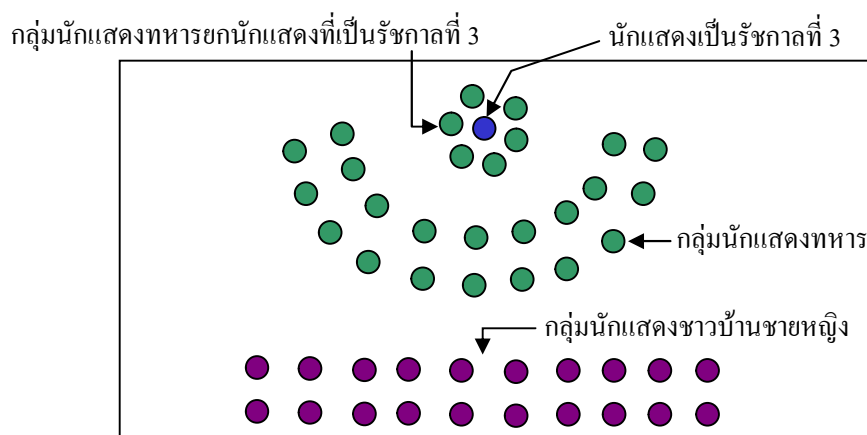

ภาพที่ 25 การแสดง ช่วงที่ 9 ความไม่เที่ยง

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 26 ฟังตำแหน่งนักแสดง ช่วงความไม่เที่ยง

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในตอนสุดท้ายของช่วงนี้ จะปรากฏนักแสดงสำคัญ ผู้แสดงเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎหรือรัชกาลที่ 4 ทางปลายด้านซ้าย ทำท่าค่อยๆ เดินมาข้างหน้าประทับรัชกาลที่ 3

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงประชนด้วยพิษไข้ ทรงไม่รู้สึกพระองค์เป็นเวลา 8 วัน ก็เสด็จสวรรคต รวมสิริพระชนมายุได้ 57 พรรษา นับเวลาการเสด็จครองราชย์ได้ 15 ปี ในขณะที่พระองค์ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขณะมีพระชนมายุ 37 พรรษา ทรงรอบรู้กิจการบ้านเมือง ทรงปราดเปรื่องในทางกฎหมาย การค้าและการปกครอง จึงอัญเชิญพระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 3

ในการแสดงช่วงนี้มีการยกลอยแบบนั่งของนักแสดงที่แสดงเป็นกษัตริย์ แล้วถูกตกลงต่ำ มีการใช้ระดับในการแสดง สื่อให้เห็นถึงการสวรรคตของกษัตริย์ จากรัชกาลที่ 2 เปลี่ยนเป็นรัชกาลที่ 3 โดยยกนักแสดงที่แสดงเป็นรัชกาลที่ 3 ให้นั่งห้อยขาอยู่ตรงกลางแล้วยกสูงทำท่านั่งทอดกอกในการแสดงช่วงนี้ผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่า ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยน่าจะสื่อให้เห็นถึงชื่อของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ให้นักแสดงนั่งในที่สูงและนักแสดงประกอบชาย ยกมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะจัดแถวครึ่งวงกลม สื่อให้เห็นว่าเป็นบัลลังก์ นอกจากนี้ตรงกลางสนามยังมีขบวนการส่งเสด็จของพระมเหสีแสดงให้เห็นภาพของพระมเหสีของทั้งรัชกาลโดยพระมเหสีในรัชกาลที่ 2 ประทับนั่งบนเสลี่ยง ที่มีนักแสดงทหารแบกหาม ทรงถวายของให้กับพระมเหสีในรัชกาลที่ 3 เหมือนส่งมอบหน้าที่ให้พระมเหสีองค์ต่อไป พระมเหสีในรัชกาลที่ 3 ทรงก้มกราบพระมเหสีในรัชกาลที่ 2 เสลี่ยงของพระมเหสีในรัชกาลที่ 2 ก็ลดจลลงหายไปในหมุ่นางใน คงเหลือแต่พระมเหสีในรัชกาลที่ 3 นั่งอยู่บนเสลี่ยงแสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนัก ซึ่งผู้ที่มาใหม่ต้องทำความเคารพแก่ผู้ที่อยู่ก่อน ตามแบบจารีตประเพณีโบราณ

4.3.10 การแสดง ช่วงที่ 10 ฝ้าน้อย – สุนทรภู่

บทบรรยายมีดังนี้ ราชสำนักสมเด็จพระพันวษาแม้จะไม่รู้เรื่องหุรหุราแต่ก็งามสง่าสมพระเกียรติศักดิ์ราชธานีเจ้าของวัง ยังสมเด็จพระราชโอรสพระองค์น้อย คือทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าจุฑามณี อีกพระองค์หนึ่งเล่า ก็ทรงอยู่ในวัยที่เป็นพระคุณ พระรูปพระ โฉมงามสรรพไปทั้งสรรพางค์ แม้จะทรงปราดเปรียวและแจ่มใสเช่นคนในวัยเดียวกันแต่ขณะเดียวกันก็ทรงใฝ่พระทัยศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ ที่เป็นความรู้ใหม่ๆ แบบตะวันตกอันเพิ่มแพร่เข้ามาในแผ่นดินไทย ความที่ทรงเป็นศิษย์ต่ออย่างนี้ได้เป็นคุณานุประโยชน์มหาศาลแก่บ้านเมืองในเวลาต่อมาพระอัยยาศัยของ

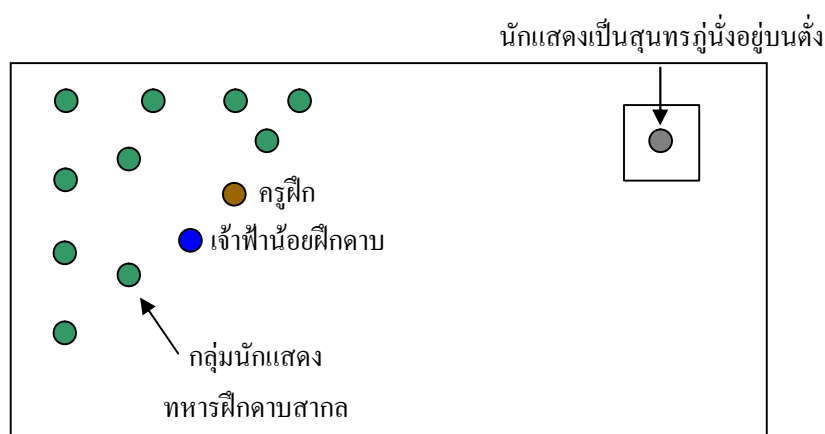
ทูลกระหม่อมฟ้าน้อยพระองค์นี้เปี่ยมด้วยพระเมตตาธิคุณจนขึ้นแต่สุนทรภู่อำลักษณ์ตักยาก แต่ฝิปากไม่เป็นรองใคร เซซังมาทั่วทิศ สุดท้ายก็ได้มาพึ่งพระบารมีอยู่ ณ พระราชวังเดิมนี้ด้วยความสงบรวมเย็น

“อย่างหม่อมฉันอันที่ดีและชั่ว
เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว

ถึงลับตัวก็แต่ชั่วเขาลือฉาว
เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร”

ภาพที่ 27 การแสดง ช่วงที่ 10 ฟ้าน้อย – สุนทรภู
ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 28 ฝั่งตำแหน่งนักแสดง ช่วงฟ้าน้อย-สุนทรภู
ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

เจ้าฟ้าน้อยทรงศึกษาศิลปวิทยาการตะวันตกซึ่งในการแสดงจึงเห็นท่านทรงฝึกดาบสากล นับว่าเป็นการให้ความสนพระทัยในส่วนพระองค์ที่จะศึกษาที่วิทยาการด้านนี้ ผลสำเร็จจากการศึกษา นอกจากจะทรงได้รับความรู้และสร้างสรรค์ผลงานให้ปรากฏดังกล่าวดำเนินยังเป็นการเสริมสร้างสถานภาพทางการเมืองและสังคมให้แก่พระองค์อีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพระองค์เองและต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ที่ท่านเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาวิทยาการด้านนี้

นอกจากนั้นเวลาที่ทูตจากต่างประเทศเข้ามาติดต่อทำสนธิสัญญาทางการค้า ซึ่งในการนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยผู้ที่มีความสามารถในด้านภาษาอังกฤษและเข้าใจในขนบธรรมเนียมของชาวตะวันตก พระนั่งเกล้าทรงมีพระราชประสงค์ให้พระองค์มาช่วยราชการด้านนี้ ดังเมื่อครั้งนายโยเซฟ บัลเลสตีย์ (Joseph Ballestier) ทูตสหรัฐอเมริกา

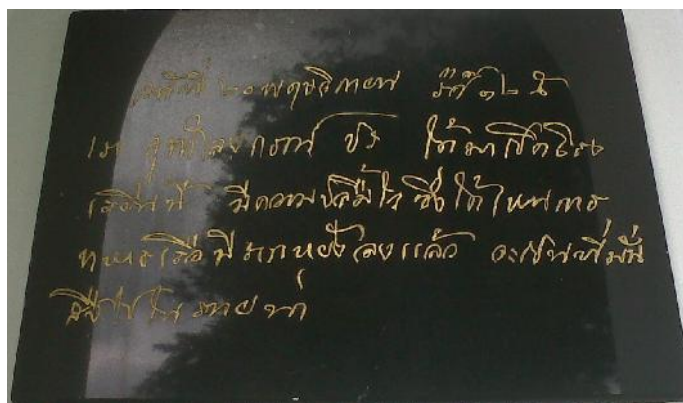
พระราชวังเดิมแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางหลวงฝั่งเหนือ ธนบุรี จึงนับว่าเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง พระราชวังเดิมนอกจากจะเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินและของเจ้านายชั้นสูงแล้ว ในรัชกาลของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ยังได้เคยใช้เป็นสถานที่ทำสัญญาทางพระราชไมตรีและสัญญาการค้าขายกับชาติอังกฤษเมื่อ พ.ศ.2398 โดยมีเซอร์ยอน โยวริงเป็นราชทูต มีการโศกทำของการฟันดาบของเจ้าฟ้าจุฑามณี สมเด็จพระปิ่นเกล้าผู้ทรงสนพระทัยในการรบแบบตะวันตก นักแสดงด้านหลังทำท่าโศกเช่นเดียวกันซึ่งเป็นทหารผู้ติดพระองค์ ซึ่งได้รับฝึกหัดการใช้อาวุธตะวันตกเช่นเดียวกัน อีกมุมมีนักแสดงถือกระดานชนวน สื่อให้เห็นว่าแสดงเป็นสุนทรภู่

4.3.11 การแสดง ช่วงที่ 11 บำรุงราชนาวิ

บทบรรยายมีดังนี้ ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของพระราชวังเดิมเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช หลังจากผลัดเจ้านายผู้ครองวังมาหลายพระองค์ พระราชวังเดิมก็ไร้คนครอง บ้านเมืองในครั้งนั้นอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ไทยอยู่ในที่ลำบากระหว่างมหาอำนาจตะวันตกหลายชาติที่ถืออำนาจเป็นธรรมเหตุการณ์ ร.ศ.112 เมื่อกองเรือต่างชาติปิดปากอ่าวไทย แล้วส่งเรือรบฝาด่านป้องกันของไทยขึ้นมาตามลำน้ำเจ้าพระยา มาทอดสมอเจรจา ช่มช้อยที่ตำบลบางรัก ไม่ห่างไกลจากพระราชวังแห่งนี้เท่าไรนัก เจ็บครวญนั้นเหลือที่จะจำ ชาวบ้านชาวเมืองเตรียมสู้ศึกยอมตายเป็นชาติพลี จนถึงพระภิกษุสงฆ์จะขอพระราชทานลาสิกขาฆ่าป้องกันบ้านเมือง แต่ด้วยเดชพระบารมี ทรงประทับประคองสยามประเทศรอดปกเหี่ยวปากกามาได้อย่างอัศจรรย์

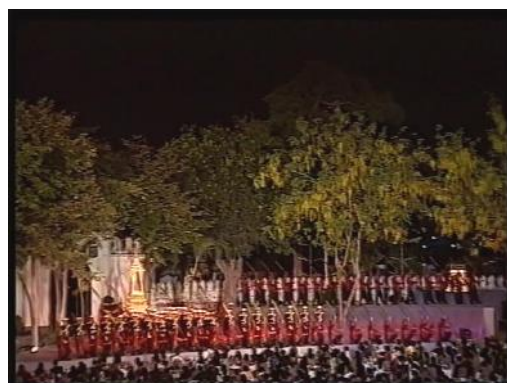
พร้อมกันนั้น เหตุนี้เองก็เป็นข้อหนึ่งที่ทำให้ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะบำรุงรัฐของประเทศให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะราชนาวิ ซึ่งเป็นกำลังหลักฝ่ายหนึ่งของประเทศ ด้วยเหตุนี้ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2449 สมเด็จพระปิยมหาราชพระองค์นั้นได้เสด็จพระราชดำเนินมาเพื่อทรงเปิดทำการ โรงเรียนนายเรือ ในชัยภูมิสถานที่เป็นพระราชวังเดิมมาแต่ก่อนนี้เอง พระราชทานพรไว้ว่า

“วันที่ 20 พฤศจิกายน ร.ศ. (อ่านว่า รัต-ตะ-นะ-โก-สิน-ศก) 125 เราจุฬาลงกรณ์ ปร.* (*ให้อ่านว่า “เราจุฬาลงกรณ์ บรมราชาธิราช”) ได้มาเปิดโรงเรียนนี้มีความปลื้มใจ ซึ่งได้เห็นการทหารเรือมีรากหยั่งลงแล้ว จะเป็นที่ยั่งยืนสืบไปภายหน้า”

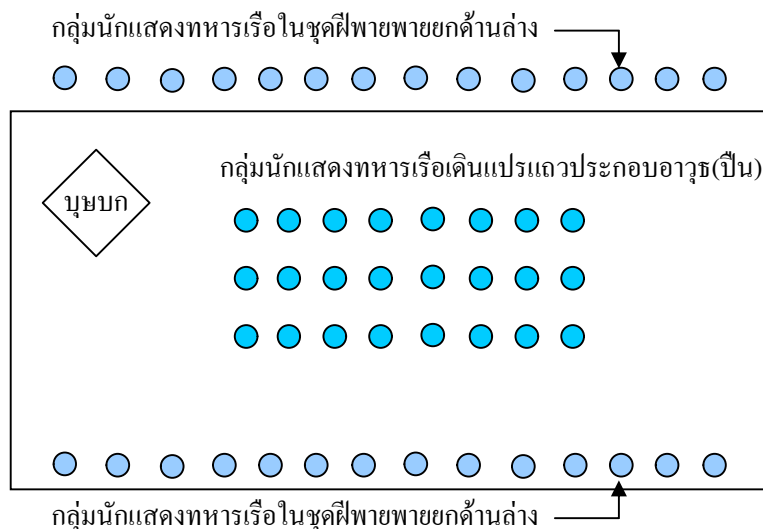
ภาพที่ 29 พระปรมาภิไธย รัชกาลที่ 5

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 30 การแสดง ช่วงที่ 11 บำรุงราชนาวิ

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 31 ผังตำแหน่งนักแสดง ช่วงบำรุงราชนาวิ

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

ในตอนนี้เป็นที่แสดงความสำคัญของพระราชวังเดิม ที่รัชกาลที่ 5 พระราชเป็นโรงเรียนนายเรือโดยการแสดงที่มุมเวที มีทหารเรือในชุดทหารเรือสมัยใหม่แบกปืน และชุดทหารเรือสมัยเก่าถือไม้พายขึ้นมาพายบนเวทีเรียกว่า พายบก ในช่วงนี้สื่อให้เห็นถึงความผสมผสานระหว่างใหม่และเก่า ให้ออกมาเป็นแบบร่วมสมัย โดยไม่จำเป็นที่จะต้องตั้งวงหรือจีบก็แสดงถึงความเป็นไทยมีผู้แสดงจำนวนมากทำให้เห็นถึงแสนยานุภาพของกองทัพเรือในสมัยนั้น ความพร้อมเพรียงของกองทัพเรือด้วย

เพลงมีบทบาทเก่ากับใหม่ เก่าคือการพายเรือและใหม่คือการใช้เพลงมาร์ช โดยมีการกางปืน หยิบสิ่งความเรียบร้อยยกและนำเสนอมาให้โดดเด่น รัชกาลที่ 5 มีวิทยาการสมัยใหม่ ใช้การจัดแถวมีการจากของเดิมนำมาปรับใช้เอามาทำใหม่ทำให้ดูเด่นขึ้นโดยใช้วิธีการของนาฏศิลป์ร่วมสมัย หยิบสิ่งที่มีอยู่แล้ว มีสุนทรียภาพทั้งเก่าและใหม่ ความเรียบร้อยและสัญลักษณ์กองทัพเรือโบราณและกองทัพเรือสมัยใหม่

4.3.12 การแสดง ช่วงที่ 12 ส่งท้าย

บทบรรยายมีดังนี้ จากชุมชนชาวบ้านเล็กๆ ริมฝั่งน้ำเจ้าพระยา เมื่อสามร้อยหรือสี่ร้อยปีมาแล้ว สถานที่ที่เราั้งประหม่ออยู่ ณ บัดนี้เปลี่ยนสภาพไปจากกาลครั้งนั้นเป็นอันมาก จากหมู่บ้านมาเป็นเมืองจากเมืองมาเป็นกรุงและจากกรุงกลับลงเป็นเมืองอีกครั้งหนึ่งในโลกนี้มีอะไรเล่าที่เป็นของเที่ยงแท้แน่นอนผู้ที่เคยพำนัก ณ ถิ่นที่นี้มีมากนัก ตั้งแต่สมเด็จพระบรมกษัตริย์ พระบรมราชเทวี เจ้าฟ้า ทเกล้าทหารทั้งไทยและเทศ กวี ชุนนางวางน้ำหรือแม่กระทิงชาวบ้านร้านตลาด ทุกพระองค์ ทุกท่าน ทุกคน ผ่านกาลเวลาช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ แล้วก็กลับหายไปคงทิ้งไว้เบื้องหลังแต่เรื่องราวอันควรรู้ควรจดจำเพื่อลูกหลานไทยพึงสำเหนียกสำนึกว่าปู่ย่าตายายของเขา บรรพชนไทย ท่านมีน้ำใจและวัตรจริยาอย่างไร จึงรักษาบ้านเมืองจนตลอดรอดฝั่งมาได้จนถึงทุกวันนี้

กราบลงพร้อมกันที่ตรงแผ่นดินนี้เกิด แผ่นดินของพระราชวังเดิม อันจักรุงโรจน์อยู่ในหัวใจไทย แต่นี้ตราบกลับป่า

“ประวัติวีรบุรุษไชร์

ว่าอาจจะยังชนม์

และยามจะบรรลัษ

รอยบาทเหยียบแน่นไว้

เตือนใจ เรานา

เลิศได้

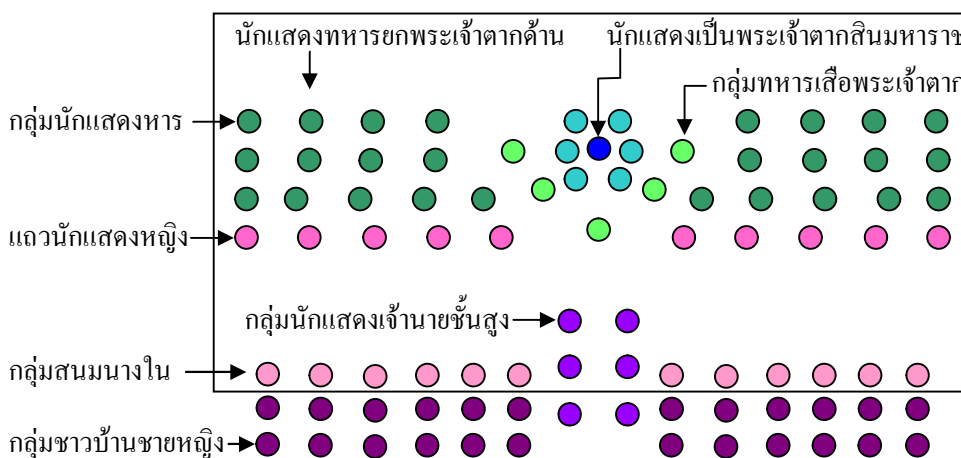
ทิ้งซึ่ง

แทบพื้นทรายสมัย”

ภาพที่ 32 การแสดง ช่วงที่ 12 ส่งท้าย

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

แถวและตำแหน่งนักแสดงในฉาก

ภาพที่ 33 ผังตำแหน่งนักแสดง ช่วงสงฆ์

ที่มา : ผู้วิจัย

วิเคราะห์การแสดง

การแสดงช่วงสงฆ์นักแสดงทุกท่านออกมายืนตามจุดที่กำหนดไว้บนเวทีแสดง บทกลอดพูดถึงบทสรุปของความสำคัญและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพระราชวังเดิมทั้งหมด โดยมีการใช้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยเป็นสื่อการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรวมทั้งเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในพระราชวังเดิม แสดงถึงจิตวิญญาณของความเป็นไทยในอดีต และเหตุการณ์ของแต่ละรัชกาลในพระราชวังเดิม โดยมีการเล่าเรื่อง การศึกษาสงคราม การเฉลิมฉลองสมโภช การสูญเสีย การบำรุงศาสนา การส่งเสริมกิจการทหาร และอื่นๆ มีลีลาของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสอดคล้องไปกับการขับเสภาและบทกลอน การแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ดีนั้นจำเป็นต้องการประสานความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ฉาก เทคนิค แสง เสียง วัสดุอุปกรณ์ประกอบการแสดง เวลาและบรรยากาศสถานที่สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นภาษาแห่งการบอกเล่าเรื่องราวร่วมกับการเคลื่อนไหวแบบการแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะพื้นที่ เพราะไม่สามารถนำการแสดงนี้ไปแสดงที่ใดได้เนื่องจากเป็นเรื่องและเหตุการณ์เฉพาะที่ด้วย การออกแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยจึงต้องมีความสอดคล้องกับสถานที่ที่ทำการแสดงและเนื้อเรื่อง

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ดีจะต้องสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจในเนื้อเรื่องที่ต้องการสื่อสาร การชมนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย นอกจากผู้ชมจะชมเพื่อความสนุกสนานแล้ว ผู้ชมอาจจะเกิดความรู้สึกคล้ายตามและชื่นชมไปกับลีลาการเคลื่อนไหวของนักเต้นที่ผ่านการฝึกฝน จนสามารถที่

จะใช้ทักษะและเทคนิคต่างๆ ได้เป็นอย่างดีร่วมกับการออกแบบลีลาจากผู้กำกับท่าเต้นผสมผสานกับเทคนิคต่างๆ ดังนั้นการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ที่ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้กำกับและออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยนั้น มีแนวคิดและการสร้างสรรค์งานที่เป็นเลิศ ดังนั้นจึงอยากให้อนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นต่อไปได้ศึกษาค้นคว้า

4.4 การวิเคราะห์การออกแบบและการใช้นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย

การใช้นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีแนวความคิดที่น่าสนใจต่างๆ รอบตัว เช่น การเดินแฟชั่นโชว์ที่เป็นการเดินการหยุดนิ่ง (Pose) ในท่าทางสมัยใหม่ การไหว้ซึ่งทุกคนรู้จักกันดีตั้งแต่เกิดนำมาไหว้ในระดับต่างๆ ทำให้เห็นมุมมองใหม่ๆ และการแสดงแบบโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post Modern Dance) คือการแสดงในสถานที่ต่างๆที่ไม่ใช่โรงละครอาจเป็นที่โล่งหรือสวนสาธารณะมานำเสนอ แต่การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้ใช้โบราณสถานที่เป็นมรดกโลกมานำเสนอโดยใช้ นาฏศิลป์เฉพาะที่ (Site Specific Dance Performance) คือการแสดงเฉพาะที่ ไม่สามารถนำไปแสดงที่อื่นได้ ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของการแสดง โดยที่ไม่มีส่วนโค้งของเวทีโรงละคร (Proscenium) และที่นั่งประจำ จึงทำให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงและสถานที่ อย่างตื่นตาตื่นใจ มีความหลากหลายของมุมมองที่ถูกสร้างขึ้น ในสถานที่แสดงอย่างมีประสิทธิภาพและสมจริง พื้นที่การแสดงที่จำกัดและแนวความคิดที่ชาญฉลาด ดังนั้นที่ผู้ชมจะได้รับก็คือ ประวัติศาสตร์ สุนทรียะด้านความยิ่งใหญ่ ความงาม ความเศร้าและสาร (Massage) โดยใช้ภาษาภายในการสื่อสารเพราะภาษาภายในมีความพิเศษที่สื่อสารแล้วสร้างความเข้าใจได้ตรงกัน ไม่ว่าจะ เป็นเชื้อชาติใดก็ตาม ภาษาภายในจึงมีความเป็นสากลที่สอดแทรกอยู่ในลีลาของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย และนอกจากที่ผู้ชมจะได้รับความคิดเห็นจากเทคนิคของแสงและเสียงแล้ว ยังได้ชมลีลาการเคลื่อนไหวของผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี สร้างสรรค์จากประสบการณ์จากการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องคนดีศรีอยุธยาแล้วนำมาพัฒนาให้ทันสมัยและเหมาะสมกับพระราชวังเดิม โดยสื่อสารเรื่องราวผ่านการเคลื่อนไหวอย่างมีรูปแบบเดียวกันคือนักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) ต้องการที่จะสื่อสารถึงเรื่องราวของการแสดง ให้ความเข้าใจถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแสดงและผู้ชมผู้กำกับการแสดงต้องการสื่อสารให้ผู้ชมเกิดกระบวนการทางความคิดและตีความหมายของท่าทางนั้นๆ ให้ออกมาเป็นเรื่องราวตามประสบการณ์และการดำเนินชีวิตและยังต้องคำนึงถึงสถาปัตยกรรมและนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยด้วย สื่อที่นักแสดงและผู้กำกับต้องการจะสื่อสารให้ผู้ชมได้รับทราบจากการแสดง อาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในบทสรุปเดียวกัน เพราะในการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยครั้งหนึ่ง

อาจตีความหมายไปได้หลายรูปแบบหรือเรียกอีกอย่างว่า ที่ว่างทางความคิดซึ่งไบรจิงชาว (Briginshaw)⁸ ได้กล่าวไว้ แต่การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่คืนั้น ส่วนมากจะเป็นเนื้อหาและรูปแบบของการแสดงที่มีลักษณะเฉพาะตัว ต่อสังคม เพื่อตีแผ่หรือสะท้อนแง่คิดแห่งเรื่องราวต่างๆ และนำสิ่งต่างๆ นั้นนำกลับมาใช้ ในการแสดงแสง เสียง เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้ออกแบบ และใช้อุปกรณ์ประกอบฉากอย่างคุ้มค่า เช่น การนำบุษบกมาใช้ในแต่ละช่วงการแสดงโดยตั้งไว้จุดเดิมแต่ทำให้เห็นถึงภาพที่เปลี่ยนไปได้อย่างลงตัว อย่างช่วงสมโภชพระแก้วทำให้เห็นถึงการเฉลิมฉลองพระแก้ว สื่อสารโดยการใช้แสงสีเขียวเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระแก้วมรกตและช่วงบำรุงราชนาวิ ที่ใช้ผีพายจากทหารเรือมาพายบก ขนบข้างบุษบกทั้งด้านบนและด้านล่างสื่อสารให้เห็นถึงเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นต้น มีการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น การใช้นักแสดงประกอบทั้งชายและหญิง สลับและออกแสดงในแต่ละฉาก ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรีกล่าวว่า เรียกว่า การผันคน จากฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่ง⁹ ทั้งยังใช้สถานที่ต่างๆ บนเวทีแสดง ได้อย่างลงตัวและงดงามตามท้องเรื่องให้สมจริง เช่น การเสด็จออกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ใช้ทางเข้าออกตรงประตูท้องพระโรง เป็นต้น ดังนั้นการใช้นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ใช้สื่อสารเนื้อเรื่อง บทกลอนและการขับเสภา เพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

4.4.1 ลักษณะการใช้นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง

1. การใช้สื่ออารมณ์ (symbolic) ผู้แสดงอารมณ์จำนวนหนึ่งปรากฏการแสดง สอดแทรกในบทบรรยายของแต่ละช่วง ซึ่งทำในแต่ละช่วงบ่งบอกเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น โดยการใช้เคลื่อนไหวของนาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นตัวเชื่อมของผู้แสดงกับบทบรรยาย

2. การใช้ท่าต่างๆ ของนาฏศิลป์ร่วมสมัยมาผสมกับแนวความคิดการออกแบบของการแสดง เพื่อให้ภาพการแสดงดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มาก

การชมผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้รับสุนทรียภาพในการเลือกชมการแสดงที่หลากหลายมากขึ้นกว่าข้อจำกัดเดิมๆ โดยมีนาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นทางเลือกที่จะสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้อีกทางหนึ่ง

⁸ สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (11 มกราคม 2554)

⁹ สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (11 มกราคม 2554)

นาฏศิลป์ร่วมสมัยจึงทำหน้าที่เปรียบเสมือนกระจกสองด้านที่ด้านหนึ่งส่องให้เห็นถึงความงามจากภายนอกและอีกด้านหนึ่งส่องให้เห็นจิตใจที่สำนึกของมนุษย์

4.5 การวิเคราะห์นาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site-Specific Dance Performance)

ศิลปะนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (site-specific dance performance) ได้มีการนิยามไว้ในที่นี้เป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่สร้างขึ้นมาในการตอบสนองและทำการแสดงภายในสถานที่หรือทำเลเฉพาะ เช่น การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องคนดีศรีอยุธยา และการแสดง แสงเสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง งานต่างๆ เหล่านี้ได้รับแรงบันดาลใจและพึ่งพาสถานที่ ที่เกี่ยวข้องคือโบราณสถาน ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป งานแสดงจึงต้องปรับตัวไปตามสถานที่ (site-adaptive work) เพื่อเป็นไปตามแนวความคิดของผู้กำกับและออกแบบนาฏศิลป์ ในขณะที่พื้นที่ต่างๆ เหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันคือเป็นโบราณสถานและเป็นมรดกโลก แต่มีความแตกต่างกันก็คือ เจดีย์ สถาปัตยกรรม กำแพง ต้นไม้ บรรยากาศ ของสถานที่ทำการแสดง หรือแม้แต่บริบทของสถานที่นั้นๆ งานดังกล่าวถือเป็น “สถานที่เฉพาะ” ในความเข้าใจที่ถูกต้อง

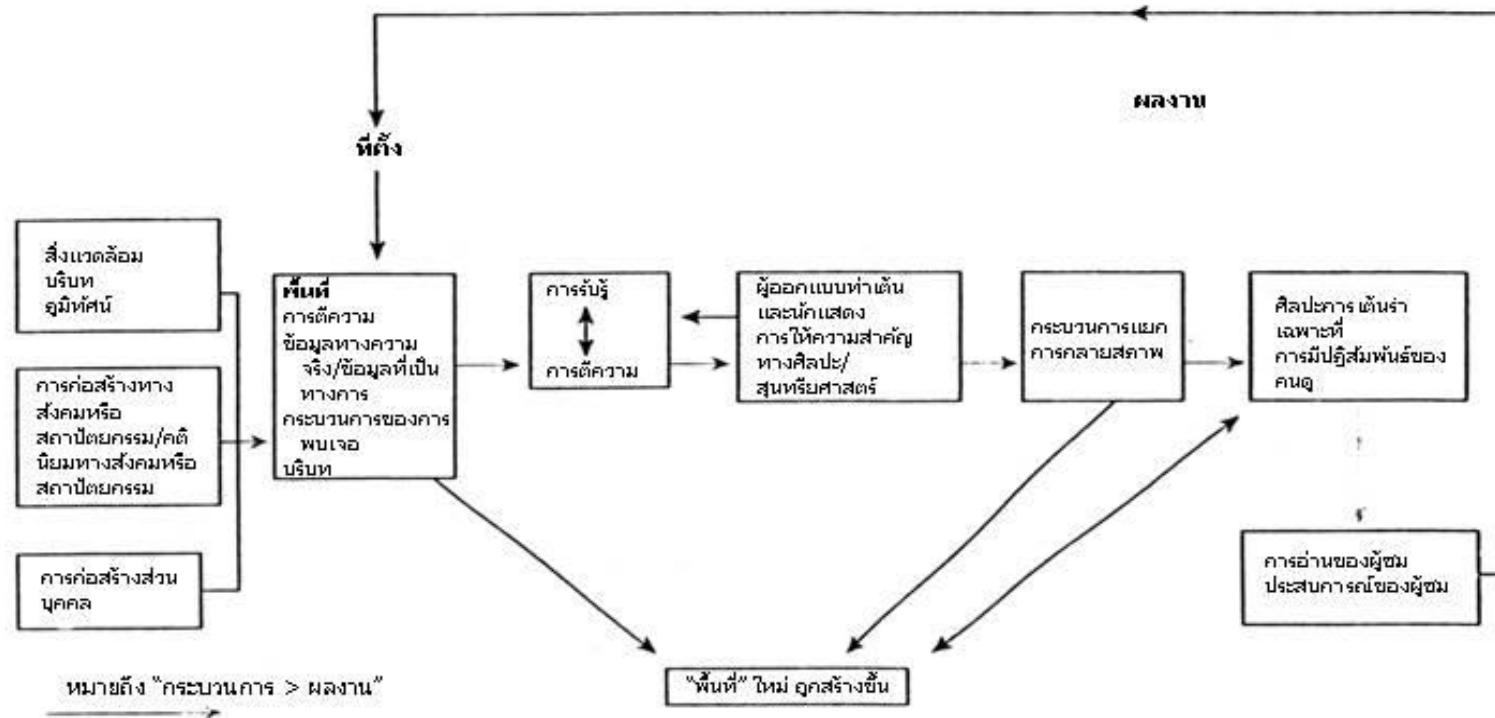
การออกแบบนาฏศิลป์เฉพาะที่ ได้รับแรงบันดาลใจบางอย่างของผู้กำกับออกแบบนาฏศิลป์ ที่มีต่อสถานที่แสดง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เฉพาะที่ ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี คำนึงถึงความเหมาะสมและเคารพต่อจารีตดั้งเดิมของสถานที่ ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้สถานที่นั้นทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลายได้ใช้ศาสตร์ทางด้านศิลปะหลายๆแขนงเข้ามาประมวลและใช้ได้อย่างเหมาะสมและลงตัว เช่น ความงามด้านสถาปัตยกรรมและด้านนาฏศิลป์ ในบางช่วงการแสดงแค่เพียงการที่ทุกคนยกแขนขึ้นมาพนมมือเหนือหัวพร้อมกันก็ทำให้เห็นถึงศาสตร์ต่างๆ เช่น ด้านสุนทรียะก็จะเห็นถึงความงามและความยิ่งใหญ่ ด้านสถาปัตยกรรมก็จะเห็นว่าเป็นใบเสมาของกำแพงเมือง ด้านนาฏศิลป์ก็จะเห็นถึงความอ่อนช้อยของแขนที่วาดแขนข้างตัวไปบรรจบกันเหนือศีรษะ ด้านนิเทศศาสตร์ยังสื่อสารให้เห็นถึงเรื่องราวที่ถ่ายทอดออกมาอย่างชัดเจนดังคำสัมภาษณ์ของคุณกัญญา ศิลปอาษา รวมทั้งมีการสื่อสารด้านอวัจนภาษาที่เป็นภาษากลางและสื่อสารให้เห็นถึงวัฒนธรรมของไทย คือการเคารพอย่างเหนือหัว ที่กล่าวมาล้วนเป็นความชาญฉลาดและความเชี่ยวชาญ สมกับเป็นผู้บุกเบิกนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของไทย

ความสำคัญของนาฏศิลป์เฉพาะที่ ที่ประสบความสำเร็จ ต้องมีความสมดุล ทางโครงสร้างอย่างระมัดระวัง ระหว่างการแสดงและสถานที่ ผลลัพธ์ของการแสดงสุดท้ายเป็นการสะท้อนสถานที่และสถาปัตยกรรมและการตอบสนองทางศิลปะส่วนตัวของนักออกแบบนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ นักแสดงจำเป็นจะต้องตอบสนองต่อสถาปัตยกรรม ตัวอย่างเช่น การแสดงช่วงเสียดวง

นักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) มีการบิดตัว สัมผัสตัว ก้มแตะกับพื้น มีการเคลื่อนไหวร่างกายที่ดูโค้ง แขนยกขึ้นชี้ฟ้าในขณะที่ ทำร่างกายให้โค้งงอ ลดความโค้งของร่างกายลง ทำให้แขนดูโค้งงอ หมุนตัวและทิ้งตัวลง หยุดนิ่งชั่วคราวและทิ้งตัวลงอย่างนุ่มนวลและรวดเร็ว เป็นท่าที่มือจับประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่ การเคลื่อนไหวของนักแสดงที่มีต่อพื้นที่ ก็สามารถมีอิทธิพลต่อเนื้อหาของบทการแสดงที่จะสื่อสาร นอกจากนี้ที่ตั้งที่มีความสูงชันและระดับของอาคารอาจมีอิทธิพลต่อทั้งเนื้อหาและรูปแบบของการแสดงได้ นาวาเอกหญิง (พิเศษ) สารภี กล่าวไว้ว่า พระราชวังเดิมเป็นสถานที่หวงห้ามเพราะเป็นสถานที่สำคัญที่กองทัพเรือได้อนุรักษ์ไว้ การที่ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้นำเอานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเข้ามาแสดงในพระราชวังเดิม ช่วยส่งผลดีให้ประชาชนเห็นคุณค่าของพระราชวังเดิมมากยิ่งขึ้น เพราะน้อยคนนักที่จะรู้ว่าพระราชวังเดิมมีประวัติศาสตร์ยาวนาน ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชจนถึงปัจจุบัน การแสดงของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ไทยแล้วยังมีแง่คิดและคำสอนของคนในวังสมัยก่อนเกี่ยวกับเรื่องการเป็นอยู่และอาหารการกิน อีกทั้งบริบทของสังคมไทยในสมัยนั้นอีกด้วย จึงนับได้ว่าการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีการสร้างสรรค์งาน ได้อย่างประณีต แม้แต่รายละเอียดเพียงเล็กน้อยก็สามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างชัดเจน

การให้ความสำคัญของนักแสดงจำนวน 200 คน ในการใช้พื้นที่การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ ทำให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงทั้งยังทำให้ดูสมจริง ซึ่งพันเอกนายแพทย์สามารถ นิธินันท์ ได้กล่าวไว้ว่า เคยได้ไปดูงานแสดง แสง เสียง ที่ประเทศอียิปต์ (Egypt) ในการแสดงที่ต่างประเทศมีแต่การเล่าเรื่องและใช้เพลงประกอบ ซึ่งมีความแตกต่างกับงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่ใช้คนจำนวนมากในการแสดง จึงทำให้การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหวัง มีความยิ่งใหญ่และสมกับเป็นงานนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ ทำให้มีความรู้สึกว้างงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นงานระดับสากลที่สามารถเผยแพร่ให้ชาวต่างชาติรับชมได้

เสียงสะท้อนของงานการแสดงที่ทำให้เกิดข้อเสียดังพื้นที่/ที่ตั้ง อีกครั้ง

ภาพที่ 34 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์เฉพาะที่
ที่มา : Contemporary Choreography A Criticalreader.

4.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

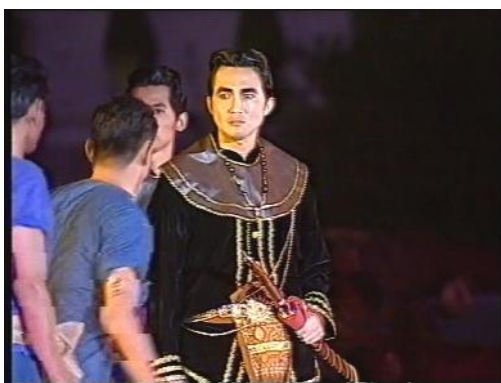
4.6.1 การคัดเลือกนักแสดง

การคัดเลือกนักแสดงที่มีฝีมือเป็นเลิศในการทำงาน บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทำให้มีพฤติกรรมหรือข้อจำกัดในการตอบสนองแตกต่างกันไป ดังนั้นถ้าต้องการให้นักแสดงของตนมีคุณภาพก็ต้องทำการคัดเลือกที่มีความสามารถเข้ามา

การคัดเลือกนักแสดงนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการแสดง เพราะถ้าได้นักแสดงที่มีลักษณะตรงตามความต้องการของรูปแบบการแสดง ย่อมทำให้ผลการแสดงที่ออกนั้นตรงตามความต้องการของผู้กำกับ และสามารถสื่อสารให้ผู้ชมได้รับรูปลักษณ์ที่ผู้กำกับต้องการนำเสนอ ดังนั้นนักแสดงจึงต้องมีความเข้าใจและความรู้สึกความหมายของลีลาท่าทางต่างๆ ตามที่ผู้กำกับและผู้ออกแบบประดิษฐ์ขึ้นมา โดยแบ่งเป็นนักแสดง 3 กลุ่ม ดังนี้

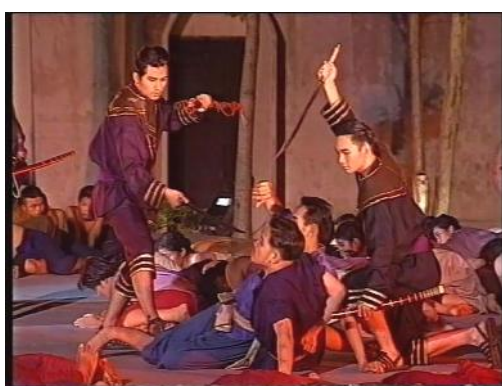
1. **ผู้แสดงนำ** ทำหน้าที่แสดงเป็นตัวละครเอก ที่มีบทบาทในเรื่องทั้งฝ่ายดีและฝ่ายร้าย ต้องศึกษาบทประพันธ์ ฉายบทของตนเองได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งการยืนและการเคลื่อนไหว ต้องฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ มิใช่ถือตัวว่าเป็นผู้แสดงนำแล้วไม่ยอมมาฝึกซ้อม เพราะการแสดงเป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกซ้อมจะช่วยทำให้ทุกคนรู้บทบาท จังหวะ อารมณ์ การตอบโต้ซึ่งกันและกัน จึงทำให้ผลของการแสดงนั้นมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้แสดงนำที่ดีต้องมีวินัยสูง เชื่อฟังผู้กำกับการแสดงและปรึกษาข้อข้องใจ

ในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นั้นได้ใช้ผู้แสดงนำที่รับบทบาทสำคัญหลายคน ยกตัวอย่างเช่น ฉัตรชัย เปล่งพานิช แสดงเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ภาพที่ 35 ฉัตรชัย เปล่งพานิช แสดงเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

2. **ผู้แสดงรอง** ทำหน้าที่แสดงเป็นตัวละครที่มีบทรองลงไปจากตัวละครเอก เป็นตัวละครที่สนับสนุนตัวละครเอกแต่ละตัวให้เห็น ผู้แสดงรองต้องแสดงบทบาทตัวเองและแสดงร่วมกับนักแสดงอื่นๆ เช่นเดียวกับผู้แสดงนำ ดังนั้นจึงต้องมีวินัยเช่นเดียวกับผู้แสดงนำ ผู้แสดงรองแม้จะมีหน้าที่และความสำคัญน้อยกว่าผู้แสดงนำ แต่ก็มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดผลดีหรือผลเสียกับการแสดงได้เช่นกัน ในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นั้นได้ใช้ผู้แสดงรองอีกมากมายหลายคน ทั้งดารา และนายทหารของกองทัพเรือร่วมแสดงในแต่ละฉาก แต่ละตอนของการแสดง ยกตัวอย่างเช่น ผู้แสดงเป็นทหารเสือพระเจ้าตาก และทูตจากต่างแดน

ภาพที่ 36 นักแสดงรอง แสดงเป็นทหารเสือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

3. **ผู้แสดงประกอบ** ทำหน้าที่แสดงเป็นตัวละครที่มีบทบาทไม่มากนัก อาจเป็นตัวละครเดี่ยวหรือตัวละครหมู่ เช่น กองทหาร ประชาชนเดินไปมา นางรำที่มีบทบาทเพียงเล็กน้อย ผู้แสดงประกอบเหล่านี้มีส่วนช่วยให้การแสดงในบางฉาก เช่น ฉากรบ ฉากเฉลิมฉลอง ฉากแห่แห่น มีความสมจริง มีความตระการตา ผู้แสดงประกอบแม้จะดูว่ามีบทบาทน้อย แต่ก็มีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ที่ต้องการความพร้อมเพียงความสมจริงของการแสดง เพื่อแสดงปฏิริยาตอบสนองต่อการแสดงของผู้แสดงอื่นและผู้ชมได้เป็นอย่างดี ผู้แสดงประกอบจึงต้องรู้บทบาทและหน้าที่ซึ่งห้วงเวลาที่ควรแสดงออกให้ถูกต้องได้อารมณ์สมบรรยากาศของการแสดงโดยรวมการแสดงจึงจะสมบูรณ์

ในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นั้นได้มีการจัดการบริหารบุคคลอย่างชาญฉลาดของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี โดยใช้วิธีผันคนจากฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่งได้อย่างลงตัว จึงทำให้การแสดงมีความยิ่งใหญ่ตระการตาเหมือนใช้ผู้แสดงประกอบหลายร้อยคน นักแสดงประกอบนั้นได้มาจากนักเรียนนายเรือ นักเรียนพยาบาลทหารเรือ

นักเรียนดุริยางค์ทหารเรือ ล้วนแล้วแต่สังกัดกองทัพเรือทั้งสิ้น สำหรับการกำกับนักแสดงประกอบที่ไม่ได้เป็นนักแสดงที่มีประสบการณ์นั้น ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีวิธีและเทคนิคพิเศษในการทำงานผสมกับจิตวิทยาที่จะสื่อสารออกไป เช่น มีการชื่นชมและให้กำลังใจ ให้ความเป็นกันเองแก่นักแสดงทุกตัวแสดง นักแสดงก็จะตั้งใจทำให้ดีที่สุด ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษจนทำให้การแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เป็นผลงานที่ดีเลิศ

ภาพที่ 37 นักแสดงประกอบ แสดงเป็นชาวบ้าน

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.6.2 การออกแบบท่าเต้น

การออกแบบท่าเต้นที่สวยงามมีคุณภาพ การออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย คำนึงถึงหลักของแสงและเงา อันก่อให้เกิดภาพการแสดงที่มีมิติประดุจภาพจิตรกรรมที่มีชีวิต เคลื่อนไหวได้

วิธีการออกแบบที่แตกต่างกันออกไปแต่ในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้มีการค้นคว้าข้อมูลจากเรื่องราวของประวัติศาสตร์และประสบการณ์จากการทำงานแสง สี เสียงประกอบจินตภาพเรื่องคนดีศรีอยุธยา มาแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยและตระการตามากยิ่งขึ้น โดยมีการใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสร้างกำแพงมนุษย์ในฉากเสียดสี มีแนวความคิดมาจากเทคนิคการใช้มุมกล้องของการถ่ายภาพยนตร์ที่เรียกว่า การเลื่อนกล้อง (Dolly) มีภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเปลี่ยนไปเป็นระยะๆ จึงเห็นภาพของการแสดงในช่วงที่สำคัญเป็นระยะๆ มีกระบวนการทำแบ่งเป็นช่วงๆ สั้นบ้างยาวบ้าง แต่ละช่วงจะแสดงอารมณ์ที่แตกต่างกันเพื่อความหลากหลายและความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง ดังนั้นการออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มี

ความหลัง ในแต่ละช่วงอาจใช้จำนวนผู้แสดงและการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน เพื่อสะท้อนอารมณ์ที่ยิ่งใหญ่สมจริงในช่วงนั้นๆ เช่น อารมณ์เศร้าผู้แสดงก็จะก้มหมอบลงกับพื้น อารมณ์ทุกข์ทรมานก็ได้ใช้ผู้แสดงหมุนเคลื่อนไหวไปมา กระโดดขึ้นลงอย่างรวดเร็วเพื่อให้เห็นถึงอารมณ์ทรมานและมีท่าทางหลักปรากฏอยู่เป็นระยะๆ ตลอดเวลาของการแสดง เพื่อเชื่อมหรือแสดงความเป็นเอกภาพของการแสดงมีท่าทางอื่นๆ กำหนดให้เป็นไปเฉพาะในแต่ละช่วง

ทั้งมีการบอกรายละเอียดทิศทางเพื่อกำหนดการเข้าออกไว้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการแสดงที่ใช้นักแสดงจำนวนมาก ดังนั้นการจัดการระบบเข้าออกก็มีส่วนสำคัญว่า นักแสดงนำออกทางไหนแล้วจะคุยยิ่งใหญ่ นักแสดงประกอบออกทางไหนแล้วจะดูตระการตาและสมจริง

สำหรับท่านาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยได้ออกแบบให้เข้ากับบทกลอน การขับเสภาและประวัติศาสตร์ ส่วนท่าของนักแสดงนำได้กำหนดให้แต่ละท่ามีความหมายเฉพาะ เช่น ตอนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชออกปราบนายทองอิน ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้แรงบันดาลใจมาจากท่านารายณ์ปราบนาทุก คือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเหยียบนายทองอินด้านล่างที่นอนอยู่ และยังได้นำเอาสิ่งรอบๆ ตัวมาใช้ในการแสดง แสง สี เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินฝันนี้มีความหลัง ด้วย เช่น การหยุดนิ่ง (Pose) ของนักแสดงอารมณ์ (Symbolic) คือ การนำผลไม้ไว้บนหัวอันนี้ได้แรงบันดาลใจมาจากสตรีชาวอินโดนีเซียและอินเดีย ซึ่งเป็นบริบททางวัฒนธรรมของสังคมประเทศนั้นๆ ที่ใช้ของเทินไว้บนศีรษะเวลาออกไปจับจ่ายซื้อของ ส่วนการโศกทาก็ได้แนวความคิดมาจากการเดินแบบ (Fashion Show) ล้วนแล้วเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่เอาสิ่งต่างๆ รอบตัวนำมาประยุกต์ใช้ในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ทั้งยังมีการแปรแถวที่ไม่ซับซ้อนมากนัก โดยมีการแปรแถวแบบหลักๆ เช่น แถวหน้ากระดาน แถวทแยงมุม แถวตอนเดียว แถวตอนคู่ วงกลม โดยมีการสลับแถวเดิน การเดินสวนกัน การเดินตามกัน มีการตั้งซุ่ม เช่น จัดให้ผู้แสดงจับกลุ่มตั้งซุ่มเป็นรูปอนุสาวรีย์ มีการขกลอยให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของนักแสดงหลัก นับเป็นการออกแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่งดงามและมีเอกลักษณ์โดดเด่น และเริ่มมีนักออกแบบรุ่นใหม่ นำความคิดไปพัฒนา เพื่อใช้ในผลงานของตนเอง เช่น ผลงานของอาจารย์เหมือนฝัน อัมพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบัน Point Studio ได้เคยให้สัมภาษณ์ไว้เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 ว่าได้เรียนเต้นและร่วมงานกับศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นอาจารย์ที่เก่งมาก และเคยได้แนวความคิดของอาจารย์ไปใช้ในผลงานของตัวเองเหมือนกัน เพราะท่าเต้นของอาจารย์มีความร่วมสมัยไม่เชย ไม่ซ้ำแบบใคร และมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง นักเต้นในวงการนักเต้นเมืองไทยเห็นท่าเต้นแล้วจะรู้เลยว่า เป็นผลงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ทั้งยังกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มาด้วยที่ช่วยสั่งสอนมาโดยตลอดในช่วงศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 38 การโพสท่าแบบแพชั่นโชว์

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

ภาพที่ 39 ท่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเหยียบศัตรู เปรียบเหมือนท่านารายณ์ปราบหนทุก

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.6.3 การฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมที่เข้มงวดยาวนาน เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดสมาธิ ทิลา และความพร้อมเพียงของผู้แสดง

ผู้ฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ช่วงระยะแรกการฝึกหัดการเดินพื้นฐาน ผู้ฝึกซ้อมจะได้รับการถ่ายทอดลีลาจากศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี แล้วนำมาถ่ายทอดต่อ เพื่อให้ท่าทางการแสดงออกมาในรูปแบบและท่าเดียวกัน แต่จะให้ผู้ที่แสดงเก่งอยู่ด้านหน้าและจะมุ่งเน้นถึงการฝึกหัดขั้นพื้นฐานมากเพราะเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นฐานสำคัญในการแสดงให้มีประสิทธิภาพ

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เป็นการแสดง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือ ทั้งทำรำทำเต้นและบทกลอนแบบ ดั้งเดิม นำมาประยุกต์ให้เข้ากับเครื่องเล่นไปหว่าร่างกาย การจัดรูปแบบการแปรแถวแบบสมัยใหม่ การใช้ท่วงทำนองเพลงและการขับเสภาที่สื่อถึงบรรยากาศ สถานที่ สถานการณ์ และอารมณ์ของการแสดง รวมทั้งการออกแบบชุดแต่งกายที่แตกต่างกันออกไป ทั้งชุดแบบดั้งเดิมและชุดที่ดัดแปลง ให้เหมาะกับการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ยังคงมีรูปแบบที่บ่งบอกความเป็นไทย โดยมีผู้ช่วยผู้กำกับ ช่วยฝึกซ้อม

วิธีการฝึกซ้อม

วิธีการฝึกซ้อมแบ่งเป็น 2 กลุ่ม รูปแบบการฝึกซ้อมกับนักแสดงอาชีพและการ ฝึกซ้อมกับนักแสดงสมทบ

- กลุ่ม 1 ขั้นตอนการฝึกซ้อมของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยจะเป็นไปอย่างมี ระบบ จะฝึกซ้อมเรียงจากขั้นที่ง่าย เช่น การเดิน การแปรแถว ไปถึงขั้นที่ยาก เช่น การเต้น การ แสดงอารมณ์ และหัดส่วนต่างๆ ของร่างกายทีละส่วน จนเกิดความชำนาญ แล้วจึงทบทวนท่าทาง เข้าไปจนเกิดความชำนาญและสมบูรณ์ โดยแยกกันฝึกซ้อมฝึกปฏิบัติเช่นนี้สลับกัน จนครูผู้ฝึกพึง พอใจ จนกว่าจะถูกต้องและพร้อมกัน ดังนั้นผู้ที่มาฝึกซ้อมจึงมีความขยันและอดทน

การฝึกซ้อมขั้นนี้จะต้องผ่านการฝึกหัดการเดินพื้นฐานมาอย่างชำนาญแล้ว ก่อนที่จะ เข้ากับจังหวะเพลงจะต้องใช้การนับเหมือนการฝึกในขั้นแรกจนเกิดความคล่องตัว แล้วจึงฝึกซ้อม กับเพลงจริงโดยการเปิดเทป มีการถ่ายทอดจากครูผู้ฝึกหรือผู้ออกแบบท่าจะฝึกซ้อมกันเป็นกลุ่ม

- กลุ่ม 2 เป็นนักแสดงจากโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนดุริยางค์ทหารเรือ วิทยาลัย พยาบาลกองทัพเรือ นักเรียนนายเรือ

ระยะเวลาและสถานที่ฝึกซ้อม

ในขั้นนี้ผู้แสดงจะมีระยะเวลาการฝึกหัดที่ไม่เท่ากันเสมอไป ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความขยันความเอาใจใส่ของแต่ละบุคคล และจะต้องฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในการซ้อม การแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยครั้งนั้นจะอยู่ในระยะเวลา 3 เดือน วันละ 3 – 4 ชั่วโมง เช้าและ บ่ายแล้วแต่ความเหมาะสม หากวันใดมีการซ้อมที่พิเศษก็จะซ้อมได้มาก

สถานที่ฝึกซ้อม

ส่วนใหญ่การฝึกซ้อมจะฝึกกันในห้องซ้อมก่อนออกไปฝึกซ้อมสถานที่จริง ส่วน ใหญ่การฝึกซ้อมจะฝึกกันในห้องซ้อมโดยผู้ออกแบบลีลาได้จัดหาไว้ ซึ่งการฝึกซ้อมครั้งนั้นได้ ฝึกซ้อมกันที่ห้องซ้อมส่วนตัวของผู้ออกแบบลีลา ฝึกซ้อมที่นี้ทุกวันจนเกิดความชำนาญ แล้วจึง

ออกไปฝึกซ้อมที่สถานที่จริง คือสนามหญ้าในพระราชวังวังเดิม สำหรับการฝึกซ้อมในสถานที่จริงนี้จะมีนักแสดงมาร่วมอีกมากมายทำให้ใช้เวลาในการซ้อมมากกว่าปกติ เพราะจะแบ่งกันซ้อมย่อยในสถานที่จริงก่อนแล้วค่อยมารวมกันอีกครั้งหนึ่ง

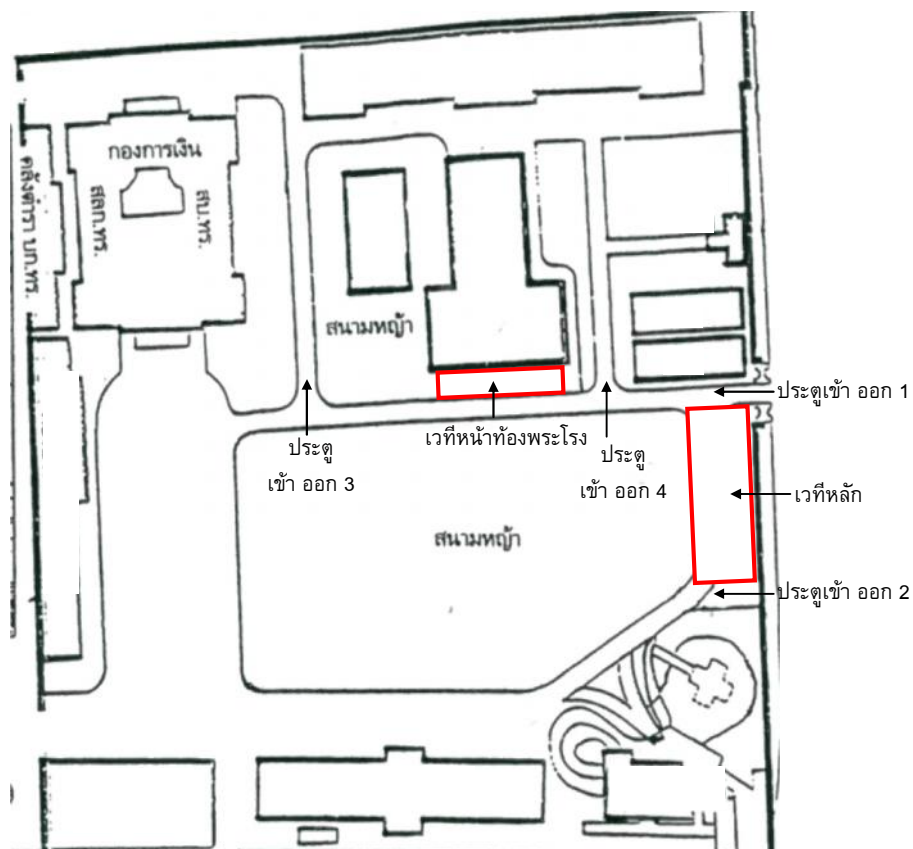
ภาพที่ 40 สถานที่ซ้อมการแสดงในพระราชวังเดิม
ที่มา : ผู้วิจัย

การซ้อม

การซ้อมกำหนดตั้งแต่วันศุกร์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2539 ถึงวันเสาร์ที่ 26 เมษายน 2539 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

4.6.4 การออกแบบสถานที่

ผู้วิจัยได้พบว่า การออกแบบสถานที่หรือเวทีสำหรับการแสดงให้เหมาะสมสวยงามคือบริเวณของการแสดงในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังได้ใช้สถานที่จริงในการแสดงคือพระราชวังเดิม ออกแบบจัดวางให้เหมาะสมกับความต้องการต่างๆ ทางด้านการแสดงเพื่อให้การแสดงมีความสมจริง โดยเวทีหลักอยู่ตรงกลางสนามหญ้าทางด้านซ้ายติดกับตึกเขียวด้านขวาติดกับกำแพงหลังใหญ่ ส่วนด้านหลังใช้กำแพงเมืองเก่าเป็นฉากหลัง ซึ่งมีป้อมวิชัยประสิทธิ์อยู่ด้านหลังกำแพงเมืองอีกที่หนึ่ง ส่วนฉากของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ใช้ท้องพระโรงของจริงเป็นฉากการแสดง ซึ่งเป็นการนำเอาโบราณสถานที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์สิ่งที่มีอยู่แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างลงตัว ทั้งยังบ่งชี้ถึงยุคสมัยในอดีตกาลให้เห็นและมีการใช้เวทีและสถานที่อย่างคุ้มค่าในการดำเนินเรื่อง

ภาพที่ 41 สถานที่และเวทีที่ใช้ในการแสดง

ที่มา : มูลนิธิพระราชวังเดิม

4.6.5 สถานที่ในการแสดง

ได้ใช้พระราชวังเดิม หรือพระราชวังกรุงธนบุรี เป็นพระราชวังหลวงเพียงแห่งเดียวที่สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 2311 ในสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชวังแห่งนี้ตั้งอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ในพื้นที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของป้อมวิไชยเณทร์ (ซึ่งภายหลังได้รับการเปลี่ยนชื่อ เป็นป้อมวิไชยประสิทธิ์) อาณาเขตของพระราชวังเดิมในสมัยนั้นมีพื้นที่ตั้งแต่ป้อมวิไชยประสิทธิ์ขึ้นมาจนถึงคลองเหนือวัดอรุณราชวราราม (คลองนครบาล) โดยรวมวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม) เข้าไปในเขตพระราชวัง ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติ ได้ทรงย้ายราชธานีมาอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และได้ทรงสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นที่ประทับ พระราชวังกรุงธนบุรีจึงได้รับการเรียกขานว่า “พระราชวังเดิม” นับแต่นั้นมา

เนื่องจากพระราชวังเดิม และกรุงธนบุรีมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ จึงจำเป็นต้องมีผู้ดูแล ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวงศ์ชั้นสูงที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยมาประทับที่พระราชวังเดิม ซึ่งพระราชดำริดังกล่าวได้สืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากนี้ พระราชวังเดิมยังเป็นสถานที่ที่พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี 3 พระองค์ ทรงมีพระราชสมภพ ซึ่งทุกพระองค์เป็นพระราชโอรสใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ขณะยังทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ สิ้นพระชนม์ พลเรือโทพระชลยุทธโยธินทร์ ผู้บัญชาการกรมทหารเรือในขณะนั้น ได้กราบบังคมทูลขอพระราชวังเดิมเพื่อเป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2443 โดยทรงมีพระราชกระแสให้รักษาซ่อมแซมสิ่งปลูกสร้างที่มีมาแต่เดิมได้แก่

1. ท้องพระโรง
2. ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
3. พระตำหนักของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
4. ศาลศิระชะปลาพาพ

โรงเรียนนายเรือตั้งอยู่ที่พระราชวังเดิมเรื่อยมาจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2487 ส่วนอาคารเดิมของโรงเรียนนายเรือที่พระราชวังเดิมนั้น กองทัพอากาศได้ดัดแปลงเป็นอาคารแบบทรงไทย แล้วใช้เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการกองทัพเรือจนถึงปัจจุบัน

สำหรับ โบราณสถานปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ได้แก่ ท้องพระโรง พระตำหนักแก๊งคู่ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระตำหนักสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และป้อมวิไชยประสิทธิ์ ซึ่งได้รับการบูรณะเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2545 โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2545

เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2547 พระราชวังเดิม หรือ พระราชวังกรุงธนบุรี ได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ได้ได้รับรางวัล “อนุรักษ์โบราณสถานดีเด่น (Award of Merit)” ประจำปี 2547

ภาพที่ 42 ใบประกาศจากองค์การยูเนสโกภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก
ที่มา : ผู้วิจัย

พระราชวังเดิมถือเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของชาติ เนื่องจากพระราชวังเดิมเป็นพระราชวังหลวงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชผู้ทรงกอบกู้และรักษาเอกราชของชาติไทยดังที่ทราบกันทั่วไป พระราชวังแห่งนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ตั้งที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในอดีต โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดให้สร้างพระราชวังแห่งนี้ เมื่อปีพุทธศักราช 2310 เพื่อใช้เป็นที่ประทับและว่าราชการ ซึ่งนับเป็นพระราชวังหลวงแห่งเดียวของพระองค์ นอกจากนี้พระราชวังเดิมแห่งนี้ยังเคยเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์ชั้นสูงในราชวงศ์จักรีอีกหลายพระองค์ (เรียงตามลำดับระยะเวลา) ได้แก่

1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
2. สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงธเบศร์บดินทร์
3. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านาถ)
4. สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี
5. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)
6. สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี (พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 2)
7. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว)
8. สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าชายอดิศักดิ์ (กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ)

9. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

10. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมพระจักรพรรดิพงษ์

4.6.6 การแต่งหน้าทำผมของผู้แสดง

การแต่งหน้าตามความงามสมจริง การออกแบบทรงผมและการแต่งหน้าในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง สามารถอธิบายได้ดังนี้

ตรงนี้เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการแสดง เพราะช่างแต่งหน้าแต่งผมก็ต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์มาเหมือนกัน ในแต่ละยุคแต่ละสมัยทรงผมจะแตกต่างกัน ทรงผมผู้ชายนิยมทำผมปึก ผู้หญิงนิยมตัดสั้น แต่ก็ยังมีการทำผมปึกประป่าบ้างตามแบบสมัยอยุธยา

ส่วนเทคนิคการแต่งหน้ายังสามารถทำให้คนหนุ่มๆ สาวๆ เปลี่ยนเป็นคนชราได้ตรงนี้จึงสำคัญ

ความงามนั้นเป็นสิ่งที่เกิดมาคู่กับธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ซึ่งมีความสามารถในการที่จะแต่งแต้มเติมสีสัน และเสริมสร้างความงามให้กับสิ่งรอบข้าง จึงมีคำกล่าวที่ว่า “ไถ่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” และจากความพิถีพิถันอันนี้เองจึงได้พัฒนาจนกลายเป็นศิลปะแขนงหนึ่งคือศิลปะการแต่งหน้า

การแต่งหน้าสำหรับเวที แสง สี เสียง เป็นการแต่งหน้าที่แตกต่างจากการแต่งหน้าละครเวทีและการแต่งหน้าภาพยนตร์ เพราะการแสดงบนเวทีอาศัยการเคลื่อนไหว (Movement) เป็นส่วนใหญ่การแสดงท่าทาง (Acting) ของตัวแสดง ฉะนั้นการแต่งหน้าจึงแตกต่างกันมาก

การแต่งหน้าเวทีในประเทศไทยเรามีกันมานาน เช่น ลิเก ละคร โขน การแต่งหน้าเวทีที่บ้านเราจะเน้น โครงสร้างหน้าตัวนักแสดงออกมาให้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งขั้นตอนในการแต่งช่วงแรกจะเหมือนการแต่งหน้าปกติทั่วไป ที่เริ่มด้วยการล้างหน้าทำความสะอาดใบหน้า ถัดมาคือการบำรุง จากนั้นก็เข้าสู่ขั้นตอนของการปรับโครงหน้า การใส่แสงเงาบนใบหน้าใช้การปรับโครงหน้าก็คือ การแก้ไขรูปหน้าโดยการแต่งหน้าให้ออกมาสวย การแต่งหน้าเวทีแสง สี เสียง จะให้สวยได้ ช่างแต่งหน้าต้องรู้เรื่อง แสง เงา และขนาดของเวทีแสดงมาประกอบด้วย เพราะการแต่งหน้าสำหรับเวทีแสง สี เสียง แต่ละยุคแต่ละสมัยก็มีความแตกต่างกันออกไป ส่วนการใช้โทนสีในการแต่งหน้าจะเน้นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและต้องแต่งให้เข้ากับยุคสมัย

4.6.7 การออกแบบแสงเสียง

การออกแบบแสง ประกอบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นับเป็นสิ่งสำคัญและมีผลต่อความสำเร็จของการแสดงอย่างมาก เพราะฉาก แสง เสียง จะช่วยสร้างจินตนาการอารมณ์ ความรู้สึกไปยังผู้แสดงที่ต้องสื่อสารผ่านไปยังผู้ชม โดยมีการ

ใช้เทคนิคต่างๆ อาทิเช่น การเล่นแสงเงา การใช้เทคนิคซิลูเอ็ท (Silhouette) ภาพเงาการใช้ฟอลโลว์สปอต (Follow spot) ฉายแสงเน้นย้ำความโดดเด่นในขณะที่แสดงการใช้โทนสีต่างๆ เป็นตัวบ่งบอกและสื่อสารความรู้สึกให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการแสดงชุดนี้ เช่น การใช้แสงสีแดงในฉากเสียดสีให้เห็นถึงทหารพม่าเผากรุง และการใช้เทคนิคพิเศษในการใช้พลุดอกไม้ไฟ ซึ่งเป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่อดีตกาลยังคงนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

การใช้แสงและเสียงที่เข้ากับการแสดงและยังทำให้ผู้ชมเกิดความตื่นตื้นตันตาตื่นใจกับการแสดงเสมือนกับเข้าไปร่วมอยู่ในเหตุการณ์จริง

แสงเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มองเห็นได้มีผลไปถึงความสามารถในการประกอบกิจกรรมต่างๆ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการออกแบบสถาปัตยกรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับแสง และวิธีนำแสงมาใช้เพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ

ส่วนแนวเพลงหรือดนตรีประกอบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีแนวคิดของการออกแบบให้มีกลิ่นอายของสำเนียงและบทเพลงแบบไทยสมัยกรุงธนบุรี โดยการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากลและการใช้การสังเคราะห์เสียงจากโปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ซาวด์เอฟเฟค (Sound Effect) ที่เพื่อต้องการสื่อให้ผู้ชมและผู้แสดงมีความเข้าใจว่า ได้เข้าไปอยู่ในสมัยกรุงธนบุรีที่ว่า ในการแสดงแต่ละช่วงนั้นเกิดเหตุการณ์อะไร ควรจะสื่อสารท่าทางหรือความหมายอย่างไร ซึ่งการออกแบบดนตรีนี้จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการออกแบบดนตรี

นับว่าเพลงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแสดง เพราะเพลงสามารถทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการตามไปกับบทบาทของการแสดง เพลงทำให้เกิดอารมณ์ทั้งตื้นตื้น เศร้า ร่าเริง เป็นต้น

รูปแบบของแนวเพลงนั้นต้องให้เหมาะสมกับเนื้อหาของเรื่องที่กำหนดไว้ เพื่อที่จะสามารถสื่ออารมณ์ของนักแสดงอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงอรรถรสของการแสดง เพราะดนตรีนั้นสามารถช่วยสื่อเรื่องราวต่างๆ อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นจังหวะ ทำนอง เสียงประสานต่างๆ ซึ่งในช่วงการแสดงบารุกราชนาวิได้ใช้เพลงเดินหน้า ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย

สำหรับการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง นั้นส่วนมากจะใช้บทบรรยายการขับเสภา และบทกลอน มากกว่าบทเพลง โดยมีเสียงซาวด์เอฟเฟค (Sound Effect) เช่น เสียงปืน เสียงดาบ เพื่อให้มีความรู้สึกสมจริง

4.6.8 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นหนึ่งในเจ็ดองค์ประกอบที่สำคัญของงานนาฏยศิลป์ ซึ่งได้แก่ดนตรี บทเพลง การขับร้อง ลีลาท่าทาง อุปกรณ์การแสดง ฉาก และเครื่องแต่งกาย ในส่วนเครื่องแต่งกายนั้นประกอบด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบลักษณะของการแสดง

เครื่องแต่งกายที่สวยงามได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษจึงได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลมากมายจากหนังสือ รูปถ่าย จิตรกรรมฝาผนัง

เสื้อผ้าที่ใช้สำหรับนักแสดงบุคคลสำคัญ มีความสมจริง เป็นการแต่งที่บ่งบอกฐานะของตัวแสดงแต่งกายสวยงาม ถูกต้องตามประวัติศาสตร์ มีสีสันสดสวยงามและความสง่างามด้วย ส่วนเสื้อผ้าของผู้แสดง นักแสดงอารมณ์ (symbolic) เป็นการแต่งกายแบบเรียบง่าย สะดวก เพื่อให้ความคล่องในการเคลื่อนไหวไปตามท่าทางนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ใช้สีพื้นสีแดงเลือดหมู

การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ใช้เวลาในการออกแบบไม่นาน เพราะต้องใช้ชุดที่คล้ายของจริงให้มากที่สุดเนื่องจากเป็นการแสดงเชิงประวัติศาสตร์ ดังนั้นชุดแสดงต่างๆ จึงต้องทำให้ถูกต้องและสมจริงที่สุดทั้งชุดกษัตริย์ ทูต ทหาร ชาวบ้าน แต่สิ่งสำคัญคือ ต้องการให้สามารถสื่อสารถึงความเป็นฐานันดรศักดิ์ที่แตกต่างกันออกไปและสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นจึงมีการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญกับผู้ที่มีความรู้ทางการออกแบบเครื่องแต่งกาย รวมทั้งศึกษาจากหนังสือการแต่งกายสมัยต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า การออกแบบเครื่องแต่งกายของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เน้นถึงการออกแบบ (Design) และสีสันของเครื่องแต่งกายอย่างช่วงสมโภชพระแก้ว ที่มีมหรสพต่างๆ นั้น จะเห็นได้ว่า การแสดงโขน และจิว ใช้เสื้อผ้าแบบดั้งเดิมแต่ระบำสมโภชพระแก้วนั้นใช้รูปแบบของเครื่องแต่งกายของนางรำนั้นใช้สีขาวสไบทองชุดขาวเมื่อโดนไฟสีต่างๆ จะทำให้ชุดเปลี่ยนไปตามสีไฟทำให้เกิดความสวยงามอีกแบบหนึ่ง

การแต่งกายสามารถทำให้ผู้ชมรู้เรื่องการแต่งกายในสมัยนั้นว่า ทหารหรือชาวบ้าน แต่งกายกันอย่างไร ตรงนี้ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายต้องค้นคว้ากันมากเหมือนกัน เพราะจะต้องมีการออกแบบอย่างตรงยุคตรงสมัย โดยอาจจะประยุกต์ขึ้นได้อีกนิดหน่อยเพื่อให้เข้ากับการแสดงแต่ยังคงของเดิมอยู่ ตัวละครใดแต่งอารมณ์เครื่องประดับแบบใด เช่น ผู้ชายนุ่งโจง นุ่งถกเขมร นุ่งลอยชาย ผู้หญิงนุ่งจีบ ห่มสไบเฉียง นุ่งโจง

สำหรับการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีความต้องการที่จะนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในสมัยกรุง

ชนบุรีและเหตุการณ์ต่างๆ นั้นของพระราชวังเดิมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งอ้างอิงจากบทวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ไทยที่มีลักษณะของตัวละครที่แตกต่างกัน ดังนั้นการออกแบบและการใช้เครื่องแต่งกายจึงต้องทำให้สมจริงมากที่สุด เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงรูปแบบประวัติศาสตร์มักมีลักษณะเฉพาะ จนเกิดมีระเบียบแบบแผนของเรื่องการแต่งกายตามยุคตามสมัย

4.6.9 อุปกรณ์การแสดง

ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีอุปกรณ์การแสดงที่สำคัญมากมาย เช่น บุษบก เครื่องสูงพระมหากษัตริย์ ไม้พาย ปืน เป็นต้น อุปกรณ์การแสดงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในการแสดง เช่น บุษบกได้ใช้เป็นแท่นประดิษฐานพระแก้วมรกตในฉากสมโภชพระแก้วและยังใช้กับตอนผลัดแผ่นดิน ใช้ประดับไว้ด้านซ้ายของเวทีทำให้เห็นถึงบรรยากาศท้องพระโรงในรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขึ้นครองราชย์และยังสามารถนำมาใช้ในตอนบำรุงราชนาวิ โดยมีการตั้งบุษบกไว้ที่เดิมแต่มีการคิดกระบวนแถวของทหารมาขนาบบุษบก โดยสื่อถึงเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ นับว่าเป็นการใช้อุปกรณ์การแสดงอย่างคุ้มค่ามีที่ไปที่ไป ถึงแม้จะตั้งไว้นิ่งๆ ก็ไม่ขัดกับการรับชม ทำให้มองเห็นถึงสุนทรีย์ในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

ภาพที่ 43 การใช้บุษบกประกอบการแสดงแต่ละฉาก

ภาพซ้ายเป็นตอนผลัดแผ่นดิน ภาพขวาเป็นตอนบำรุงราชนาวิ

ที่มา : เทปบันทึกการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

4.7 บริบททางสังคมจากการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

การแสดงชุดนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคมในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ค่าขาย และด้านศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชาวเมืองในสมัยนั้น

ด้านสังคม การเมืองการปกครอง การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้สื่อสารให้เห็นถึงการสูญเสียกรุงศรีอยุธยา ในครั้งอดีตที่แตกสลาย เพราะความไม่สามัคคีกันของคนในชาติ แต่ในความไม่สามัคคีนั่นก็ยังมีบุคคลที่เป็นกำลังในการรวบรวมผู้คนให้กลับมาเป็นหนึ่งและเข้ากอบกู้บ้านเมือง ให้กลับมาเป็นเอกราชได้อีกครั้งตั้งเป็นเมืองใหม่ โดยย้ายจากสถานที่เดิมมาสู่สถานที่ใหม่ และเริ่มฟื้นฟูบ้านเมืองขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ชุดนี้อาจสะท้อนสภาพสังคมในยุคปัจจุบันได้ว่า การที่ผู้คนขาดความสามัคคีกันก็จะทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายและไม่สงบสุข

ด้านเศรษฐกิจ ค่าขาย การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจจากการกอบกู้บ้านเมืองเป็นเอกราช หลังจากที่มีการสูญเสียมาเป็นเวลานาน ซึ่งเริ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติมากมาย เช่น ชาวจีน ชาวโปรตุเกส และชาวอังกฤษ เป็นต้น

ด้านศิลปวัฒนธรรม ช่วงหนึ่งของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้สื่อสารให้เห็นถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรมเอาไว้ โดยได้มีการแสดง โขน หนังใหญ่ ฆ้อง ในการสมโภชพระแก้ว ซึ่งทำให้เห็นว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในยุคนี้ยังคงเป็นการรวบรวมสิ่งที่สูญหายและกระจัดกระจายออกไปให้เข้ามาอยู่รวมกัน นอกจากการรวบรวมศิลปะการแสดงแล้วนั้น ในยุคนี้ยังมีกวีน้อยใหญ่เกิดขึ้นมากมาย โดยต่างจากยุคสมัยในปัจจุบัน ศิลปวัฒนธรรมนั้นมีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทั้งของชาติไทยเองหรือวัฒนธรรมจากต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนไทยในยุคนี้ ซึ่งอาจทำให้ศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยบางอย่างบางประเภทถูกละเลยหลงลืมไปบ้าง จนในที่สุดก็สูญหายโดยไม่ได้รับการสืบทอดและรักษาเก็บไว้

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ถือได้ว่าเป็นการแสดงชุดหนึ่งที่เป็นการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ จากอดีตสู่ปัจจุบันเพื่อให้เห็นถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่ และศิลปวัฒนธรรม ในยุคสมัยที่คนยุคใหม่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งอาจไม่มีโอกาสได้ศึกษาอ่านประวัติศาสตร์การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้

ความหลัง จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวไทยได้รับทราบเรื่องประวัติศาสตร์ของพระราชวังเดิม ถ่ายทอด โดยการสื่อสารเนื้อหาในรูปแบบการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มี ความหลัง พร้อมทั้งมีการนำนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเข้ามาประกอบการแสดง เพื่อให้มีความ น่าสนใจมากยิ่งขึ้นเพื่อผู้ชมได้รับสุนทรียทางนาฏศิลป์ ทั้งเป็นสื่อของการนำเสนอประวัติศาสตร์ ที่ผู้ชมต้องใช้จินตนาการคล้อยตามการแสดงของสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่มักจะมีแทรกอยู่เสมอใน แต่ละช่วงของการแสดง ซึ่งการแสดงชุดนี้จึงเป็นการแสดงที่กล่าวได้ว่ามีความสำคัญอีกชุดหนึ่งต่อ ผู้คนในยุคสังคมปัจจุบัน ที่ควรจะมีการแสดงให้คนไทยในยุคปัจจุบันได้ชมเป็นอย่างมาก

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวความคิดและวิธีการออกแบบนาฏศิลป์ไทยในการแสดง 2. ศึกษาองค์ประกอบและความสำคัญของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดง ในผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นสำคัญในบทนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและออกแบบสร้างเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ด้วยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการสังเคราะห์และทำงานวิจัยนี้

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลังนี้เป็นผลงานสร้างสรรค์อย่างลงตัวทางด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่มีจุดประสงค์เพื่อต้องการนำเสนอและบอกเล่าประวัติศาสตร์ไทย โดยมีนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญของการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง กับโบราณสถานที่เป็นมรดกโลก (Heritage site) และเป็นการแสดงที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความโดดเด่นหลายๆ ด้านนำมาผสมผสานงานศิลปะกับประวัติศาสตร์ไทยและศิลปะที่งดงาม เช่น ลีลานาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ประกอบการแสดง การขับเสภา กระบวนการแปรแถวรวมถึงโบราณสถานมีความหลากหลายของบริบท โดยมีแนวความคิดของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี คือการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site Specific Dance Performance) ผู้วิจัยจึงอยากเผยแพร่ผลงานการแสดงนี้ เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้บุคคลรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ความสนใจที่ผู้วิจัยมีกับการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เป็นเพราะผู้วิจัยมีความสนใจและใคร่จะศึกษาแนวความคิดและการสร้างสรรค์งานที่ทรงคุณค่าของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่ได้สร้างสรรค์ไว้หลายชุดการแสดง โดยผลงานการแสดงแต่ละชุดนั้นล้วนแต่ทรงคุณค่า ทั้งองค์ประกอบศิลป์ต่างๆ ที่ลงตัวทำให้งานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีความโดดเด่นไม่ซ้ำใคร และอีกประการหนึ่งที่ได้เลือกผลงานการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง เพราะมีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยและสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงกอบกู้เอกราชให้ชาติไทย ผู้วิจัยมี

ความรักและเทิดทูนพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นการส่วนตัวด้วยและยังมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบทอดผลงานของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ประวัติศาสตร์ โบราณสถานแห่งนี้ไปพร้อมๆ กัน ไว้เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ

ด้วยเหตุผลนี้เอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะบอกเล่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้ได้รับทราบว่าการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีขั้นตอนในการทำงานมากมายที่ซับซ้อนที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และให้ทุกคนได้ตระหนักในคุณค่า ทั้งยังมีผลในการช่วยกันอนุรักษ์และดูแลโบราณสถานไว้มิให้สูญหายไป โดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบการแสดง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เพราะมีความหลากหลายทั้งความคิดและเทคนิค มีความยืดหยุ่นนำไปใช้ และเสนอรูปแบบการแสดงในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยได้ตัดสินใจนำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องการใช้ นาฏยศิลป์ร่วมสมัยเพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง จึงมีขั้นตอนต่างๆ ต่อไปนี้

5.1 รูปแบบการแสดง

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีรูปแบบการแสดง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยผสมผสานกับประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ทั้งการประยุกต์ทำท่าทำเดิน ให้เข้ากับวิธีการเคลื่อนไหวร่างกาย การจัดรูปแบบกระบวนแถวสมัยใหม่ การเลือกใช้ท่วงทำนองของเพลง บทกลอนการเล่าเรื่อง การขับเสภา ที่สื่อสารถึงบรรยากาศสถานการณ์และอารมณ์ได้รับรู้ประวัติศาสตร์ไทยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมัยกรุงธนบุรีไปพร้อมๆ กัน ส่วนด้านการแต่งกายจะเน้นให้เห็นถึงความสมจริงของฐานะ ที่แบ่งออกเป็นกษัตริย์ ทูต ทหาร ชาวบ้าน ไว้อย่างชัดเจนอย่างง่ายๆ แต่น่าสนใจ

ขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญมากที่สุดที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถประกอบกับประสบการณ์ที่สะสมมาจึงสามารถเข้าใจแนวทางสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ให้ออกมาเป็นรูปแบบการแสดงที่เป็นแบบจินตภาพให้ได้ ถึงแม้ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีความสนใจศึกษางานทางด้านนาฏยศิลป์ร่วมสมัยมาเป็นระยะเวลาาน จากประสบการณ์ในการแสดงและการสร้างสรรค์แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องคนศิโรตยา แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์งานแต่อย่างใด และได้มีการนำมาพัฒนาและนำมาปรับปรุงตามเนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์ ดังนั้น การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ก็เป็นไปดังที่คาดหวังไว้ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนท่าทางที่แสดงความหมาย การสื่อสารการแสดง ท่าเต้นท่ารำ ก็มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองอันจะมียอดประกอบในตอนต่อไป

5.2 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาวิเคราะห์การใช้นาฏศิลป์ร่วมสมัยเพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้ดังนี้

5.2.1 บทการแสดง

การสรรหา คัดเลือกบทและเรื่องสำหรับการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ได้นำเอาประวัติศาสตร์มาเล่าเรื่องโดยสื่อสารผ่านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีเนื้อเรื่องของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมัยกรุงธนบุรี ซึ่งนำเอาการบรรเลงดนตรีสากลและการใช้การสังเคราะห์เสียงจากโปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อต้องการสื่อสาร แนวความคิดสร้างสรรค์และออกแบบลีลาให้ออกมาในการแสดง แสง เสียง สมัยใหม่ที่มีความน่าสนใจตลอดทั้งเรื่อง

5.2.2 การนำเสนอ

การนำเสนอการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง มีเจตนาที่จะบอกถึงประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ว่ามีเหตุการณ์สำคัญอะไรที่น่าสนใจและควรจดจำบ้าง โดยใช้ผู้แสดงชายและหญิงจำนวนมาก ประมาณ 200 คน แบ่งเป็น กษัตริย์ ทูต ทหาร ประชาชน ใช้เวลาในการแสดง 1 ชั่วโมง ประกอบด้วยลำดับการแสดงดังต่อไปนี้

5.2.3 แนวความคิด

การใช้นาฏศิลป์ร่วมสมัยในการสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี มีแนวความคิดที่น่าสนใจต่างๆ รอบตัวมานำเสนอในมุมมองใหม่ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตัวดังที่ผู้ชมจะได้รับก็คือ สุนทรียภาพแห่งปรัชญาและสาร (Massage) ที่สอดแทรกอยู่ในลีลาแห่งการเคลื่อนไหวนั้น และนอกจากที่ผู้ชมจะได้รับความตื่นตาตื่นใจจากเทคนิคการเคลื่อนไหวของนักแสดงสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่สื่อสารท่าทางและเรื่องราวผ่านการเคลื่อนไหวอย่างมีรูปแบบเดียวกัน บอกเล่าความหมายที่ต้องการ สื่อให้ผู้ชมเกิดกระบวนการทางความคิดและตีความหมายของท่าทางนั้นๆ ให้ออกมาเป็นเรื่องราวตามประสบการณ์การดำเนินชีวิตและภูมิหลังแต่ละเรื่อง สื่อที่นักแสดงและผู้กำกับต้องการจะสื่อสารให้ผู้ชมได้รับทราบจากการแสดงอาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในบทสรุปเดียวกัน เพราะในการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ครั้งหนึ่งอาจตีความหมายไปได้หลายรูปแบบ แต่การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่คืนนั้น ส่วนมากจะเป็นเนื้อหาและรูปแบบของการแสดงที่มีลักษณะเฉพาะตัวอาจมีการหยิบยกเรื่องราวที่สามารถพบเห็นได้ในรอบๆ ตัวเรานำมาเสนอให้เกิดมุมมองและทัศนคติใหม่ๆ ต่อสังคม

เพื่อตีแผ่หรือสะท้อนแง่คิดแห่งเรื่องราวต่างๆ และนำสิ่งต่างๆ นั้นนำกลับมาใช้ เช่น การใช้อุปกรณ์ประกอบฉากอย่างคัมภีร์การบริหารทรัพยากรบุคคล ทั้งยังใช้สถานที่ต่างๆ บนเวทีแสดงได้อย่างลงตัวและงดงามตามที่ท้องเรื่องได้สมจริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ควรมีการพัฒนารูปแบบการแสดงให้เกิดความสอดคล้องกับยุคสมัยอย่างไม่หยุดยั้ง ในฐานะเป็นผู้บุกเบิก (Pioneer) ในการใช้นาฏยศิลป์ร่วมสมัยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ

การตระหนักเรื่องการจัดระเบียบลิขสิทธิ์ผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของคนแรกและเป็นการพิทักษ์ผลงานการแสดง

การแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเป็นการจัดงานแบบกลางแจ้ง การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะพื้นที่ (Site-Specific Dance Performance) และ โปสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance) อาศัยพื้นที่กว้าง ฉะนั้นควรระวังฤดูกาล ไม่ควรทำการแสดงในฤดูฝน เพราะอาจส่งผลในการจัดการแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ

ควรตระหนักถึง การใช้มรดกของชาติได้แก่ โบราณสถาน การเคารพและให้ความสำคัญกับสถานที่และการปฏิบัติตามข้อกำหนดของสถานที่อย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นสมบัติของชาติ ให้ชนรุ่นหลังได้ชื่นชมต่อไป

ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะศึกษานาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในการแสดง แสง เสียงประกอบจินตภาพ เรื่องแผ่นดินผืนนี้มีความหลัง ของศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี และอีกประการหนึ่ง อย่างที่ทราบกันดีว่า นาฏยศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติก่อนที่จะถูกละเลยและเสื่อมถอยความนิยมลง ควรที่จะมีองค์กรเข้ามาสนับสนุนเพื่ออนุรักษ์การแสดงประเภทนี้ไว้ ดังนั้นการที่ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทยนี้ ด้วยหวังว่าจะช่วยสืบสานนาฏยศิลป์ไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทยได้ไม่มากนักน้อย งานวิจัยฉบับนี้อาจเป็นแรงบันดาลใจให้แก่คนไทยได้ตื่นตัวเกี่ยวกับมรดกของชาติ ทั้งโบราณสถานและงานนาฏยศิลป์ไทยสืบต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัญจนนา ศิลปอาษา. อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2554.
จิรายุทธ พนมรังษย์. นักศึกษาระดับคุุณยศึกษิตต สาขาวิชานาถุยศิลป้ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2554.

แดน บีช บรัดเลย์ (2551). พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับหมอบลัดเล. มติชน.

นราพงษ์ จรัสศรี. หัวหน้าภาควิชานาถุยศิลป้ คณะศิลปกรรมศาสตร้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2554.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2550). กรุงแตก, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย. ศิลปวัฒนธรรม40201779.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2550). การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. มติชน. ISBN 9789740201779.

บัญชา แก้วเกตุทอง. (2521). หนังสือที่ระลึกในงานหล่อประทานพร สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ณ
วัดลุ่มมหาชัยชุมพล จังหวัดระยอง วันที่6-10 กุมภาพันธ์ 2521. กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นดิงแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน. 2521, หน้า 21.

ประยุทธ์ สีทิพิพันธ์. (2520). มหาราชและพระราชกรณียกิจสมเด็จพระภัทรมหาราช.

กรุงเทพมหานคร : เทพพิทักษ์การพิมพ์, หน้า 223.

ปริญญญา ต้องโพนทอง. นักแสดงและนักออกแบบท่าเต้นอิสระ. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2553.

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 (พระเจ้าตากสิน) จุลศักราช 1128-
1144. กรมตำรากระทรวงธรรมการ. (2472).

มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม. 2541. <http://www.thaifolk.com/doc/wangderm.htm>.

กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.

วัลลภา รุ่งศิริแสงรัตน์. (2546). บรรพบุรุษไทย: สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น.

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546, หน้า 5.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2554. <http://th.wikipedia.org/wiki>. กรุงเทพมหานคร : วิกิพีเดีย

สารานุกรมเสรี.

วิชชุดา วุฑาพิศย์. อาจารย์ประจำภาควิชานาถุยศิลป้ คณะศิลปกรรมศาสตร้ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2554.

ส.พลายน้อย (2550). พระเจ้าตากสินมหาราชแห่งชาติไทย. พิมพ์คำ.

สถาพร สนทอง. ผู้เชี่ยวชาญนาถุยศิลป้ไทย กรมศิลปากร, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2554.

สมชาย โดวิทิตย์วงศ์. อาจารย์สอนสถาบันบางกอกแดนซ์. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2553.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2463). ไทยรบพม่า. มติชน.

สามารถ นิธินันท์. ผู้อำนวยการกองจิตเวชและประสาทวิทยา. สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2554.

สารภี มุสิกอุปถัมภ์. นายทหารปฏิบัติการประจำฐานทัพเรือกรุงเทพ. สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2554.

เหมือนฝัน อัมพันแสง. ผู้อำนวยการสถาบัน POINT STUDIO. สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2554.

ภาษาอังกฤษ

JO Butterworth and Liesbethwildschut. (2009). Contemporary Choreography A Criticalreader.

Newyork : Published by Routledge, 399-409.

Jukka O. Miettinen, (2002). Narapong Charassri Choreographer. (N.P.: Embassy of Finland

Bangkok, p.4.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
สคริปบทการแสดง

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	พระมหานครศรีอยุธยา ชั่วหนทางประมาณ 560 เส้น บางกอกเองอยู่ ณ ตำบลคันทางที่ลำเกาต์ชาดิจะขึ้นไป พระนคร เรือสินค้าที่เข้ามาจากปากน้ำ มักจะนำสินค้าแปลกตา และคนต่างชาติ จากทั่วสารทิศมาให้ชาวบางกอกได้ชิมกันอยู่เสมอ (1.20)					
4	ชาวต่างประเทศที่คนบางกอกมักคุ้นเคยมากที่สุดในครั้งนี้สมเด็จพระนารายณ์ เป็นเจ้าเห็นจะได้แก่ชาวฝรั่งเศส เพราะในแผ่นดินนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้สอยไว้วางพระราชหฤทัยทหารอาสาฝรั่งเศสที่เมืองบางกอก อันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ด้วยเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำที่จะขึ้นไปพระมหานครศรีอยุธยา โปรดให้ทหารฝรั่งเศสมาตั้งป้อมค่ายรักษาเมือง มีชื่อว่าป้อมวิฆาเณนทร์ หรือมีนามอันเป็นมงคลในบัดนี้ว่าป้อมวิชัยประสิทธิ์ ประชุมชนแห่งนี้ในเวลานั้น จึงครึกครื้นและลึกลับยิ่งนัก ประหนึ่งว่าจะไม่มีราตรีกาล (1.00)	เริ่มมีทหารอาสาฝรั่งเศสเข้ามาใน ตลาดก่อสร้างป้อม	1.00	เริ่มมีทำนองต่างชาติเข้ามาผสมผสานเล็กน้อย	ฉาก เดิม	รวม 2.30
5	ยิ่งยามเมื่อกระบวนแห่งทางชลมารค นำคณะทูตและเครื่องราชบรรณาการจากแดนไกล มากระหับทางพระราชไมตรีกับสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงสยาม คึงน้ำข่านนี้ก็บรรลืออนุ โฆษด้วยสรรพคุณดุริยดนตรี ประ โคมเฉลิมพระเกียรติและแสดงไมตรีต้อนรับแขกเมืองยามนั้น ชาวบางกอกย่อมเยี่ยมหน้าสลับสลับมาชมบุญท่านราชทูตให้เต็มสองตา ทั้งเป็นโอกาสที่จะได้แต่งกายประกวดประชันอวดสายตาเพื่อนไทยด้วยกันพลางก็นึกในใจว่ากรุงสยามของเราเนี่ย เมืองไทยของเราเนี่ย ช่างสมบูรณ์พูนสุขเสียนี้กระไร ยกที่จะหาแผ่นดินใดมาเปรียบปาน	กระบวนราชทูตเข้ามาทางซ้าย ออกไปทางด้านขวามือ	1.40	มีแนวทำนองของต่างชาติ (ฝรั่งเศส) สอดผสานเข้ามาอย่างชัดเจนเพิ่มความตื่นตาตื่นใจให้ตัวละคร	ฉาก เดิม แต่เพิ่ม Prop ในขบวนราชทูตฝรั่งเศส แสดง Present ขบวนทหารฝรั่งเศสและราชทูต	รวม 1.40

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
6	<p>เสียดวง</p> <p>แต่ใครเลยจะเชื่อว่าอีกเพียงแปดสิบปีให้หลังจากความรุ่งเรืองโอ้อ่าในครั้งกระนั้นโบหน้าไทยที่เคยยิ้มแย้มอ้อมเอิบด้วยบุญกุศลและความสนุกสนานจะต้องทรนั้ให้จนน้ำตาแทบเป็นสายเลือดทัพข้าศึกที่แต่เพียงทัพโจรยกพลมาห้าพันล้อมกรุงอยู่สามปี อูชยาซึ่งมีพลแสน แต่ขาดน้ำใจกล้าของผู้นำที่สามารถก็ถึงวันสุดท้ายของพระนครวัดเสียดวงนั้นเป็นวันเนาวันสงกรานต์ และเป็นสงกรานต์ครั้งเดียวที่เลือกไทยไหลนองเหมือนน้ำชุ่มแผ่นดิน (0.50)</p>	<p>มีกองทัพพม่าเข้ามาเปลี่ยนภาพเป็นกรุงศรีอยุธยาถูกล้อมไว้</p>	1.30	<p>เปลี่ยนอารมณ์ก่อนเข้าตัว Wording หรือได้ Effect ก่อนกองทัพมา (ควรเพิ่มเวลาให้สำหรับส่งตัวละครเข้าเล็กน้อย 5-10 วินาที)</p>	<p>ฉาก เปลี่ยนเป็นกรุงศรีอยุธยาถูกล้อม</p> <p>แสง แสดงการรุกรานของกองทัพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สับสน</p>	<p>รวมเสียดวงประมาณ 8.20 นาที</p>
7	<p>“มานจุดอุโมงค์เป็น โพรงเข้าไป กองปืนสูมไฟได้กำแพงพระนคร เตรียมพลนิกรไว้พร้อมสรรพ กำชับให้ฟังป็นสัญญา ครั้นเดือนห้าขึ้นเก้าค่ำวันอังคาร วันเนาวันสงกรานต์ปีบุญพศก พม่ายกเข้าปล้นธานี ระดมศราคนี้เข้าไปพาดบันไดปืนแย้งข้ามกำแพงได้ในที่สุดถึงอยุธยา วสานในยามต้นแห่งวันอังคาร นั้นแลฯ” (0.40)</p>	<p>กองทัพต่อสู้กับข้าศึกเล็กน้อย ประชาชนหนีอลหม่าน ไฟไหม้</p>	1.00	<p>Effect ของการรบปืนใหญ่เสียงไฟไหม้ ฟ้าร้อง (ควรจะเข้มข้นกว่าของคนดีฯ) ในช่วงท้าย Wording (ขอเวลา Acting ตอนกำแพงล้มด้วย)</p>	<p>ฉากกำแพงและบุกเข้าพระนครเผาเมือง</p>	
8	<p>ไทยเสียดวงคราวนั้น เป็นทุกข์ที่สุดของบ้านเมืองและผู้คน เวียงวังที่สร้างสมมิรู้ว่าที่ชั่วคน ถูกเพลิงเผาผลาญจนยับเยิน พ่อแม่พลัดลูก พี่พลัดเมีย แม้พระสงฆ์องค์เจ้าก็เดือดร้อนแทบสิ้นสมณวงศ์ ชื่อแปของบ้านเมืองสูญหายไปชั่วพริบตา เกิดเป็นวิจลลาลาจขึ้นทั่วทุกห้อมหญ้า “เมืองธน” ที่อยู่ไม่ห่างไกลจากพระมหานครก็พลอยวิบัติไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ผู้คนหลบลี้หนีตายไปตามยถากรรม ควรเวทนา ต้องชும் ต้องช่อน ให้ฟันสายดาข้าศึกที่รุกไล่ฆ่าฟันคนไทยไปทุกตำบล เพลิงแค้นระอุอยู่ในหัวใจคนรักบ้านเมืองอยู่ด้วยกันทุกผู้คน (1.50)</p>	<p>มีทหารพม่าเข้ามากดขี่ข่มเหงประชาชน ถูกควบคุมเริ่มแสดงบทบาทองอิน</p>	1.00	<p>ลดความรุนแรงลง แสดงออกถึงการกดขี่ ท้อแท้ไร้สิ้นความหวัง</p>	<p>ฉาก เดิม</p> <p>แสง เปลี่ยนโทนสีเป็นซีมเศร้า และถูกครอบงำ</p>	

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
9	<p>มิหนำซ้ำ แค้นอะไรก็ยังไม่แค้นและ โทมัสเท่าแค้นคนไทยที่ใจเป็นทาสนายทองอินผู้มีกายไทยใจพม่า</p> <p>“เป็นคนแคบสั้นปัญญา โอวาสวาสนาครานั้น เห็นขีวาคิดว่าไส้ น้ำใจเคิบโตโมหันท์ หมายถึงอำนาจราชทัณฑ์ กำริบเสิบสันแสนร้าย เข้าช่วยศัตรูข่ม ใต้สวามิภักดิ์สมหมาย พม่ามอบให้เป็นนาย รักษาป้อมค่ายเมืองธน” (0.40)</p> <p>(สามกรุง : พระเจ้าราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์)</p>	<p>Present บุคลิก นายทองอิน ชัดเจนขึ้น คือ ข่มเหงคนไทย และ ข อ ม ให้กับพม่า</p>	1.50	แสดงความ โกรธ แค้นของประชาชน ในตอนท้ายของคำกลอน	ฉาก คนไทยถูกควบคุมในค่าย พม่ากำลังทำงาน แสง เน้นไปที่ นายทองอิน และ แสดงอาการ กรอบงาใน ภาพรวม	รวม 1.50
10	<p>ผู้แผ่นดิน</p> <p>นายทองอินมีโอกาสได้ทำชั่วเหนือไทยอยู่ราวเจ็ดเดือนพระเป็นเจ้าของไทยก็มรปรายยุค พระยาวชิรปราการ หรือพระยาตากสิน ซึ่งปลื้มออกจากอยุธยาไปก่อนวันเสียกรุง ด้วยเห็นเป็นการพ้นวิสัยที่จะกู้แก่พระนครในยามนั้น บัดนี้ได้รวบรวมสมัครพรรคพลปลงใจเป็นหนึ่งเดียวกันที่จะเซ็ดชื่อไทยให้สมนามยกพลทัพเรือมาโดยสมุทรวิถีจากเมืองจันทบูรณ รัชกาลเอชัชเป็นประถมที่เมืองธนนี้เอง นายทองอินสิ้นชีวิตชั่วในที่รบ (0.45)</p> <p>จากนั้นทัพไทยก็ยกตรงขึ้นไปปราบสุกี้พระนางกองที่ค่ายโพธิ์สามต้น จนได้ชัยชนะเด็กขาดน้ำตาไทยที่ไหลรินอยู่ทุกเข้ามาเจ็ดแปดเดือนจึงค่อยแห่งหาย ด้วยพระมหาเดชาานุภาพของสมเด็จพระบรมราชาธิราชผู้เป็นวีรกษัตริย์พระองค์นั้นภารกิจเบื้องหน้าของไทยที่มีร่วมกันต่อแต่นี้ไป คือสร้างชาติสร้างเมืองขึ้นมา</p>	<p>พระยาตากกับพรรคพวก ออกมา และเข้าแทนที่นายทองอิน</p> <p>แสดงการรวบรวมและกอบกู้ ราชอาณาจักรสยามของพระยาตาก</p>	<p>1.00</p> <p>1.10</p>	<p>ทำนองใหม่ (จีน) เข้ามาเพื่อ Present พระเจ้าตากและ แสดงออกซึ่ง ความหวัง พร้อม ทั้งทำนองเดิม หายไปเปลี่ยนเป็นแนวใหม่</p> <p>ต่อเนื่องจากฉากที่แล้วในตอนท้าย แสดงความเป็นหนึ่งเดียวอีกทีม</p>	<p>เพิ่มฉากพระเจ้าตากขึ้นมามีอีก ด้านหนึ่งของ Scene แล้ว Move เข้ามา แสง ถูกโอนย้ายมาทางอีกด้าน หนึ่งของการแสดงชัดเจนขึ้น</p> <p>ฉาก การจัดระเบียบของ Acting แสงสว่างและ Present พระยาตากกับพรรคพวก</p>	รวมผู้แผ่นดินประมาณ 7.40 นาที

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	ใหม่ สร้างชาติสร้างอยุธยาที่ล่มให้พลิกฟื้นขึ้นมาใหม่ ด้วยหัวใจที่ไม่ยอมแพ้ของชาวอยุธยา (0.40)					
11	“ภูมิสร้างที่สถิตให้ ไชยสถาน ฟ้างพินธุกรรมชานาญ เสกสร้าง ราชวังมุงพิมาน มุลเกิด มีนา เรือนรัตนชัยชวากว้าง เพียบพื้นภูวคล มีฉนวนขนานน้ำฟ้าง ษนัคแพ เป็นที่ถนสมรสแล ล่อฟ้า โรงทองพระลานแด่ คู่ถ่งาน พระเอย โรงพระอาภรณ์อ้า รื้ออ้อ ฤาถึง” (1.00) (โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุง ธนบุรี: นายสวน มหาดเล็ก)	Present พระ เจ้าตากและ ก าร ส ร ้าง พระ ราช วัง เดิม	1.10	หยุด	ฉาก ก่อสร้าง ราชวัง แสงแสดงการ ก่อกำเนิดของ สถาปัตยกรรม ด้ าน ห ลั ง (Acting) ก่อน หน้าควรจะอยู่ ด้าน หน้า ห้าง ท้องพระโรง	
12	พระนครธนบุรีที่โปรดให้สถาปนา ใหม่ แทนพระมหานครศรีอยุธยา ซึ่งทรุด โทรมยับเยินจนเหลือกำลังซ่อม มีขนาด แต่พอเหมาะพอดีกับฐานของไทยยาม ฟื้นตัวใหม่ พระราชวังอันเป็นที่ประทับ ของพระเจ้าแผ่นดินเจ้าเองมีขนาดไม่ใหญ่โต เกินกำลัง แม้พระมณเฑียรที่ประทับและ ท้องพระโรงก็โปรดให้ปลูกสร้างแต่ พอใช้ราชการ ไม่ทำให้โอ้อำเกินสมัยของ บ้านเมือง โปรดให้รวมเขตวัดแจ้ง พระ อารามเก่าแก่อันมีมาแต่สมัยอยุธยาเข้าไว้ เป็นพระอารามสำหรับพระราชวังหลวง เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามขัตติย ราชประเพณี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระ ราชอุทิศสาหะรวมไทยที่แตกฉานชานเซ็น ออกเป็นหลายก๊กหลายเหล่า เข้าไว้เป็น บิภคณ์ได้ร่วมพระบารมีไพร่บ้านพลเมือง พอได้ทำมาหากินด้วยความสงบร่มเย็น กรุงธนบุรีในครั้งกระนั้นแม้ไม่ยิ่งยงเกริก เกียรติเท่าอยุธยาแต่ก็เป็นแผ่นดินไทยที่ เป็นอิสระอันผู้เรียกคนว่า “ไทย” จะ เหยียบย่ำได้เต็มสองเท้า เสด็จหน้าขึ้นมอง โลกได้เต็มสองตา ด้วยความตระนงและ	แ ส ด ง ชี วิ ต ของสมัยกรุง ธนบุรี	2.00	แสดงถึงการ ก่อกำเนิดใหม่ของ สมัยกรุงธนบุรี ไม่ หรูหรา ฟู่ฟ่า เหมือนอยุธยา แต่ก็ เป็นอิสระพื้น พันชนาการ จากจุด เล็กๆ จนเป็นตัว เป็นคนขึ้น	ฉาก พระราชวัง ที่สร้างเสร็จ สมบูรณ์และการ ว่าราชการ แสง Present อริยาบทของ พระเจ้าตากสิน อย่างเต็มที่พร้อม ข้าราชการ	

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	ความภาคภูมิใจในเกียรติศักดิ์ของเสรีชน (1.30)					
13	“พระเดียนฤญาติกษัตริย์ ประชากร เป็นบิศูรมารดร ท้าวหล้า เป็นเจ้าแลครุสอน สังโลก เป็นสุขทุกถ้วนหน้า นิกรทั้งชายหญิง เป็นที่พำนักพักถ้วน นรชน เป็นที่กรุณาคน ยากไร้ เป็นที่สงัดสัตว์คล เมืองโมกข์ เป็นที่พำนักปัจจุบันให้ ท้าวหน้าเมืองเขมร” (โคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี : นายสวน มหาเดเล็ก) (1.00)	ขอพระเกียรติ ภาพนิ่งๆ	1.20		ฉาก เดิมต่อเนื่อง แสง มาจากข้าง หลังสำหรับคน ทัวไป Present พระเจ้าตากกับ ทหารเอกเท่านั้น	รวม 3.20
14	สมโภชพระแก้ว ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีท้าวท้าวทหารสองคนพี่น้องคู่พระราชหฤทัย ผู้เป็นพระสหายสนิทมาแต่ครั้งกรุงเก่า คือสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกคนหนึ่งและเจ้าพระยาสุรสีห์อีกคนหนึ่ง บุรุษกล้าทั้งสองท่านนี้ได้รับราชการกรร่าศึกโดยเสด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทุกครั้งคราวบางสมัยโปรดให้เป็นจอมทัพคุมพลไปราชการสงครามต่างพระเนตรพระกรรณ และเหตุการณ์ที่เป็นที่ปีติปราโมทย์กันมาก และเป็นการเฉลิมพระราชศรัทธาครั้งสำคัญ คือ ราชการทัพเวียงจันทน์ คราวที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแม่ทัพได้พระแก้วมรกตมาเป็นมิ่งเมือง (0.50)	ทหารเอก 2 คน เข้ามาก่อน ตามด้วย ขบวน พระแก้ว	1.10	แนวทางใหม่เข้ามา ที่ดู สงบ ร่มเย็น (ทางเหนือหรือไม) ในตอนท้าย	ฉาก เดิม เพิ่ม ขบวนแห่พระแก้ว แสง เปลี่ยนจุด นำเสนอมาทิศทางออกพระแก้วดูขลัง และร่วมเย็นสุดท้ายมาเน้นพระแก้ว	รวมสมโภชพระแก้ว ประมาณ 9.30 นาที
15	พระพุทธปฏิมาภิเศกของคัมภีร์ เป็นฝีมือช่างชาวล้านนาที่งามดั่งแสงดั่งคำเล่าลือว่าเทวดาสร้าง ทั้งเป็นของควรอัศจรรย์ ด้วยจำหลักจากศิลาล้ำค่าขนาดใหญ่ มีพุทธลักษณะวิลาส มิได้บุบสลายที่หนึ่งทีใด เมื่อเป็นโอกาสที่พระพุทธปฏิมาแก้วมรกตได้เสด็จคืนมาเป็นศิริแก่แผ่นดิน เช่นนี้จึงมีพระราชหฤทัย โสมนัสเป็นที่ยิ่ง	ขบวนบุษบก หยุดตรงกลาง และมี ประชาชนเข้าสักการะ พร้อมทั้งงานสมโภช	1.30	นำเสนอองค์พระแก้วที่ได้กลับสู่เมืองไทย (เน้นว่าเป็นของไทย)	ฉาก รามราษฏร์ และข้าราชการ ทั้งหมด แสง เน้นพระแก้วตรงกลาง และ Effect รัศมี	

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	เมื่อเชิญพระแก้วมรกตลงเรือมาถึงกรุง กระบวนเรือประทับท่าวัดแจ้ง เชิญพระ แก้วขึ้นทรงพระยานุมาศ แห่มาโรงพระ แก้วอันอยู่กลางสนามในพระราชวัง โปรดให้แต่งกายสมโภชฉลองพระปฏิมา เป็นมหาอัศจรรย์ ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน ครีกครื้นไปทั้งพระนครทรงพระกรุณาให้ ซื้อทองคำทำเครื่องประดับถวายพระแก้ว ถึง 100 ชั่ง ผู้คนสลับสอลอนกันมาไหว้ พระแน่นเนื่องไปทั้งพระราชวัง (1.20) (คาถาคุญฎีสังเวยพระแก้วฯ)					รวม 2.40
16	ขอถวายอภิวัตน์วันนี้อย่าง พิมพ์พุทธรูป รจิตรด้วยรัตนมงคล เดือกแก้วมรกตโกญาคถ นิลพรรณพิมล มณีนักษัตรายฉาย แท่งทิบทั่วพระวรกาย บม็รอยรฉาย สนิทเปนนื้อเดียวดี คือองค์อศิตพิศปี รังสฤษดิ์มณี ประณีตจำหลักอลงการ (1.10) เป็นพระพุทธรูปไพจิตร สุนทรศุกฐาน สมาธิบาทบัลลังก์ ทรงเครื่องพรรณรายสายสัง วาลวชิรพิง ทับทรวงประพาศไพฑูรย์ พระนพเนืองในเกยูร กรรเจียกจำรูญ ชามรงค์มกุฎสุรกาญจน์ ควรรชมเชิญประดิษฐาน บุษบกพิมาน บรรจงประเจิดเจิดฉนั้น (2.00) (คุญฎีสังเวยฉันทกล่อมพระแก้วมรกต: สมเด็จฯ กรมพระยาเดชาดิศร)	ระบำ	4.00	ไทยเดิมเพื่อใส่ ระบำ (พินึกแนะนำ ว่าควรจะเป็นอะไร ที่เกี่ยวกับทองที่ ถวาย) พร้อมบท ร้องสกุญฎีสังเวย พระแก้ว ขอ Effect สำหรับดอกไม้ไฟ (อ่าน 4 บทแรก ร้อง 4 บทหลัง)	ฉาก เดิม แสง เน้นพระ แก้วและระบำ ดอกไม้ไฟไม่มี เสียง	รวม 4 นาที

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
17	<p>ผลัดแผ่นดิน</p> <p>รัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูบ้านเมืองอย่างแท้จริง สิบห้าปีเต็มที่ต้องทรงกรำงานของแผ่นดินโดยมิได้ทรงพักผ่อนให้สำราญพระราชหฤทัยทรงตั้งพระราชปณิธานมั่นที่จะกู้เกียรติกรุงสยามให้กลับคืน ทรงพระอุศสาหะพลิกฟื้นการพระศาสนาที่ร่วงโรยให้รุ่งเรือง การทั้งหมด ทั้งนี้ทั้งนั้น แม้บางคราวจะต้องทรงใช้พระราชอำนาจเด็ดขาด จับพลันแต่ก็ด้วยเป็นการจำเป็นแก่สถานการณ์ซึ่งอยู่ในยุคตั้งเนื้อตั้งตัวและยังไม่สิ้นภัย (0.50)</p>		1.00	เปลี่ยนอารมณ์ Intro เข้าสู่ Scene ใหม่ค่อยๆ ซ้ำลงๆ แสดงความไม่เที่ยง	ฉาก เดิมต่อเนื่อง แสง ลดความเข้มขึ้น Present ตัวอาคารแทน	รวมผลัดแผ่นดินประมาณ 5.00 นาที
18	<p>สมเด็จพระมหาวิริภคย์ศรีผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่แก่สยามชาติพระองค์นั้น ดำรงฉัตรมาได้ 15 ปี</p> <p>“เหตุผลกรรมของสัตว์ พื้นแผ่นดินร้อน ราษฎรเหมือนผลไม้ เมื่อต้นแผ่นดินเย็นด้วยพระบารมี ชุ่มพื้นที่ขึ้นผลจนมีแก่น ปลายแผ่นดินแสนร้อน รุมสุกราก โคน โคนล้มล้มแผ่นดิน สิ้นพระบารมีแต่เพียงนั้น” (0.40)</p> <p>(จดหมายเหตุความทรงจำ : กรมหลวงนรินทรเทวี)</p>	หมดยุคพระเจ้าตากสิน	0.50	แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลง ภาพอื่น	ฉาก เดิม	
19	<p>เมื่อข่าวกรุงธนขึ้นเชิญเป็นศึกขึ้นกลางเมือง ฐู้ออกไปจนถึงทัพสมเด็จพระเจ้าพระยา ซึ่งออกไปราชการทัพที่กรุงกัมพูชา ก็โปรดให้คืนทัพกลับเข้าพระนครเพื่อระงับทุกข์โศกของอาณาราษฎร ทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระมหาจักรีบรมราชวงศ์ มีพระราชโองการรับสั่งให้ตั้งกรุงเทพมหานครยังฝั่งบูรพาพิศ คนละฝากฝั่งน้ำกับกรุงธนบุรี เหตุการณ์ครานั้นมีบันทึกว่าด้วยเดชพระกฤษญาณินหาร พระสุริยะทรงกลดอยู่ถึง 7 วัน (1.00)</p>	การกลับมาของพระยาจักรี และการสร้างเมืองใหม่	1	เปลี่ยนยุคเข้าสู่รัตนโกสินทร์ และย้ายถิ่นฐาน ตึกคึกคึกขึ้น	ฉาก ผู้คนเริ่มย้ายถิ่นฐาน เทคนิค พระอาทิตย์ทรงกลด ทั้งความสว่าง เจ็ดจรัสทางฝั่งแม่น้ำโน้น	รวม 2.50

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
20	<p>“ครั้งนั้นนำหัวใจ แต่ไทยไม่หมดคนดี คืนวงศ์องค์จักรี ปัญหาอาจยุทธศาสตร์ทรง เสด็จเถลิงราชสิงหาลักษณ์ นำหน้าชาติการณรงค์ ยุคเข็ญเห็นตรงตรง ทรงแก้ผู้สวสดี พิวชาติปราชประมุข ย่อมมีทุกข์มายายี ศัตรูจู่โจมตี จักรบผู้ริบไฉน พะมามาห้าด้าน เราตีด้านแตกกลับไป มาอีกจักฉีกไทย ไทยกลับฉีกอีกทุกที บ้านเมืองเรื่องยศลาภ อานุภาพพระจักรี พร้อมพรักสามัคคี จึงสุขสันต์แต่นั้นมา” (2.30) (ภาพยนตร์เรื่องฉลองพระนคร 150 ปี: พระ เจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์)</p>	Symbolic	2.30	แสดงความแก่ตัว กล้าของคนไทยที่มี หัวหน้าที่ดีในอีก ครั้ง	แสง Present Symbolic ใน แนว Dramatic	รวม 2.30
21	<p>แ่ววคำกวี เมื่อพระมหานครราชธานีย้ายจาก ชนบุรี ไปอยู่อีกฟากฝั่งหนึ่งแล้ว พระราชวังหลวงกรุงธนบุรีก็ลดศักดิ์ลง เป็นวังที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยา เธอพระองค์ใหญ่ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิสร สุนทร ซึ่งทรงได้รับพระราชทานอุป ราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถาน มงคลในตอนปลายแผ่นดินคั้นนั้นเอง (0.20)</p>		0.30	ลดความสำคัญลง Present รัชกาลที่ 2 ในวัยหนุ่ม (หา แนวดนตรีให้ (บุหลัน)	ฉาก เปลี่ยนวิถี ใน วั ง เ ต ม ตามปกติ แสง Present วั ง เดิมขึ้นมาอีกครั้ง	รวมแ่ววคำกวี ประมาณ 8.50 นาที
22	<p>ทูลกระหม่อมพระองค์นี้มีผีพระ โอยฐูเป็นเยี่ยมในทางกวีวิจนะ ทรงเปี่ยม พระปรีชาสามารถทางศิลปะหลากแขนง ข้าทรงได้พระอักษรชาธาราชนารีคือ เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด พระธิดาในสมเด็จพระ</p>	นางสนม ก้านล และเจ้า ฟ้าบุญรอด รวมทั้งกรม หลวงอิสร	1.20	มาในแนวเดียวกับ Scene ที่แล้ว เน้น ความอ่อนหวาน ทางสุนทรียศิลป์	ฉาก ชีวิตในวัง ของสนมก้านล แสง Present เป็นส่วนๆ	

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	<p>พระเจ้าที่นางเธอพระองค์น้อย ร่วมพระชนกชนนีกับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้ทรงมีพระหัตถ์ลือเลื่องทั้งเครื่องควาเครื่องหวานมาเป็นแม่วัง (1.20)</p> <p>พระราชวังเดิมขามนั้นจึงเป็นยุคทองอีกกาลสมัยหนึ่งข้านี้คนหลวงคับคั่งกันมาฝ้าชมพระบารมีท่านผู้เป็นเจ้าของวังเสียงขับ เสียงเห่ด้วยคำหวานลอยทวนลม ล่องผ่านกาลเวลามาจนถึงแม่ปัจจุบันสมัย (1.10)</p>	สุนทร				รวม 1.50
23	<p>“ทองหยิบทอพิฑ์เทียมจัด สามหยิบชัฒนำเซชม หลงหยิบว่ายาม กั่มหน้าเมินเงินขวยใจ ขนมผิงผิงผัวร้อน เพียงไฟฟอนฟอกทรวงโน ร้อนนักรักแรมไกล เมื่อไรเห็นจะเย็นทรวง รังไรโรยด้วยเป็ง เหมือนนกแก้งทำรังรวง ไอ้อกนกทั้งปวง ยังบินดีด้วยมีรัง</p> <p>ทองหยอดทอดสนิท ทองม้วนมิดคิดความหลัง สองปีสองปีดบัง แต่ลำพังสองต่อสอง (เห่ชมเครื่องควาหวาน : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)</p>	แสดงภาพ กิจกรรมในวัน ในวัง	4.00	ทำนองเสนาะ	ฉาก ภายในพระราชวัง แสดงความเป็นแม่บ้านแม่เรือน แสง เสนอจุดต่างๆ เป็นช่วงๆ ตาม Position	รวม 4.00
24	<p>พระปรางค์ใหญ่ ครั้งเวลาต่อมาทูลกระหม่อมเจ้าของวังมีบุญได้เฉลิมฉัตรเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 แห่งพระมหากษัตริย์บรมราชวงศ์ “พระราชวังเดิม” ก็ได้เฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยรอบ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นนอกจากพระ</p>	Acting?	2.20	Intro เปลี่ยนอารมณ์จาก Scene ที่แล้วเพื่อนำเข้าสู่ความยิ่งใหญ่ในสถาปัตยกรรมไทย	ฉาก เกี่ยวกับการสร้างพระปรางค์ แสง	รวมพระปรางค์ใหญ่ ประมาณ 5.00 นาที

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	อัจฉริยะภาพเลิศล้ำในด้านการปกครองและงานศิลปะแล้ว ยังมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระบวณพุทธศาสนาเป็นที่สุด วัดแจ้งอันอยู่ในพระราชวังเดิมมาแต่ไหนแต่ไร ไม่มั่งคามเป็นศรีสง่าพระนครเท่าพระพุทธรูปปรารถนาโปรดให้บำเพ็ญพระราชกุศลบุญราศีครั้งสำคัญ คือก่อพระปราสาทใหญ่ถวายไว้เป็นพุทธบูชาในพระอาราม หมายถึงให้เป็นพระมหาธาตุสำหรับพระนคร คนต่างบ้านต่างเมืองมาถึงฐาน ที่นี้ย่อมประจักษ์แก่ตาเขาว่าเมืองพุทธประเทศนี้ไซ้เมืองเล็กเมืองน้อยจนชั้นแต่ที่ลุ่มริมน้ำ ก็ฉลาดรู้สร้างพระปราสาทขนาดใหญ่อันวิจิตรไว้ได้เป็นผลสำเร็จ พระปราสาทที่ทรงพระราชดำริไว้วันนั้น ประดับด้วยเครื่องถ้วยต่างชนิดต่างสียิ่งพิศก็ยิ่งชวนพิศวง และเคารพนับถือในสติปัญญาของคนชั้นปู้ย้าตายายเป็นล้นพ้น (2.00)					
						รวม 2.20
25	ความไม่เที่ยง แต่น่าเสียดายนักที่การก่อสร้างพระปราสาทซึ่งเป็นการใหญ่ กินเวลานานยังมีพันลู่ว่างสมพระบรมราชประสงค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็สวรรคตเสียก่อน การก่อสร้างพระปราสาทวัดอรุณราชวราราม มาสำเร็จสมบูรณ์ลงได้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (0.30)		0.40	เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในสมัยของการค้าขายคุชชัต์แย่งเล็ก ๆ		รวมประมาณ 5.30 นาที
26	การผลัดแผ่นดินจากรัชกาลที่ 2 มาเป็นรัชกาลที่ 3 ครั้งนั้นผู้คนหวาดกลัวกันว่าพี่น้องท่านจะแย่งราชสมบัติกันเอง ดูสิ! ช่างกระไรเลยคิดไปได้ถึงเพียงนั้น แท้จริงแล้วการสืบพระวงศ์เป็นไปโดยเรียบร้อยราบรื่นทุกสถาน ทุกพระองค์ทรงเพ่งเอาประโยชน์ของแผ่นดินเป็นที่ตั้ง ยิ่งกว่าลาภยศส่วนพระองค์ ยามนั้น		2.00	เปรียบเทียบทางโลกและทางธรรมของทั้ง 2 พระองค์	ฉาก แบ่งเป็น 2 ภาพ คือ ร.3 กับ ร.4 เปรียบเทียบการใช้ชีวิต แสง แสดงออกทั้ง 2 อารมณ์ ด้านซ้ายและขวา	

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	<p>สี่กรอบบ้านยังไม่สงบราบคาบถึงกับจะไว้วางใจได้เลยทีเดียว พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์ใหญ่ซึ่งได้ทรงกำกับราชการต่าง พระทัยสมเด็จพระบรมราชชนกมาช้านาน ทรงรับเชิญจากทวยราษฎร์ขึ้นผ่านพิภพ ทำนุบำรุงแผ่นดิน ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ซึ่งพระชนมายุเพิ่งครบผนวช ทรงตัดสินพระทัยบำเพ็ญเนกขัมมบารมีต่อไป มิได้คิดถึงวางแก่ประโยชน์ของบ้านเมือง</p> <p>นี่แหละ! น้ำพระทัยของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินเมืองไทย (1.50)</p>					รวม 2.40
27	<p>เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองผันแปรไป เช่นนั้น พระราชวังเดิมก็ได้รับร่วมอยู่ในความเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย โดยสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ฯ หรือเจ้าฟ้าอนุรุธแต่เดิม ทรงย้ายสถานที่ประทับจากวังหลวงฝั่งพระนคร ข้ามกลับมาทำนักรองพระราชวังเดิมดูจกกาลก่อนเล่ากันว่าวันเวลาที่เสด็จข้ามฝากมาพระราชวังเดิม สมเด็จพระศรีสุทาลัย หรือคุณจอมมารดาเรียม พระชนนีในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเชิญหีบพระศรีตามเสด็จมาส่งจนถึงพระตำหนักแพด้วยพระกัตติคุณภาพ สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ฯ ซึ่งบัดนั้นคนทั้งหลายออกพระนามโดยนิยมนว่า สมเด็จพระพันวษามีถ้อยพระวาจารับสั่งว่า “ลาละนะ ออเรียม” ด้วยพระอิริยาละมุนละม่อมแล้วเสด็จมาประทับที่พระราชวังเดิมแต่เพลานั้น (1.30)</p>		2.00	มีแนวทำนองใหม่แทรกเข้ามา เพื่อ Present สมเด็จพระเจ้าและจะหยุดช่วงเป็น Drama และจบแบบที่นิ่งๆ	ฉาก เพิ่มจาก 2 Scene เดิม แสง Present 3 ส่วนของพื้นที่เน้นเป็นส่วนๆ ตาม Wording	รวม 2.00
28	<p>ฟ้าน้อย – สุนทรภู่</p> <p>ราชสำนักสมเด็จพระพันวษาแม้จะไม่รุ่งเรืองหรูหราแต่ก็งามสง่าสมพระเกียรติศักดิ์ราชธานีเจ้าของวัง ยังสมเด็จพระราชโอรสพระองค์น้อย คือ</p>	ชีวิตภายในวัง หน้า Presetn เจ้าฟ้าจุฑาภรณ์ และสุนทรภู่	2.00	แสดงวิถีชีวิตในวังอีกครั้ง (ซึ่งผู้ดูไม่ใช่พระเจ้าแผ่นดิน) เน้นชีวิต	ฉาก ภาพวังหน้าในรัชสมัยนั้น แสง แข็งและร่า เรืองสนุกสนาน	รวมฟ้าน้อย – สุนทรภู่ ประมาณ 7.00 นาที

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	<p>ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าจุฑามณีอีกพระองค์หนึ่งเล่า ก็ทรงอยู่ในวัยที่เป็นพระคุณพระรูปพระ โฉมงาม สรรพ ไปทั้งสรรพางค์ แม้จะทรงปราดเปรียวและแจ่มใส เช่นคนในวัยเดียวกันแต่ขณะเดียวกันก็ทรงใฝ่พระทัยศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ ที่เป็นความรู้ใหม่ๆ แบบตะวันตกอันเพิ่มแพร่เข้ามาในแผ่นดินไทย ความที่ทรงเป็นสีกมิตอย่างนี้ได้เป็นคุณานุประโยชน์มหาศาลแก่บ้านเมืองในเวลาต่อมาพระอัยยาศัยของทูลกระหม่อมฟ้าน้อยพระองค์นี้เปี่ยมด้วยพระเมตตาธิคุณจนขึ้นแต่สุนทรภู่ อาลักษณ์ตักยัก แต่ฝีปากไม่เป็นรองใคร เซซังมาทั่วทิศ สุดท้ายก็ได้มาพึ่งพระบารมีอยู่ ณ พระราชวังเดิมนี้ด้วยความสงบร่มเย็น (1.20)</p>			<p>วังหน้าที่มีผู้ชายจำนวนมาก</p>	มากขึ้น	
29	<p>“อย่างหม่อมฉันอันที่ดีและชั่ว ถึงลับตัวก็แต่ชั่วเขาลือล่าว เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร” (0.20) (เพลงยาวถวายโอวาท : สุนทรภู่)</p>			อ่านธรรมดา		รวม 2.40
30	<p>บำรุงราชธานี ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของพระราชวังเดิมเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช หลังจากพลัดเจ้านายผู้ครองวังมาหลายพระองค์ พระราชวังเดิมก็ไร้คนครอง บ้านเมืองในครั้งนั้นอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ไทยอยู่ในที่ลำบากระหว่างมหาอำนาจตะวันตกหลายชาติที่ถืออำนาจเป็นธรรมเหตุการณ์ ร.ศ.112 เมื่อกองเรือต่างชาติปิดปากอ่าวไทย แล้วส่งเรือรบฝ่าด่านป้องกันของไทยขึ้นมาตามลำน้ำเจ้าพระยา มาทอดสมอเจรจาข่มขู่อยู่ที่ตำบลบางรัก ไม่ห่างไกลจากพระราชวังแห่งนี้เท่าไรนัก เจ็บครวญนั้น</p>					

Cue	เนื้อหา	การแสดง	เวลา (นาที)	ดนตรี	เทคนิค-ฉาก	หมายเหตุ
	เหลือที่จะจำ ชาวบ้านชาวเมืองเตรียมผู้ ศีกยอมตายเป็นชาติพลี จนถึงพระภิกษุ สงฆ์จะขอพระราชทานลาสิกขามา ป้องกันบ้านเมือง แต่ด้วยเดชพระบารมี ทรงประทับประคองสยามประเทศรอด ปกเหยี่ยวปากกามาได้อย่างอัศจรรย์ (1.20)					
31	พร้อมกันนั้น เหตุนี้เองก็เป็นข้อหนึ่งที่ทำให้ ให้ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะบำรุงรัฐของ ประเทศให้เข้มแข็งโดยเฉพาะราชนาวิ ซึ่ง เป็นกำลังหลักฝ่ายหนึ่งของประเทศ ด้วย เหตุนี้ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2449 สมเด็จพระปิยมหาราช พระองค์นั้น ได้เสด็จพระราชดำเนินมา เพื่อทรงเปิดทำการ โรงเรียนนายเรือ ใน ชัยภูมิสถานที่เป็นพระราชวังเดิมมาแต่ ก่อนนี้เอง พระราชทานพรไว้ว่า (0.50)					
32	“วันที่ 20 พฤศจิกายน ร.ศ. (อ่านว่า รัด-ตะ-นะ-โก-สิน-ศก) 125 เรา จุฬาลงกรณ์ ปร.* (*ให้อ่านว่า “เรา จุฬาลงกรณ์ บรมราชาธิราช”) ได้มาเปิด โรงเรียนนี้มีความปลื้มใจ ซึ่งได้เห็นการ ทหารเรือมีรากหยั่งลงแล้ว จะเป็นที่มั่น สืบไปภายหน้า” (0.20) (พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)					
33	สังท้าย จากชุมชนชาวบ้านเล็กๆ ริมฝั่งน้ำ เจ้าพระยา เมื่อสามร้อยหรือสี่ร้อยปี มาแล้ว สถานที่ที่เรานั่งประชุมอยู่ ณ บัดนี้เปลี่ยนสภาพไปจากกาลครั้งนั้นเป็น อันมาก จากหมู่บ้านมาเป็นเมือง จากเมือง มาเป็นกรุง และจากกรุงกลับลงเป็นเมือง อีกครั้งหนึ่งในโลกนี้มีอะไรเล่าที่เป็นของ เที่ยงแท้แน่นอน ผู้ที่เคยพำนัก ณ ถิ่นที่มี มากหน้า ตั้งแต่สมเด็จพระบรมกษัตริย์ พระบรมราชเทวี เจ้าฟ้า ทเกล้าทหารทั้ง ไทยและเทศ กวี ขุนนางวางน้ำหรือ					

ภาคผนวก ข
ตารางการฝึกซ้อม

ตาราง กำหนดการซ้อม
งานแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่อง แผ่นดินนี้มีความหลัง

วัน – เวลา	สถานที่	ฉากซ้อม
ศุกร์ 16 ก.พ. 39 17.00 – 18.00 น.	จุฬาฯ	1. นักร้องแสดงเอกจากฉากต่างๆ 2. ชี้นำนักแสดง 3. แนะนำ Acting เบื้องต้น
อังคาร 20 ก.พ. 39 17.00 – 18.00 น.	พระราชวังเดิม	1. นักประหม่นักแสดงทหารเรือ วิทยาลัยครูและ ตัวประกอบอื่นๆ 2. แบ่งนักแสดงตามตัวแสดงต่างๆ 3. ชี้นำนักแสดง
พุธ 21 ก.พ. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง 1. ผลัดแผ่นดิน 2. แว่วคำกวี 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู่ 4. ความไม่เที่ยง 5. พระปรารักษ์ใหญ่
ศุกร์ 23 ก.พ. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง 1. ผลัดแผ่นดิน 2. แว่วคำกวี 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู่ 4. ความไม่เที่ยง 5. พระปรารักษ์ใหญ่
จันทร์ 26 ก.พ. 39 17.00 – 18.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง 1. ตั้งชุมชน 2. เสียกรุงฯ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชธานี
พุธ 28 ก.พ. 39	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง

วัน – เวลา	สถานที่	ฉากซ้อม
16.30 – 19.30 น.		<ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งชุมชน 2. เสียกรุงๆ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชนาวิ
พุธ 6 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. เสียกรุงๆ 2. กู้แผ่นดิน 3. พลัดแผ่นดิน 4. ตั้งชุมชน 5. สมโภชพระแก้ว
ศุกร์ 8 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. แว่วคำกวี 2. ความไม่เที่ยง 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู์ 4. พระปรารักษ์ใหญ่
จันทร์ 11 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. แว่วคำกวี 2. ความไม่เที่ยง 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู์ 4. พระปรารักษ์ใหญ่ 5. บำรุงราชนาวิ
พุธ 13 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งชุมชน 2. เสียกรุงๆ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชนาวิ
ศุกร์ 15 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. เสียกรุงๆ

วัน – เวลา	สถานที่	ฉากซ้อม
		2. กู้แผ่นดิน 3. ผัดแผ่นดิน 4. ตั้งชุมชน 5. สมโภชพระแก้ว
จันทร์ 18 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง 1. ผัดแผ่นดิน 2. แว่วคำกวี 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู์ 4. ความไม่เที่ยง 5. พระปรางค์ใหญ่
พุธ 20 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง 1. แว่วคำกวี 2. ความไม่เที่ยง 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู์ 4. พระปรางค์ใหญ่
ศุกร์ 22 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง 1. เสียกรุงฯ 2. กู้แผ่นดิน 3. ผัดแผ่นดิน 4. ตั้งประชุม 5. สมโภชพระแก้ว
จันทร์ 25 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง 1. ตั้งประชุม 2. เสียกรุงฯ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชธานี
พุธ 27 มี.ค. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม Blocking และทางเข้าออกรวมทุกฉาก
ศุกร์ 29 มี.ค. 39	จุฬาฯ	ซ้อม Acting นักแสดง

วัน – เวลา	สถานที่	ฉากซ้อม
		<ol style="list-style-type: none"> 1. แว่วคำกวี 2. ความไม่เที่ยง 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู่ 4. สมโภชพระแก้ว
เสาร์ 30 มี.ค. 39 10.00 – 12.00 น. 13.30 – 17.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมรวม
จันทร์ 1 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งชุมชน 2. เสียกรุงฯ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชธานี
พุธ 3 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลิตแผ่นดิน 2. แว่วคำกวี 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู่ 4. ความไม่เที่ยง 5. พระปรางค์ใหญ่
ศุกร์ 5 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งชุมชน 2. เสียกรุงฯ 3. สมโภชพระแก้ว 4. กู้แผ่นดิน 5. บำรุงราชธานี
จันทร์ 8 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อม Acting นักแสดง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลิตแผ่นดิน 2. แว่วคำกวี 3. ฟ้าน้อย สุนทรภู่

วัน – เวลา	สถานที่	ฉากซ้อม
		4. ความไม่เที่ยง 5. พระปรารักษ์ใหญ่
พุธ 10 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม
พุธ 17 เม.ย. 39 16.30 – 19.30 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม
พฤหัสบดี 18 เม.ย. 39 16.00 – 18.00 น.	พระราชวังเดิม	Set Up ฉาก
ศุกร์ 19 เม.ย. 39 16.00 – 18.00 น. 19.00 – 20.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมแยก
จันทร์ 22 เม.ย. 39 13.00 – 15.00 น. 17.00 – 19.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมรวม
อังคาร 23 เม.ย. 39 13.00 – 15.00 น. 15.30 – 17.30 น. 18.00 – 20.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมแยก ซ้อมรวม (ซ้อมพร้อมฉาก)
พุธ 24 เม.ย. 39 9.30 – 12.00 น. 13.30 – 16.30 น. 18.00 – 20.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมแยก ซ้อมแยก (ซ้อมพร้อมฉาก แสง เสียง Prop)
พฤหัสบดี 25 เม.ย. 39 9.30 – 12.00 น. 13.00 – 16.30 น. 17.00 – 21.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมรวม ซ้อมแยก ซ้อมรวม (ซ้อมพร้อมฉาก แสง เสียง Prop)
ศุกร์ 26 เม.ย. 39 18.00 – 20.00 น.	พระราชวังเดิม	ซ้อมใหญ่

ตาราง รายละเอียดการซ้อม
งานแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่อง แผ่นดินนี้มีความหลัง

วัน / เดือน / ปี	เวลา	รายละเอียด
วันจันทร์ที่ 22 เมษายน 2539	10.00 น.	พร้อมกันที่สนามหญ้าหน้าห้องพระโรง
	10.10 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	15.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	16.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
วันอังคารที่ 23 เมษายน 2539	10.00 น.	พร้อมกันที่สนามหญ้าหน้าห้องพระโรง
	10.10 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	15.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	16.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
วันพุธที่ 24 เมษายน 2539	10.00 น.	พร้อมกันที่สนามหญ้าหน้าห้องพระโรง
	10.10 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	15.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	16.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
วันพฤหัสบดีที่ 25 เมษายน 2539	10.00 น.	พร้อมกันที่สนามหญ้าหน้าห้องพระโรง
	10.10 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	15.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	16.00 น.	เริ่มซ้อมการแสดง
	19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น

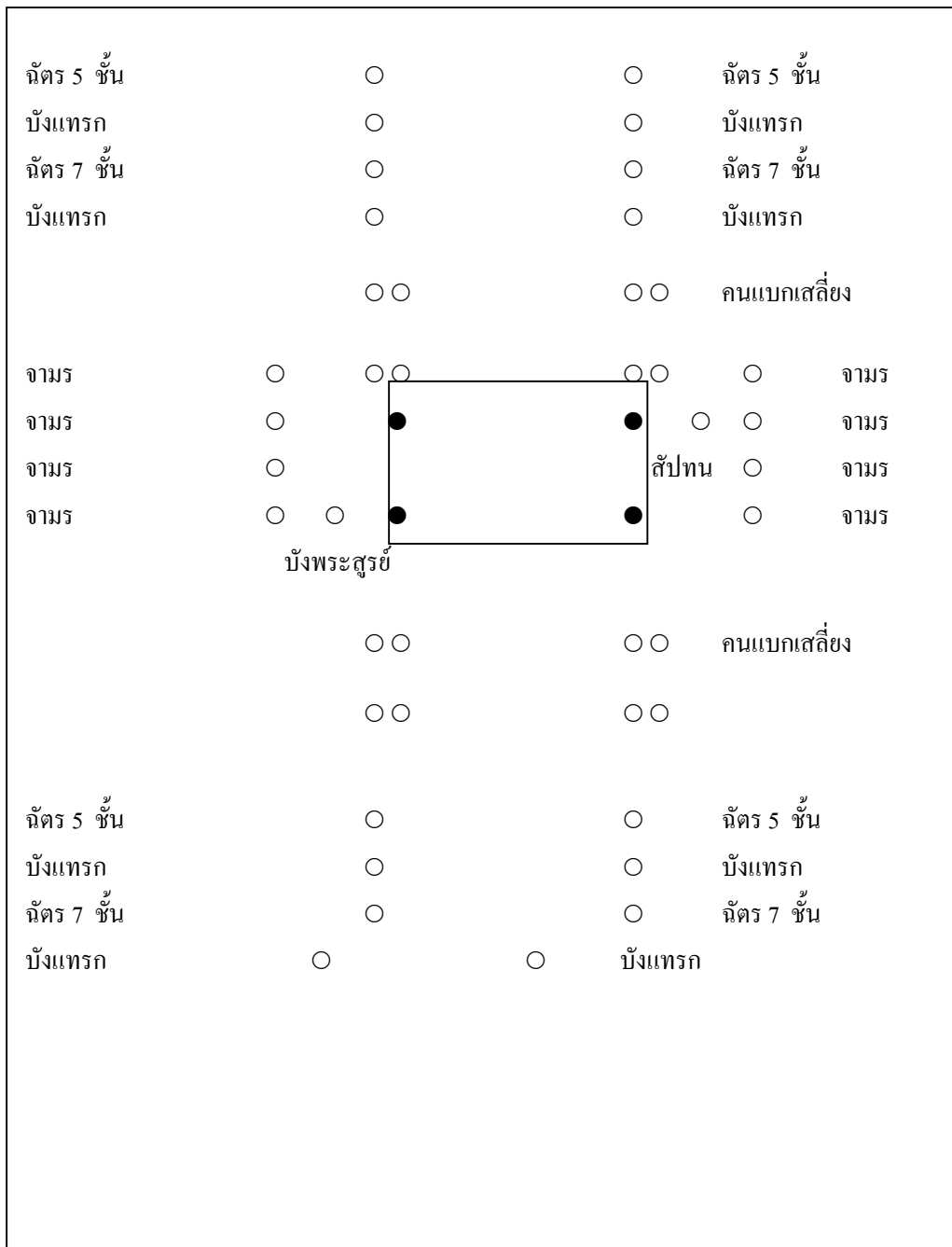
วัน / เดือน / ปี	เวลา	รายละเอียด
		หมายเหตุ : เริ่มนำเครื่องแต่งกายมาไว้ที่พระราชวังเดิม
วันศุกร์ที่ 26 เมษายน 2539	10.00 น.	พร้อมกันที่สนามหญ้าหน้าห้องพระโรง
	10.10 น.	ซ้อมรวม (Run Through)
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น.	เริ่มแต่งตัว
	15.00 น.	รับประทานอาหารว่าง
	15.30 น.	แต่งตัว (ต่อ)
	19.30 น.	เริ่มการแสดง รอบล้อมวลชน
วันเสาร์ที่ 27 เมษายน 2539	10.30 น.	พร้อมกันที่พระราชวังเดิม กรมพลธิการ
	12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.30 น.	เริ่มแต่งตัวนักแสดงประกอบ
	15.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
	16.00 น.	แต่งตัวนักแสดงเอก
	18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
	19.00 น.	สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จถึงพระราชวังเดิม
		ทอดพระเนตรการเห่เรือ
		พระราชทานของแก่ผู้บริจาคเงิน
	20.30 น.	เสวยพระกระยาหารค่ำ
22.00 น.	เริ่มการแสดง	
23.30 น.	เข้าแถวรอส่งเสด็จพระราชดำเนินกลับ	
24.00 น.	รับประทานอาหารว่าง	

ภาคผนวก ค
แผนผังเครื่องสูงพระมหากษัตริย์

แผนผังที่ 1 ขบวนเครื่องสูงพระมหากษัตริย์

ธงสามชาย	○	○	ธงสามชาย		
ชুমสาย	○	○	ชুমสาย		
บังแทรก	○	○	บังแทรก		
ฉัตร 5 ชั้น	○	○	ฉัตร 5 ชั้น		
บังแทรก	○	○	บังแทรก		
ฉัตร 7 ชั้น	○	○	ฉัตร 7 ชั้น		
	○○	○○	คนแบกเสลี่ยง		
พุ่มดอกไม้เงิน	○	○○	○○	○	พุ่มดอกไม้
ทอง					
พุ่มดอกไม้เงิน	○		○	○	พุ่มดอกไม้
ทอง					
พุ่มดอกไม้เงิน	○		สัปทน	○	พุ่มดอกไม้
ทอง					
พุ่มดอกไม้เงิน	○	○		○	พุ่มดอกไม้
ทอง					
	บังพระสุริย์				
		○○	○○		คนแบกเสลี่ยง
		○○	○○		
ชুমสาย	○		○		ชুমสาย
บังแทรก	○		○		บังแทรก
ฉัตร 5 ชั้น	○		○		ฉัตร 5 ชั้น
บังแทรก	○		○		บังแทรก
ฉัตร 7 ชั้น	○		○		ฉัตร 7 ชั้น

แผนผังที่ 2 ขบวนเครื่องสูงพระหน้า

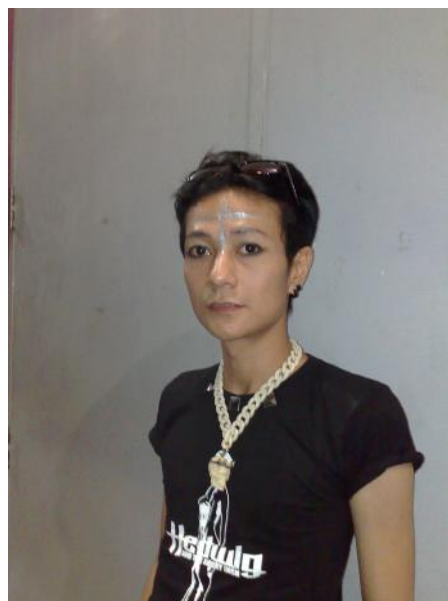
ภาคผนวก ง
ภาพผู้กำกับและผู้ช่วยผู้กำกับ

ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้กำกับการแสดง

สมชาย โตวิทตวงศ์
ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง

ปริญญา ต้องโพนทอง
ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง

ภาคผนวก จ
อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ตารางอุปกรณ์ประกอบการแสดง (PROP)

CUE	รายการ	จำนวน
2	เครื่องจักสาน, ผัก, ผลไม้, หาบ, กระจาด, સાແຫຣກ, 2 วัน	20 – 30 / 50
4	ปืนใหญ่ + ปืนคาบศิลา	5 + 20
5	เครื่องราชบรรณาการ	8 ชุด
	เสลี่ยง	1
6 – 7	คบเพลิง (2 วัน)	40
8	คาบเขน โล่	30 – 50
10	ดาบพระเจ้าตาก (ดาบรบ) + ทหารเอก	1 + 2 / 3
14	องค์พระแก้ว + ไฟที่ฉาย	1
	บุษบก	1
	เครื่องสูง	
	- ฉัตร 5 ชั้น (หักทองขวาง)	4
	- บั้งแทรก (หักทองขวาง)	4
	- จามร (หักทองขวาง)	8
	- ฉัตร 7 ชั้น (หักทองขวาง)	4
	- พัดโบก	1
	- บั้งสุรย์ (ทองแผ่ลวด)	1
	- สัปทน (คาด)	1
	- ฉัตร 5 ชั้น ดิคนุชบก (สีทอง)	4
	- ดาบทองพระเจ้าตาก	1
16	หนังสือ	3
17	บัลลังก์พระเจ้าตาก (คงมีอยู่แล้วในห้องพระโรง)	1
19	บัลลังก์ ร.1 (ปราบดาภิเษก)	1
	พานพุ่ม	2
	ดาบทอง ร.1	1
	เครื่องสูง	
	- พุ่มดอกไม้เงิน, ทอง	8
	- จามร	4

CUE	รายการ	จำนวน
	- บั้งแทรก	4
	- พระกลด	1
	- ชุมสาย	4
	- นพปฎลเสวตฉัตร	1
	เสลี่ยง	1
22	เสลี่ยง ร.2 + เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด	2
	- หมอนขวาน	2
23	โตกใส่ขนม + จานชามเบญจรงค์ + ขนม	10
27	หีบพระศรี	1
28	ปืนฝรั่ง	2
	ดาบฝรั่ง	8
	ตั้งไม้ ขนาด 60 x 120	1
	กระดานชนวน	1

ภาคผนวก ฉ
จำนวนนักแสดง

ตารางจำนวนตัวละคร

- CUE 5**
1. เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส คุณปิติ เจนวาณิชย์ (ปีเตอร์)
 2. อุปทูต
 3. ทหารฝรั่งเศส 6 คน
 - ทหารฝรั่งเศส 1
 - ทหารฝรั่งเศส 2
 - ทหารฝรั่งเศส 3
 - ทหารฝรั่งเศส 4
 - ทหารฝรั่งเศส 5
 - ทหารฝรั่งเศส 6
-
- CUE 9**
1. นายทองอิน คุณวิวัฒน์ คุณดี (วัฒน์)
 2. พรรคพวกนายทองอิน 3 คน
 - พรรคพวกนายทองอิน 1
 - พรรคพวกนายทองอิน 2
 - พรรคพวกนายทองอิน 3
-
- CUE 10**
1. พระเจ้าตาก คุณประเทศ
 2. ทหารเสือพระเจ้าตาก 5 คน
 - ทหารเสือพระเจ้าตาก 1
 - ทหารเสือพระเจ้าตาก 2
 - ทหารเสือพระเจ้าตาก 3
 - ทหารเสือพระเจ้าตาก 4
 - ทหารเสือพระเจ้าตาก 5
-
- CUE 14**
1. เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ช่วงที่ ร.1 ยังทรงเป็นทหารอยู่)
 2. เจ้าพระยาสุรสีห์

- CUE 15**
1. พระเจ้าตากออกมาไหว้พระแก้ว
 2. ควรมีฝ่ายในตามข้าง

- CUE 19** **เจ้านายปทุมวงศ์ฝ่ายใน**
1. กรมสมเด็จพระเทพสุดาวดี (พี่)
 2. กรมพระศรีสุदारักษ์ (พี่)
 3. เจ้าฟ้าประภาวดี (หลาน)
 4. กรมหลวงนรินทรเทวี (น้อง)

เจ้านายฝ่ายหน้า

1. กรมพระราชวังบวรสถานมงคล คุณเดชานนต์ มหาภาพ (ก๊อ)
 2. กรมหลวงจักรเจษฎา
 3. กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์
 4. กรมหลวงเทพหริรักษ์
 5. เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร (ร.2)
 6. กรมขุนเสนานุรักษ์
-
1. พระพุทธยอดฟ้า คุณเจตน์ โศภิชฐ์พงษธร (เจตน์)
(คนละตัวกับเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ตรงนี้แต่งกษัตริย์)
- CUE 21**
1. กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (ร.2)
 2. เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด (พระศรีสุริเยนทร์)

- CUE 27**
1. พระนั่งเกล้า (ร.3) คุณศุภชัย พันธุ์โกคา (เอก)
 2. พระยาบดินทรเดชา คุณเกียรติศักดิ์ สักदानภาพ (บี)
 3. เจ้าฟ้ามงกุฎ (ออกผนวช) คุณวรวิทย์ แก้วเพชร (วิท)
 4. คุณจอมมารดาเรียม (สมเด็จพระศรีสุลาลัย)

- CUE 28**
1. เจ้าฟ้าจุฑามณี คุณอภิสิทธิ์ กาบบัวลอย (อ้อ)
 2. ทหารหนุ่ม 5 คน
- ทหารหนุ่ม 1

- ทหารหนุ่ม 2
- ทหารหนุ่ม 3
- ทหารหนุ่ม 4
- ทหารหนุ่ม 5

3. ศูนย์

นร.พยาบาล

- นางโน 20 คน (6 คน มี Movement)
- ชาวสวน 10 คน
- ค้าขาย 10 คน
- แม่ค้าต่างชาติ 20 คน

รวมทั้งหมด 60 คน

นร.เจ้าพยาบาล

- พม่า 30 คน
- พระ 50 คน

รวมทั้งหมด 80 คน

ขสทร. - ชาวสวน 40 คน

- ค้าขาย 40 คน
- พ่อค้าต่างชาติ 20 คน
- ทหารฝรั่งเศส 30 คน
- ทหารพระเจ้าตาก 10 คน

รวมทั้งหมด 60 คน

นร.นายเรือ 50 นาย

นร.เจ้าสื่อสาร 200 นาย

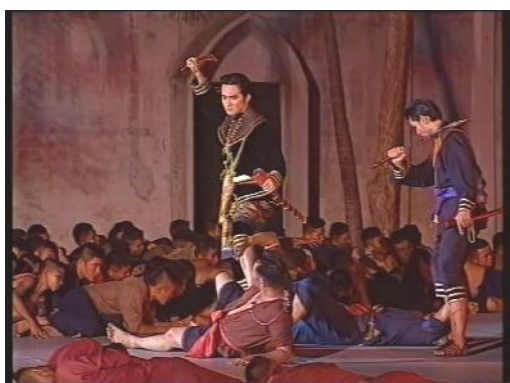
ภาคผนวก ข
ภาพการแสดงผล เสียง ประกอบจินตภาพ
เรื่อง แผ่นดินผืนนี้มีความหลัง

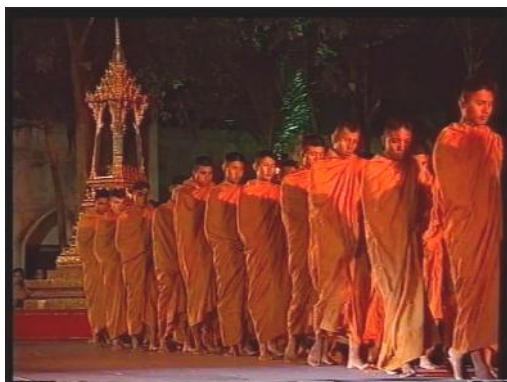
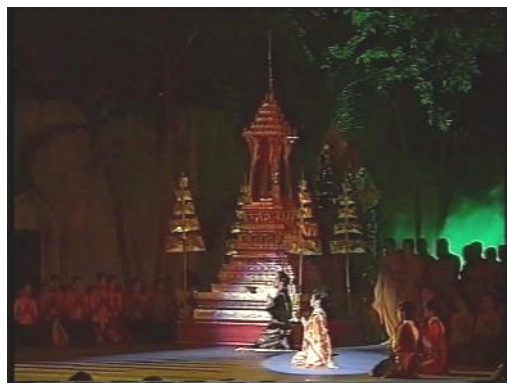
ภาพการแสดงช่วงตั้งชุมชน

ภาพการแสดงช่วงเล็กรุง

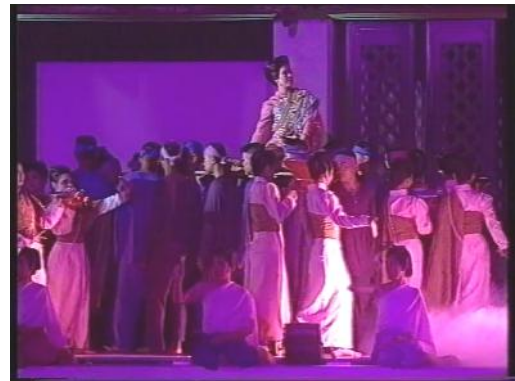
ภาพการแสดงช่วงกู้แผ่นดิน

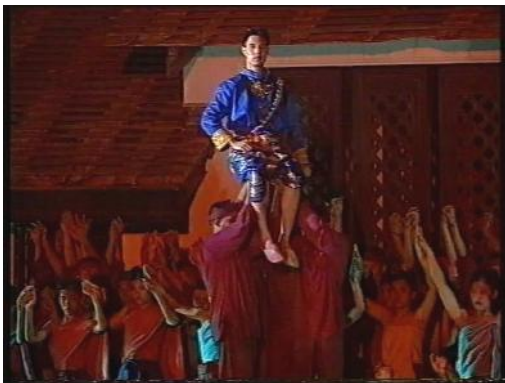
ภาพการแสดงสมโภชพระแก้ว

ภาพการแสดงช่วงพลัดแผ่นดิน

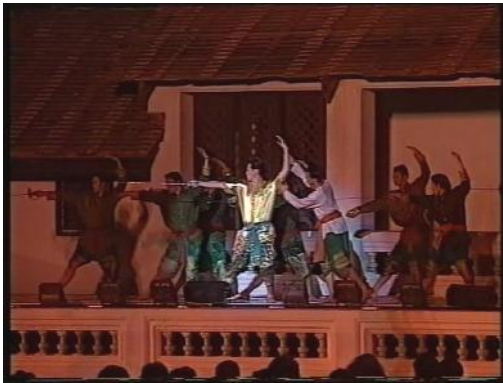
ภาพการแสดงช่วงแว่คำกวี

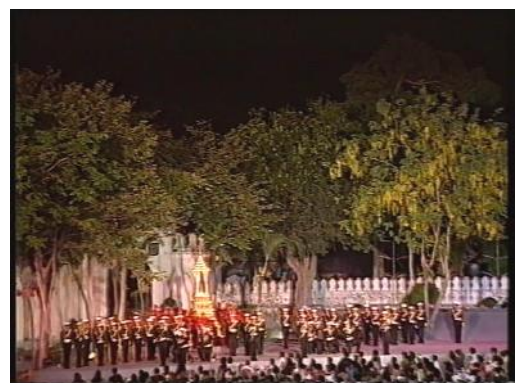
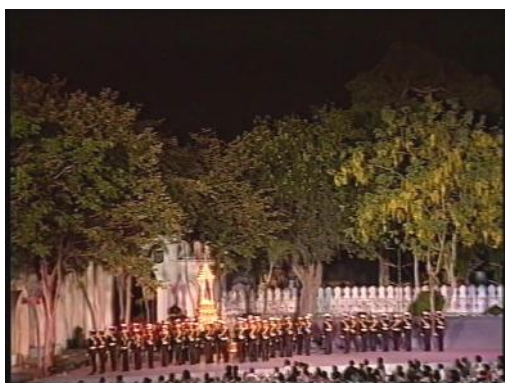
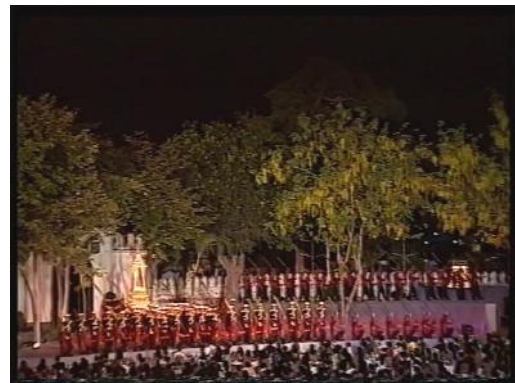
ภาพการแสดงช่วงพระปรางค์ใหญ่

ภาพการแสดงช่วงความไม่เที่ยง

ภาพการแสดงช่วง ฟ้าน้อย – สุนทรภู่

ภาพการแสดงช่วงบำรุงราชนาวิ

ภาพการแสดงช่วงส่งท้าย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ประวัติส่วนตัว

นายสุเมธ เทศจำ

เกิดวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2514

ประวัติการศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคูริยางค์ทหารเรือ
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีนนทบุรี
- ระดับปริญญาตรี นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ระดับประกาศนียบัตร

- นักเรียนการแสดงไทยที่วีซีช่อง 3 รุ่นที่ 10 พ.ศ. 2532
- Certificate Teachers Elementary Certificate CDA Date 19/08/1997
- Certificate Royal Academy of Dance Elementary Vocational Graded Examinations in Dance Date 11/09/1999

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2531 – ปัจจุบัน ข้าราชการหมวดขับร้องและการแสดง กองคูริยางค์ทหารเรือ
ฐานทัพเรือกรุงเทพ